GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE İSTANBUL'DAKİ BAZI TARİHİ MEKÂNLARIN KULLANIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mesut YAZICIOĞLU

Ankara
Nisan, 2010

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE İSTANBUL'DAKİ BAZI TARİHİ MEKÂNLARIN KULLANIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mesut YAZICIOĞLU

Danışman: Doç. Dr. Cengiz DÖNMEZ

Ankara
Nisan, 2010

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Mesut YAZICIOĞLU'nun "SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE İSTANBUL DAKİ BAZI TARİHİ MEKÂNLARIN KULLANIMI " başlıklı tezi ……. tarihinde, jürimiz tarafından Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı	İmza
Başkan	.....
Üye(Tez Danışmanı)	.....
Üye	.....
Üye	.....
Üye	.....

ÖNSÖZ

Çağdaş bir toplumun yaratılmasına en önemli katkıyı sağlayan derslerden birisi de hiç şüphesiz ilköğretimde okutulan Sosyal Bilgiler dersidir. Bireyleri iyi birer toplum, bölge, millet ve dünya vatandaşı haline getirmek; yaşamış olduğu toplumla uyumlu, üretken, sorun çözen, karar veren ve etkin birer birey olmalarını sağlamak amacı ilköğretimde özellikle Sosyal Bilgiler dersi ile gerçekleştirilir. Ülkemizdeki eğitim sisteminin bu amaçları gerçekleştirmede etkisiz kalması nedeniyle son yıllarda davranışçı eğitim anlayışından vazgeçilmiştir. Bunun yerine öğrenci merkezli, düşünmeye, araştırmaya, kazanılan bilgileri karşılaşılan sorunların çözümünde kullanmaya önem veren yapılandırmacı eğitim anlayışı benimsenmiş ve yeni programlar da bu felsefe temel alınarak oluşturulmuştur.

Son zamanlarda dünyada ve ülkemizde yaşanan gelişmeler doğrultusunda, Sosyal Bilgiler müfredatında değişikliğe ihtiyaç duyulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan yeni Sosyal Bilgiler müfredatı yapılandırmacı yaklaşım temeline oturtulmuştur. Öğretmen merkezli öğretimden, öğrenci merkezli öğretime, öğrencilerin yaşayarak, görerek, yaparak ve keşfederek öğrenmelerini sağlayacak bir modele geçilmiştir.

Nitelikli insan yetiştirmek insanlık tarihi boyunca eğitimin en önemli amaçlarından birisi olmuştur. Ancak günümüzde her alandaki hızlı değişim, eğitim sistemini de etkilemiş; birçok yeni amaçların, yaklaşımların ve anlayışların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çağdaş toplumlar için nitelikli insan; artık bilgiyi bilen, ezberleyen ve onu davranış olarak sergileyen değil; bilgiye ulaşan, edindiği bilgiyi kullanan ve düşünme becerilerine sahip olandır.

Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından birisi de, öğrencilerin geçmişle gelecek arasında bağlantı kurmalarını sağlamaktır. Bu sayede öğrencilerin kendi kültür ve sosyal kalıtımları konusunda duyarlılık kazanmaları amaçlanır. Öğrenciler bu derste, Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öğe ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini benimserler.

Yeni Sosyal Bilgiler müfredatında müzelere ve tarihi mekânlara inceleme gezileri yapılması belirtilmiştir. Gezilerin bir günlük olarak düşünülmemesi ve her

aşamasının planlanması gerektiği vurgulanmıştır. Bu araştırma, öğrenci merkezli öğretime dayanan, etkinlik temelli ve yapılandırmacı yaklaşımı esas alan müzeler ve tarihi mekânlarla öğretim yönteminin, öğrencilerin akademik başarılarına ve öğrendiklerinin kalıcılığa etkisi, geleneksel öğretim yöntemine göre farklı olup olmadığını göstermeyi amaçlamıştır.

"Sosyal Bilgiler Öğretiminde İstanbul'daki Bazı Tarihi Mekânların Kullanımı" adlı yüksek lisans tez çalışmamın hazırlanmasında yardımını ve desteğini esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım sayın Doç. Dr. Cengiz DÖNMEZ'e, tarihi yerlerle ilgili fikirlerini esirgemeyen sayın hocam Doç. Dr. Bahri ATA'ya, verilerin analiz edilmesinde yardımcı olan Araş. Gör. Selahattin KAYMAKÇI'ya, tezimin yapım aşamasında yönlendirmelerde bulunan Araş. Gör. Cemil Cahit YEŞİLBURSA'ya, bulguların yorumlanması aşamasında Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN'a, uygulamayı yaptığım Yıldıztepe İlköğretim Okulu İdaresine, yaptığım alan gezilerinde yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen öğretmen Gürol KARAKAYA'ya, 7. sınıf öğrencilerine ve sevgili eşim Yasemin YAZICIOĞLU'na teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Mesut YAZICIOĞLU

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE İSTANBUL'DAKİ BAZI TARİHİ MEKÂNLARIN KULLANIMI

YAZICIOĞLU, Mesut

Yüksek Lisans, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Cengiz DÖNMEZ
Şubat–2010; 274 sayfa

Bu araştırmada, İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi içerisinde yer alan "Osmanlı Devleti Yeni Başkentinde" konusu doğrultusunda İstanbul'un bazı tarihi mekânlarının ve müzelerinin, geleneksel yöntemle işlenişiyle, tarihi yerlerle öğretim yöntemine göre işlenişi arasında, öğrencilerin akademik başarılarını etkileme ve bilgilerin kalıcılığını sağlama bakımından anlamlı bir fark olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

Ön test – son test karşılaştırmalı deneysel yöntemin uygulandığı araştırma, 2008–2009 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde İstanbul ili, Bağcılar ilçesinde yürütülmüştür. Bağcılar İlçesindeki Yıldıztepe İlköğretim Okulu 8/L sınıfı tarihi mekân ve müzelerle öğretim yönteminin uygulandığı deney grubu, 8/H sınıfı ise geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubu olarak yansız seçim yoluyla atanmıştır.

Tarihi yerlerle öğretim yönteminin uygulandığı deney grubu ile "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi çerçevesinde "Osmanlı Devleti Yeni Başkentinde" konusu doğrultusunda öğrencilerin İstanbul il merkezinde gezmek istedikleri tarihi mekân ve müzelere alan gezisi düzenlenmiştir. Kontrol grubunda ise aynı konu sınıf ortamında geleneksel öğretim yöntemiyle işlenmiştir.

Uygulamaya başlamadan önce grupların akademik seviyelerini karşılaştırmak için ön test uygulaması yapılmıştır. Ön test sonuçlarına göre her iki grubun birbirleri arasında akademik başarı testi sonuçlarına göre anlamlı bir fark olmadığı, yani grupların birbirine denk olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha sonra deney grubunda tarihi yerlerle öğretim yöntemine göre, kontrol grubunda ise geleneksel öğretim yöntemine göre ders

işlenmiştir. Konunun bitirilmesinden sonra son testler uygulanmıştır. Uygulamalar sonucunda elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir.

Deney grubunun ön test puan ortalaması $\overline{X}$ = 69,90 iken, son test puan ortalaması ise $\overline{X}$ =77,53'tür. Bu sonuca bağlı olarak tarihi mekân ve müzelerle öğretim yönteminin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı görülmüştür. Kontrol grubunun ön test puan ortalaması $\overline{X}$ =68,58; son test puan ortalaması ise $\overline{X}$ =71,45'tir. Bu verilere bakarak, geleneksel yöntemde de öğrencilerin akademik başarılarında artış gözlemlenmiştir.

Deney grubu ile kontrol grubunun son test puan ortalamaları karşılaştırıldığında ise; deney grubunun son test puan ortalaması $\overline{X}$ =77,53; kontrol grubunun son test ortalaması ise $\overline{X}$ =71,45'tir. Tarihi mekân ve müzelerle öğretim yönteminin geleneksel yönteme göre öğrencilerin akademik başarılarını artırmada daha etkili olduğu görülmektedir.

Genel olarak araştırma sonucunda, öğrencilerin akademik başarılarını ve öğrenilenlerin kalıcılığını sağlama açısından, daha çok duyu organına hitap eden, öğrenci merkezli öğretimi temel alan tarihi mekân ve müzelerle öğretim yönteminin, geleneksel öğretim yöntemine oranla daha başarılı olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimler, Tarihi Mekân ve Müze eğitimi.

ABSTRACT

THE UTILZATION OF SOME HISTORICAL PLACES IN ISTANBUL IN THE LESSON OF SOCIAL STUDIES

YAZICIOĞLU, Mesut

Master, the Department of Social Studies Teaching,
Thesis advisor: Assistant_Professor_Doctor Cengiz DÖNMEZ
December-2009 two hundred and seventy four page

With this research, in line with the subject "The Ottoman Empire is in its New Capital" which takes place in the unit "Journey to the Turkish History" in seventh classes of social studies, it is tried to be detected that if there is a difference between traditional methods and the method of teaching via historical places in terms of students academic success and the permanence of their knowledge, while studying Istanbul's some historical places.

The research in which the comparative experimental pre-test-- post-test is applied was processed in 2008-2009 academic year in Bağcılar, Istanbul. The class 8/L in Yıldıztepe primary school in Bağcılar is randomly appointed as the experiment group to which the teaching via historical places is applied and the class 8/h is appointed randomly as the control group in which the traditional methods are applied.

With the experiment group, in line with the subject "the ottoman empire is in its new capital" which takes place in the unit "journey in the Turkish history" "tours are arranged in historical places and museums of Istanbul according to students wishes. With the control group the same subject is studied in class with the traditional methods.

Before the application, pre-test is carried out to compare groups' academic level. According to the pre-test results, it is concluded that there is no significant difference between the two groups. In other words, it is concluded that the two groups are equivalent to each other. Later, with the experiment group, the lessons are studied with teaching via historical places and with control group with traditional methods. Post-test are carried out after the end of the lessons. The data acquired after the application are analyzed with the SPSS.

While the pre-test point average of the experiment group is $\overline{X}$ = 69, 90, the post-test point average of the group is $\overline{X}$ =77, 53. According to this result it is observed that teaching via historical places and museums increases students' academic success. The pre-test point average of the control group is $\overline{X}$ =68, 58, the post-test average point of the group is $\overline{X}$ =71, 45. According to the data, an increase is also observed in students' success while teaching with traditional methods.

When the post-test averages of the experiment and control group are compared, the post-test average of the experiment group is $\overline{X}$ =77, 53, and the post-test average of the control group is $\overline{X}$ =71, 45. It is observed that the method of teaching via historical places and museums is more effective on students' success than the traditional methods.

In general, the outcome of the research shows that teaching via historical places and museums which appeals to students' more senses and involves student-centered teaching is more successful than the traditional method in terms of students' knowledge durability and academic success.

Key words: social studies, social science, historical place, museum

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI……..iii
ÖN SÖZ……..iv
ÖZET……..vi
ABSTRACT……...viii
TABLOLAR, ŞEKİLLER ve GRAFİKLER LİSTESİ……..xiv
KISALTMALAR LİSTESİ……xv

BÖLÜM I

GİRİŞ
1.1. Problem Durumu……1
1.2. Problem Cümlesi……5
1.3. Alt Problemler……5
1.4. Araştırmanın Amacı……...5
1.5. Araştırmanın Önemi……...5
1.6. Varsayımlar……7
1.7. Sınırlılıklar……..7
1.8. Tanımlar……..8

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE
2.1.Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler……...10
2.1.1.Sosyal Bilimler Nedir?.....10
2.1.2.Sosyal Bilgiler Nedir?.....14
2.1.3.Sosyal Bilimlerle Sosyal Bilgiler Arasında Nasıl Bir İlişki vardır?.....21
2.1.4.Sosyal Bilgiler Öğretiminin Tarihçesi……24
2.1.4.1.Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünyada Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi…...24
2.1.4.2.Sosyal Bilgiler Öğretiminin Türkiye'de Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi…28
2.1.5.İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Programındaki Yeni Gelişmeler ve Eğilimler...32
2.2.Tarihi Mekân ve Müze Nedir?.....33

2.2.1.Tarihi Mekânların Eğitimdeki Önemi……...36
2.2.2.Müzelerin Eğitimdeki Önemi……....41
2.2.3.Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Tarihi Mekân ve Müzelerin Önemi…..48
2.2.4.Tarihi Mekân ve Müze İle Öğretimin Yararlılıkları……..57
2.2.5.Tarihi Mekân ve Müze Öğretimin Sınırlılıkları…….58
2.2.6.Müze Eğitimi Etkinlikleri……..58
2.2.6.1.Müze Eğitimi Öncesi Hazırlık Etkinlikleri…….60
2.2.6.1.1.Okulların Yapması Gereken Hazırlıklar……...61
2.2.6.1.2.Müze Sorumlularının Yapması Gereken Ön Hazırlık……..62
2.2.6.2.Müzelerde Gerçekleştirilebilecek Eğitim Aktiviteleri……62
2.2.6.2.1.Work-Sheets (Öğretim ya da Çalışma Yaprakları…….....62
2.2.6.2.2. Drama……63
2.2.6.2.3. Rehberli Turlar……..65
2.2.6.2.4. Eser Eleştirisi……....65
2.2.6.2.5. Bulmaca……66
2.2.6.2.6. Eğitsel oyunlar……..66
2.2.6.2.7. Çalıştaylar (Workshops)……...66
2.2.6.2.8. Benzetim (Simülasyon) Yazılımları…….67
2.2.6.2.9. Tartışma (Söyleşi) Salonu……67
2.2.6.2.10. Dokunma Etkinliği…….67
2.2.6.2.11. CD-ROM'lar (Compact Disk Read-Only Memorys)…….68
2.2.6.3. Müze Ziyareti Sonrası Eğitim Etkinlikleri……69
2.2.7. Tarihi Mekânları ve Müzeleri Bakımından İstanbul…….70
2.2.7.1. İstanbul Arkeoloji Müzeleri……...73
2.2.7.2. Topkapı Sarayı Müzesi……..79
2.2.7.3. Ayasofya Müzesi……85
2.2.7.4. Yerebatan Sarnıcı……...85
2.2.7.5. Panorama 1453 Tarih Müzesi……88
2.2.7.6. Sultan Ahmet Meydanı……..89
2.2.7.7. Mısır (Theodosius) Obeliski……..91
2.2.7.8. Yılanlı Sütun……..92
2.2.7.9. Örme Obeliski……92
2.2.7.10. Alman Çeşmesi……92
2.2.7.11. III. Ahmet Çeşmesi……..94

2.2.7.12. Süleymaniye Külliyesi……94
2.2.7.13. Süleymaniye Camii……95
2.2.7.14.Sultan Ahmet Camii……96
2.2.7.15.Beyazıt Meydanı……98
2.2.7.16.Dolmabahçe Sarayı……99
2.3.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR……101
2.3.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar……101
2.3.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar……114

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli……124
3.2. Evren ve Örneklem……125
3.3. Verileri Toplama Araçları……125
3.3.1. Akademik Başarı Testi……127
3.3.2. Görüşme Formu……128
3.4. Araştırma Sürecinin Aşamaları……130
3.5. Verilerin Cinsi ve Kaynağı……146
3.6. Verilerin Analizi ve Yorumlanması……147

BÖLÜM IV

BULGULAR ve YORUMLAR

4.1.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar……148
4.2.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar……149
4.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar……150
4.4.Tutuma İlişkin Nicel Verilerin Nitel Verilerle Desteklenmesi……151

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.Sonuçlar……178
5.2.Öneriler……179

KAYNAKÇA……185
EKLER……...198
Ek–1: Öğrencilere Uygulanan Akademik Başarı Testi (Ön –test Son-test Soruları)…....199
Ek–2: Öğrenci Görüşme Formu ……...212
Ek–3: Hedef ve Hedef Davranışlar……213
Ek–4: Ders Planları……215
Ek–5: Gezi Fotoğrafları……..221
Ek–6: Deney Grubu Öğrencilerinin Tarihi Mekânlarla İlgili Yaptığı Maketler…….231
Ek–7: Çalışma Yaprakları……...235
Ek–8: Öğrenci Çalışmalarından Örnekler……...265
Ek–9: İzin Dilekçeleri……285

Tablo, Şekil ve Grafikler Listesi

Tablolar Listesi

Tablo 1. Araştırmanın Modeli……..125
Tablo 2. Araştırmanın Örneklemi…….125
Tablo 3. Deney – Kontrol Grubu Ön test Karşılaştırması…….. 126
Tablo 4. Testin Madde Analiz Sonuçları……...127
Tablo 5. Kontrol Grubunun Ön test-Son test Puanlarının Karşılaştırılması……..148
Tablo 6. Deney Grubunun Ön test-Son test puanlarının karşılaştırılması…….149
Tablo 7. Deney ve Kontrol Gruplarının Son test puanlarının karşılaştırılması…….150

Şekiller Listesi

Şekil 1. Sosyal Bilimler……..12
Şekil 2. Sosyal Bilimler……..16
Şekil 3. Sosyal Bilimlerin Sosyal Bilgilere Katkısı…….22

Grafikler

Grafik 1. Deney ve Kontrol gruplarının ön test ve son testten aldıkları ortalama puanların grafiksel gösterimi……151

Kısaltmalar Listesi

A.B.D : Amerika Birleşik Devletleri

Çev. : Çeviren

İ.Ö. O. : İlköğretim Okulu

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

S. : Sayı

ss. : Sayfalar

N : Öğrenci Sayısı

S : Standart Sapma

X : Aritmetik Ortalama

SPSS : Statistical Package for Social Sciences

G.Ü.E.F. : Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi

T.C.K.B. : Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı

yy. : Yüzyıl

v.d. : Ve diğerleri

yy. : Yüzyıl

Y.Ö.K : Yüksek Öğretim Kurulu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemleri, amacı, önemi, varsayımları, kapsam ve sınırlılıkları ile araştırmada yer alan tanımlar ve daha önce yapılan benzer çalışmaların yer aldığı ilgili araştırmalar yer almıştır.

1.1. Problem Durumu

Eğitimdeki yeni gelişmeler etkisini son yıllarda ülkemizde de hissettirmeye başlamıştır. Özellikle 2000'li yılların başından itibaren eğitim sisteminin önemli bir parçası olan programlara yansıtılmaya başlanmıştır. 2000'li yıllara gelinceye kadar yapılan değişimler genelde yüzeysel değişimler olmuşken, 2004 yılında hazırlanan yeni ilköğretim programları ile programların felsefesi değiştirilerek yapısal bir değişim gerçekleştirilmiştir. Yeni hazırlanan ilköğretim programı, davranışçı felsefeden vazgeçilerek yapılandırmacı felsefe üzerine kurulmuş; aktif öğrenme, çoklu zekâ, sarmal program yaklaşımı, bütünsel yaklaşım gibi yaklaşımlar esas alınarak hazırlanmıştır.

Çağımızdaki gelişmeler, bireylerin ve toplumların bilgiye olan gereksinimini arttırmıştır. Buna bağlı olarak bilgiyi elde etmenin, üretmenin, kullanmanın ve iletme imkânlarının geliştirilmesinin ve hatta yenilenmesinin zorunlu olduğu söylenebilir. Dolayısıyla bireyin bilgiye ulaşabilmesi, sürekli olarak değişen şartlara ayak uydurabilmesi ve üretken olabilmesi, alacağı eğitimin niteliğine bağlı olduğu ifade edilebilir. Çünkü nitelikli bir eğitim, bireylerin zihinsel ve el becerilerini, yaratıcılıklarını geliştirerek onların içinde bulundukları ortama uygun davranışları elde etmelerine yardım edebilir.

Günümüzde her alanda yaşanan gelişme ve değişmeler, eğitim sisteminde ve eğitimin işlevlerinde de büyük gelişmeler ve değişmelere neden olmuştur. Bu değişim ve gelişmeler sonunda, eğitimde çeşitli post-modern düşünceler gelişmeye başlamıştır. Özellikle 1960-1970'li yıllar arasında öğretme ve öğrenme üzerine birçok yeni kuramlar ortaya çıkmaya başlamıştır (Çalışkan, 2008: 1).

20. yüzyılın başından itibaren eğitimde egemen olmaya başlayan davranışçı felsefe öğrenmeyi, bireyin çevresinde kendisine sunulan çeşitli uyarıcılara tepki göstermesi sonucunda oluşan bir süreç olarak tanımlamıştır. Bu uyarıcı – tepki ilişkisinde, birey pasif bir alıcı konumundadır. Yani bireyin öğrendiği her şey kendisine dışarıdan sunulanlarla sınırlıdır. Davranışçı felsefe kendisinden önceki geleneksel yaklaşımlardaki gibi uyarıcı tepki arasındaki zihinsel süreçleri önemsememiş, bu felsefeyi benimseyenler ise araştırmalarını daha çok direk öğretim üzerine odaklandırmışlardır. Öğrencilerin bir takım kesin bilgileri, çok iyi tanımlanmış becerileri kazanmaları, kendisinden istenildiğinde bu bilgileri ve becerileri aynen tekrar etmelerinin amaçlandığı direk öğretim; matematikte dört işlemin, çarpım tablosunun öğretilmesi gibi durumlarda etkili ve başarılı olabilir. Diğer yandan, öğretimin amacı öğrencilerde anlamayı, düşünmeyi ve üretmeyi veya problem çözmeyi öğretmek olduğunda direk öğretim çok sınırlı bir değere sahiptir (Saban, 2004: 164–165).

Günümüzde özellikle bilgi ve bilme ile ilgili düşünce sistemi değişmeye başlamıştır. Eğitimde bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanma becerileri daha fazla önem kazanmıştır. Artık yüklenen bilgi yerine; onun nerede, nasıl bulunacağı ve kullanılacağı bilme ön plana çıkmıştır. Öğrenme – öğretme sürecinde öğretmenden, öğrencilerde yaratıcı düşünme, eleştirme, problem çözme, araştırma ve öğrenmeyi öğrenme gibi çeşitli becerileri kazandırması beklenir.

Yeni ilköğretim Sosyal Bilgiler programının yapısı; beceriler, kavramlar, değerler ve genel amaçlar gibi dört temel öğe üzerine inşa edilmiştir. Beceri öğretimi önemle vurgulanmıştır. Beceri ise, öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetler olarak ifade edilmiştir. Sosyal Bilgiler programı ilköğretim 4–8. sınıf düzeyinde diğer derslerle birlikte ilk dokuz beceriyi kazandırmanın yanında, kendine özgü altı beceri kazandırmayı hedeflemiştir (MEB, 2005: 51–52).

Sosyal Bilgiler eğitimi bireyin okul öncesinden başlayarak, yaşamı boyunca sürebilecek, çevresinde olup bitenleri anlama, doğru iletişim kurma, estetik duyarlılığını geliştirme, farklı kültürleri tanıma, yaratıcılığını geliştirme, tarihi ve kültürel eserleri koruma gibi davranış değişiklikleri kazandıran en önemli eğitim alanlarımızdan biridir.

Tarih ve tarih dersinin öğretimiyle ilgili son yıllarda ülkemizde ve dünyada birçok tartışma ve çalışma bilim adamlarını araştırmaya sevk etmiştir. Tarih dersi ve tarih kitaplarıyla ilgili eleştirilerin ortak noktası, kronoloji ve tarihsel olguların katı bir biçimde öğretilmek istenmesi, ders kitaplarının sıkıcı ve hatalı olması, öğretmenin anlatmasına dayanan, araştırmaya ve düşünmeye sevk etmeyen, ezbere dayalı bir anlayışın hâkim olduğudur. Bu durum eğitimcileri ve tarihçileri yeni arayışlar içine sevk etmiştir. Tarih dersi nasıl öğretilmeli? Öğrencilere nasıl sevdirilmeli? Sorularına cevap aranmıştır. Tarih öğretiminde yeni yaklaşımlar, yeni metot ve teknikler uygulanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar öğrenci merkezli öğretimin önemini ortaya koymaktadır (Yeşilbursa, 2006: 1).

2005–2006 yılında uygulamaya giren Sosyal Bilgiler programında öğrenci merkezli öğretim yaklaşımı temel alınmıştır. Bu program öğretmenlerin konuları çok yönlü işlemelerini, öğrencilerde milli bilinç ve tarih duyarlılığı oluşturmayı amaçlamıştır.

Geçmiş ile bugün arasında diyalog kurmanın ve öğrencilerde bu şekilde tarih anlayışı geliştirmenin en iyi yollarından birisi tarihi yerlerin kullanılmasından geçer. Tarihi yerler öğrencilerin dokunabilecekleri ve görebilecekleri, teneffüs edebilecekleri ve duyabilecekleri kadar somut ve gerçektir. Hiçbir kelimenin yapamayacağı kadar eğitim ve öğretimde etkilidir. Tarihi yerler geçmişin aynasıdır. Öğrencilerde tarih bilinci oluşturmada en önemli araçtır.

Bu araştırmada etkisi araştırılan gezi – gözlem yöntemi değildir, tarihi yerlerin eğitim – öğretimde kullanılmasıdır. Tarihi yerler ülkemizde bir öğretim yöntemi olarak kullanılmamaktadır. Yeni Sosyal Bilgiler müfredatında bu amaca yaklaşılmıştır. Ülkemizin tarihi mekân bakımından benzersiz olduğunu söylemek abartı olmaz. Ülkemizin tarihi kaynaklarını batı medeniyetleriyle kıyaslamak yersiz olur herhalde. Peki, biz bu kaynakları kullanabiliyor muyuz? 200 yıllık geçmişi olan A.B.D.'de tarih öğretimiyle ilgili tartışmalar yaşanmış, araştırmalar yapılmış ve ülkemizdeki benzer sıkıntılar orada da görülmüştür. Bu ülkede "Tarihi Yerlerle Öğretim Programı" oluşturulmuş ve ülkede, 72.000 tarihi kaynak belgelenmiştir. Bunlarla ilgili ders planları uzmanlar tarafından hazırlanmış, Sosyal Bilgiler ve tarih müfredatına uyarlanmıştır(Yeşilbursa, 2006:3).

Ülkemizde de buna benzer bir uygulamanın yapılabileceğini düşünüyoruz. Zira ülkemiz tarihinin A.B.D. tarihinden daha zengin olduğu açıktır. Yapmamız gereken bu kaynakları müfredatla ilişkilendirmek ve öğretmenlerin kullanımına sunmaktır.

Ülkemizde genellikle gezi-gözlem yöntemi uygulanarak tarihi yerlere ziyaretler yapılmaktadır. Bu durum talim ve terbiye kurulunca da tavsiye edilmektedir. Yapılan bu gezilerin amacına ulaşıp ulaşmadıkları da tartışma konusudur. Çünkü geziler konusunda bütün yük öğretmenlerin üzerindedir. Bu konu öğretmenlerin iyi niyetine bırakılmayacak kadar önemlidir. Öğretmenler, öğrencileri maddi imkânların eksikliği ya da mesafe gibi engeller yüzünden özel tarihi alanlara götüremeyebilirler. Fakat video programları, resimler veya bu yerlerle ilgili özellikle geliştirilen öğretim materyallerini kullanabilirler.

Tarihi yerlerle öğretim herkesin yararınadır. Eğitimciler çocuklara öğretmek ve onları heyecanlandırmak için bir araca sahiptirler. Böylece toplum ve yarınlar daha eğitilmiş vatandaşlar kazanır. Bu yerler bilginin yanında beceriyi de öğrettiği için tarih, coğrafya ve Sosyal Bilgiler derslerinde müfredat programlarını gerçekleştirmeye yardımcı olur. Tarihi yerler; geçmişin şahitleri olarak, tarihi şekillendiren gerçek olayları ve bu durumla karşı karşıya kalan kişileri hatırlatır. Tarihi yerler zaman üzerinde bağlantılar kurarak, bu bağlantılarla geçmişteki olayların neden ve nasıl olduğu empatik anlayış ve öğrencilere özel bir yetenek kazandırır. Tarihi yerler ulusal olaylarla bağlantı kurmaya çocuklara yardım eder. Bu yerler çocukların basit ve daha yüksek düşünme becerilerini etkiler. Çocuklar; gözlemleme, veri toplama, benzetme ve karşılaştırma, analiz ve sentez yapma, delil kaynaklarını değerlendirme, hipotez kurma ve sonuca varma gibi düşüncelerini geliştirir (Yeşilbursa, 2006: 2).

Yerel tarih ve kültür kaynakları özellikle tarihi yerlerde şekillenen materyal kültürü geçmişimiz ve günümüzde kültür çalışmaları için hazır, ulaşılabilir laboratuar görevi görürler. Ülkemizdeki tarih öğretimi ve tarih dersi ile ilgili sıkıntılar ve eleştiriler göz önüne alındığında tarihi yerlerle öğretimin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkacaktır. Yeni Sosyal Bilgiler programı doğrultusunda tarihi yerlerle öğretimin önemi artmaktadır.

1.2. Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler Dersinde İstanbul'daki Tarihi Mekânları Kullanmanın Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Elde Edilen Bilgilerin Görüşlerine Etkisi var mıdır? sorusu araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır.

1.3. Alt Problemler

Bu araştırmada aşağıdaki alt problemlere cevap aranacaktır:

1. Kontrol Grubunun ön test ile son testten aldığı puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Deney Grubunun ön test ile son testten aldığı puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

3. Deney ve Kontrol gruplarının son testten aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ilköğretim Sosyal Bilgiler dersinde tarihi mekânları ve müzeleri kullanmanın akademik başarıya ve kalıcılığa etkisini geleneksel yöntemle karşılaştırarak ortaya koymaktır. Tarihi yerler bir öğretim yöntemi olarak ele alınacaktır. Öğrenci merkezli eğitim doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersini öğrencilere sevdirmek ve konuları daha zevkli hale getirmek, öğrencilerde tarih bilinci oluşturmak amaçlanmaktadır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, Sosyal Bilgiler dersinde müzelerden ve tarihi mekânlardan yararlanılması sonucunda öğrencilerin derse yönelik tutumlarını yansıtması ve uygulanan etkinliklere ilişkin görüşlerini belirtmeleri bakımından önemlidir.

Bilindiği gibi ülkemizde son yıllarda eğitim – öğretim yaklaşımı bakımından önemli değişiklikler yaşanmaktadır. 2005–2006 eğitim – öğretim yılında ilköğretim

müfredatında tümüyle değişikliğe gidilmiştir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler müfredatı, programın vizyonu ve temel yaklaşımı da değişmiştir.

Bu değişikliğin temel sebebi, öğretmen merkezli öğretimden yeterli verimin alınamaması ve dünyada eğitim öğretime bakış açılarında ortaya çıkan yeni yaklaşımlardır. Eğitimciler arasında "Nasıl öğretelim?" sorusu sorulmaya başlanmış, buna da cevap olarak öğrenciyi aktif kılan öğrenci merkezli öğretim uygulanmaya başlanmıştır.

Yeni anlayış doğrultusunda Sosyal Bilgiler programı, her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder. Dolayısıyla her öğrenciyi aktif hale getirmek, eğitim – öğretim faaliyetine katılmasını sağlamak esas amaçtır. Öğretmen bu aşamada bilgiyi aktaran değil, bilgiye ulaşma yollarını gösteren bir rehber konumundadır.

Sosyal Bilgiler dersinde tarih konularının öğretimi özel bir önem taşımaktadır. Çünkü bu dönemdeki çocuklar somut düşünceye sahiptirler. Soyut birçok kavramı içinde barındıran tarih, bu dönemdeki çocuklar için sıkıcı ve anlamsız konular bütünü olarak gelebilir.

Bu araştırma Sosyal Bilgiler öğretimi ve tarih öğretimiyle ilgili yapılan çalışmalara katkıda bulunacağından önem taşımaktadır. Bu araştırma tarihi yerlerle öğretim yönteminin etkililiğini test edecektir. Araştırma sonunda elde edilecek veriler, Sosyal Bilgiler öğretimi ve tarih öğretimi alanında çalışanlara, program hazırlayanlara ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerine faydalı olacağı kanaatindeyim.

Bu araştırma, Sosyal Bilgiler dersinde geleneksel olarak yürütülen ders etkinliklerinden farklı olarak, bu derste somut kültür eserlerinin sergilendiği müzelerden ve tarihi mekânlardan bir kaynak olarak yararlanılması sonrası elde edilen sonuçları ve buna bağlı olarak geliştirilen önerileri ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu araştırma Sosyal Bilgiler dersinde müzelerden ve tarihi mekânlardan bir kaynak olarak nasıl yararlanılabileceğini ortaya koyması ve bu kapsamda örnek ünite, ders planı etkinlik örnekleri, çalışma ve bilgi yaprakları ile örnek müze rehberlerini sunması bakımından da önemlidir. Bunların yanında bu araştırma, eğitim alanında güncelliğini korumakta olan ve içeriğinde grupla birlikte öğrenme, sorgulama, analiz yapma, ders dışı alan gezilerine ağırlık vererek birincil kaynakları yerinde görme, inceleme – araştırma yapma, gezi yöntemini gerçekleştirme, bilgi teknolojilerini kullanma, empati

yapma (sosyal iletişim) vb. becerileri kazandırmayı amaçlayan "oluşturmacı" öğrenme yaklaşımına göre hazırlanmış etkinlik örneklerini sunması bakımından da önemlidir (Mercin, 2006:14).

Bu araştırma aynı zamanda İstanbul'un tarihi mekân ve müzelerini, bir öğretim yöntemi olarak ele alan ülkemizdeki ilk çalışma olacaktır. Bundan sonra yapılacak çalışmalara örnek olacağı düşünülmektedir.

1.6. Varsayımlar

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir.

1. Kontrol altına alınamayan değişkenler deney ve kontrol gruplarını eşit şekilde etkilemiştir.
2. Seçilen örneklem grubu evreni yansıtır niteliktedir.
3. Araştırmacı tarafından hazırlanan ön test ve son test verileri elde etmek için yeterlidir.
4. Araştırmada kullanılacak test sorularının tespitinde başvurulan uzman kanıları ile ön uygulama sonunda yapılacak madde analizi yeterlidir.
5. Ölçme aracının kapsam ve geçerliliği için uzman görüşlerine başvurulması yeterlidir.
6. Araştırmaya katılan öğrenciler testleri cevaplarken samimi davranmışlardır.
7. Deney ve kontrol gruplarına rastlantısal yöntemle (random) atanan öğrenciler bilgi ve konuya ilgileri açısından denktir.

1.7. Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2008–2009 eğitim-öğretim yılı ile,
2. İstanbul İli, Bağcılar İlçesi, Yıldıztepe İlköğretim Okulu 7/L ve 7/H sınıflarında okuyan öğrenciler ile,

3. Sosyal Bilgiler 7. sınıf programı, "Kültür ve Miras" öğrenme alanında yer alan "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi ile,

4. Yukarıda belirtilen sınıf, öğrenme alanı ve ünitesinde yer verilen ve verilmeyen kavramlarla,

5. Araştırma sırasında zaman, ulaşım koşulları, maddi imkânlar dâhilinde İstanbul İlinde ziyaret edilmesi mümkün olan tarihi mekânlar ve müzeler ile

6. Konuyla ilgili araştırmacının ulaşabildiği kaynaklardan elde edilen verilerle,

7. Araştırmanın deneysel uygulama safhasında ziyaret edilen, İstanbul İli merkezinde yer alan Topkapı Sarayı, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Yerebatan Sarnıcı, Ayasofya Müzesi, Panorama (İstanbul 1453) Müzesi, Sultan Ahmet Cami, Sultan Ahmet Meydanı, Sultan 1. Ahmet Türbesi, Süleymaniye Cami, Süleymaniye Kütüphanesi, Süleymaniye Medresesi, III. Ahmet Çeşmesi, Yılanlı Sütun, Örme Obelisk, Dikilitaş, Bayezid Meydanı, Mimar Sinan'ın Mezarı, İstanbul Müftülüğü ile,

8. Araştırmanın deneysel uygulama safhası 2 gün süre ile,

9. Verilerin elde edilmesi için öğrencilerin, araştırmacı tarafından hazırlanan testlere (ön test – son test) verdikleri cevaplar, hazırlanan anketlerin uygulanması ve yapılacak mülakâtların, hem maddi külfet boyutu hem de araştırma için planlanan zaman dilimi göz önünde bulundurularak sınırlandırılmıştır.

1.8. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi, hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005: 46).

Müze: Toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerinde araştırma yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kâr düşüncesinden bağımsız sürekliliği olan bir kurumdur.

Müze Eğitimi: Her yaş grubundaki bireylerin öğrenmesi için birincil kaynaklardan yararlanmasına imkân veren; görerek, inceleyerek, hatta dokunarak öğrenmeyi sağlayan; eğlendirerek, heyecanlandırarak öğrenmeye istekliliği arttıran; duygusal yaşantılar sağlayan; geçmiş ve gelecek arasında köprü kuran; sadece müze içerisinde değil aynı zamanda müze dışında da eğitsel amaçlı birçok etkinlik fırsatı veren bir eğitim olgusudur.

Tarihi Mekân: Tarihi dokusu bozulmamış, günlük hayat mekânlarıyla (ev, çeşme, medrese, kabristan, cami gibi) oluşan bir çevredir. Bunun yanı sıra, bir milletin kaderine yön vermiş bir olayın geçtiği yer ya da tarihi şahsiyetin ömrünü geçirdiği yer olarak da ele alınmıştır.

Eğitim: Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1979: 12).

İlköğretim: Kadın erkek bütün Türklerin, milli gayelere uygun bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelere ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir (Kocaoluk, 2003: 41).

Tarihi Yerlerle Öğretim: Öğretmen ve öğrencilerin tarihi yerleri ve bu yerler hakkındaki bilgiyi gözlem, araştırma ve yorumlama yoluyla bilgi toplamak ve kavram geliştirmek için kullandıkları öğretim yöntemidir.

Öğrenci Merkezli Öğretim: Öğretmenin ortam düzenleyicisi, öğrenme fırsatları sağlayıcısı olduğu ve daha çok rehber durumunda, pasif konumda bulunduğu; öğrencilerin ise, sınıf içinde ve dışında çeşitli etkinlikler aracılığı ile kendi bilgisini kendisi yapılandırdığı, öğrendiği, anladığı, düşündüğü yani kendi öğrenmesinden kendisinin sorumlu olduğu, aktif durumda bulunduğu öğrenme – öğretme süreçleridir.

Geleneksel Öğretim Yöntemi: Öğretmen merkezli, öğrencinin pasif bir şekilde ders dinlediği ve not tuttuğu, öğretmenin anlatısına dayanan yöntem.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgilere ilköğretimden üniversiteye kadar bütün eğitim kademesinde yer verilmiştir. Bu alandaki son gelişmeler, toplumun değişmesi ile ortaya çıkan ihtiyaçları karşılayacak bilginin verilmesi gereği olarak meydana gelmiştir. Sosyal Bilimler, eğitimin modern tarzına ve modern hayata pek çok şeyler katmaktadır. "Sosyal Bilimler" ve "Sosyal Bilgiler" terimlerini karıştırmamak için önce bu terimlerin tariflerini yapmak gerekir (Mofatt, 1957: 1).

2.1.1. Sosyal Bilimler Nedir?

İnsanoğlunun, çeşitli etkileşimler sonucunda oluşturduğu toplumsal ve doğal olmak üzere iki çevresi vardır. Toplumsal ve doğal çevre temel alınarak bilim; insanın, doğa ve fiziki dünya ile ilişkisini inceleyen doğa bilimleri, diğer insan ve insan grupları ile olan ilişkisini inceleyen Sosyal Bilimler diye iki ana başlık altında ele alınmaktadır (Dönmez, 2003: 31). İnsanın fiziki çevresi ile ilişkileri, fiziki çevrenin gizemlerine yönelik merakı, doğa bilimlerine uzanan ilk gerekçe kabul edilirken, sosyal sorunları karşılama ve çözme arzusu da Sosyal Bilimlerin başlangıcı sayılmaktadır (Doğan, 1985: 39).

Sosyal Bilimler, insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen derin bilgiler olarak tanımlanabilir. Bu tanımdan da açıkça anlaşılacağı gibi Sosyal Bilimler, insan tarafından oluşturulan gerçekle uğraşmaktadır (Sönmez, 1999: 15). Başka bir ifade ile Sosyal Bilimler, insanın insanla ve insanın çevresi ile olan ilişkilerini inceleyen disiplinler topluluğu olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle her Sosyal Bilim disiplini insan yaşamının değişik bir yönünü incelemektedir (Uysal, 1974: 30). Bu anlamda Sosyal Bilimlerin genel perspektifi, "bilimsel bir tutumla toplumların incelendiği disiplinlerdir; ilgilendiği esas konu, gruplar içinde oluşan insan etkinliğidir; amaç beşeri anlayışın gelişmesidir" (Gardner, Demirtaş ve Doğanay, 1997: 11; Köstüklü, 1998: 9).

İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren başlayan toplumsal ve bireysel sorunlara çözüm arama çabaları Sosyal Bilimlerin doğuşunu sağlamıştır. İnsanın belirli

bir toplum içerisinde yaşama ihtiyacı beraberinde sorunları getirince, Sosyal Bilimlere sorun çözme misyonu yüklenmiştir. Bunun içindir ki Sosyal Bilim denilince akla ilk önce "sorun çözücü bilim" gelir. Bu sorun çözücü bilim üstlendiği görev gereği tarihi süreçte gelişerek ve artarak devam eden önemle günümüze kadar gelmiştir (Demircioğlu, 2006: 3).

Sürekli bir değişim içerisinde olan, çeşitli ve karmaşık sorunlarla karşı karşıya bulunan insanların ve toplumların yaşantısında Sosyal Bilimlerin önemli bir yeri vardır. Kişilerin ihtiyaçları ile toplumların beklentileri arasındaki dengeyi sağlamada insanlara gerekli bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırma açısından Sosyal Bilimlere önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir (Paykoç, 1991: 2). Ayrıca insanın evrendeki yerini bulmasına ışık tutmak ve bu konuda bütünlük oluşturan öğelerin dokusunu açıklamak da Sosyal Bilimlerin görevleri arasındadır (Aklan, 1998: 104).

Çağdaş anlayışa göre Sosyal Bilimler, bu sorumlulukları yerine getirmede çok yönlü, disiplinler arası bir yaklaşım izlemektedir. Kişilere belli bilgi edinme yollarını ve belli beceri kazandırma ile bunu toplumlar arası bir etkileşim ortamı içinde sürdürme amaçlarına öncelik vermektedir. Genel anlamda insan tarafından oluşturulan gerçekler ve toplumsal olgular Sosyal Bilimlerin alanıdır (Dönmez, 2003: 31–32).

Sosyal Bilimler ifadesi on dokuzuncu yüzyılda kullanılmaya başlanmış ve bu yüzyılda Sosyal Bilimler önemli atılımlar gerçekleştirmiştir. Sosyal Bilimlerin alt disiplinlere ayrılması da yine on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısına tekabül eder. Sosyal Bilimleri dünyanın ve yaşamın toplumsal yönlerini inceleyen disiplinler grubu olarak tanımlamak mümkündür (Safran, 2008: 2). Sosyal Bilimleri "bir topluluğun üyesi olarak fertlerin faaliyetlerini ele alan fikri veya kültürel ilimler." diye tarif edebiliriz (Mofatt, 1957: 1). Sosyal Bilimlerin insanı, insan – çevre etkileşiminden doğan beşeri olayları inceleme prensibi ile oluşturulduğu söylenebilir (Safran, 2008: 2).

Sosyal Bilimler, insan ve toplumu alakadar eden ilmi tetkik ve araştırmalarla elde edilen bilginin heyeti mecmuasıdır. Sosyal Bilimler, beşeri işler hakkında doğru ve sistemli bilginin büyük kısımlarını ihtiva eder ki bu bilgi ferdi hayatın iradesi, iktisadi hayatın düzenlenmesi, milletlerin idaresi ve milletler arası münasebetlerin ayarlanması için mutlaka gereklidir. Bu gibi bilginin yokluğu ile modern medeniyet ilk vahşet

devrine benzerdi. Çağdaş hayatın anlaşılmazlığı, güçlüğü nispetinde medeniyetin devam etmesi ve ilerleyebilmesi için Sosyal Bilimlere ihtiyaç vardır (Mofatt, 1997:1- 2).

Sosyal Bilimler insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen canlı bilgiler olarak ifade edilebilir. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi Sosyal Bilimler, insan tarafından oluşturulan gerçekle uğraşmaktadır. İnsan tarafından oluşturulan gerçek, toplumsal olgular, kişinin diğer kişi ve kurumlarla etkileşimi sonucu oluşanlar olarak ele alınabilir (Sönmez, 2005: 454).

Şekil 1 Sosyal Bilimler

(Mofatt, 1957: 2.)

Sosyal Bilimler (social science), toplumla ilgili disiplinlerin belirli kurallarla bilimsel bir çerçevede incelenmesidir. İnsanın olduğu her yerde Sosyal Bilim olarak incelenebilecek konu toplulukları vardır. Bu kapsamda Sosyal Bilimler içerisinde sayılabilecek disiplinlerden bazıları: antropoloji, iletişim bilimleri, ekonomi, eğitim, coğrafya, tarih, uluslararası ilişkiler, dil bilimi, din bilimleri, siyaset bilimi, psikoloji, sosyoloji, müzikoloji, hukuk ve suç bilimidir. Bu disiplinlerden her biri insan olgusu ile ilgili araştırmalar yapar. Bu araştırmalarda her disiplin insan olgusuna ve onun ortaya çıkardığı ürünlere farklı pencerelerden bakmayı tercih eder. Bu farklı bakış açıları ayrı ayrı çalışma alanlarını doğurmuştur. Örneğin, ekonomi, insanın üretimi, dağıtımı ve tüketimi, ticareti, değişimi ve bölüşümünü; antropoloji, kültürler ve kültür aktarımını; iletişim, insanların birbirleriyle haberleşmesini; eğitim bilimleri, insanların istendik davranış geliştirmesini; coğrafya, insanların yaşadığı mekânı, siyaset bilimi, insanlar ve devletlerarasındaki ilişkileri; tarih, insanın geçmişte yaşadığı olayların yerini ve zamanını; psikoloji, insan ve hayvan davranışlarını ve sosyoloji ise toplumsal olayları ve bu olayların sonuçlarını inceler. İnsanla ilgili boyutların genişliği düşünüldüğünde, Sosyal Bilimlerin ne kadar kapsamlı olduğu daha iyi görülür (Safran, 2008:2–3).

Sosyal Bilim, bilimler tasnifi içerisinde "insan bilimi" olarak nitelendirilmektedir. Sosyal Bilimler kavramı hakkında yapılan ortak tanımlara bakacak olursak;

Tanımlar

- Toplumu ve insan ilişkilerini inceleyen bilim
- Gruplar içinde oluşan insan etkinliklerini araştıran bilim dalları
- Toplumsal olayları ve insanların toplumsal özelliklerini inceleyen bilimler
- Toplum içinde yaşayan insanları inceleyen bilim disiplinleri
- İnsan gruplarının analizini yapan bilim
- Birey ve toplum sorunlarına çözüm üreten bilim dalları (Demircioğlu, 2006: 3).

Sosyal Bilim tanımları çerçevesinde Sosyal Bilimlere yüklenen misyonun oluşturduğu amaçlar vardır. Bu amaçlar;

Amaçlar

- Bilgiyi, araştırmalarla geliştirmek.
- Beşeri anlayışı geliştirerek iyi bir insan (ideal insan) yaratılmasına yardımcı olmak.
- İnsanın içerisinde yaşadığı toplumu ve bu toplumdaki insan ilişkilerini veya "öteki" dünyayı öğrenmek, olaylar arasındaki ilişkileri bulup çıkarmak.
- İnsanı rahatsız eden sorunlara çözüm yolları önermek ve insan mutluluğunu yükseltmek (Demircioğlu, 2006: 5).

Gerek doğa bilimleri gerekse Sosyal Bilimler insan yararına bilgi üretmektedir. Üretilen bu bilgilerin çeşitli yollarla insanlarla buluşturulması gerekmektedir. Bu yollardan en önemlisi eğitimdir. Eğitimde Sosyal Bilimlere ait bilgi, beceri, değer ve tutumların kazandırılması, ya Sosyal Bilimlerin tek tek disiplinler halinde ya da çok disiplinli veya disiplinler arası yaklaşımla öğretimi öngörülmektedir (Safran, 2008: 3).

2.1.2. Sosyal Bilgiler Nedir?

İnsanlar ve toplumlar sürekli bir değişim içerisinde yer almakta ve karmaşık sorular ve sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadırlar. Bu sebeple, toplumlar ve insanlar için Sosyal Bilimlerin önemi çok büyüktür. Toplum içinde yaşayan bireylerin ihtiyaçlarıyla, toplumun beklentileri arasındaki dengeyi sağlamada, bireylere gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırma açısından Sosyal Bilimlere önemli görevler düşmektedir. Sosyal Bilimlerin değişimi ve sürekliliği inceliyor olması, bireyi toplumsallaştırma amacı güden eğitimde, Sosyal Bilimlerin etkin bir yer kazanmasına yol açmış ve eğitimin, hem bir Sosyal Bilim Dalı, hem de Sosyal Bilimlerin uygulama alanı durumuna gelmesi "Sosyal Bilgiler" kavramını meydana getirmiştir (Dönmez, 2003: 32).

Sosyal Bilgiler teriminin kısa ve herkes tarafından kabul edilebilir bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Bunun en önemli nedeni, Sosyal Bilgilerin Sosyal Bilimlerin içinde yer alan farklı tanımlara sahip birçok disiplinden oluşmasıdır. ABD'de, Sosyal Bilgiler öğretimi üzerine çalışan Michaelis (1985), Schug ve Beery (1987) gibi eğitimciler, yukarıda sözü edilen güçlükten dolayı, Sosyal Bilgilerin tek bir tanımını yapmak yerine, başkaları tarafından yapılan belli başlı tanımları sistematik bir biçimde sunmayı tercih etmişlerdir. Bu tanımların ortak özelliği, Sosyal Bilgileri bir "yurttaşlık eğitim programı" olarak kabul etmeleridir. Farklı yönleri ise, yurttaşlık eğitiminde farklı eğilimlere ve önceliklere sahip olmalarıdır (Öztürk ve Otluoğlu, 2003: 5).

"Sosyal Bilgiler nedir?" XX. Yüzyıl boyunca bu soruya birbirinden farklı pek çok yanıt verilmiştir. Aşağıda XX. Yüzyılın ikinci yarısında yapılan Sosyal Bilgiler tanımlarından bazı örnekler verilmiştir:

- "Sosyal Bilgiler pedagojik amaçlarla basitleştirilmiş Sosyal Bilimlerdir."
- "Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimi amacıyla Sosyal Bilimler ve beşeri bilimlerin kaynaştırılmasıdır."
- "Sosyal Bilgiler, kritik sosyal konularda vatandaşlık becerilerinin uygulanması amacıyla, Sosyal ve Beşeri Bilimler kavramlarının disiplinler arası bir yaklaşımla kaynaştırılmasıdır (Akt. Öztürk, 2007: 43).

Ülkemizde Sosyal Bilgiler ile ilgili tanımlardan en kapsamlısı, 2005 yılında değiştirilen Sosyal Bilgiler programını hazırlayan komisyon tarafından yapılmıştır. Buna göre;

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi Sosyal Bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği, toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir. Sosyal Bilgiler programı ayrıca aşağıdaki üç geleneği de önemsediğini belirtmektedir;

1. Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler,
2. Sosyal Bilimler olarak Sosyal Bilgiler,
3. Yansıtıcı düşünme olarak Sosyal Bilgiler.

Sosyal Bilgiler dersi, demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere bu bilgi birikimini yaşama geçirebilecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2005: 51).

Bu tanımda Sosyal Bilgiler ile ilgili dört boyut ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki Sosyal Bilgilerin bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmek amacında olması, ikincisi Sosyal Bilgilerin Sosyal Bilimler ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtması, üçüncüsü Sosyal Bilgilerin insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimini zaman boyutunda ele aldığı ve dördüncüsü de Sosyal Bilgilerin toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ders olduğudur (Safran, 2008: 4).

Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir. Toplumsal gerçek denildiğinde, toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinlik akla gelebilir. İnsan yaşamında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha kolay, rahat, mutlu yaşamasını, kendini gizil güçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirmesini sağlayan tüm toplumsal olgular ve ilişkiler bu kavramın kapsamı içine girebilir. Bir bakıma tüm Sosyal

Bilimlerin, felsefe ve diğer etkinliklerin kesiştiği bir alan olarak düşünülebilir. Bu yargı, şöyle bir şekille daha açık hale getirilebilir (Sönmez, 2005: 455).

Şekil 2 Sosyal Bilimler

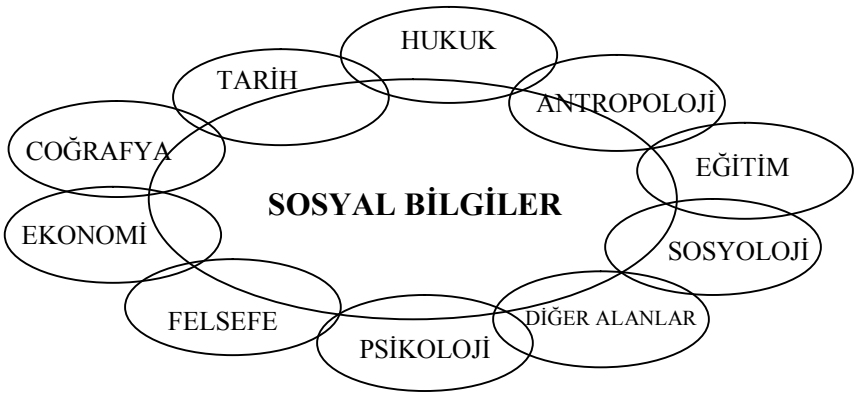

(Sönmez, 2005: 456.)

Şekilde görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler, farklı disiplinlerin oluşturduğu bir disiplin olarak ifade edilebilir. Burada ise tüm Sosyal Bilimlerin ortak olarak ileri sürdüğü ve benimsediği toplumsal uzlaşmayı sağlayan temel önermeler vardır (Sönmez, 2005: 456).

Milli Eğitim Şûrası ve benzeri platformlarda sıklıkla, öğretim programlarının, öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını öğrenmelerine, sorun çözme ve karar verme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmesine ihtiyaç olduğu dile getirilmektedir. Tüm bu ihtiyaçlar doğrultusunda dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak, öğretim programlarında yeni yaklaşımlar dikkat çeker duruma gelmektedir (MEB, 2005: 50).

Bu bağlamda yeni Sosyal Bilgiler programında davranışçı yaklaşımdan yapılandırmacı yaklaşıma geçiş yapılmıştır.

Yeni programın vizyonu;

21. yüzyılın çağdaş, Atatürk İlkeleri ve İnkılâplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, Sosyal Bilimcilerin bilimsel

bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmektir (MEB, 2005: 50).

Sosyal Bilgilerle ilgili bir diğer kapsamlı tanım, Doğanay (2005)'a aittir. Ona göre Sosyal Bilgiler, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içerisinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır. Bu tanımda Sosyal Bilgilerin toplum ve insanla ilgili bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlandığı ve bunu zaman boyutunda ele alan bir çalışma alanı olduğu ifadelendirilmiştir (Safran, 2008: 4).

Sosyal Bilgilerle ilgili başka bir tanım Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından yapılan tanımdır. Komite bu terimi "konusu doğrudan doğruya insan cemiyetinin teşkilâtına ve tekâmülüne ve bu sosyal birliklerin bir üyesi olması dolayısıyla insana dair olan bilgiler Sosyal Bilgilerdir" diye tarif etmiştir. Komiteye göre okullardaki bütün çalışmaların dolaylı sonucu "sosyal verimdir." Okulun kendisi, öğrencilerde topluluğun bir üyesi olarak sorumluluk hissi ile bütün okul faaliyetlerine katılmak için zekâ ve iyi niyet hissi uyandıracak bir sosyal müessesedir. Sosyal Bilgiler, öğrencilerde sosyal hayatın içyüzü ve kanunlarına karşı takdir duygusunu artırarak bir amaca ulaşmaya çalışmaktadır (Mofatt, 1957: 18).

Yeni Sosyal Bilgiler programı, tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermektedir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli, Sosyal Bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengelen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır (MEB, 2005: 50).

Sosyal Bilgiler dediğimiz zaman, bireyin incelenmesi, onun sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimi ve bu etkileşiminin dünkü, bugünkü ve yarınki şekillerinin gözden geçirilmesi ile karşılaşırız. Böylece bu derste çocuk, normal gelişimi içerisinde yaşama

yollarını öğrenirken insanların birbirleriyle ilişkileri üzerinde de durur. İnsanların birbiriyle ilişkilerinin öğrenilmesi Sosyal Bilgilerin en çok önem verdiği hususlardan biridir. İnsanların yalnız birbirleriyle olan ilişkileri de yeter sayılmaz. İnsanların sosyal kurumlarla, eşya ve dünya ile olan ilişkileri de önemli bir yer alır. İnsanların giyecek, yiyecek, korunma gibi ihtiyaçlarının karşılanması, toplumdaki gelenek ve göreneklerin bilinmesi, sosyal problemlerin çözümü ile ilgili yollarını ve daha iyi yaşamayı sağlayacak koşulların araştırılması Sosyal Bilgilerin esas çalışma alanlarıdır. Bu anlamda Sosyal Bilgiler, kültürel mirası, onun günümüzdeki yaşayan özelliklerini ve bunların yaşamımıza etkilerini, insanların sosyal ve fiziki çevreleriyle olan ilişkilerini esas alan bir derstir (Güngördü, 2002: 130). Belirli bir saha meydana getiren belirlenmiş sınırlarla çizilmiş bir bilim yerine konuların birleşimi, harmanlaşması olan Sosyal Bilgiler beşer (insanlık) bağları için çok önemlidir (Mofatt, 1957: 19).

"1998 İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı"nda ise, dersin genel amaçları incelendiğinde dört ana başlık altında toplandığı görülmektedir (MEB, 1998: 537–538). Bunlar sırasıyla;

1. Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden,
2. Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden,
3. Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirme yönünden,
4. Ekonomik yaşama fikri ve yeteneklerini geliştirmek yönünden.

Bu amaçlar bireysel (psikolojik), toplumsal (sosyolojik) ve ekonomik olmak üzere üç boyutlu bir bütünlük arz etmektedir (Aklan, 1998: 84).

Etkili vatandaş yetiştirme amacına hizmet ettiği düşüncesine dayanan bir diğer tanımda Erden (tarihsiz), Sosyal Bilgileri "İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı" olarak tanımlamaktadır. Öztürk (2006)'e göre Sosyal Bilgiler, "hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp, problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla, sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır." Tanımın Sosyal Bilgilerin etkili vatandaş yetiştirme boyutunu ön plana çıkardığı ve

bunun sosyal ve beşeri bilimleri kullanarak bir öğretim programı çerçevesinde gerçekleştirildiği görülmektedir (Safran, 2008: 4).

Sosyal Bilgiler eğitim programları aracılığıyla demokratik vatandaşlık değerlerinin ve becerilerinin öğrenciye kazandırılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede bilgi temelli ve bilimsel akıl yürütme ile bütünleşmiş yerel ve ulusalı anlamış ve evrensel değerlere saygılı bir vatandaş portresi Sosyal Bilgiler derslerinde öne çıkmaktadır. Tüm bunlara ek olarak Sosyal Bilgiler dersleri ile ortaya çıkacak bireyselleşme ve toplumsallaşma, mevcut toplumsal düzeni sorgulamaksızın, itaat ederek benimseyen bir vatandaş kavramından çok, toplumsal değerleri eleştirebilen, yeni değerler üretebilen, eleştirel ve yaratıcı bir vatandaş öngörüsüne yöneliktir (Kabapınar, 2007:2–3).

Bilgiyi elde etme ve bunu çocuklara uygun hale getirme boyutunu ön plana çıkaran Sözer (1998) Sosyal Bilgileri "temel kültür öğelerini, birçok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinler arası bir yaklaşımla seçilip yoğrularak oluşturulmuş bilgileri içinde bütünleştiren, ilköğretim düzeyine ve çocuğun küresel algılama özelliğine uygun duruma getirilmiş bir ders" olarak tanımlamıştır (Safran, 2008: 4).

Dewey'in "sosyal olan şeylerin çalışılması" şeklindeki yaklaşımı Sosyal Bilgiler literatüründeki bilinen en kısa tanımıdır. Engle ve Ocha (1988) Sosyal Bilgileri "demokratik vatandaşlık için toplumsallaşma süreci" olarak tanımlar ve demokratik vatandaş yetiştirme boyutuna vurgu yaparak bunun toplumsallaşma ile mümkün olabileceğini ifade eder (Safran, 2008: 4).

Sosyal Bilgiler, öğrencileri sorumlu birer vatandaş olarak yetiştirme girişimidir. Belirli sosyal konularda vatandaşlık becerilerinin kullanılması için sosyal ve beşeri bilimlere ait kavramların disiplinler arası entegrasyonudur. Sosyal Bilimlerin bulgularını entegre edip öğrencilerin düzeyine göre basitleştiren, bunları kullanarak öğrencilere sosyal yaşama uyum sağlamada ve sosyal sorunlara çözüm üretmede ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri, tutum ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir vatandaşlık eğitim programıdır (Demircioğlu, 2006: 7–8).

Beceriler, kavramlar, değerler ve genel amaçlar Sosyal Bilgiler programını oluşturan temel öğelerdir. Bu anlayış doğrultusunda hazırlanan yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (MEB, 2004: 44–45; MEB, 2005: 45–46);

- Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
- Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.
- Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
- Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.
- Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bir birey olarak yetişmesini amaçlar.
- Milli kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
- Öğrencilerin kendi örf ve adetleri çerçevesinde ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
- Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bir birey olarak yetişmesini önemser.
- Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
- Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevre ile etkileşim kurmasına olanak sağlar.
- Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme – öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.
- Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye imkân sağlar.

Bu çerçeve içindeki yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Barr, Barth ve Shermis (1977)'in ortaya koyduğu üç yaklaşımı da dikkate alarak, demokratik değerleri

benimsemiş vatandaşlar olarak, öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere bu bilgi birikimini yaşama geçirebilecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2004: 45; MEB, 2005: 46).

2.1.3. Sosyal Bilimlerle Sosyal Bilgiler Arasında Nasıl Bir İlişki Vardır?

Sosyal Bilimler, geçmiş ve günümüz bağlamında insan ve toplum ile ilintili inceleme yapan disiplinler bütünüdür. Bu bağlamda Sosyal Bilimler, insan ve toplum ile ilgili konularda belirli metodolojik ilkeler çerçevesinde üretilen bilimsel bilgiyi ifade etmektedir. Bu durumda "Sosyal Bilgiler nedir?" "Sosyal Bilimlerden farkı nedir?" sorularının yanıtı verilmelidir. Bu çerçevede ilk ifade edilmesi gereken nokta, Sosyal Bilgilerin, ilköğretim okullarının 4–5–6–7. sınıflarında yer alan bir ders ya da öğretim programı olduğudur. Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimler alanlarında akademik ortamda üretilen bilimsel bilgiyi kullanmakta, ancak bu bilgiyi özel bir kitle olan öğrencilere sunmaktadır. Bu nedenle Sosyal Bilgiler aracılığıyla bilgi sunulurken, öğrencilerin yaş kuşağı, ilgi ve gereksinimleri ile hazır bulunuşluk düzeyi göz önünde bulundurulmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede Sosyal Bilgiler dersine, Sosyal Bilimlerin pedagojik ilkeler çerçevesinde özel bir kitle olan öğrenciler için basitleştirilmiş biçimidir demek yanlış olmayacaktır (Kabapınar, 2007: 2).

Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler arasında kesin bir ayrım yapmak mümkün değildir. Ancak, eğitim ve öğretim açısından her iki kavram farklı olarak ele alınmakta olup, amaç, metot ve içerik bakımından farklı özelliklere sahiptirler (Köstüklü, 1998: 10). Aralarındaki en önemli fark, Sosyal Bilimlerin; bilimsel anlamda insanın insanla ve çevresi ile etkileşimini incelemesine karşılık, Sosyal Bilgilerin; insanın toplum olarak yaşayışını, temel gereksinimlerini, bunların karşılanma biçimlerini, giderilmesi için yapılan çalışmaları ele almasıdır. Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin bulgu ve ayrıştırmalarının, bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğeleri kapsamaktadır (Kısakürek, 1989: 5). Sosyal Bilimler insanoğlunun, kendi aralarında bağlantılı, birçok karmaşık sosyal ilişki ve etkileşimlerini konu edinen bilgi kategorilerinden oluşur. Sosyal Bilimlerin içine sosyoloji, antropoloji, tarih, siyasal bilgiler, ekonomi, hukuk vb. alanlar girer. Sosyal Bilgilerde ise tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi önemli yer tutar. Sosyal Bilimler bilginin yapısını ele alıp inceleyen bir kavramdır. Sosyal Bilgiler ise program yapısını ilgilendirmektedir. Buna göre Sosyal Bilimler bir bilgi kategorisidir, Sosyal Bilgiler ise bir program kategorisidir (Varış,

1996: 131).Eğitim programları incelendiğinde, tek disiplinli, çok disiplinli ve disiplinler arası yaklaşım olduğu görülmektedir. Sosyal Bilgiler programı çok disiplinli ve disiplinler arası yaklaşıma dayalıdır. Bu durumun nedeni, Sosyal Bilgiler dersinin içeriğini birçok bilimler arasında: tarih, coğrafya, hukuk, antropoloji, siyaset, ekonomi, edebiyat ve matematik, dini bilimler bulunmaktadır. Görüldüğü üzere Sosyal Bilgiler birçok bilim dalından bilgileri kullanmaktadır. Bu bilimler dikkate alındığında Sosyal Bilgilerin büyük bir kısmını Sosyal Bilimlerin oluşturduğu söylenebilir (Safran, 2008: 10).Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimlerin ürettiği bilgileri etkili vatandaş yetiştirme genel amacı çerçevesinde kullanan bir müfredat programıdır. Sosyal Bilimler ise, insanın insanla ve çevresiyle olan ilişkilerini inceleyen disiplinler topluluğudur (Dönmez, 2003: 31).

Sosyal Bilgilerde yalnız tarih – coğrafya – yurttaşlık bilgisi alanlarına değil, ekonomi, sosyoloji gibi diğer Sosyal Bilim dallarına da girilir. Ancak, burada en önemli olan nokta, Sosyal Bilimlerden bazı konuların seçilip Sosyal Bilgiler dersi programına konulmasının doğru olmayacağının bilinmesidir. Sosyal Bilgilerde bireyin sosyal ve fiziki çevresi ve bu çevreyle olan ilişkileri incelenirken, gerekli olan yerlerde, bireyin seviyesinde olmak üzere, diğer Sosyal Bilimlere de girilir. Örneğin "Aile içinde geçiminizi nasıl sağlıyorsunuz?" dediğimiz zaman, öğrenci seviyesinde, ekonomi alanına girilmiştir (Güngördü, 2002: 130).

Şekil 3 Sosyal Bilimlerin Sosyal Bilgilere Katkısı

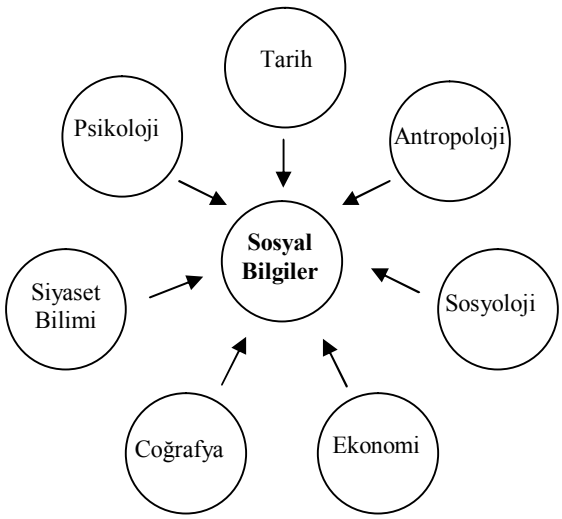

(Öztürk, 2007: 39.)

Sosyal Bilimler beşeri anlayışı geliştirmeyi, Sosyal Bilgiler bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandırmayı amaçlamıştır. Sosyal Bilgilerin kişiye bilgi, beceri, tutum ve değerler kazandırma girişimleri sonuçta kişide beşeri anlayışın gelişmesini sağlar. Sosyal Bilimlerin hedefi iyi bir insan yaratmak iken, Sosyal Bilgilerin hedefi iyi bir vatandaş yetiştirmektir (Demircioğlu, 2006: 45).

Sosyal Bilimler, bireyin içerisinde yaşadığı toplumu ve bu toplumdaki insan ilişkilerini bulup çıkarmak ihtiyacını karşılamayı amaç edinirken, Sosyal Bilgiler de öğrencilere yaşadıkları toplumun sahip olduğu kültürel mirası ve değerleri aktarmayı amaçlamıştır. Sosyal Bilimlerin amacında isteğe bağlı bir ihtiyacı gidermek arzusu var iken, Sosyal Bilgilerin amacında öğretme – öğrenme denilen bir zorlama vardır. Ancak, bireyin içerisinde yaşadığı toplumu tanıması, kültürel miras ve değerlerin aktarılması ancak öğretme-öğrenme yoluyla olabileceğinden, Sosyal Bilgiler önemli bir görev üstlenmiştir. Sosyal Bilimlerin, "öteki" dünyayı öğrenmek amacı, bilimsel yöntemlerle araştırma yapmayı, sonuçta evreni öğrenmeyi getirir. Öğrenilen konunun Sosyal Bilgiler kanalıyla da öğrencilere aktarımı sağlanır. Böylece Sosyal Bilgilerin evrensellik amacı da gerçekleştirilmiş olur. Sosyal Bilimlerin insanı rahatsız eden sorunlara çözüm yolları önermek ve insan mutluluğunu yükseltmek arzusu hususundaki amacına bağlı olarak ortaya koyacağı veriler, Sosyal Bilgilerin öğrencilerin bireysel ve sosyal problemleri tanımlama ve analiz etmesi amacına ışık tutar. Böylece öğrenciler herhangi bir sorun karşısında kendi kararlarınca çözüm yollarını bulurlar (Demircioğlu, 2006: 46).

Sosyal Bilgiler ile Sosyal Bilimler arasında sıkı bir bağ vardır. Sosyal Bilgiler, öğrencilere verilecek bilgilerin içeriğini belirlemede Sosyal Bilimlerden yararlanırken Sosyal Bilimler de ilköğretim öğrencilerine Sosyal Bilgiler aracılığı ile kazandırılmaktadır. Bu bağlamda Özbaran (2004), ülkemizde genel olarak Sosyal Bilgilere, Sosyal Bilimlerin öğretim için seçilmiş ve değişmediği kabul edilen kısımları olarak bakıldığını ifade edilmektedir. Böylelikle Sosyal Bilgiler ile Sosyal Bilimleri birbirinden kesin çizgilerle ayırmak mümkün olamayacaktır. Sosyal Bilgiler bir ders adı yani müfredat programıdır, bir çalışma alanıdır, Sosyal Bilimler ise bir disiplinler topluluğudur. Sosyal Bilgiler alanında çalışma yapanlar Sosyal Bilgiler öğretimcisi ya da eğitimcisi olarak nitelendirilirken, Sosyal Bilimlerle ilgili çalışanlara sosyal bilimci (tarihçi, coğrafyacı, psikolog, sosyolog) denilmektedir (Safran, 2008: 11).

Sosyal Bilimlerin ulaşmak istediği hedef kitle tüm insanlardır. Buna öğrenci, yetişkin, yaşlı, meslek sahibi herkes dâhildir. Sosyal Bilgilerin ulaşmak istediği hedef kitle ise, sadece belirli sınıflarda öğrenim gören öğrencilerdir. Mesela, ülkemizde 4–7. sınıflarda okuyan, 10–14 yaş grubunda yer alan öğrenciler hedef kitleye dâhildir. Sosyal Bilimler ele aldığı konuyu belirli bir araştırma nedeniyle belirli bir yöntem kullanarak araştırma ve inceleme çalışması yapmaz. Ders programından işlenecek konuyla alakalı Sosyal Bilim araştırma sonuçlarını öğrenciler kaynaklardan arayarak bulurlar. "Sosyal Bilimler" ile "Sosyal Bilgiler" kavramlarının bilimsel düzeyde tanımlarını okumayan pek çok kimse, bu ikisinin aynı şey olduğunu zannetmektedir. Esasen iki kavram arasında ortak olan "Sosyal" kelimesidir. Diğerleri ise "bilim" ve "bilgi" dir ki, bu ikisi birbirinden oldukça farklı anlamlar taşır (Demircioğlu, 2006: 48).

Devletler sahip oldukları ideolojileri, toplum değerlerini vatandaşlarına vermek isterler. Ülkemizin de Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlılık, anayasasının üstünlüğü, demokrasi, insan haklarına saygı gibi ideolojik değerleri bulunmaktadır. Bu değerler Sosyal bilimciler tarafından geliştirilip, Sosyal Bilgiler dersinde genç nesillere aktarılır (Demircioğlu, 2006: 50).

2.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Tarihçesi

"Sosyal Bilgiler" anlayışı, XX. Yüzyıl başlarında ilerici bir eğitim reformunun önemli bir parçası olarak ABD'de ortaya çıkmıştır. Sosyal Bilgiler hareketi, söz konusu yıl boyunca ABD'nin siyasal ve askerî müttefiki olan veya kültürel bakımdan onun nüfuzu altında bulunan ülkelere de sıçramıştır. Türkiye, her iki kategoriye de giren ülkeler arasındadır. Sosyal Bilgiler öğretimini, dünyadaki ve ülkemizdeki gelişmeler olmak üzere iki ana boyutta ele almakta fayda vardır (Öztürk, 2007: 43).

2.1.4.1 Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünyada Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi

İnsanların doğaları, birbirleriyle ve manevi güçlerle olan ilişkileri, oluşturdukları ve içinde yaşadıkları toplum yapıları üzerinde zihinsel çalışma yapılabileceği düşüncesi, en az yazılı tarih kadar eskidir. Ayrıca kuşaktan kuşağa aktarılıp tarihin bir aşamasında yazıya geçirilmiş sözlü bilgelik de unutulmamalıdır. Şüphesiz bu bilgelik, büyük ölçüde, Tanrı buyruğu ya da sonsuz bazı doğrulardan çıkan akılcı sonuçlar gibi sunulmuş olsa da dünyanın şu ya da bu yöresinde, çok uzun bir süreçte yaşanmış insan deneyimlerinin zenginliğinden seçilerek türetilmiş bir sonuçtur. Bugün Sosyal Bilimler

dediğimiz şey bu bilgeliğin mirasçısıdır. 20. yüzyılın başlarında, sosyal yaşantıların giderek karmaşıklaşması, toplumsal değişmelerin ve çalışmaların artması, eğitimin, sosyal hayatın süreklilik arz eden yönlerini anlamlı bir biçimde, değişime açık yönlerini de tutarlı bir biçimde sergileyebileceği nitelikte olmasını gerektirmiştir. Bu sebeple eğitimde "milli ve ahlaki değerlerle öncelikler çerçevesinde, tarih ve coğrafya gibi dersler konmuş, zamanla ortak alanlar ve sosyal etmenlerin etkileşimini içeren konulara programlarda yer verilmiştir. Bu durumun, "Sosyal Bilgiler" adı verilen konu alanının doğuş gerekçesi ve eğitimin bahsedilen toplumsal yönünün, yani "Sosyal Bilgilerin çıkış sebebi olarak açıklanması mümkündür (Dönmez, 2003: 34).

Toplumlar, o toplumu meydana getiren bireyleri kendi amaçları doğrultusunda yetiştirmek isterler. Bu amaçlar bireyin ve toplumun hayatını devam ettirmesi için çok gereklidir. "Yiyecek, içecek, giyecek, güven, savunma, seks, korunma, sevgi, saygı vb. ihtiyaçları karşılamak için bireylere hangi bilgi, beceri ve duygular kazandırılmalıdır?" sorusuna her toplum cevap vermeye çalışır. İşte bu sorunun cevabı aranmaya başladığı andan itibaren nelerin öğretileceği de belirlenmelidir. Bundan sonra öğretilecek olanlar hangi içerikle kişiye kazandırılacaksa, o belirlenir. Daha sonra ise bunlar öğrenciye nasıl ve ne yolla ne kadar zamanda hangi araç-gereç, öğrenme-öğretme, strateji, yöntem ve teknikleriyle nerede kazandırılacağı belirlenmelidir. Bu soruların çoğu, insan ve toplumla ilgilidir. İşte insan ve toplumla ilgili olanları Sosyal Bilgilerin kapsamı içinde düşünebiliriz. İnsanoğlunun bu soruları ilk kez ne zaman ve nerede sorduğu şimdilik kesin olarak bilinmemektedir (Sönmez, 2005: 458).

Sosyal Bilgiler eğitiminin de ne zaman ve nerede başladığı kesin olarak bilinmiyor. Yalnız, "insanoğlu var olduğu andan itibaren hem fen, hem de Sosyal Bilimler eğitimi başlamıştır." Çünkü insan; doğal ve toplumsal bir ortamda doğar, büyür, gelişir, yaşlanır ve ölür. Bu süreç içinde ona en azından yiyecek bulmak, yemek, içmek, giyinmek, korunmak, seks yapmak, savunmak vb. etkinliklerle ilgili bilgi, beceri ve duygular kazandırılır. Eğer kazandırılmazsa bireyin yaşamını sürdürmesi olanaksızdır. Tüm bu etkinlikler doğada ve bir toplum içinde olmaktadır. İnsan yaşamak için hem doğanın, hem de toplumun bazı ilkelerini öğrenmek zorundadır. Durum böyle ele alınınca, "Fen ve Sosyal Bilimler insanoğlunun yaşamı kadar eskidir." düşüncesi ileri sürülebilir (Sönmez, 2005: 458).

Eğitimde Sosyal Bilgiler ilk kez 1916 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde orta dereceli okulların programlarını yeniden düzenlemekle görevli olan bir komite tarafından resmen kullanılmıştır (Güngördü, 2002: 131). Komite bu terimi "Konusu doğrudan doğruya insan cemiyetinin teşkilatına ve tekâmülüne ve bu sosyal birliklerin bir üyesi olması dolayısıyla insana dair olan bilgiler Sosyal Bilgilerdir." diye tarif etmiştir (Mofatt, 1957: 189). Birinci Dünya Savaşı'na kadar "Sosyal Bilgiler" terimi hiçbir yerde, bir program alanının adı olarak kullanılmamıştır. ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi [NCSS], aşağı yukarı günümüzdeki amaç ve içeriğe vurgu yapan bir öğretim alanını isimlendirmek için "Sosyal Bilgiler" terimini resmen kabul etmiştir (Öztürk, 2007: 44). İlk kez "Sosyal Bilgiler" adı altında ilk ve ortaokullarda bir dersin okutulmasını Condercet savunmuştur (Sönmez, 2005: 458–459). Sosyal Bilgiler Eğitimi, ABD'nin 1800'lü yılların sonları ile XX. yüzyılın başlarında yaşadığı sosyal, ekonomik, kültürel vb. alanlardaki büyük dönüşümüne doğurduğu sorunlara çözüm arama kaygısından doğmuştur (Öztürk ve Otluoğlu, 2003: 13).

Sosyal Bilgilerin kapsamına giren konular, Eski Yunan ve Roma gibi büyük medeniyetler kuran batı toplumlarında ilkçağlardan itibaren okullarda okutulmuştur. Herodotes, Thukydides (M.Ö. 460–395), Aristo, Eflatun aynı zamanda birer öğretmen olarak öğrencilerine dersler vermişlerdir. Köklü bir medeniyeti olan Çin'de de Sima Qian (M.Ö. 145–86) ile Du-Yu (732–812) tarih dersleri okutmuşlardır. Arap İslam dünyasında da Taberi (839–923) önemli bir kişidir. Selçuklu Nizamiye Medreseleriyle başlayan gelenek ile ondan sonra gelen Türk ve İslam devletleri ve Osmanlı medreselerinde Sosyal Bilgiler konularına yer verilmiştir. Osmanlı medreselerinde özellikle tarih ve coğrafya konularına ağırlık verilmiştir. Avrupa'da 13. asırdan itibaren kurulmaya başlanan Paris, Bologna, Oxford gibi okullarda da bu derslere rastlanmaktadır (Demircioğlu, 2006: 26).

İlk ve en eski yerleşik toplum Sümerler (M.Ö. 1000–4000) dir. Sümerlerde okul var. Okulda, okuma-yazma, matematik, geometri, astronomi dersleri okutulmuş; ilk harita, yazı ve Sümerceden Şamice'ye ilk sözlük onlar tarafından hazırlanmış; fakat Sosyal Bilimlerle ilgili hiçbir ders adına rastlanmamıştır. Böyle olmakla birlikte, devlet düzeninin, toplumsal yaşamı düzenleyen kuralların da öğretilmiş olacağı savunulabilir, çünkü tabletlerde hangi mala karşı ne kadar başka bir maldan verileceği, suç işleyenlerin hangi cezalara çarptırılacağı belirtilmiştir. Çin'de ise yüksek öğretimde

edebiyat, tarih, doğa bilgileri ve din felsefesi okutulmuş, Eski Mısır ve Perslerde Sosyal Bilimlerle ilgili herhangi bir derse programda yer verilmemiştir, fakat onların da toplumsal yaşamla ilgili olarak kişilere belli bilgi ve becerileri okutup kazandırdıkları söylenebilir. Tarihte ilk kez, İsrail Devleti çocuklarına ulusal tarih ve yurttaşlık bilgisi dersleri okutturmuş, Antik Roma'da ise okullarda okuma – yazma, hesap ve hukuk, gramer okullarında mitoloji, tarih, coğrafya, hukuk, aritmetik, geometri ve felsefe dersleri verilmiştir. Eski Çağdaki eğitim sisteminde okutulan tarih, coğrafya, yurttaşlık ve hukuk derslerinin doğrudan Sosyal Bilimlerle ilgili olduğu söylenebilir. Ortaçağ'da ise, din dersleri baskın hale gelmiş, fen ve Sosyal Bilimlerle ilgili tarih, coğrafya, hukuk gibi dersler, Rönesans ve Reform döneminde, yeni ve yakın çağlarda isim olarak değişmemiş, fakat içerik açısından dinin etkisinden kurtarılmaya çalışılmıştır (Sönmez, 2005: 458).

Sosyal Bilgiler reformunun başlamasına yardımcı olan etmenlerden biri, "veri"yi "bilgi"ye çevirme düşüncesidir. Esasen bu reform ile ABD, aile ve toplumun kaybolan eğitimsel rolünü, Sosyal Bilgilere yüklemeyi denemiştir (Öztürk, 2007: 44). Sosyal Bilgiler, ABD'de doğmuş ve gelişmiş bir öğretim yaklaşımı olmakla birlikte, bu ülkenin eğitim sisteminden etkilenen başka ülkelerde de benimsenmiştir. Bunlar arasında, Türkiye, Japonya, Güney Kore, İrlanda, Danimarka ve Finlandiya gibi ülkeler de bulunmaktadır (Öztürk ve Otluoğlu, 2003; Demircioğlu, 2006).

1920'li, 30'lu ve 40'lı yıllar boyunca, Sosyal Bilgiler üzerinde etkili olan faktör ve görüşlerde büyük değişiklikler meydana gelmiştir. İlerlemeci eğitimciler, sosyal yeniden kurmacılar ve çocuk eğitimi üzerine çalışan diğerleri, Sosyal Bilgiler öğretiminin şekillenmesinde önemli roller oynamışlardır. 1929'da ABD'de başlayan büyük ekonomik kriz ve onun tetiklediği sosyal çöküntü, Sosyal Bilgiler dersinin içeriğini değiştirmiş, ekonomik konuların öne çıkmasına yol açmıştır (Öztürk, 2007: 44).

Aşağı yukarı 1960'ların başlarından 1970'lerin ortalarına kadar, ABD'de Sosyal Bilgilerin öğretile geliş şekli yoğun bir eleştiriye tabii tutulmuştur. Böylece tarih ve coğrafyanın önemi azalmış sosyoloji, antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi ve sosyal psikoloji ağırlık kazanmıştır. Bu disiplinlerin kavram ve yöntemlerine dayalı disiplinler arası yaklaşımlar gelişmiştir. Geleneksel tümden gelimci, betimleyici öğretim gözden düşerken, tümevarımcı araştırma öne çıkmaya başlamıştır. "Yeni Sosyal Bilgiler"

öğrencinin pasif alıcı rolünü, aktif bilgi arayıcıya dönüştürmek istemiştir. Bu bağlamda, eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine güçlü bir vurgu yapılmıştır. Ayrıca karar vermeye, değerlerin açıklanması ve analizine dair beceriler de öne çıkmıştır. 1990'ların ikinci yarısında NCSS, ülkede Sosyal Bilgiler öğretiminin "yeni Sosyal Bilgiler" hareketinin önermelerine yakın bir amaç, içerik ve yöntemle yapılmasını kararlaştırmıştır. Bu bağlamda XX. Yüzyıla girerken ABD'de Sosyal Bilgiler programlarının, sosyal yapılandırmacılık kuramına bağlı, disiplinler arası bütünleşmiş, tematik vb. bir karakter taşıdığı, problem çözme yöntemi ve işbirlikli öğrenmeyi öngördüğü gözlenmektedir (Öztürk, 2007: 45).

2.1.4.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Türkiye'de Ortaya Çıkışı ve Gelişmesi

Ülkemizde Sosyal Bilgiler eğitiminin temellerini İslamiyet'in kabulünün öncesine dayandırmak mümkündür. Sosyal Bilgiler dersinin en temel amacının, bireyin içinde yaşadığı topluma uyumunu sağlamak, onu toplumsallaştırmak olduğu düşünüldüğünde Türklerin Müslüman olmadan önceki dönemlerinde "çocukların ve gençlerin toplumsallaştırılıp eğitilmesinde" toplumun töresinin önemli bir rol oynayacağı düşüncesi, bu dersin temellerinin çok eskilere dayandığına delil oluşturmaktadır. Toplumsal kuralların öğretilmesinde (bireyin toplumsallaştırılması) törenin etkisi, Türklerin İslamiyet'i kabulü ile birlikte, yerini din eksenli bir Sosyal Bilgiler anlayışına bırakmıştır. Bu anlayış yüzyıllar boyunca sürmüş, ülkemizde Cumhuriyet rejimi kurulduktan ve devrimler yapıldıktan sonra seküler bir eğitim sistemine geçilmiş ve laik anlayışa dayalı bir Sosyal Bilgiler eğitimi verilmeye başlanmıştır (Safran, 2008: 12–13).

Sosyal Bilgiler programlarının kapsamına giren konuları içeren dersler, ilk kez Sultan II. Abdülhamit (1876–1909) zamanında ilkokul programlarına girmiştir. Bu dönemde yalnız tarih ve coğrafya dersleri bazı programlarda yer almıştır. 1913 Tedrisat-ı İbtidaiyye Kanun-ı Muvakkati'nde ise, tarih ve coğrafyadan başka Malûmat-ı Medeniye ve Ahlâkiye ve İktisadiye İlköğretim Okulu programına konmuştur (Öztürk, 2007: 46).

Türk maarif tarihine bakıldığında Selçuklu döneminde Nizamiye medreselerinin kurulmasından itibaren medreselerde tarih dersi (İslam Tarihi) okutulduğu görülmektedir. Osmanlı döneminde Fatih (Sahn-ı Samaniye) ve Süleymaniye (Sahn-ı

Süleymaniye) medreselerinde de tarih ve coğrafya derslerine yer verilmiştir. Coğrafya dersi heyet (sema ve arz), tarih de edebiyat içinde okutulmuştur (Demircioğlu, 2006: 28).

Sosyal Bilgiler öğretmeni prototipi olarak kabul edilebilecek olan Abdurrahman Şeref (1853–1925) Mekteb-i Mülkiye ve Mekteb-i Sultani'de tarih, coğrafya ve ahlak dersleri verdi. Her biri için ayrı ayrı kitaplar da yazdı. Alman eğitimbilimci J.F. Herbart'ın (1776–1841) etkisiyle tarih ve coğrafya ile ilişkilendirilerek ders işleme düşüncesi 1890'lı yıllardan günümüze etkili oldu (Ata, 2007: 3).

Osmanlı eğitim kurumlarında, Sosyal Bilgilerin kapsamındaki disiplinlerden tarih ve coğrafya, birer ders olarak, ilk defa, Tanzimat Devri'nde okutulmaya başlanmıştır. Bu yolda, İlk Türk pedagogu kabul edilen Selim Sabit Efendi'nin büyük hizmetleri geçmiştir. Çünkü o, bir taraftan bu derslerin tüm ilköğretim okullarında okutulmasını teşvik ederken, diğer taraftan da bunlara ilişkin ilk ders kitaplarını yazmıştır. Rehnümâ-yı Muallimin adlı eserinde de bu derslerin özel öğretim yöntemlerine yer verilmiştir (Öztürk ve Otluoğlu, 2003: 15). Tanzimat döneminde 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nde, erkek rüştiyelerinin programında Tarih-i Umumi, darülfünunların programlarında, İlm-i Tarih, Tarih-i Umumi ve Tarih-i Ulûm-ı Tabiiye derslerinin yer alacağı belirtilmektedir. 1874'te açılan İstanbul Darülmuallimini (Öğretmen Okulu) programında Muhtar Tarih-i Osmanî, Muhtasar Coğrafya dersleri, Darülmuallimin-i Sıbyan bölümünde, tarih ve coğrafya dersleri; Darülmuallimin-i Rüştiye ve Osmanî idadiye bölümünde Tarih-i Umumi okutulmuştur (Akt. Safran, 2008: 13).

1912'de Darülfünundaki yeni yapılanma ile Edebiyat Fakültesinde tarih ve coğrafya kısmı birlikte ele alındı. Mezunlar, tarih ve coğrafya öğretmeni olarak atanmaktaydı. 1919'daki yeni düzenleme ile birlikte tarih ve coğrafya şubeleri ayrıldı (Ata, 2007: 3).

Bu dersin idari dayanağını 7–8 Mart 1923 tarihinde Maarif Vekili İsmail Safa (Özler) döneminde yayımlanan "Maarif Misakı" adlı genelgede görmek mümkündür. Bu genelgenin Tedrisatın Gayeleri adlı kısmında şöyle denmektedir.

"Orta mekteplerin birinci devrelerindeki tedrisat, hiçbir zaman mazi ile alakadar ilimlerin vasıta-ı istihsalatı olamaz. Bunlardan yalnız hayata ve istikbale yarayan dersler

takip edilmeli, mavera-i kadim, tarihi bilgiler ve lisanlar ve daha ziyade ihtisas ve meslek tahsillerine bırakılmalıdır. Mutavassıt devre, mutavassıt insanlar yetiştiren bir hayatı hakikiye mektebidir. Buradan çıkanlar hayata emniyetle atılabilmelidir." (Akt. Ata, 2007: 3–4).

Cumhuriyet döneminde hazırlanan eğitim programlarında John Dewey'in etkisinden de bahsetmek gerekir. Atatürk tarafından ülkemize davet edilen J. Dewey hazırlamış olduğu rapor ile eğitim sistemimizde önemli etkilere sahip olmuştur. Toplu öğretim ve iş okulu anlayışı eğitim sistemimize onunla girmiştir (Safran, 2008: 13–14). Yeni Türk devletinin ideolojisini genç nesillere benimsetmek, milli, manevi ve ahlâki değerlerle donatılmış, fikri, vicdani, irfanı hür nesiller yetiştirmek gayesiyle 1926 yılından itibaren hazırlanan bütün programlarda tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerine yer verilmiştir (Demircioğlu, 2006: 29–30).

1930-1931'de Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Tarih-Coğrafya şubesi açıldı. 1946'da bu şube Toplu Dersler Bölümü'ne dönüştürüldü. 1948'de Toplu Dersler Bölümü Edebiyat ve Fen bölümlerine ayrıldı. 1966'da Edebiyat Bölümü, Türkçe ve Sosyal Bilgiler bölümlerine ayrıldı. 1980'den sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Yüksek öğretmen Okulu'na dönüşmesiyle, Tarih-Coğrafya bölümü tekrar yapılandırıldı (Akt. Ata, 2007: 4).

1930'lu yıllarda Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığındaki uzman eğitim bilimcilerin tutumu şudur: Dersler okullarda ayrı ayrı kalsın. Bir öğretmen, bu üç derse ayrı ayrı girerek, derslerin arasında şifahi olarak bağlantılar kurabilsin. Derslerin değerlendirilmesi olarak, öğrenci karnelerinde de tarih, coğrafya ve yurt bilgisi notlarının ortalaması gösterilsin (Ata, 2007: 4). 1953'te Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri programlarında Sosyal Bilgiler ifadesi kullanılmıştır. Ancak parantez içinde ilgili dersler de yazılmıştır (Akt. Ata, 2007: 4).

Okullarımız için Sosyal Bilgiler pek eski olmayan bir derstir. Sosyal Bilgiler dersi 1968–1969 öğretim yılında bütün ilkokullara, 1970–1971 öğretim yılında da deneme niteliğinde ortaokullara resmen girmiştir. Okullarımıza ilk girdiği yıllarda, bazı çevrelerde dersin niteliği tam olarak kavranamamış, bu yüzden değişik anlayışlar doğmuştur. Bunun sonucu olarak, bazıları Sosyal Bilgileri yalnız yurttaşlık bilgileri anlamında almış, bazıları tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisinin birleştirilmesi olarak

düşünmüş, bazıları da yanlış bir yargıyla insan topluluklarının organizasyonuna ait bilgiler olarak kabul etmiştir (Güngördü, 2002: 130).

1985–1986 öğretim yılından itibaren ortaokullardan Sosyal Bilgiler dersi kaldırılmış, bunun yerine milli tarih, milli coğrafya ve vatandaşlık bilgileri dersleri konulmuştur. 1998–1999 öğretim yılından itibaren bu dersler Sosyal Bilgiler dersi ile birleştirilip tekrar uygulamaya konulmuştur (MEB, 1998: 62).

ABD'de başlatılan Sosyal Bilgiler alanındaki gelişmeler diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de etkili olmuştur. Türkiye'de Cumhuriyet döneminden itibaren ilkokullarla ilgili çeşitli düzenlemelere gidilmiştir. 1926 programında ilk mektebin başlıca maksadı: "Genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir." ilkesi temel alınmış; tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerine her biri ikişer saatten haftada altı saat olmak üzere 4. ve 5. sınıflarda yer verilmiştir. 1962 program taslağında ilkokulun amacı "kişisel insanlık münasebeti, ekonomik ve toplumsal hayat" bakımlarından belirlenmiş, tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin yerine "Toplum ve Ülke İncelemeleri" dersi konulmuş, ders saatleri dördüncü sınıfta 6, beşinci sınıfta 5 saat olarak saptanmıştır. 1968 programında ise dersin adı Sosyal Bilgiler olarak tekrar değiştirilmiş, dördüncü ve beşinci sınıflarda beş saat olarak okutulmuştur. 1924, 1927, 1930, 1931, 1938, 1949, 1967 programlarında tarih, coğrafya dersleri aynı adla okutulmuş, 1968–1969 öğretim yılında ise tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri Sosyal Bilgiler dersi adı altında okutulmaya başlanmıştır (Dönmez, 2003: 38–39).

12 Eylül 1980 askeri müdahalesini izleyen yıllarda başlayan tek disiplinli "Milli Tarih" ve "Milli Coğrafya" dersleri, 1998 yılında terk edilmiş; bunların yerini ilköğretim okullarının 4–7. sınıflarını kapsayacak şekilde Sosyal Bilgiler dersi almıştır (Öztürk, 2007: 47). Bu yeni programın amacı, "öğretimin kalitesini yükseltmek, ezberci bir eğitim yerine, günün ihtiyaçlarına cevap vermek olarak belirlenmiştir (Demircioğlu, 2006: 30).

1998 yılından itibaren dünyadaki gelişmeler göz önünde bulundurularak, yoğun program geliştirme çalışmaları başlatılmıştır. Bu çalışmalar 2005 yılında ürün vermiştir. Nitekim MEB tarafından pilot illerde uygulanıp verimli olduğu sonucuna varılan yeni 4–5. sınıflar Sosyal Bilgiler öğretim programı, 2005–2006 öğretim yılından itibaren

bütün illerde uygulamaya konmuştur. Bu programın geliştirilmesinde tematik öğrenme, problem çözme ve işbirlikli öğrenmeye vurgu yapan sosyal yapılandırmacılık esas alınmıştır. Türkiye'de ilkokullar, ortaokullar ve ilköğretim okullarında Sosyal Bilgiler dersi ile uzun yıllar onun yerine verilen dersler, büyük öneme sahip olmuştur. Demokratik vatandaşlık eğitimi kapsamında yeni nesillere Kemalist devrimin ülkü ve ilkeleri, vatan sevgisi ve çağdaş vatandaşlık yeterliklerinin kazandırılması görevi, bu derslere yüklenmiştir. Bu nedenle Sosyal Bilgiler, 2005 programına kadar 4–7. sınıftaki iki eksen dersten biri olmuştur. Genel amaçlarına bakıldığında, son programa kadar Atatürk'ün gösterdiği "Çağdaş medeniyeti yakalama" hedefine ulaşılma yolunda önemli görevler yüklendiği görülmektedir (Öztürk, 2007: 47).

2.1.5. İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Programındaki Yeni Gelişmeler ve Eğilimler

Dünyada yaşanan ve yaşanmakta olan gelişim, değişim bilgi ve bilme üzerindeki düşünceleri de değiştirmiş; bilgiyi üretenler, kullananlar bilimsel ve teknolojik anlamda en üst noktaya ulaşmışlardır. Bilimsel ve teknolojik gelişmeyi sağlayabilecek, çağın gereklerini yerine getirebilecek bireylerin yetiştirilmesinde en önemli görev eğitim sisteminindir. Öğretmen, öğrenci, yönetici, veli, öğrenme ortamı ve programlar eğitim sisteminin ayrılmaz birer parçasıdır. Ülkemizde de eğitim sistemindeki eksiklikler tespit edilerek sistemin önemli ve temel bir unsuru olan programlar üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) 2004–2005 eğitim öğretim yılında ilköğretim programlarında değişikliğe gitmiş, daha önce yapılan yapısal değişimlerin aksine çoğunlukla bilginin ve bilmenin doğasına yönelik felsefi bir değişim gerçekleştirmiştir. İlköğretim programları, 1940'lardan bu yana temel alınan davranışçı felsefeden vazgeçilerek yapılandırmacı felsefe üzerine kurulmuş; aktif öğrenme, çoklu zekâ, sarmal program yaklaşımı, bütünsel yaklaşım gibi yaklaşımlar esas alınarak hazırlanmıştır (Çalışkan, 2008: 12).

Program reformu çerçevesinde "Sosyal Bilgiler Özel İhtisas Komisyonu" tarafından yeni İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretim programı hazırlanmış, 4., 5., 6. ve 7. sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere 108 saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanmıştır. İnsan hakları ve vatandaşlık dersi pek çok ülkede olduğu gibi ilköğretim 1. sınıftan itibaren bir ara disiplin olarak ele alınmış, derslerin kazanımları ile insan hakları ve vatandaşlık programının kazanımları ilişkilendirilmiş,

insan hakları ve vatandaşlık programına duyarlı bir program hazırlanmıştır (MEB, 2004:5; MEB, 2005: 7).

Diğer ilköğretim programları gibi Sosyal Bilgiler Öğretim programı da 2004-2005 eğitim öğretim yılında 4. ve 5. sınıflarda tamamen 6. sınıflarda ise pilot uygulaması gerçekleştirilmiş, 2006-2007 eğitim öğretim yılında ise 4., 5. ve 6. sınıflarda tamamen 7. sınıflarda ise pilot uygulaması gerçekleştirilmektedir. Ortaöğretim son sınıfa kadar kademeli bir şekilde program uygulamaları devam edecektir.

Davranışçı felsefe ile hazırlanmış öğretim programlarının öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını öğrenmelerini, sorun çözme ve karar verme becerilerinin geliştirmelerini sağlamadaki eksikliklerinden dolayı; bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici olan yapılandırmacı yaklaşım, öğrenme programlarının temel felsefesi olarak benimsenmiştir. Yapılandırmacı anlayışla hazırlanan Sosyal Bilgiler açısından öğrenme – öğretme süreci; etkinlik merkezli, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencilerin kendi yaşantılarını, bireysel farklılıklarını ve öğrenme stillerini dikkate alarak, çevre ile etkileşimine imkân verecek şekilde düzenlenmiştir (Çalışkan, 2008: 13).

2.2. Tarihi Mekân ve Müze Nedir?

Tarihi mekân, geçmiş dönemlerde yaşamış insanların kullanmak ve eser vermek amacıyla bıraktıkları tarihi yapılardan ve tarihi olayların geçtiği yerlerden meydana gelmektedir. Dolayısıyla tarihi mekân; cami, medrese, anıtmezar, türbe, çeşme, evler gibi tarihi özelliği bozulmamış komplekslerden oluştuğu gibi bir milletin geleceğini tayin etmiş bir olayın ve savaşın geçtiği bir yer ya da bir kişinin doğduğu yaşadığı bir yerde olabilir (Ata, 2002: 58).

Tarihi yer, gerçek insanların yaşamlarının ve olayların canlandırıldığı, öğrenci ve tarih arasında bağ kuran bir tiyatro sahnesi olarak tanımlanır (White ve White, 2000: 28).

Ülkemizde geçmiş uygarlıklara ait tarihi yapı niteliğinde pek çok mimari eser bulunmaktadır. Bunların, bazilika, anfitiyatro, agora, hipodrom, tiyatro, tapınak, hastane, eski şehir harabeleri, cami kale, kervansaray, hamam, han, sebil, çeşme, köprü,

saat kulesi gibi çeşitleri vardır. Türkiye'de pek çok tarihi yapı müze olarak hizmet vermektedir. Bu durumda yapının kendisi müze koleksiyonuna ait bir kalıntıdır. Örneğin, Ayasofya'nın bizzat kendisi müze olarak hizmet vermektedir (Ata, 2002: 58).

Müze sözcüğünün kaynağı ise mitolojideki müzik ve ilham perileri olarak bilinen "Musalar"dan gelir. Grek dilinde İlham Perileri (Mousa'lar) nin evi ya da "bilimler tapınağı" anlamındaki "mouseion" kelimesinden türetilmiştir. Kelime "museum" şeklinde Latince'ye ve diğer dünya uluslarının dillerine de geçmiştir. Müze eserleri denince tarih öncesi ve tarih devirlerine ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili yer üstünde, yer altında ve su altındaki tüm taşınır ve taşınmaz belgeler akla gelebilir (Uslu, 2008: 31). Sözen ve Tanyeli (1987: 168) müzeyi; sanatsal, kültürel, tarihsel veya bilimsel ürünlerin sürekli olarak sergilenmesi amacıyla yapılan ya da kendisi sıralanan bu nitelikleri nedeniyle halka açık tutulan yapı olarak tanımlamışlardır. Halil Etem (1932: 532) müzeleri; "ilim, fen ve sanatların her şubesine mahsus asar ve eşyadan mürekkep koleksiyonların teşhir ve muhafaza edildiği" olarak tanımlanmaktadır. Halil Etem, geçmişte Osmanlı devletinde kullanılan "müzehane" kelimesini eleştirmekte, müze ifadesinin bütün antika eserleri kastetmediğini, bunların korunduğu yer anlamına geldiğini vurgulamıştır (Aktaran; Ata, 2002: 56).

Kültür Bakanlığının 1989 tarihli yönetmeliğindeki müze tanımı ise şöyledir: "Kültür varlıklarını tespit eden, bilimsel metotlarla açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sürekli ve geçici olarak sergileyen, halkın eğitimini ve bedii zevkini yükselten, dünya görüşünü geliştirmede daimi etkin olan kuruluşlardır." (Gerçek, 1999: 11). Remzi Oğuz Arık (1947), müzeyi; "tarihi arkeolojik, etnografik, jeolojik eserlerin ve de hayvan, bitki gibi canlılara ait koleksiyonlardan oluşan bir bina" olarak tanımlamaktadır (Aktaran; Ata, 2002: 56). Müzeler; yüzyıldan uzun süredir örgün sanat eserlerinin görülebileceği en prestijli ve güvenilir yerler olarak nitelendirilmektedir. Maddi ve manevi zenginlikleri barındıran müzeler en önemli kurumlardır (Duncan, 2006: 49). Atagök'ün (1999: 137) müzelerin eğitsel işlevlerine dair tanımında ise müzeler; yaratıcılık, mantık, gözlem, hayal gücü ve beğeni duygusunun oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunabilecek yaygın eğitim kurumları olarak ifade edilmiştir. Müzeler, insanların yaşam şekillerinin, inançlarının, değerlerinin, geleneklerin ve sanatın sergilendiği yerlerdir. Bu anlamda kültürlerin kaynaşma yeridir (Uslu, 2008: 32). Ünlü Türk düşünürlerden İsmayil Hakkı

Baltacıoğlu, toplumun sanata bakış açısının yükseltilmesi ve estetik beğenisinin daha iyi bir seviyeye gelmesi için müzeyi, bir kültür pedagojisi olarak açıklamıştır (Öztürk, 2000: 195). Riviere'e (1962: 23–24) göre müze; "Kültürel değerlere sahip bir bütünü çeşitli araçlarla korumak, incelemek, değerlendirmek ve özellikle halkın estetik beğenisinin yükselmesi ve eğitimi için sergilemek amacıyla kamu yararına çalışan, sanata, bilime, tarihe, sağlığa, teknolojiye ait koleksiyonları bulunan sürekli kurumlardır."

Genel olarak ifade edildiğinde, "Kültür, sanat, inanç, gelenek – görenek, insan emeğinin tüm ürünleri ve belli zamanda yaratılan düşünce" (Atasoy, 1998: 38) olarak tanımlanmaktadır. Baltacıoğlu (1932); "müze" kurumuna, eğitim ve kültür alanında ulusal kültür bilincini oluşturma; ulusların bilimsel ve medeni seviyelerini gösterme; nesnelerin korunma ve sergilenme, halkın estetik ve sanatsal seviyesini yükseltme aracı olarak yaklaşmıştır. Çağdaş anlamıyla müzeler; "toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halk açık, insana ve yaşadığı çevresine tanıklık etmiş malzemelerin üzerinde araştırmalar yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kâr düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan bir kurum" olarak tanımlanmaktadır (Madran, 1999: 6). Müzeler, tarihi ve kültürel mirası koruyan, onaran, sergileyen, kamuoyunu eğiten ve yayınları ile aydınlatan kurumlardır (Acar, 1997: 93). Müze, Allan (1963: 5) tarafından; koleksiyonların, inceleme, etüt ve zevk almak amacıyla yerleştirildiği bina olarak tanımlanmıştır. Müzeye ilişkin tanımların yapısı müzeolog Peter van Mensch (1992) tarafından incelenmiştir. Örneğin, "Müze, sistematik olarak koleksiyonlar ile ilgilenen sürekli, bir kamu eğitim kurumudur." (Aktaran; Ata, 2002: 56).

Lewis'in de (2004: 43) ifade ettiği gibi; "kaybedilmiş olan önemli kültür parçalarının olduğu yer" olarak müzeler, artık öğretimde gerçek yaşama ait bir varlık haline gelmişlerdir. Müzeler hem okul görevini görmekte hem de üniversiteler gibi araştırma kurumları (Onur, 1999: 208) görevini görmektedir.

İnsanın beş duyusuna seslenen müzeler, üzerinde düşünülmesi gereken öğretim kaynaklarıdır. Müzelerin toplama, sergileme ve koruma gibi görevleri herkes tarafından dile getirilen benzer ifadelerdir. Müzeler eğitimde yaptıkları büyük yeniliklerle cansız bir varlık olmaktan çıkmışlar yaşayan bir varlık haline dönüşmüşlerdir. Eğitim sürekli

devam eden bir süreçtir. Bu süreç içerisinde müze, eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır (Mercin, 2006: 28).

2.2.1. Tarihi Mekânların Eğitimdeki Önemi

Geleneksel eğitim sisteminden çağdaş eğitim sistemine geçilmesiyle birlikte, eğitim ve öğretimde köklü değişiklikler meydana geldi. Öğrenci merkezli, gezi – gözlem ve yaparak yaşayarak öğrenmeyi esas alan "çevre incelemeleri" doğrultusunda tarihi bir mekândan yararlanmanın yolları ve kazançları günümüzde çok önemli bir duruma geldi.

Okul dışındaki tarihsel yapılar, antik kentler, müzeler gibi eğitimi araçlarıyla destekleyen öğretime okul dışı tarih öğretimi denilmektedir. Tarihsel çevrenin ve kaynak kişilerin sağladığı ilk elden yazılı olmayan kanıtlarla öğrenciyi karşı karşıya getirme okul dışı tarih öğretimini gerektirir (Safran ve Ata, 1998: 1). Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerin; gözlem, değerlendirme, sınıflama, dinleme, soru sorma ve iletişim gibi becerilerinin geliştirilmesini sağlamak bakımından tarihi mekân ziyaretleri çok önemli bir yer tutmaktadır.

Okul dışı tarih öğretimi, tarihsel çevrenin öğretimde kullanılmasını içerir. Öncelikle tarihsel çevrenin ne olduğunu açıklamak gerekir. En geniş ifadesiyle tarihsel çevre "etrafımızı kuşatan geçmişe ait bütün unsurlardır." Tarihsel yapılar ve müzelerde sergilenen taşınabilir eserler tarihsel çevreyi oluşturur. İnsanlığın, geçmişten günümüze değişen ihtiyaçlara cevap vermek için geliştirdiği araçlar ve gereçler, binalar, yollar da tarihsel çevrenin unsurlarıdır (Safran ve Ata, 1998: 1).

Tarih derslerini okuturken öğretmenlerin rastladıkları en büyük güçlük, bundan çok zaman önce geçmiş olan şeyleri öğrencinin gözünün önünde canlandırmaktır. İşte tarihi anıtlar, antikiteler ve eserler, binlerce yıl önce geçmiş olan şeyleri öğrencinin gözünün önünde canlandırmak ve onların hayal gücünü geniş bir ölçüde geliştirmek için elimizde en önemli bir araçtır (T.C.K.B., 1935: 5). Sosyal Bilgiler derslerinde tarih derslerini işlerken, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarihi mekânlardan faydalanması ve buralara geziler düzenlemesi çok yararlı bir etkinliktir. Böylece öğrenciler tarihi ve tarihte yaşanmış olan olay ve olguları daha iyi kavramış olacaklardır. Öğrenciler geçmişi gözlerinin önünde daha iyi canlandırmış olacaklardır.

İnsan, memleketini sevmek için ne kadar çok sebep bulursa, memleketine o nispette daha çok bağlanır ve orada kendisini adeta geçmiş nesillerle bağlı hisseder. Doğup büyüdüğümüz memleketin sevgisi, vatan sevgisinin en sağlam temelidir (Savard, 1976: 222). Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilerimize vatan ve millet sevgisini aşılamak için tarihi mekânları derslerimizde kullanmalıyız. Ülkesini ve milletini seven, ülkesine ve milletine hizmet eden; ülkesine ve milletine hizmet etmek noktasında kuşku ve tereddüt yaşamayan bireyler yetiştirmek açısından tarihi mekânlara ziyaret önemli bir yer tutmaktadır.

Geçmişin gerçek kalıntıları olarak tarihi yerler, hem geçmişle duygusal bağlantı kurar, merak uyandırır, heyecanlandırır, zihnimizde kapılar aralar, soruşturmaya sevk eder, hem de tarihteki olayları ve insanları anlamayı sağlar. Ve en iyi tarafı bu yerleri yaşadığımız çevrede her yerde bulabiliriz (Boland, 2002). Tarihi mekânlarla öğretim, öğrencilerin geçmişle gelecek arasında bağ kurmalarını sağlar. Bu etkinlikle öğrenciler, çevredeki tarihi yapılarda geçmişte yaşamış insanların tercihlerinin etkilerini keşfederek, gelecek için bu tür tercihlerin önemini göz önünde bulundurmayı, toplumları hakkında aldıkları kararları ve sosyal değer yargılarını öğrenirler. Çevre incelemeleri olarak da bilinen bu yaklaşım, tarih konusu ve çevre ilişkisi içinde bütünleştirici öğrenmeye katkı sağlar (Shull ve Hunter, 1992: 312). Sosyal Bilgiler öğretim programına da baktığımızda benzer bir düşünceyle karşılaşıyoruz. Öğrenciler bu derste "farklı dönemlere ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar." (MEB, 2005: 6) denilmektedir.

Sosyal Bilgiler derslerinin, geleneksel eğitim sistemi içerisinde yer alan öğretmen merkezli dört duvarın arasında, okuyup anlatmaya dayalı olarak öğretilmeye çalışılması, yeni Sosyal Bilgiler dersi müfredat programında da eleştirilen ve tavsiye edilmeyen öğretim tarzı olmuştur. Bu sebeple yeni Sosyal Bilgiler dersi müfredatında, geleneksel eğitim sistemi yerine, öğrencinin merkezde olduğu, görselliğe yer veren, öğretmenin rehber olduğu bir uygulamanın savunulduğunu söyleyebiliriz. Daha açık bir ifadeyle söyleyecek olursak "balık vermek değil balık tutmayı öğretmeyi" amaçlayan bir Sosyal Bilgiler öğretim programı düşünülmektedir.

Tarih dersi sınıfın sınırlarını aşmalıdır. Ancak bu yolla öğrenciler bu dersi sever ve anlar duruma gelebilirler. Her okul çevresinde öğretmenin işine yarayacak kaynaklar

vardır. Bunlar insanlardan, kurumlardan, yerel yayınlardan, tarihsel alanlardan ve eserlerden elde edilebilir. Onun için öğretmenin neler olduğunu çok iyi bilmesi gerekir (Paykoç, 1991: 107). Sosyal Bilgiler öğretmenleri artık Sosyal Bilgiler derslerini dört duvar arasında işlemenin kalıplarını kırmalıdırlar. Bu kalıpların kırılmasında bir öğretim kaynağı olarak tarihi mekânlar çok önemli bir yer tutmaktadır.

Tarihi yerler öğrencilerde, orada yaşamış olan ve yaşanmış olaylar hakkında merak uyandırır ve onları heyecanlandırır. Eski kalıntılardan, önemli tarihi şahısların evlerinden, mezarlarından, türbelerinden, han, hamam, kervansaray, külliye, medrese, ulusal parklar, savaş alanları, caddeler, fabrikalar, tarihi köyler, çiftlikler, konaklar, yalılar, antik kalıntılara kadar her şey tarihi yer olarak kabul edilebilir. Çünkü bunlar bir devlet ya da toplumu özel kılar, buraları ziyaret eden veya bununla ilgili çalışan herhangi birine geçmişin gerçekliğini gösteren bilgi ve deneyim kazanmalarını sağlar (Yeşilbursa, 2006: 41).

Tarihi mekân kapsamında mezarlıklar da önemli yerlerdir. Mezarlığı bir arşiv, mezar taşlarını da bir belge olarak düşünmek zor olabilir ama mezar taşı üzerindeki yazılar bize başa hiçbir yerde bulamayacağımız bilgiler sağlayabilir. Yalnızca adları, doğum ve ölüm tarihlerini gösteren mezar taşı yazıları değil, kitabeler, sembolik oymalar, mezar taşının büyüklüğü ve çeşidi de bilgi verici olabilir (Kyvig ve Marty, 2000: 67).

Uluçay'a göre, öğrencilerle birlikte tarihi kişi ya da eserleri kendi muhitlerinde ziyaret ederek yapılan öğretim şekline, çevre incelemeleri (1958: 9) denir. Öğretmenler kendi dersi ile ilgili meselelerin eski çağlardaki durumunu öğrencisine anlatmak istedikçe, ilk önce bulunduğu şehirdeki anıtlar ile eserlere başvurmalı eğer o mesele ile ilgili eserler orada yoksa başka şehirlerdeki anıtlarla eserlerin fotoğraflarından, resimlerinden, planlarından veya modellerinden faydalanılmalıdır. Eski bir kale, sur, pusat, kap, heykel, tapınak, yazı, yazıt, sikke, madalya, vakfiye, minyatür, resim kumaş parçası, eski âdetleri, eski inançları, eski giyimleri, eski savaşları, eski zevki, kısacası eski yaşayışı kitaplarda yazılı sayfalar dolusu yazıdan daha iyi canlandırır ve aydınlatır (T.C.K.B. 1935: 5–6).

Tarih öğretiminde gezi ve gözlem yoluyla öğrenmenin anlam kazandığı açılım, tarihi mekân ve müzelerde yapılacak amaçlı öğretim yaşantıları olarak karşımıza

çıkmaktadır. Bugün yakın çevrede bulunan ve tarihi bir değeri olan meydan, yapı ya da nesnelerin sergilendiği müzelerin tarih dersleri için kullanımının önemi bütün açıklığı ile ortadadır (Şimşek, 2003: 4).

Tarihi çevre öğretimiyle, bireylerin yaşadığı kentin tarihi ve kültürel değerlerine bilinçli bir şekilde bakması sağlanabilir. Tarihi çevrenin bir "değer" olarak tanıtılması ve kişilerin hayatlarına yapacağı sosyal, ekonomik ve kültürel etkilerin eğitim yoluyla kazandırılması sağlanır (Alkış ve Oğuzoğlu, 2005: 25). Tarihi mekânlarla öğretimin faydası için; "çevrenin incelenmesi, doğal, sosyal, ekonomik, kültürel olayların birer öğretim konusu olarak ele alınması, çocuklarımızın çevrelerini tanımalarını sağlar; onları yakın çevrelerinin problemlerine, olanaklarına karşı bilinçlendirir, görüş geliştirmelerini sağlar." (Çalık, 1964: 6) demektedir. Bu konuyla ilgili Sosyal Bilgiler öğretim programında; "Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer." (MEB, 2005: 6) denilmektedir.

Sosyal Bilgiler derslerinde hedef davranışları kazandırmada kullanılacak araç-gereçler şunlar olabilir: Gerçek eşya, giysi ve kalıntılar, anıtlar, süs eşyaları, silahlar, paralar vb. eski uygarlıklardan kalan mezarlar, kiliseler, camiler, havralar, hamamlar, kaleler, kümbetler, köprüler, evler, saraylar, takılar, giysiler, oturma, yatak, mutfak, ticaret ve ulaşım araç – gereçleri, yazılı, yazısız kalıntılar, üç boyutlu görsel işitsel iletişim araçlarıdır. Bu sayılanlar eğitimde kullanılmalıdır. Üç boyutlu nesneler ve duyu organlarına seslenen araç – gereçler iletişimi kolaylaştırır. Öğretmen tarihsel konularla ilgili olarak, tarihi kalıntıları, izleri sınıfa getirmeli veya öğrenciye getirtmelidir (Sönmez, 1999: 212–213).

Tarihi yerler orada yaşamış ve çalışmış olan insanlarla bağ kurmamızı sağlarlar. Burada yer alan birinci ve ikinci derecedeki kaynaklarla, gözlem, haritalarla çalışma, görsel kanıtları değerlendirme, ön yargıları değerlendirme, analiz etme, karşılaştırma ve zıtlıkları bulma ve problemin çözümü gibi beceriler kazandırırlar (Harper, 1997). Çevre tarihinin öğrenilmesi için, çevrede olan tarihi olayların dramatize edilmesi gerekir (Uluçay, 1958: 7).

Lucien Febvre'nin anlatımıyla; "… sözlerle de tarih yapılabilir, resimlerle de… Toprak parçasıyla da, çatı kiremidiyle de… Tarla biçimleri, yaban otları, ay tutulmasıyla da, at

yularlarıyla da… Jeologların uzmanca taş kanıtları ile de, kimyacının kılıçların madeni üzerine yaptığı araştırmalarla da… Bir sözcükle; insandan kalma olan, insana bağlı olan, insana yarayan, insanın dile getirdiği ve onun varlığını, uğraşlarını, zevklerini ve yaşam biçimlerini anlatan ne varsa, bunların hepsiyle tarih yapılabilir, yapılmalıdır (Aktaran; Şimşek, 2003: 3).

Tarihi anıtlarla eserler, tarihin en canlı belgeleridir. Öğrenciler, bunları yakından görüp tanıdığında tarih daha anlaşılır hale gelecektir. Tarihi olaylar öğrenciler için bir söz yığını olmaktan çıkıp canlı bir konu haline gelirler (T.C.K.B, 1935: 6). Sosyal Bilgiler derslerinde, öğrenciler için kavramları daha somut hale getirmek, daha anlamlı hale getirmek için tarihi kanıtların kullanılması gerekir. Öğrencilerimizin bu derste tarihsel çevreyle daha çok bağlantı kurmasını, değişim ve sürekliliği daha iyi anlamalarını istiyorsak tarihi mekânları işe koşmamız gerekir. Bununla ilgili Sosyal Bilgiler öğretim programında; "Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar." (MEB, 2005: 6) denilmektedir.

Öğrencinin incelediği bir cami ise kitabesi, minare, kubbe ve süslemeleri, mihrap, minber incelemesi önem kazanır. Elbette cami, yaptıranı ve mimarı ile yapıldığı dönemin sosyal, tarihi ve ekonomik bağlamı içinde ele alınmalıdır (Ata, 2002: 155). Yapılan geziler, öğrencilerde tarih terminolojisinin gelişmesini sağlar. Öğrenci yazılı ve dokümanı olmayan kaynakları karşılaştıracak, görsel kanıtı değerlendirmeyi öğrenecektir. Öğrenci, geçmişte yaşamış insanların günlük yaşantılarıyla ilgili bilgi sahibi olacak, bunu; kendi yaşam koşullarıyla karşılaştırarak değişim ve sürekliliği algılayacaktır. Okul dışı tarih öğretimi tarihsel çevreye empatiyi güçlendirmektedir (Ata, 2002: 109).

Belgeler ve tarihi yerler; tarihi öğrenciler için canlandırarak, tarihi şahıslara, tarih kitaplarının dışında, insani boyut kazandırarak ve geçmişi öğrencilerin gerçek hayat deneyimleriyle birleştirerek tarihe kişisel bir üslup katar. Onlar öğrencilere başka türlü asla göremeyeceği yerleri karşılayabilecekleri bir fiyatta ziyaret etme olasılığı sağlar (Callentine, 2000: 18).

Türkiye'de öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu, öğrencilerin siyasal tarihi anlamada güçlük çektiklerini, buna karşılık öğrencilerin sosyo-kültürel ve yerel tarihi daha iyi anladıkları şeklinde görüş bildirmişlerdir. Türk tarihini, somut tarihi yapı, mekân ve nesnelerle daha anlaşılır ve daha zevkli hale getirmek mümkündür. Tarih

mirasımız bu şekilde öğrencilere daha iyi kavratılabilir (Dilek, 1999: 3). Sosyal Bilgiler derslerinde, öğrencilerde kalıcı öğrenmeyi sağlamak bakımından tarihi mekânlar çok önemli bir yer tutmaktadır.

Öte yandan Talim ve Terbiye Kurulu'nun tarih öğretimi kapsamında müzelerin gezdirilmesi, tarihi eserler ve anıtların tanıtılmasını öngören önerileri vardır. 1935 yılında tarih öğretmenlerine "antikalar ve tarihi eserlerden derslerde nasıl istifade edileceğine dair" bir kitap dağıtılmıştır. 1943'teki 2. Milli Eğitim Şurası'nda da ülkemizdeki mevcut arkeoloji eserlerinden öğretimde yararlanılması için bakanlıkça bastırılmış kılavuzun uygulanmasına önem verilmiştir (Ata ve Safran, 1998: 2). Diğer yandan, ilköğretimde tarih konularının öğretilmesinde yaşanan sıkıntılar dikkate alınarak, ilköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında bölgesel farklılık konusunda esnek davranılmıştır. Öğretmenlerin programı uygularken; "konuların işlenişinde çevre özelliklerinin dikkate alınması", "tarihi anıt ve eserlerin geçmişin birer belgesi olduğu ilkesinden hareketle, öğrencilerin bunları tanımaları, buralarda incelemelerde bulunmaları için gezi gözlem yapmalarına imkân sağlanması" ve çevredeki kültürel mirasın anlaşılması yanında korunmasına yönelik açıklamalar yer almaktadır. Ancak, Türkiye'de; ders kitabı ve diğer yardımcı öğretim materyalleri ile işlenerek sınıf dışına pek de taşırılamayan tarih konulu derslerde, tarihi mekân ve müzelerden "amaçlı gezi yöntem"ini kullanarak yararlanmak çok sık başvurulan bir yol değildir (Şimşek, 2003: 3). Sosyal Bilgiler derslerinde, "Türk Tarihi" öğretilirken, tarihi mekânlar kullanılırsa eğitim ve öğretim açısından birçok yarar elde edilecektir.

Okullarımızda tarihsel çevreye geziler, öğrenci, okul görevlerini en iyi şekilde yerine getirdiğinde vaat edilen bir ödül etkinliği olmuştur. Okul dışı tarih öğretimi etkinliklerinin gerçekleştirilmesi motivasyon unsuru olmanın ötesinde ihtiyaçtır ve planlama, ciddiyet ve değerlendirmeyi gerektirir (Safran ve Ata, 1998: 3).

2.2.2. Müzelerin Eğitimdeki Önemi

Hayatın her alanında ve her zaman gerçekleşen bir süreç olan eğitim sadece okullar ile sınırlı olmayıp okul dışı kurumlarda da devam eden bir etkinlik olarak görülebilir. Okullar gibi kütüphaneler, tarihi mekânlar, şehitlikler, müzeler, çeşitli kurum ve kuruluşlar da eğitim sürecinin önemli bir parçası haline gelebilir. Bunlar arasında özellikle müzeler, eğitim öğretim sürecini etkinleştiren ve zenginleştiren

kurumlar olarak görülüp değerlendirilebilir.(MEB,2008). Tarihi mekân ve binalar tarih konularının öğretiminde vazgeçilmez kaynaklardır. Konularına ve ilgi alanlarına göre ulusal, yerel ve genel konulu müzeler yanında belli bir konuya özgü müzeler de vardır. Müzelerin tarihi objeleri toplama, koruma ve araştırma görevleri yanında eğitsel işlev ve görevleri olduğu da öteden beri vurgulanmıştır (Aktekin, 2008: 103).

Öğretim programlarında ele alınan "Müze ile Eğitim" başlığı ile sadece müzeler kastedilmeyip kavram içinde tabiat ve kültür varlıklarını kapsayan mekânlar da anlaşılmalıdır. "Müze" kavramı Kültür Bakanlığı'nın Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği'nin 4. maddesinde yer alan "Müze; kültür varlıklarını tespit eden, ilmi metotlarla açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sürekli ve geçici olarak sergileyen, halkın kültür ve tabiat varlıkları konusundaki eğitimini, bedii zevkini yükselten, dünya görüşünü geliştirmede tesirli olan daimi kuruluştur." tanımı esas alınmıştır. Bu tanıma göre müzeler bilim, sanat, folklor ve antika eşyalar gibi çeşitli konularda toplanmış eserleri bir arada sunabileceği gibi doğa tarihi, etnografya ve havacılık gibi sadece tek bir konuyu içeren eserleri de sergileyebilir. Müzelerin türleri arkeoloji, etnografya, tarih, güzel sanatlar, açık hava, bilim, askeri ve özel müzeler olmak üzere sekiz kategoride sınıflandırılabilir. Örnek: Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Topkapı Sarayı Müzesi vb(MEB,2008).

19. yüzyıldan itibaren kurumlaşan ve 20. yüzyıla kadar gelen müzecilik anlayışı ziyaretçiyi pasif konumda ve otoriter bir iletişim içinde tutuyordu. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ziyaretçi ile karşılıklı ilişkiye dayanan, dayanışmayı, paylaşmayı hedefleyen post modern müzecilik yaklaşımı "yaşam boyu eğitim" anlayışı ile müzelerin eğitsel yönlerini öne çıkarmaya başlamıştır (Onur, 2002: 7). Müzeler, modern toplumlarda ulusal kimliğin yaratıldığı bir yerdir. Her sergi bir mesajdır, bir pozisyon alıştır. Müzeler, bir şekilde nesneyi sunarak, o ülke yurttaşı ile nesne arasında anlamlı bir ilişki yaratır. Müze duvarları içinde ulus düşüncesi daha bir gerçek ve somut olur (Ata, 2002: 66).

Ülkemizde müzelerden eğitim amacıyla yararlanmanın oldukça eskilere uzanan bir geçmişi vardır. Nitekim 1868 yılında Galatasaray Lisesi'nde ilk olarak okul müzesi kuruldu. Daha sonra 1930'da Bursa'da bir ilkokulda ve bir lisede de bir okul müzesi açıldı. 1958'de öğretmenler için müze el kitabı çıkarıldı. Bütün bunlar, müze – eğitim ilişkisinin ülkemizde oldukça eskilere dayandığını göstermektedir. Buna rağmen,

günümüze kadar müzelerin eğitimde kullanılması pek gündeme gelmemiş, buna yönelik ilke ve politikalar geliştirilememiştir. Türkiye'de Tanzimat'tan beri, pek çok aydın Avrupa'da hayatında müzelerin yeri ve önemine dikkat çekmiştir. Satı El-Husri, Ismayıl Hakkı, Halil Etem gibi pek çok kişi müzelerin eğitimsel (terbiyevi) işlevini vurgulamışlardır (Ata, 2002: 66).

Tarihe hayat verebilmenin bir yolu da müzelerdir. Basit bir çömlek ve aletlerden, muhteşem bir mücevher ve narin bir dokümana kadar geçmişe ait nesnelerin kullanılmasıyla müzeler değişik kültür ve çağlardan insanlarla aramızda bir bağlantı yaratabilir. Müzeler, kapsamları çoğaltmada ve tarihsel olayları aydınlatmada çok değişik ifade biçimlerini kullanır. Bunlar dikkatlice inşa edilmiş ortamlar, çoklu slâyt gösterileri, filmler, fotoğraflar ve metinlerdir. Müzeler, eski meslekleri deneme, eski tarifelere göre yapılmış yemekleri tatma, farklı tarihsel dönemlere ait kıyafetleri giyme, bilgisayarı bunların bilgi yoluna kliklemede kullanma gibi ziyaretçileri arada sırada aktif olmaya davet ederler (Seidel ve Hudson, 1999: 15).

Müzelerin eğitim öğretim amacıyla kullanılması birçok açıdan yarar sağlayacaktır. Her şeyden önce müze, eğitim öğretimde yaşayarak öğrenme ilkesinin gerçekleşmesine müsait bir ortam sunar. Bu ortamlarda öğretimde yaşayarak ve gözleyerek öğrenme gerçekleşeceği için öğrenilenlerin daha kalıcı olması sağlanacak, dolayısıyla öğrencilerin motivasyonu da canlı tutulmuş olacaktır.

Müze eğitiminin görsel okur-yazarlığı geliştiren ve yaratıcılığı güdüleyen bir olgu olduğunun anlaşılması, gelişmiş bazı ülkelerde müze eğitiminin layık olduğu ilgiyi kazanmasını sağlamıştır. Bu anlayış ile müzelerin eğitsel işlevinin öne çıkması, öncelikle Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamış, sonra Avrupa'da özellikle İngiltere ve Almanya'da geliştirilmiş ve yaygınlaştırılmıştır (Funch, 1997: 38). Tarihi yerlerin öğretimde kullanılmasında müzelerin de önemli bir yeri vardır. Müzeler, bulundukları çevrenin geçmişine dair eser ve hatıraları muhafaza etmekle; konuların işlenmesine ve yöre tarihinin incelenmesi ve öğretilmesine çok yardım ederler (MEB, 2005: 310).

Uzun yıllar boyunca müzeler çeşitli objelerin kısa notlar eşliğinde cam vitrinlerde sergilendiği sıkıcı mekânlar olarak algılanmıştı. Müze ziyaretçileri sergilenen materyalleri sadece uzaktan izlemekle yetiniyor ve onları yakından inceleme şansından mahrum kalıyorlardı. Bu tür müzeler çocukları ve gençler için boş zamanlarda ziyaret

edilecek yerler olma özelliğine sahip değillerdi. Müzelerin negatif imajı dünyada ve ülkemizde son yıllarda dikkat çekici eğitim teknikleri, müzelerdeki eğitim bölümlerinin gelişmesi ve müzelerde ileri sunum tekniklerinin kullanılmasıyla değişmeye başlamıştır (Aktekin, 2008: 103).

Müzelerde somut nesnelerden esinlenerek drama, hikâye anlatma ve sanatsal çalışmalar yapılabilir. Geçmişte yaşamış önemli kişiler ve yaşanmış olaylar canlandırılarak öğrencilerin tarihsel empati, kuram ve kanıt kullanma becerileri geliştirilebilir. Bu sayede öğrencilerde zamanı ve mekânı daha iyi algılama becerisi geliştirilebilir.(MEB,2008).Eğitimi; bilgi, beceri ve karakteri yaşam boyu geliştirme olarak benimseyen pek çok kimse, müzeleri bir "informal öğrenme ortamı" olarak bakmaktadır. Gerçekten müzeler, yetişkinler için bir öğrenme ortamı oluşturabilir. Yetişkinlikte müzeye ilişkin olumlu tutumun kazandırılması okul sıralarında olacaktır. Özellikle Türkiye gibi ülkelerde aile olarak müzeyi gezme alışkanlığı pek olmadığı için müzeye ilişkin olumlu tutum geliştirme "formal tarih eğitimi" bağlamında ele alınmalıdır. Zaten, Avrupa'da ve Amerika'da olsun Türkiye'de olsun, pek çok kimse müzelere ilk ziyaretini okulda iken yapmaktadır ve küçük yaşta yaşadıkları bu deneyim daha sonra onların müzelere bakışlarını da belirlemektedir (Ata, 2002: 68).

Sınıfta başarmanın çok zor olduğu nitelikleri müzenin verebileceği oldukça açıktır. Bu niteliklerden biri de empatidir. Okul, öncelikli ve birinci olarak çocukların zihinsel kavrayışını sağlarken, müze içgörü gücünü artıran duyguları ve atmosferi sağlayabilir. Müzeler aynı zamanda tarih alanına ilgiyi ve merakı da uyandırabilir. Pek çok müze, öğrencinin tarihi etkin olarak çalışabileceği okul öğretimi sağlamaktadır. "Okuldaki öğretim kolayca soyut hale gelir. Öğretmen, öğrencilerin hiç rastlamadığı ya da duyularıyla hiç tecrübe etmediği olgular hakkında konuşur. Müzede ise, çocuklar görür, dokunur, koklar, aletleri tutabilir ve araçları kullanabilir. Burada tarihe araştırma ruhuyla yaklaşılabilir." (Seidel ve Hudson, 1999: 16).

Müzeler hem fen hem de sosyal bilimler alanlarına (tarih, sanat tarihi, coğrafya, resim, Sosyal Bilgiler vb.) ait dersleri de barındırmaktadır. Bu yönüyle müzeler, özellikle Sosyal Bilimler alanında bir uygulama laboratuarı işlevine sahiptir (MEB,2008). Öğrencilerin müze ve tarihi yerlerde yapacakları bireysel araştırma ve ödev çalışmaları onların tarihi anlamaları yanında kişisel gelişimlerine de önemli katkılar sağlar. Müze ziyaretlerinin dört genel amacı vardır:

a) Öğrencilerin ilgisini çekmek ve belli bir tarihsel döneme yönelik ilgilerini artırmak.

b) Öğrenciye belirli bir tarihi dönemle ilgili sınıfta temini ve ulaşılması mümkün olmayan materyallerin incelenmesini sağlamak.

c) Öğrencilere sınıfta işlenen belirli bir tarihi üniteyle ilgili müzede var olan kaynakları inceleyerek müzenin bu materyalleri nasıl sergilediği ve sunduğuyla ilgili inceleme fırsatı yaratarak öğrencilerin eleştirel gücüne katkıda bulunmak.

d) Bölgedeki bir kültür merkezi olarak müzelerin değerini ve onların nasıl kullanılacağını öğrenmek (Aktekin, 2008: 104).

Müzeler, kültür ve uygarlıklara dair ders kitaplarının sunamayacağı farklı birinci elden kaynakları öğrenciye sunabilir. Üstelik müze ortamında öğrencide oluşturulabilecek ilgi ve merak, sınıf ortamına götürülebilirse bir sonraki öğrenmeyi güdüleyebilir. Müzeler, öğrencilerin birinci elden materyallerden bilgi toplayarak nesneleri nasıl yorumlaması gerektiği konusunda fırsatlar sağlayabilir. İyi bir müze sergisi çok disiplinli bir yapıyı yansıtacağı için okullardaki disiplinler bu şekilde aşılabilir. Müzeler, etkili kullanıldığında öğrencilerin sınıflama, düzenleme, gözleme, çıkarım yapma, kestirme, akıl yürütme gibi becerilerini geliştirecektir (Ata, 2002: 69).

Yaşam boyu eğitim sürecinde çok yönlü öğrenme ve yaşam alanları olarak müzelerin, yaşantılara dayalı etkin kullanımını içeren müze eğitimi, tarihi ve kültürel zenginlikleriyle Türkiye için yeni ve ihtiyaç duyulan bir alandır. Müze eğitimi, amacı ve konuları, sergileri, objeleri, ortamı, çevresi, insanı merkez alan ve disiplinler arası yönleriyle müzenin, temel eğitim kuramları ve ilkeleri ışığında aktif bir öğrenme ve gelişme alanı olarak kullanılmasını içermektedir. Müze eğitimi belli öğrenme ilkelerine dayanmaktadır. Bunlar:

1. Öğrenme aktif bir süreçtir.
2. İnsanlar görürken öğrenir.
3. Anlamlı öğrenme bilişsel bir süreci gerektirir.
4. Öğrenme dili kullanmayı gerektirir.

5. Öğrenme sosyal bir faaliyettir.
6. Öğrenme ortamla bağlantılıdır.
7. Öğrenmek için bilgiye ve zamana ihtiyaç vardır.
8. Güdülenme öğrenmenin temel öğesidir (Şahan, 2005).

Müzeler sanat eğitimi açısından da önemli işlevler üstlenebilirler. Müze ile eğitim, öğrencilerimizde sanat sevgisinin oluşmasında, yaratıcılıklarının ortaya çıkıp gelişmesinde önemli katkılar sağlayabilir. Sürekli aynı ortamda, durağan bir şekilde bulunan öğrenciler müzelerde farklı etkinliklerde bir araya gelerek birbirlerini ve kültürel değerlerini daha iyi tanıma imkânı ve kaynaşma fırsatı bulabilirler. Bu yönüyle müzeler sadece öğretim programına destek olmakla kalmaz, bireyin toplumsallaşmasına, daha kültürlü ve birikimli hâle gelmesine de katkıda bulunabilir. Müze ile eğitim sürecinde öğrenciler gözlem yapabilir, objelerle algılar yoluyla ilgi kurabilir, düşünce ve duygularını daha kolay ifade edebilir, müzenin bakış açısını, barındırdığı mesajı anlamlandırabilir, kültürel değerleri ve yaşamı paylaşmaya, gerçeği anlamaya daha istekli olabilir. Böylece müze eğitimi öğrencilerin geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağ kurabilmelerine; kültürel varlıkları, tarihi eserleri anlama ve korumalarına, daha hoşgörülü olmalarına katkı sağlayacaktır (MEB,2008).

Tarihi mekânlar ve müzeler öğrencilere canlı bir çevrede zengin tarihi kaynakları görüp inceleme fırsatı sunar. Bu ziyaretler öğrencilerin tarihin doğasının farkına varmalarına yardımcı olur. Müzeler belirli tarihi dönemlerden kalma eserleri incelemek için en uygun ortamlardır. Buralarda eserler maddesine, yaşına, yapısına, işlev ve bulunduğu yer gibi değişik kriterlere göre sınıflandırılır ve sergilenir. Bu materyalleri inceleyerek öğrenciler gözlem, inceleme ve sınıflandırma yeteneklerini geliştirebilirler. Öğrencilerin müzelerdeki araştırma imkânlarıyla tanıştırılması eğitsel açıdan gereklidir, hiçbir basılı materyal veya geçici sergi iyi düzenlenmiş bir müze ziyaret yerine geçemez. Geçmişle, somut ve dokunulur objeler eliyle kurulan duygusal bağ müze ve tarihi mekân ziyaretlerinin temel değeridir (Aktekin, 2008: 104).

Müzelerin dışa açılması, müzelerin eğitsel faaliyetlerinin önemli bir gereklilik olduğunun anlaşılması ile birlikte müzelerin eğitimde etkin ve verimli bir şekilde kullanılmaları tartışılır olmuştur. Aynı zamanda eğitim yaklaşımlarındaki yeni gelişmelerle birlikte bilgi aktarımının temel alındığı ezberci, edilgen eğitim sisteminden

uzaklaşma ve daha etkin, araştırma, analiz ve sentez yolu ile yaratıcılığın da öne çıktığı bir eğitim sistemine geçiş başlamıştır. Böylece, kütüphaneler, laboratuarlar ve müzeler önem kazanmıştır (Uslu, 2008: 42). Ders kitapları da müzeler de öğrencilerin öğrenmesine katkı sağlayabilir. Bu kaynakların birbirine alternatif olmaktan çok birbirini tamamlayıcı kaynaklar olarak kullanılması gerektiği önemlidir. Ziyaretler öğrencilerin öğrenmenin zevkli bir olay olduğunun ve sadece sınıfın dört duvarı arasında gerçekleşmediğinin farkına varmalarını sağlar. Onları dış dünyayla bağlantı kurmaya ve kendi öğrenme süreçlerini kontrol etmeye teşvik eder (Aktekin, 2008: 104).

Müzeler, geçmişte yaşamış insan ve kültürlerle daha hissel bağların kurulmasını sağlayabilir. Tarihi olguları elde etme öğrenmenin önemli bir parçası olmakla beraber, öğrenciler, derin kavrayış, his ve pratik beceriler elde etmelidir. Bir tarihi olayı ve olguyu tarih öğretmeninden dinlemek bir çeşit bilginin oluşmasını sağlar. Ama bu tür bilgi yeterli ve kalıcı değildir. Örneğin, İngiltere'de sanayi devrimindeki fabrikaların zor şartlarının kavratılması, öğrenciyi müzeye götürüp, o makinelerin ortamından bulunmasıyla, gürültüyü işitmesi sağlanarak o dönemin işçilerinin ne kadar zor şartlar altında çalıştığının derin bilgisine ulaşması sağlanmaktadır. Benzer şekilde, öğrencilerin müze ortamında taştan araç yapması ve çakmak taşı ile ateş yakması ilkçağda yaşamış insanlara ilişkin daha derin bir kavrayışa ulaşmasını sağlayacaktır. Müzeler, Sosyal Bilgiler öğretimine; empati, yaratıcılık, merak ve bilgiye susama, eleştirel düşünce gibi nitelikler katabilir (Seidel ve Hudson, 1999: 22–30).

Ülkemizde müze ziyareti bilincinin fazla geliştiği söylenemez. Ancak birkaç müze – öğrenciler ve turistler dâhil – bir milyonu aşkın kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Bunlar dışında oldukça değerli koleksiyonlara sahip birçok müzemiz, barındırdıkları eserlerin değeriyle kıyaslanamayacak derecede az sayıda kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Eğitim sürecinde müzelerden etkin bir biçimde yararlanılması, bu olumsuzlukların giderilmesine katkıda bulunacaktır (MEB.2008).

Ülkemiz, pek çok medeniyete beşiklik yapmış, zengin bir tarihi ve kültürel birikime sahip coğrafyada yer almaktadır. Bu nedenle yurdumuzda açık ve kapalı, değişik işlevlere sahip çok sayıda müze bulunmaktadır. Ancak bu müzelerin çoğunun atıl durumda olduğu da bilinen bir gerçektir. Bu durum değişmelidir; müzeler birer tapınak gibi saygın, dokunulmaz, sadece turistik amaçla ziyaret edilen, daha çok da

yabancı ziyaretçilere ve elit kesime hizmet veren birer kültür kurumları olarak kalmamalıdır.

2.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Tarihi Mekân ve Müzelerin Önemi

2004 yılından beri değişmekte olan ilköğretim programlarımız, yapılandırmacı yaklaşım temele alınarak hazırlanmıştır. Özellikle son yıllarda yapılandırmacı sınıfların oluşturulması ve öğretimin yapılandırmacı yaklaşımla düzenlenmesi gerekliliği üzerinde en önemle durulan konulardan birisidir. Yapılandırmacı yaklaşımın dayandığı eğitim felsefesi kökenini Progresivist (ilerlemeci) eğitim akımından almaktadır. Progresivizme göre öğrenmenin gerçekleşmesinin temel şartlarından birisi mümkün olabildiğince gerçek nesnelerle, gerçek yaşantılar geçirebilmektir (Altın ve Oruç, 2008: 125–126).

Türkiye'de müze eğitimi ancak son yıllarda gelişmeye başlamıştır. Türkiye'de müzelerin eğitim ve öğretimdeki önemi 1990'lara kadar hükümet programlarında, değişik toplantılarda ve seminerlerde dile getirilmiş, çeşitli önerilerde bulunulmuş ve bazı kararlar alınmış fakat uygulanmamıştır (Tezcan ve Ödekan, 2006: 55). Müze – eğitim ilişkisine, müze – okul iş birliğine dair çeşitli yöntemler ve öneriler bulunmaktadır. Müzelerin eğitim işlevlerinin kapsamı da her geçen gün genişlemektedir. Böylelikle müzelerin bireylere katkısı da artan bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Tüm bu çalışmalar ve gerekçelerle müzeler, eğitim hayatında yerlerini almaya başlamıştır. Hemen hemen her derse yönelik uygulama alanı bulunan müzeler eğitim – öğretim sürecine daha aktif şekilde dâhil edilmelidir. Öğretim yöntemlerinin geliştiği ve çeşitlendiği günümüzde müzeler de ilgili yöntemlere dair seçenekler sunmaktadır (Şahan, 2005).

Ülkemizde müzelerin genel olarak eğitim aktivitelerinde özel olarak tarih ve Sosyal Bilgiler derslerinin bir parçası olarak ziyaret edilmesi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından değişik dönemlerde okullara tavsiye edilmiş ve ayrıca tarih dersi öğretim programında da müze ziyaretlerinin gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın müze kullanımıyla ilgili aldığı son kararlar eğitim amaçlı müze ziyaretleriyle ilgili araştırmaların önemini artırmıştır.

Bu çerçevede eğitimi ve öğretimin niteliğini sürekli bir şekilde geliştirme gayretinde olan Talim ve Terbiye Kurulu başkanlığı müzelerle eğitim ve öğretimi

bütünleştirmek istemektedir. Bu amaçla aşağıdaki çalışmaların yapılması planlanmaktadır:

- Müze eğitimi sürecinde rol alacak kişilerin özel bir uzmanlık eğitiminden geçirilmesi amacıyla hizmet içi eğitim çalışmaları düzenleyerek öğretmenlere müzelerin ve buralarda bulunan materyallerin eğitim sürecinde nasıl kullanılabileceğine yönelik bilgi ve beceriler kazandırmayı ve bu eğitim sürecini başarı ile tamamlayan öğretmenlere müze eğitimcisi sertifikası verilmesi düşünülmektedir.

- Eğitim sürecinde müzelerden daha aktif ve verimli bir şekilde yararlanılabilmesi için; üniversiteler, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile ortaklaşa çalışma yaparak öğretmenler için müze eğitimi el kitabı hazırlanması planlanmaktadır.

- Müze eğitimi ile ilgili çalışma yapan komisyon, kurul vb. örgütlenmelerde müze temsilcilerinin, arkeologların ve ilgili sivil toplum örgütlerinin de yer almasının sağlanmasına çalışılmaktadır.

- Eğitimde müzelerin kullanılabilmesi için müze yönetimi ile okul yönetimleri arasındaki kopukluğun giderilmesi gerekir. Bunun için de okullarda ve müzelerde bu kurumlar arasında iletişimi sağlayacak birimler oluşturulması zorunluluktur. Talim ve Terbiye Kurulu, gerek bu konuda gerekse müzelerin eğitimde verimli kullanılmasına yönelik diğer konularda gerekli mevzuat değişikliklerini yapmayı planlamaktadır.

- Eğitimde müzelerden verimli bir şekilde yararlanılabilmesi için pilot okullar belirlenecektir. Buralarda görev yapan öğretmenler (özellikle tarih, sanat tarihi, coğrafya, Sosyal Bilgiler, resim branşında olanlar) kendi alanlarına ait derslerin öğretim programlarında yer alan konuların işlenişinde müzelerdeki materyallerden nasıl yararlanılabileceğine dair raporlar hazırlayacaklardır.

- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı özellikle tarih, sanat tarihi, coğrafya, Sosyal Bilgiler, resim vb. branşlara ait programları yeniden gözden geçirmeyi planlamaktadır. Bu süreçte Başkanlık, pilot okullardan gelen verilerden de yararlanarak öğretim programlarının hangi ünite ve

konularında müzelerden yararlanılacağını tespit edip buna yönelik gerekli düzenlemeleri de yapacaktır. Ayrıca ders kitaplarında müzelere ilgiyi artıracak görsel ögelere, tarihi değer taşıyan bilgi ve belgelere daha fazla yer verilmesi öngörülmektedir.

- İl milli eğitim müdürlükleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü ile işbirliği yapılarak ülkemizde yer alan açık ve kapalı müzelerin tam listesi ve adresleri alınıp bunların ilk ve orta öğretim kurumlarına olan yakınlıkları belirlenecektir. Özellikle müzelere yakın okulların, buralardan azami derecede faydalanmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır. Açık ya da kapalı müzelere uzak olan okulların ise yılda en az bir kez buralara eğitsel amaçlı geziler düzenlenmesi planlanmaktadır. Ayrıca müze eğitimine ve buralara yapılan eğitim amaçlı gezilere uluslararası standart getirilmesine yönelik çalışmaların başlatılması planlanmaktadır.

- Eğitimde müzelerden verimli bir şekilde yararlanmak için yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının desteğinin alınması da bir gerekliliktir. Bunu için il milli eğitim müdürlüklerinin, yerel yöneticilerle ve sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapması planlanmaktadır. Örneğin, belediyelerin billboardlarda ücretsiz müze tanıtımı ve reklamlarına yer vermesi, öğrencilerin müze ziyaretlerine ücretsiz araç tahsis etmesi için çalışılacaktır.

- Müzelerden doğrudan yararlanma imkânı olmayan okullarımızda okuyan öğrencilerimizi de müze eğitiminden yararlandırmak için Vakıflar Genel müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile iş birliği yapılarak müzelerde bulunan tarihi varlıkların ve sanat eserlerinin sanal ortama aktarılmasını planlanmaktadır. Böylece okulların ve öğrencilerin gerek internet yolu ile gerekse bu amaçla hazırlanmış CD ve slâytlar aracılığıyla müze eğitiminden yararlanmaları amaçlanmaktadır.

- Başta internet olmak üzere çeşitli iletişim araçları ile başka ülkelerdeki önemli müzelerle de bağlantı kurulması, buralarda bulunan tarihi varlıkların, bilgi, belge ve eserlerin de slayt, projektör, CD, sinevizyon vb. aracılığıyla öğrencilere tanıtılması planlanmaktadır.

- Müzeleri hem okulların tamamlayıcı bir unsuru hem de eğitim sürecinin aktif parçası haline getirmek için Kültür ve Turizm Bakanlığıyla beraber bir dizi çalışma başlatılacaktır. Örneğin, müzelerin bir bölümünün amfi, seminer salonu veya sınıf ortamı haline getirilerek okullardaki derslerin bir kısmının müzelerde verilmesi düşünülmektedir. Bu bağlamda "tarih", "sanat tarihi", "Sosyal Bilgiler", "resim" gibi derslerin zaman zaman müzelerde işlenmesi öngörülmektedir. Ayrıca başka müzelerdeki eserlerden de faydalanılabilmesi için buralarda internet erişim imkanları, slayt, CD, projektör ve benzeri materyallerin hazır halde bulundurulması planlanmaktadır.

- Müzeler Haftasında okullarda müze gezilerinin yanı sıra şiir, resim ve kompozisyon yarışmaları düzenlenecektir. Müzelerdeki tarihi eserlerin minyatürleri veya kopyalarının okullarda sergilenerek öğrencilerin müzelere ilgisinin aktırılması sağlanacaktır.

- Okul çağındaki öğrencilerin istemeden de olsa müzelerdeki eserlere zarar verebilecekleri göz önünde bulundurularak bunu önlemek için öğretmenler müze görevlileri ile sıkı bir iş birliği içinde çalışacak, öğrencileri bu konuda bilinçlendireceklerdir.

- Öğretmen yetiştiren fakültelerin, programlarında müze pedagojisi, müze ile eğitim ve müzede eğitim alanına ilişkin derslere de yer vermesi; öğrencilerini bu konuda hem pratik hem de teorik açıdan eğitmek için müzelerle iş birliğine gitmesi için Yüksek Öğretim Kurumları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile iş birliği yapılması planlanmaktadır.

- Öncelikle tarihi geçmişi olan okullardan başlamak üzere Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilk ve ortaöğretim kurumlarında okul müzeleri kurulması da planlanmaktadır. Bu müzelerde okulların tarihçesi, ünlü mezunlar köşesi, okul tarihinde eğitim öğretimde kullanılan araç gereçler, yıllıklar, resim ve fotoğraflar, kitaplar vb. sergilenecektir. Fiziki şartları uygun olan okullarda tarihi sınıf ortamları oluşturulacaktır. Buralarda sergilenecek araç gereçlerin, tarihi değer taşıyan öğretim materyallerinin temini için okulun eski mezunlarından ve çevre sakinlerinden de yardım istenecektir. Bu

gerçekleştiğinde birçok okul bir misyon ve değer kazanacak, marka haline gelecektir (MEB, 2008).

6–7. sınıf öğrencileri kültür ve miras alanında Türk kültürünü oluşturan unsurları ve bunların tarihsel kökenlerini inceleme fırsatı bulacaklardır. Ayrıca milli bilincin oluşmasında önemli bir yere sahip olan kültürel unsurları ve gelişim süreçlerini kavrayarak, kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi konusunda duyarlılık kazanırlar. İlköğretimde öğrenciler, kültürel ve estetik değerleri algılayarak; kültürle ilgili olarak geçmişle günümüzü karşılaştırırlar. Kültürün zamana ve mekâna göre değiştiğini kavrarlar. Özellikle Türk kültürünü oluşturan temel öğeleri öğrenirler. Ayrıca bugün sahip olduğumuz kültürün uzun bir geçmişin eseri olduğunu görürler (MEB, 2005: 99).

"Müzelerden iyice faydalanmak için, öğretmenin müzede inceleteceği eserler üzerinde kâfi derecede bilgisi olmak icap eder. Tarih öğretmeni, öğrencilerini götüreceği müzenin hususiyetlerini, tanıtacağı materyalleri bilmiyorsa, müzede kendisine yardım edilecek uzmanlar yoksa müzeye gitmekten sakınmalıdır. Öğrencilerin, müzelerdeki eserleri, vitrindeki eşyaları seyreder gibi görmeleri faydadan ziyade zararlıdır. Öğrencilere bıkkınlık ve yorgunluk verir, öğretmenin otoritesini azaltır. Bu sebeple müze gezisinden önce öğretmen, müzenin gezilecek kısmını iyice etüt etmeli, neleri inceleteceğini tespit etmeli, buna göre bir plan hazırlamalıdır. Bu planı en geç bir hafta önce öğrencilerine dağıtmalıdır. Müzeye ellerindeki planla giden öğrenciler, neleri ve nereleri inceleyeceklerini açık olarak bilmelidirler. Bu suretle müzede öğrenciler muayyen eserler üzerinde incelemeler yaparlar ve müşahedelerini defterlerine yazarlar. Dönüşten sonra ilk tarih dersinde gezinin münakaşası yapılmalı; bu arada karanlık noktalar aydınlatılmalı, yanlış yorumlanan bilgiler düzeltilmelidir (Uluçay, 1958: 8).

Sosyal Bilgiler öğretmeni, tarihi mekân ve müze gezisinden önce öğrencilerini götüreceği tarihi mekân ve müzeler hakkından yeterince bilgi edinmelidir. Bu tarihi mekân ve müzeleri daha önce gezmelidir. Öğrencilerine inceleteceği yerleri ve eserleri daha önceden belirlemelidir. Öğretmen, öğrencilerini götüreceği tarihi mekân ve müzeler hakkında bir plan hazırlamalıdır. Bu planı bir hafta önce öğrencilerine dağıtmalıdır. Öğrenciler bu plana göre gezi ve gözlemlerini yapmalıdırlar. Öğrenciler önemli gördüklerini not almalıdırlar. Geziden sonra gezinin değerlendirmesi

öğrencilerle birlikte yapılmalıdır. Gezide yaşanan problemler ve eksiklikler tartışılmalıdır.

Bu konuyla ilgili görüşler Milli Eğitim Bakanlığı 2005 Sosyal Bilgiler müfredatında şöyle ifade edilmiştir:

Yerel tarih öğretiminde önemli bir yeri olan müzelerin, öğrencilere gezdirilip bilgi aktarılması etkinliğinin öncesi ve sonrasında yapılması gerekenler önemlidir. Öğretmenin, müzede inceleteceği eserler üzerinde yeteri kadar bilgisi olmalıdır. Öğretmen, öğrencilerini götüreceği müzenin özelliklerini, öğrencilerine tanıtacağı materyalleri bilmiyorsa, müze faaliyetinde bulunması fayda getirmeyebilir. Öğrencilerin müzedeki eserleri, mağaza vitrinindeki eşyaları seyreder gibi görmeleri fayda yerine zarar getirebilir. Bundan dolayı müze gezisinden önce öğretmen, müzenin gezilecek kısmını iyice öğrenmeli, neleri inceleteceğini tespit etmeli buna göre bir plan hazırlamalıdır. Eğer varsa yetkililerden gerekli bilgileri almalıdır. Hazırlanan plan dâhilinde yapılan müze ziyaretinden sonra sınıfta öğrencilerle bir değerlendirme yapılmalıdır (MEB, 2005: 311).

6. ve 7. sınıfta bulunan öğrenciler kültür ve miras öğrenme alanında kültürü ve kültürün özel yönlerini, dil, inançlar ve bunların etkisi hakkında bilgi edinirler. Ayrıca kültürün insanoğlu tarafından oluşturulduğunu, öğrenildiğini ve insanın kendini kültüre adapte ettiğini öğrenir. İnsanların inanç, bilgi, değer ve gelenek sistemlerine sahip olduğunu fark eder. Kültürün toplumdan topluma farklılık gösterdiğini aynı zamanda benzerlikleri de barındırdığını fark eder. Ayrıca toplumların birbirlerini kültürel yönden etkilendiğini fark ederek Türk tarihinden örnekler verir. 7. sınıfta öğrenciler, Türkiye tarihinin temel kırılma noktaları yanında, Türkiye'de kurulan Türk Devletleri'nin Türk kültürünün oluşmasındaki yeri ve önemini; edebiyat, mimari, müzik ve güzel sanatlar üzerinden değerlendirecektir. Ayrıca siyasi yapının devamlılığında kültürel faktörlerin önemini kavrarlar (MEB, 2005: 99).

> "Öğretmen, "Sosyal Bilimler olarak Sosyal Bilgiler" ve "yansıtıcı düşünce olarak Sosyal Bilgiler" anlayışına önem vermelidir. Öğrencilere, Sosyal Bilimcilerin bilimsel yöntemleri sezdirilmelidir. Öğretmen, okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanarak, öğrencileri sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerinde yansıtıcı

düşünmelerini sağlamalıdır. Tarih konuları da öğrencilere bir problem olarak sunulmalıdır. Örneğin "TBMM'nin Açılışı" konusunda, "Atatürk, 1920'de kurulan yeni devletin mali kaynakları problemini nasıl çözdü" problemi ortaya atılabilir. Burada önce, bir devletin gelir kaynakları ile ilgili öğrencilerin fikirleri alınmalı, sonra veri ve kaynak toplamalarına yardım edilmeli, görüşleri test edilmeli ve tartışmaya teşvik edilmeli, daha sonra da öğrencilerin bir rapor yazmaları sağlanmalıdır. Öğretmen, okulun bulunduğu çevreye göre programdaki etkinlik örneklerini seçmeli ya da kendisi etkinlik hazırlamalıdır. Olguları ve olayları aktarmak ya da öğrencilere ders kitaplarını ezberlemek yerine, aktif öğrenme etkinliklerini uygulamalıdır. Yeni etkinlikler tasarlanırken, dersin 17 genel amacı, ünite kazanımları, farklı öğrenme stilleri ve zekâ türlerine sahip öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır. Öğretmen bilgi dağıtıcı rolü yerine, öğrencilerin anlam kurmalarına yardımcı rolünü benimsemelidir. Öğrencileri düşündürücü ve açık uçlu sorularla sorgulamaya teşvik etmelidir. Öğrencilerin erken yaşlardan itibaren bireysel ya da grup olarak birincil ve ikincil kaynaklar üzerinde çalışarak, kendi anlayışlarını sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturmalarına yardımcı olmalıdır. Oluşturmacı sınıfın gerçek anlamda demokrasinin yaşandığı bir yer olduğu unutulmamalıdır. Bu şekilde öğrenciler demokratik beceri ve değerlere sahip, bilimsel düşünmeye açık, insan haklarına saygılı, işbirliği içinde çalışabilen, cumhuriyet sevgisi gelişmiş, haklarını bilen ve sorumluluk sahibi Türk vatandaşları olarak yetişebilir. Öğretmen, inceleme gezilerine önem vermelidir. Bu geziler pazar yerine, resmi dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazılara, atölyelere, müzelere ve tarihi mekânlara (tarihi yapılar, anıtlar, müze – kentler, savaş alanları) yönelik olabilir. Bu geziler, sadece eğlenceli bir gün geçirme olarak düşünülmemeli, her aşaması planlanmalı ve değerlendirilmelidir. Öğrenciler için çalışma kâğıtları hazırlanmalı ya da müzelerin çalışma kâğıdı kullanılmalıdır. Öğrencilerin doğal ve tarihi çevreyi koruma bilinci edinmeleri, sanat zevki ve estetik duygularını geliştirmeleri sağlanmalıdır. Tarihi bir kişilikten söz ediliyorsa, bu kişi de okulun bulunduğu çevrede doğmuş, bulunmuş ya da ölmüş ise bu yönden değerlendirilmelidir. Bu kişinin medrese, cami, kütüphane, imaret, han, türbe, mahalle, sokak ve ev gibi herhangi bir eserde kitabesi varsa, bu kişi ve eserleri ile ilgili öğrencilere araştırma

> projeleri verilebilir. Öğretmen, sınıfta ya da müzede drama etkinlikleri ile geçmiş yaşantıların canlandırılması ve öğrencilerin tarihi kişilikler ile empati kurmasını sağlamalıdır. Öğrencilere verilen ödevler gerçek (otantik) hayat problemlerinden seçilmelidir (MEB, 2005:7–9).

1926 ilk mekteplerin müfredat programında derslerde tarihi mekân ve müze kullanımıyla ilgili, ilk devre hayat bilgisi dersi öğretimi için "muhit dâhilinde tesadüf edilen meşhur binalarla âbideler hakkında malûmat verilerek tarihe bir hazırlık yapılmalıdır", ikinci devre direktifler bölümünde ise "resimlerden faydalanılması; müze ve eski eserlerin öğrencilere gösterilmesi; kale, su kemerleri gibi esi eserlerin gezilmesi ve bunlar hakkında öğrencilere bilgi verilmesi tavsiye edilir" denilmektedir (Baymur, 1949: 21).

1936 ilkokul programının direktifler bölümünde "tarihi bir şahsiyetten bahsedilirken o kişi eğer okulun bulunduğu yerde doğmuş veya ölmüş veya orada bulunmuş ise veya bu yörede camii, medresesi, kütüphanesi, imareti, hanı, türbesi, mezarı, mahallesi, sokağı ve evi, herhangi bir eserde kitabesi varsa bu gibi eserlere öğrencinin dikkati çekilecektir" (Baymur, 1949: 46) denilmektedir.

1990 Sosyal Bilgiler programının amaçlarından birinci bölümün alt basamaklarından –i basamağı-, ikinci bölümün alt basamaklarından –ç basamağı-, üçüncü bölümün alt basamaklarından –a ve d basamakları-, dördüncü bölümün basamaklarından –ç basamağı- tarihi mekân ve müze öğretimine yöneliktir. Birinci bölümün i basamağı "çevredeki eski ve yeni sanat, kültür eserlerini müze ve anıtlar gibi milli değerlerimizi tanır; onları korumak görevini öğrenir", ikinci bölümün ç basamağı "Aile, okul ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamanı zorunluluğunu kavrarlar", üçüncü bölümün a basamağı "Çevrelerini ve yurdunu tanır; Türkiye'nin yakın ve uzak komşu ülkeler ve dünya milletleriyle olan ilişkileri hakkında genel bilgiler kazanırlar", d basamağı "Çevre korumasının günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrar", dördüncü bölümün ç basamağı "yakın çevrenin ekonomik değerleriyle milli kaynaklarımızı tanır ve bunları korumanın bir ödev olduğunun kavrar" (MEB, 1990: 32–35) şeklinde ifade edilmiştir.

Tarihi mekân ve müze öğretimine yönelik olarak 1993'te yayımlanan tebliğler dergisinin Sosyal Bilgiler müfredat programının açıklamalar bölümünün 9. 10. ve 15. maddelerinde şunlara yer verilmiştir; "Bu derste çalışma yeri sadece dershane değil,

çeşitli alanlardır (9. madde), "Uygulamalı, inceleme, gözlem çalışmalarına yer verilmeli (10. madde); "Öğretmen çevreyi tanıtmak amacıyla, örencilerin yakın şehir, kasaba ve köyler arası geziler düzenlenmelidir (15. madde)" (MEB, 1993: 2381).

MEB (1994: 166)'nın II. Kademe Sosyal Bilgiler programında; "Çevredeki tarihi yer, anıt ve eserler gidilip görülecek, müzelerdeki tarihi eser ve belgeler gösterilecek, öğrencilerin geçmişi kolaylıkla göz önüne getirmelerine ve böylece yapıcı ve yaratıcı çalışmaları için malzeme edinmelerine imkân ve fırsat verilecektir (29. madde)", "Eski eserlerle anıtların birer tarihi belge olduğuna öğrencilerin dikkati çekilecek, bunların yıkılmakta ve bozulmakta oldukları kavratılacak ve yabancı ellere geçmemesinin ve korunmasının milli bir görev olduğu fikri aşılanacaktır (30. madde)" şeklinde belirtilmiştir.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 2.4.1998 tarih ve 62 sayılı kararı ile kabul edilen Sosyal Bilgiler programının uygulanmasıyla ilgili açıklamalar bölümünün 7., 18., 31. ve 40. maddelerinde tarihi mekân ve müze eğitimine yönelik direktiflere yer verilmiştir. Bu maddeler şunlardır: "Konuların işlenişinde, programdaki sıraya uymak esas olmakla birlikte öğretmen, ünitelere çevre özelliklerini de dikkate alarak Türk milli eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun yeni konular ekleyebilir veya verilmiş olan konuların yerlerini değiştirebilir (7. madde)", "Öğretmen tarihi bir olay, Kurtuluş Savaşı veya Türk İnkılâbı'nın herhangi bir yönü üzerinde dururken, bu olayların çevredeki izlerini araştırır ve çocukların dikkatini bunlar üzerine çeker. Atatürk, hayatının herhangi bir safhasında okulun bulunduğu yerde bulunmuş, oradan geçmiş ve orada bir kongre toplamış, bir beyanname yayınlamış, bir nutuk söylemiş veya Türk inkılâplarının önemli bir safhasını başlatmış ise okulun bulunduğu yerde onun adına bir anıt varsa bir binaya, bir caddeye, bir meydana adı verilmiş ise bunlar üzerinde durulur (18. madde)", "Öğrencilerin, çalışma ortamları yalnız derslikler değil aile, okul, çeşitli topluluklar, kitaplıklar, müzeler, sergiler, vb. yerleri de kapsar. Öğrencilere bu yerlerde incelemeler, gezi, gözlem ve ilgili kişilerle görüşmeler yaptırılır (31. madde)", "Öğretmen, geçmiş uygarlıkları anlatıp tarihi kalıntılar üzerinde dururken öğrencilere, o devirden kalan yurda ve insanlığa hizmet etmiş, orada doğmuş ve orada yaşamış Türk büyüklerinin müzelerde korunan yazılı ve yazısız eserleriyle araç ve gereçleri incelettirir (40. madde)" (MEB, 1998: 62) denilmektedir.

Genel olarak baktığımızda tarihi mekân ve müze eğitiminin Sosyal Bilgiler programlarında ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır. Farklı yıllarda Sosyal Bilgiler öğretim programlarında tarihi mekân ve müze eğitiminin önemine değinilmiştir. Müzeler, sadece tarihi değerlerin korunduğu yerler olmaktan çıkarılmalıdır; bunun yanında birer eğitim merkezleri işlevini de üstlenmelidir. Tüm bunları dikkate aldığımızda müze ile eğitim anlayışının hayata geçirilmesini eğitimimiz için önemli bir adım sayabiliriz.

2.2.4. Tarihi Mekân ve Müze İle Öğretimin Yararlılıkları

Tarihi mekân ve müze ile öğretimi, kazanımları açısından 5 grupta inceleyebiliriz (Safran ve Ata, 1998:4–5).

a. Beceriler

b. Kavramlar bilgisinin gelişmesi

c. Kanıt değerlendirme

d. Değişme ve sürekliliği algılama

e. Tarihsel çevreyle empati

a. Beceriler: Okul dışı tarih öğretimi çerçevesinde tarihi mekân ve müze ile Sosyal Bilgiler öğretimi; öğrencilerin gözlem, değerlendirme ve sınıflama becerilerini geliştirir. Dinleme, soru sorma, hipotez kurma ve iletişim becerilerini artırır. Grup halinde çalışma becerisini geliştirir.

b. Kavramlar bilgisinin gelişmesi: Öğrencide tarih terminolojisinin gelişmesini sağlar. Müzeyi gezen öğrenciler orijinal ve taklit eserler arasındaki farkları, moda, beğeni gibi kavramlar bilgisini artıracaklardır.

c. Kanıtı değerlendirme: Öğrenci yazılı ve dokümanter olmayan kaynakları karşılaştıracak, görsel kanıtı değerlendirmeyi öğrenecektir.

d. Değişim ve sürekliliğin algılanması: Öğrenci, geçmişte yaşamış insanların günlük yaşantılarıyla ilgili bilgi sahibi olacak, bunu kendi yaşam koşullarıyla karşılaştırarak değişim ve sürekliliği algılayacaktır.

e. Tarihsel çevreyle empati: Tarihsel çevrenin tahribinin, tarihsel çevreye empatinin yoksunluğundan kaynaklandığını söyleyecek olursak, okul dışı tarih öğretimi tarihsel çevreye empatiyi güçlendirmektedir. Okul dışı tarih öğretimi kapsamında tarihsel yapıların ve müzelerin gezilmesi geçmişin fiziksel kanıtının sürekli tehdit altında olduğunu gösterecektir. Bu da çevrelerinde tahrip edilen geçmişe ait unsurların farkına varmaları dolayısıyla, öğrencilerde kültürel mirasa karşı sorumluluk duyma davranışını geliştirecektir.

2.2.5. Tarihi Mekân ve Müze İle Öğretimin Sınırlılıkları

Okul dışı tarih öğretimi çerçevesinde tarihi mekân ve müze ile öğretimin kazanımları yanı sıra aşağıdaki zorlukları içermektedir (Safran ve Ata, 1998: 5–6).

1. Dikkatli planlama gerektirdiği için zaman alıcıdır.
2. Yüksek ulaşım ve barınma ücretlerinden ve sınıflardaki kalabalık öğrenci sayısından dolayı geziler yarım günlük ya da bir günlük düzenlenebilir.
3. Öğrencilerin ders programlarının aksamasına yol açabilir.
4. Açık havada hava durumu faktörü önemlidir. Alternatif planlar göz önünde bulundurulmalıdır.
5. Öğrenciler, önceden bir hazırlık yapmadılarsa, deneyimleri sınırlı kalır.

2.2.6. Müze Eğitimi Etkinlikleri

Müzelerin eğitsel amaçlarına bütünüyle ulaşabilmeleri şüphesiz ki sadece sergilemelerle gerçekleşemez. Eğitsel işlevleri amacıyla farklı yaş grupları için, farklı etkinlikler gerçekleştirirler. Yetişkin topluluklar için konferans, seminer, film gibi bir takım eğitsel etkinlikler yanında çocuk yaş grupları için de çeşitli oyunlar, bulmacalar ve drama yöntemleri kullanarak eğitsel etkinlikler gerçekleştirilmelidir. Bu türlü eğitsel etkinliklerin okul / müze işbirliği içinde planlanmasıyla, çocuğun öğrenim gelişimine bağlı olarak daha etkili sonuçlara ulaşılması beklenir. Müzeler bir taraftan topluma, yaşam boyu eğitim süreci içinde bilgi kaynağı olurken, bir başka taraftan da örgün eğitim sürecinde öğrencilere değerli bir öğrenme ortamı oluşturur (Uslu, 2008: 45).

Öğretmenler, müze gezilerini çocukların ilginç şeyler gördüğü ve eğlendiği bir alan gezisi olarak görmektedir. Aslında müzelerde sınıftaki öğrenmeyi tamamlayıcı çok ciddi eğitimsel etkinlikler yapılabilir. Bunlar da çok iyi bir planlama gerektirir. Müzelerde yapılan en büyük hatalardan biri, öğrencilerin amaçsızca dolaşmasına izin vermektir. YÖK, Dünya Bankası İlköğretimi Geliştirme Projesi Sanat Müzesine geziyi 4 aşamada ele almaktadır. Bunlar;

1. Hazırlanma; Öğretmen, mutlaka müzeyi kendi önce gezmelidir. Öğrenciye müzedeki davranışlarıyla ilgili öğütler vermelidir. Giriş ücretleri ve otobüsleri ayarlamalıdır.

2. Zihni rahatlatma, salt müzede yoğunlaşma

3. Ayrıntılarıyla bir nesnenin ya da eserin grupça eleştirilerek incelenmesi.

4. Yapıtların çalışma kâğıtları ile yalnız başına incelenmesi (Ata, 2002: 99).

Müze eğitimi, yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Eğitimde müzelerden daha iyi faydalanmak için gerçek yaşamla ilgili çok yönlü öğrenme yöntemleri gerekmektedir (İlhan, 2001: 86). Eğitimde istenilen seviyeye ulaşmak, çevreyi ve doğal varlıkları koruma bilincini öğrencilere aşılamak için müze eğitimi etkinliklerine önem vermek gerekir. Müze eğitimi etkinlikleri; öğrencilere, kendi kültürlerini ve farklı kültürleri çok yönlü ve hoşgörülü kültürler arası anlayış ve empati geliştirmeyi içermektedir (Paykoç, 2000: 104). Geçmişle bugün arasında bağ kurarak, günün sorunlarına yönelik anlayış kazandıracaktır. Müze eğitimi; insanların, güncel yaşantıları ile yapıtların bağlantısını kurarak, siyasi, kültürel, sosyal, ekonomik ve ekolojik ilişkileri anlamalarını sağlamayı, araştırmacı yönlerini ve yaratıcı düşünceyi geliştirmelerini amaç edinir. Bunlarla birlikte, müze kaynaklı eğitimin öneminin ve gerekliliğinin kabul edildiği günümüzde, müze kaynaklı eğitimin hangi yöntemlerle verilmesi gerektiği üzerinde tartışmalar yoğunlaşmaktadır (Uslu, 2008: 146).

Belli bir yönlendirmeden yoksun ve plansız toplu müze gezileri, müze deneyimi ve bilinci kazandırmayan bir etkinliktir. Müze gezileri; sınırlı sayıda öğrencilerle, seçilmiş eserlere odaklı, rehber ya da bir müze pedagogu denetiminde gerçekleştirilmelidir. Müzenin öğretileri etkileşimsel müze uygulamaları ile etkili ve kalıcı olur. Gözlem yapma, algılar ve ilgiler yoluyla etkileşim, gözlem yapma,

bilgilenme, duyguları ifade etme, hayal gücünü kullanma, kendi yaşamına bağlama, müzenin mesajını anlama, eserleri okuma, kültürel değerleri ve yaşamı paylaşma, anlamlandırma ve gerçeği arama gibi boyutları ile müze kaynaklı eğitim, belli hazırlıkları ve uygulamaları gerektirir (Uslu, 2008: 46–47).

Öğretmenler gezi öncesi, gezi sırasında ve gezi sonrası yapacaklarını planlamalıdır.

2.2.6.1.Müze Eğitimi Öncesi Hazırlık Etkinlikleri

Müze gibi yerlerin gezilmesi için bir hazırlık yapılmalıdır. Müze, kendi kendine ne bir tarih öğretmeninin ne de öğrencinin kültürünü geliştirmez. Bir müzeyi veya tarihsel yapıyı anlamak için ön bilgi gereklidir. Özellikle, müzelerden faydalanmak için tarih öğretmeninin müzede inceleteceği eserin üzerinde yeteri derecede bilgi sahibi olması gerekir (Uluçay, 1958:8).

Müze ziyareti öncesi öğretim elemanının hazırlığı; gidilecek müzenin belirlenmesini, uygun tarihin saptanmasını, müze yönetimi ile bağlantı kurulmasını, okul yönetiminin bilgilendirilmesini ve gerekli izinlerin alınmasını, görülecek müze ile ilgili bilgilerin toplanması, varsa konuyla ilgili mitolojik hikâyelerin öğrenilmesini, müze personeli ile gezi programının detaylı görüşülmesini, öğrencilerin müzede dikkat etmeleri gereken kurallar hakkında ön bilgilendirmelerini kapsar (Uslu, 2003: 223).

Müze turu öncesinde öğrencilerde merak ve heyecan uyandırılmasına, öğrencilerin müzede görecekleri yapıtlarla ilgili konu ve kavramlarla genel bilgi verilmesine yönelik planlama yapılmalıdır. Öğrencilerin aktif katılımının sağlandığı soru sorma gibi yöntemler kullanılabilir. Müzeye ait tanıtıcı film veya dia gösterimleri ya da müzeye ait oluşturulabilecek bir eğitim CD'si ile öğrencilerde merak uyandırılabilir (Uslu, 2008: 48).

Müze eğitimi ile ilgili hazırlıklar 3 aşamada ele alınabilir (Safran ve Ata, 1998):

a) Eğitimsel Hazırlık İşleri: Tarih öğretmeni, sit alanı ve müze gezisini tarih ders programının içeriğine uygun olarak düzenlemelidir. Geziyi tarih programının içeriğine ve yapısına göre uygunlaştıran öğretmen, gezinin amacını, öğrencilere öğreteceği temel kavram ve geliştireceği becerileri belirlemelidir. Tarih öğretmeni, mutlaka gezi yerine önceden bir araştırma gezisi yapmış olmalıdır. Geziye götürülecek

öğrenci sayısında bir rakam vermek zor olmakla beraber, 15 öğrenciye bir yetişkin rehber öğretmen düşecek şekilde düzenlenmelidir.

Okulun yakın çevresine yapılacak bir gezi için bir takım ön etkinlikler gerekmektedir. Bu bölge daha önce hangi devlet veya şehrin içindeydi? Türkler buraya nasıl ve neden yerleşti? İlk akınlar ve istilalar nasıl gerçekleşti? Bölgenin yetiştirmiş olduğu ünlüler kimlerdir? Bunlar üzerine ödevler verilebilir.

Uluçay (1958: 6–8), öğrenciye verilecek çevre tarihi işlerini şöyle sıralamaktadır;

1. Çevreye ilişkin hikaye, anekdot, folklor, şarkılar, elbiseler, resimler, fotoğraflar ve haritaların toplanması.
2. Bu yörede yaşamış ünlü kimselerin biyografilerini toplama. Mezar taşlarındaki kitabeleri kopya etme.
3. Tarihi olayları tasvir eden resimlerin bulunması ve toplanması.
4. Tarihi eser ve kalıntıların ve binaların listesinin meydana getirilmesi.
5. Çevreye ilişkin nüfus, harita, grafik ve tabloların toplanması.
6. Çevrede olan tarihi olayların dramatize edilmesi için hazırlık yapma.

b) Bürokratik İşler: Öğretmen; öğrenci velilerinden, okul yönetiminden ve il yönetiminden gerekli yasal izinleri alır. Gezinin programı hakkında onları bilgilendirir. Öğrencilerin sağlık durumlarıyla ilgili gerekli bilgileri edinir. Öğretmen, gezinin yapılacağı yerle önceden bağlantı kurar.

c) Ulaşım, Yeme-İçme ve Barınma İşleri: Bu aşamada geziye gidilecek ulaşım aracı belirlenir. Öncelikle aracın trafik koşullarına uygun olması dikkate alınır. Yeme-içme konusunda ise öğrenciler, yiyeceklerini kendileri mi getirecek yoksa dışarıdan mı sağlayacaklar? sorusuna cevap aranır. Gezi eğer günü birlik olmayacaksa, barınma için yatılı okullardan veya yurtlardan rezervasyon yaptırılmalıdır.

2.2.6.1.1. Okulların Yapması Gereken Hazırlıklar

a. Planlarında müze eğitimine yer verilmesini teşvik etme,

b. Gerekli yasal süreci işleme koyma,

c. Müze eğitimi için öğretmene ek zaman tahsis etme,

d. Müze ve koleksiyonlarla ilgili konferans ve seminerler düzenleme (Mercin, 2006: 36).

2.2.6.1.2. Müze Sorumlularının Yapması Gereken Ön Hazırlık

a. Müze eğitimi programı hazırlama,

b. Müze eğitimi ortamını hazırlama,

c. Müze yetkililerini (müze eğitimcisi, müze uzmanı, müze rehberi) eğitime tabi tutma gibi sorumlulukları yerine getirmekten sorumludur (Mercin, 2006: 37).

Müze kaynaklı eğitim yaklaşımında, müze gezileri önemli bir süreci oluşturur. Okul-müze arasındaki köprüyü oluşturarak, okul-müze arasındaki işbirliğini oluşturma, gerekli izinlerin alınması için velilerle iletişim kurma, dersi planlama, okul yönetiminden ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden onay çıkartma, müzeden randevu alma, müze görevlileri ile ders içeriğine uygun konuların seçimi gibi öğretmen üzerine düşecek birçok sorumluluklar vardır. Bu süreçte; öğretmen fiziksel rahatsızlığı olan ya da sınıf genelinden farklı hareketliliği olan öğrencileri varsa, müze ziyareti sırasında karşılaşabileceği aksaklıkları göz önünde bulundurarak planlamalarını bu doğrultuda tamamlamalıdır. Karşılaşılan olası eksiklikler nedeni ile müze ziyareti gerçekleştirilemiyorsa sanal ortamda müze gezilerek öğrenim sürecinde benzer etkinliklerin okul içerisinde gerçekleştirilmesi için çaba gösterilmelidir (Uslu, 2008: 9).

2.2.6.2 Müzelerde Gerçekleştirilebilecek Eğitim Aktiviteleri

Öğrencilerin zengin bir öğrenme yaşantısı geçirmesi için müze gezisi sırasında öğretmen, rehbere müzecilere önemli görevler düşmektedir.

2.2.6.2.1. Work-Sheets (Öğretim ya da Çalışma Yaprakları)

Gezide incelenecek yer ve nesnelere ait çalışma kağıdı hazırlanmalı ve öğrencilere dağıtılmalıdır. Bu çalışma kağıtları, müze yetkililerince hazırlanabileceği gibi ders öğretmenleri tarafından da hazırlanabilir. Çalışma kağıtları, müze içinde bireysel ya da toplu çalışmayı sağlar (Ata, 2002:104).

Çalışma yaprakları öğrencilerin müzede gördükleri bir eser ile ilgili veya öğretmenin aşamalı olarak belli bir düzen içerisinde öğretmek, istedikleri hakkında hazırlanabilir. Ayrıca müzede kullanılan çalışma yaprakları, öğrencilerin müze ziyareti sonrası da kullanabilecekleri materyallerdendir (Mercin, 2006: 44).

Öğretmenin hazırladığı ders planına uygun olarak, aşamalı bir şekilde öğretmek istedikleri hakkında hazırlanarak müze turu öncesinde öğrencilere dağıtılır. Öğrenci dosyalarında biriken bu materyaller, müze turu sonrası yapılacak etkinliklerde tekrar değerlendirilebilir. Çalışma yaprakları bilgilendirici nitelikte yazı ya da haritalar olabileceği gibi, öğrencilerin üzerinde çalışabilecekleri, boşluk doldurma, açık uçlu soruların bulunduğu yapraklar, ya da çizim yaprakları, eser tamamlama yaprakları şeklinde de olabilir. Çalışma yaprakları dersin bir düzen içinde yürütülmesinde öğretmene kolaylıklar sağlar (Uslu, 2008: 51).

Müze kaynaklı eğitim programı doğrultusunda, öğrenciyi derslerde yönlendirici şekilde, ders sürecinde öğrenilen sözcüklerin, kavramların ve nesnelerin zihinde kalıcı olmasını sağlamak amacıyla çalışma yaprakları (Work-sheets) hazırlanır (Atasoy, 1998: 52).

2.2.6.2.2.Drama: Son yıllarda drama, öğrenme sürecinde etkin olarak programlara alınan bir yöntemdir. Drama konusunda yetişmiş müzeciler ve müze eğitimcileri rol oynama, metinli monolog, kısa oyunlarla yarattıkları karakterleri canlandırıp ziyaretçilerle doğaçtan konuşarak iletişim kurmaktadırlar. Bu tür oyunların süresi, ziyaretçilerin bütün müzeyi gezeceği düşünülerek 20 ile 30 dakika arasında sınırlı tutulmaktadır (Kuruoğlu, 2002:278). Müze ve tarihsel çevre ortamında öğrencilerin yer alacağı, önceden planlanmış bir dramatizasyon gerçekleştirilebilir (Ata, 2002:103).

Drama çalışması, konu ve amaç dikkate alınarak tek seansla sınırlı tutulmalıdır. Drama; müzedeki nesneler ve konularla örtüşen ve bir müze deneyimi sonrasında hazırlıksız bir şekilde rol yapma esasına dayanan eğitim etkinliğidir. Müze eğitim uzmanı işbirliği ile hazırlanacak programlar öğretmen gözetiminde uygulanmalıdır (Atasoy, 1997:107).

Burada bireyin kendisini bir başkasının yerine koyarak gerçekleştirdiği kişileştirme süreci dramanın özünü oluşturur. Drama, oynama ve canlandırmaya dayalı bir uygulamadır. Drama'nın öyküleştirerek ve becerileri açığa çıkartarak anlamayı sağladığı görülmektedir. Bireyin karakterini ortaya çıkartma, onu güdüleme, okuma ve

yazma becerileri ile kişiler arası becerileri geliştirme drama kazanımlarıdır (Mercin, 2006: 41). Drama çalışmaları müzedeki yapıtlarla örtüşen dönemin ve olayların canlandırılarak, "geçmişi yorumlamak" ve bu yolla günümüze taşıyarak konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla yapılırlar. Çok çeşitli drama örnekleri sunulabilir. Bu tür etkinlikler oyun gibi yaşatıldığından çocuklar için oldukça etkili öğrenme ortamları oluştururlar (Uslu, 2008: 50).

Yaratıcı drama ise; doğaçlama, rol oynama vb. tiyatro ya da drama tekniklerinden yararlanarak, grup çalışması içinde, bireylerin bir yaşantıyı, bir olayı, bir fikri, kimi zaman soyut bir kavramı veya davranışı, eski bilişsel örüntülerin yeniden düzenlenmesi yoluyla ve gözlem, deneyim, yaşantı, duygu ve belki de tüm yaşamın gözden geçirildiği oyunsu süreçlerde anlamlandırılması, canlandırılmasıdır (Şahan, 2005).

Drama sürecine katılan hemen hemen her birey bu süreçten keyif aldığını ifade etmektedir. Ayrıca yaratıcı dramanın faydaları şöyle sıralanabilir (Altın ve Oruç, 2008: 135).

1. Bireyde yaratıcılığı ve hayal gücünü geliştirir.
2. Bireyin zihinsel kapasitesini geliştirir.
3. Bireyin kendilik kavramının gelişimine katkıda bulunur.
4. Bireye bağımsız düşünme ve karar verme becerileri kazandırır.
5. Bireyin duygularının farkına varmasına ve bunları ifade edebilmesine yardımcı olur.
6. Bireyin iletişim becerilerinin gelişmesine olumlu katkılar sağlar.
7. Bireyin sosyal farkındalığının artmasını sağlar.
8. Bireyin empatik becerilerinin artmasına yardımcı olur.
9. Demokrasi eğitimine destek olur.
10. Grup içi süreçlerin olumlu yönde gelişmesine katkı sağlar.
11. Öğretmen ve öğrenciler arasındaki ilişkilerin olumlu hale gelmesini sağlar.
12. Öğrencinin genel performansının (bilişsel, duyuşsal ve devinişsel) gelişmesine katkı sağlar.

13. Özel niteliklere sahip çocukların (zihinsel engelli, bedensel engelli, duygusal bozukluğu olan çocuklar) eğitilmesinde önemli katkılar sağlar.
14. Tiyatro sanatına ilginin ve dikkatin geliştirilmesini sağlar.
15. Problem çözme yeteneğinin gelişmesine yardımcı olur.

Yaratıcı drama'da drama etkinliğine katılanlar önce kendi düşüncelerinin, duygularının ve bedenlerinin farkına varırlar. Bu durumda kişi bir olay ya da durum karşısında neler düşündüğünü inceleme fırsatı bulur. Ayrıca kişi yine bir olay ve durum karşısında duygu, tutum, değer yargıları ve alışkanlıklarının neler olduğunu görür. Yani kişi kendisini önce beden olarak tanıma fırsatı bulur (Mercin, 2006: 41).

2.2.6.2.3. Rehberli Turlar: Rehberli turlar, bilgilendirirken tura katılanların ilgisini, merakını ve coşkusunu dinamik tutmayı amaçlar. Bu sırada bazı ilgi çekici etkinliklere başvurabilir. Çocukların ilgisini eserler üzerinde toplamak için onlara izledikleri eserlerle ilgili olarak, değer yargılarına hitap edecek biçimde sorular sorup, etkinliğe aktif olarak katılmaları sağlanabilir (Uslu, 2008: 49).

Rehberli turu ilgi çekici kılmak için tur rehberinin farklı etkinlikler gerçekleştirmesi gerekir. Örneğin tur esnasında ünlü ressamların yağlı boya eserlerinin olduğu bir salonda aniden yangın çıktığını farz etmeleri istenebilir ve sonra onlara şu sorular yöneltilebilir: "Böyle bir durumda siz hangi eseri veya eserleri öncelikle kurtarırdınız? Neden?" sonra, aynı ortamda yangın çıktığı varsayımını düşünerek "O esnada sanat eserlerini parçalayıp kıran bir vahşiyi mi, yoksa sanat eserlerini mi kurtarmak isterdiniz? Neden?" soruları sorularak çocukların değer yargılarının neye yönelik olduğu saptanabilir ve zor ikilemler arasında bırakılarak onların sorgulamalar yapma ve böylece yaratıcı düşüncelerini geliştirmeleri sağlanabilir (Mercin, 2006: 43).

2.2.6.2.4. Eser Eleştirisi: Çağdaş eğitimin en önemli amaçlarından biri, öğrencilerin doğru karar verebilmeleri için eleştirel düşünmelerini ve bilgiye dayalı düşünce üretebilmelerini sağlamaktır (Uslu, 2008: 50). Bu bağlamda "eser eleştirisi" etkinliği Sosyal Bilgiler eğitimi açısından önemlidir.

Eser eleştirisinin asıl amacı; öğrencilerin estetik tepkisini "kısa bir bakış" atmaktan "daha sürekli" ve anlamlı bir bakış haline dönüştürmektedir (Alakuş, 2004:213). Bu

bağlamda, öğrencinin eleştirel becerisi arttığında, Sosyal Bilgiler derslerindeki çalışmalara değer verme yetisinin de artacağı düşünülmektedir.

Öğrencilerin ilk bakışta dikkat etmedikleri eser veya nesneleri görme ve açıklama, bir sanat eserinin ön yapı elemanları ile arka yapı arasındaki bağlantıları çözümleme ve anlamları yorumlayıp yargıya varma gibi becerileri geliştirir. Böyle bir eğitim etkinliği; bireyin ileriki yaşlarda, sanata bakış açısını geliştirir (Uslu, 2008: 50).

2.2.6.2.5.Bulmaca: Bulmacalar öğretim yaprakları içerisinde yer alabilir. Bu etkinlik, bireysel olarak uygulanabileceği gibi çoklu ortam araçları sayesinde büyük ekrana yansıtılarak, grup halinde de uygulanabilir. Hatta grup çalışması daha etkili olabilir. Grupla bir problem üzerinde çalışmak gerçek bir yaşantı olarak algılanır ve bu tür çalışmalar farklı zihinleri birlikte işe koşmaktır (Caine, 1999:123).

Bulmacalar kavram ve sözcük öğretimi için etkili bir yöntemdir. Bulmacalar, müze koleksiyonlarındaki eserlerin adları, onların hikâyeleri ile ilgili terimler, eserlerin teknik özellikleri, yapılış dönemleri, belli terimlerin tanımları vb. birçok konuyu içeren sözcüklerin kavratılması amacıyla kullanılabilir (Mercin, 2006: 45).

2.2.6.2.6.Eğitsel oyunlar: Hazine Avı Oyunu, Koleksiyon Avı Oyunu gibi isimlendirilen bazı oyunlar, öğrenme süreci içinde oluşturulan çalışma yaprakları arasında yer alabilen yazılı materyallerdir. Öğrenciye verilen ipuçları ile öğrenciyi araştırmaya ve keşfetmeye yönlendiren ve sonucunda bilgi yaprakları oluşturulan oyunla öğrenme sürecidir. Öğrenciye öğrenme süreci içerisinde kazanması gereken bilgilerin ipuçları verilir. Öğrenci oyun ortamı içerisinde kendi çabası ile bilgiye ulaşır (Uslu, 2008: 50).

Oyun farklı bir bakış açısıyla olaylara yaklaşarak diğer insanların sosyal ve kişisel konulara ilişkin hislerini anlamaya yardım edebilir. Bu yöntem ilk ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencilere başarılı bir şekilde uygulanabilir (Mercin, 2006: 46).

2.2.6.2.7. Çalıştaylar (Workshops): Çalıştayları, atölye çalışmaları olarak adlandırmak da mümkündür (Mercin, 2006: 37). Sosyal Bilgiler derslerinde beceri öğretimi kapsamında atölye çalışmalarının önemli olduğu söylenebilir. Sosyal Bilgiler derslerinde, beceri eğitimi esas alınarak öğrencilere verilen müze eğitimi çok önemli bir yer tutmaktadır.

Ziyaret edilen müzeye dayalı bilgiler ışığında, müzedeki ya da okul ortamındaki atölye ortamlarında çocuğun öğrendiği bilgilere odaklanarak denemesi, belirli fiziksel becerilerini geliştirmesi, müzede gördüğü nesnelerden yola çıkarak kendi yaratıcılığını ortaya koyması açısından önemlidir. Atölye çalışmalarının müze ziyareti sonunda, müze binası içerisinde gerçekleştirmek, esas arzu edilendir. Çocuğun edindiği bilgilere motivasyonu açısından, yeni gördüğü, karşısına çıkan eserlerle heyecanının henüz taze olduğu sırada denemesi dersten keyif almasını sağlar (Uslu, 2008: 52).

2.2.6.2.8 Benzetim (Simülasyon) Yazılımları: Simülasyon oyunları, okulun çoklu – ortam (multi – medya) odalarında gerçekleştirilebilecek nitelikte, bir bakıma eğitsel bilgisayar oyunlarıdır. Simülasyon oyunları, öğrencilere, rekabet, işbirliği, empati, sosyal sistem, kavram, beceri, yeterlik, hatayı ödeme, şans faktörü ve eleştirel düşünme ile karar verme becerisi gibi kazanımlar sağlar. Simülasyon oyunları günümüzde çoğu çocuk tarafından oynanmaktadır. Bu türlü materyaller, ders içeriğini zenginleştirecek niteliktedir (Uslu, 2008: 52).

2.2.6.2.9.Tartışma (Söyleşi) Salonu: Münazara, panel, vızıltı grupları, fikir taraması, panel ve forum, tartışma örneklerindendir. Her birinin kullanım alanı farklıdır. Müzede tartışma için uygun olanlarının panel ve fikir taraması olduğu söylenebilir. Her iki uygulamada da öğrenci merkezli grup çalışması söz konusudur. Bu da bilginin oluşturulmasını kolaylaştırıcı bir yöntemdir. Tartışma odalarında ortaya atılan düşüncelerin yanlış olup olmaması hiç önemsenmemelidir. Birinci derecede önemli olan şey çocuğun kendini özgürce ifade edebilmesini sağlamaktır. Çünkü bilgi dar kalıplar halinde verildiği zaman öğrencinin yanlış yaparım korkusuyla konuşmaktan kaçınacağı muhtemeldir. Hâlbuki her öğrencinin bir birey olduğu ve farklı görüşü olduğundan yola çıkılarak onlara rahat bir konuşma atmosferi sağlanırsa çocuk çekinmeden kendini ifade edecektir (Mercin, 2006: 39).

2.2.6.2.10. Dokunma Etkinliği: Bazı müze nesnelerine dokunarak, yıpratma tehlikesi yoktur. Öğrenciler, nezaret altında dokunabilir ve "gerçeklik hissine" sahip olabilir (Ata, 2002:103).

Hands-on, esere/nesneye dokunmanın esas alındığı fiziksel ve düşünsel etkileşimi içeren bir yöntemdir. Uygulamaların amacı, tematik yaklaşımlar esas alınarak, sergilenen eserlerin kavranmasını ve ziyaretçilerin kendi gözlemlerini kazanmalarını

sağlamaktır. Ayrıca bu uygulamanın diğer amacı, açık sergilemelerin pasif olarak okunması veya dinlenmesinin ötesinde; canlı, ilginç, öğretici etkinliklerle kişinin bireysel katılımını sağlamaktır (Atasoy, 2000: 35–36).

2.2.6.2.11. CD-ROM'lar (Compact Disk Read-Only Memorys): Müze ve müzedeki eserler hakkındaki bilgileri görüntülü olarak CD'lere aktarmak şeklinde hazırlanabilir ve kolaylıkla çoğaltılabilir. CD-ROM'lar, müzeye gitmeden önce okullar için, tanıtım amacıyla hazırlanabileceği gibi, bazı müzelerin yaptıkları gibi, müzede eserlerle ilgili sunumlar şeklinde de hazırlanabilir (Uslu, 2008: 52).

Bir savaş alanı geziliyor ise olayla ilgili anekdotlar, dokümanlar, olay yerinde okunarak öğrencilere bir "gerçeklik hissi" verilebilir. Olayları, eserleri ve savaşları cereyan ettikleri tarihsel çevre içinde görmek öğrencilerin ilgi ve heyecanlarını canlandırır ve etkili bir öğrenmeye yol açar (Uluçay, 1954:160).

Müze kaynaklı eğitimin en etkili yolu müze ziyareti yapmanın yanı sıra, belirli aralıklarla müze uzmanlarının, eğitimcilerinin okula davet edilmesi ile öğretmen ve öğrencilere müzelerini tanıtma, eğitim etkinliklerini aktarma ve müze eğitimi konularında bilgilendirme de müze kaynaklı eğitim etkinlikleri içerisinde yer alır. Bu bazı müzecilerle daha da geliştirilerek "müzebüs" olarak adlandırılan, müzede bulunan eserlerin birer kopyaları ile müzeye ulaşamayan çocuklara müzeyi anlatabilecek örneklerin gösterilmesi amacıyla öğrencilere ulaştırılması da söz konusu olabilmektedir. Ancak böyle uygulamalar olanaksızlıklar nedeniyle çok sınırlı kalmıştır (Uslu, 2008: 53).

Öğrenciler, tarihsel sit hakkında kısa metrajlı bir film yapabilirler. Bir öykü yazabilirler. Gelen öğrencilere açıklama yapıldıktan sonra, öğrenciler serbest bırakılmalıdır. Öğrenciler, gördüğü veya tekrar görmek istediği eseri yeniden dolaşabilmeli ve onların resimlerini çizebilmeli, fotoğraflarını çekebilmeli, not alabilmeli, eserler hakkında fikir yürütebilmelidir. Hikâye anlatım yöntemi doğru zaman ve yerde kullanılırsa, oldukça etkili olacağı şüphe götürmemektedir. Örneğin, öğrencilerin, müzedeki bir topun yanına oturması sağlanır. Öğretmen, bu toptan hareketle, savaşla ve askerle ilgili bir hikâye anlatabilir (Ata, 2002:103- 104).

2.2.6.3. Müze Ziyareti Sonrası Eğitim Etkinlikleri

Müze sonrası eğitim etkinlikleri müze ziyaret sürecinde gerçekleştirilen etkinliklere bağlı olan ve müzede tamamlanamayan etkinlikleri tamamlamak ya da müze eğitimi sürecinin sürmesini sağlayan etkinlikleri içerir (Mercin, 2006: 53). Müze gezisi sonrasında gezi ile ilgili edinilenlerin sınıf veya okul ortamına taşınması "müze ile eğitim" etkinliğinin önemli halkalarından biridir.

Okula dönüldüğünde müze sonrası etkinlikler düzenleyerek, müze yaşantısı pekiştirilmelidir. Geziye ilişkin öğrencilerden kompozisyon yazmalarını isteme bilinen en klasik gezi sonrası etkinliğidir. Bu kompozisyonlar ile müzelerin öğrenci üzerindeki etkisini de ölçmek mümkün olabilmektedir. Sit veya müze gezisi dönüşü toplanan veriler sınıfa getirilir. Öğrencilerden geziyle ilgili yorumlarının değerlendirilmesi istenir. Öğrenciler, kendi yaptıkları araştırmanın sonuçlarını ders kitapları ve başvuru kaynaklarındaki kanıtlarla karşılaştırabilirler. Araştırma sonuçlarını fotoğraf, video, film olarak geniş bir halk kitlesine gösterimi sağlanabilir. Okul genelinde gezi fotoğrafları sergisi açılabilir, fotoğraf yarışmaları düzenlenebilir. Antik kent kompleksinin veya tarihsel yapının maketi yaptırılarak, öğrencilerin el becerileri geliştirilebilir. Üstelik, öğrencilerden alçı veya tahta kullanarak gördükleri bir tarihi eserin modelini yapmaları da istenebilir (Ata, 2002:105- 106).

Müze ziyareti sırasında yapılmış olan etkinliklerden yola çıkılarak ilgili kazanımlara yönelik sınıf içi metin yazma, resimleme, sunu hazırlama, drama vb. etkinlikler düzenlenebilir. Müzeden alınan ya da müzede oluşturulan materyallerle okul sergileri düzenlenebilir. Müze gezisi sırasında ve sonrası etkinlikler sonucunda elde edilen ürünler, eserler hakkında okul gazetesinde varsa okulun internet sitesinde bilgi verilebilir. Her öğrencinin çıkarımlarının yer aldığı ve kendilerinin düzenlediği broşürlerle okul içerisinde gezi ve gözlem köşesi oluşturulabilir (MEB, 2008:3).

Müze eğitimi esnasında, öğrencilere müze ziyareti sonrası en çok beğendikleri eserin çizimini yapmaları söylenir. Sonra bu çizimden yola çıkarak kendi eserlerini oluşturmaları ve daha sonra onları tamamlamaları gerektiği belirtilir (Mercin, 2006: 53).

Tarihi mekânı gezdikten sonra, o tarihi olayla ya da kişi ile ilgili belgesel filmleri öğrencilere izletebiliriz. İngiltere ve Amerika'da müzeler, belgesel filmleri de içermektedir. Filmlerin gösterimi için ayrıca bir salon tahsis edilmiştir. Gerçi bu filmler

sınıf ortamında gösterilebilir. Fakat arşiv filmlerinin gösterim tekniğini de bu bağlamda ele almak da yarar vardır. Özellikle, son yıllarda CD kullanımının yaygınlaşması ile bu tarihi konulu filmlerin okullara ve evlere kadar girdiği söylenebilir. Çağdaş müze, tek boyutlu görsel malzeme ile birlikte, türüne uygun olarak üç boyutlu filmlerde ziyaretçisine sunmaktadır. Özellikle, Avrupa tarih müzelerinde I. Dünya ve II. Dünya savaşlarına ilişkin pek çok film vardır. Türkiye'deki müzelerle ilgili olarak öğrencilere, "Müzelerin pek az yetişkin ve aile tarafından ziyaret edilmesinin nedenleri nelerdir? Müze imajı nasıl düzeltilebilir? Önerileriniz nelerdir?" şeklinde bir soru yöneltilebilir. Bu konuda sınıfta tartışma yapılabilir ya da eve ödev verilebilir (Ata, 2002: 106).

2.2.7. Tarihi Mekânları ve Müzeleri Bakımından İstanbul

İstanbul, anıtları bakımından dünyanın en zengin bir şehridir. İstanbul, Avrupa ile Asya arasında bir köprüdür. Bu şehir Bizans ve Türk abideleri ile doludur. İlk sakinleri Türklerin bir kolu olan Trak'lardır. İstanbul'un tarihi (M.Ö. VII.) yüzyıldan başlamaktadır. Bir efsaneye göre, mağara şehri halkı her gün gökten (Körler memleketine) diye bir ses duyarlarmış. Bunun üzerine kralları (Vizans) ile yola çıkmışlar. İstanbul önüne gelince, Kadıköy'ü görüp burası körler memleketi diyerek, Sarayburnu'na bir site kurmuşlardır (M.Ö. 658). İstanbul'un yedi tepesinde (Taras) adlı Türk kabileleri yaşamakta idi (Şapolyo, 1971:115).

Eski Dünyanın merkezinde yer alan İstanbul tarihi abideleri ve şahane tabii manzaraları ile ünlü, önemli bir megapoldür. İmparatorluklar başkenti olduğu sıralarda devlet ile birlikte dinlere de idari merkez olmuş, Doğu Hıristiyanlığı pratikliği kurulduğu zamanlardan günümüze kadar bu şehirde üslenmiş, Hıristiyan dünyasının en büyük ilk kilise ve manastırları buradaki pagan mabetlerinin üzerinde yükselmişti. İstanbul'un fethini takiben yüz yıl gibi bir sürede, sanat eserleri, camiler, saraylar, okul, hamam ve diğer tesisler şehri donatıp Türk karakterine kavuşturmuş, harap halde mevcut kiliselerin bazıları da tamir ve tadil edilerek camiye çevrilmişlerdi (http://www.istanbul.gov.tr).

İstanbul, sayfaları çevirmekle bitmeyen bir kitap: seyrine doyum olmayan bir resimdir. Burada sadece onun birkaç sayfasını çevirmeye çalıştım. İstanbul göz nuru dökülmemiş bir bilim dalıdır. Bu şehirde uygarlık tarihinin her anından her bucağından kalıntılar, renkler vardır ve bugünde ilginç bir değişimin içindedir (Ortaylı, 2009: 7).

İstanbul'un diğer şehirlerden ayrılan, farklılaşan birçok özgün tarafı sıralanabilir; kıtalar arasında geçiş noktası olması (Avrupa, Asya, Afrika) ve üç büyük deniz ulaştırma ağının (Akdeniz, Karadeniz ve Azak, Hint Okyanusu ile Kızıldeniz) düğüm noktasını oluşturmasının yanı sıra, dünyada hakkında en çok şiir yazılmış, en çok şarkı bestelenmiş, en çok devlet tarafından sahip olunmak için uğraşılmış… vs. gibi birçok özelliği ile de ön plana çıkarılabilir. Bunlar ve bunlara benzer hususiyetlerinden dolayı İstanbul "sıradan şehir", "herhangi bir büyük şehir" (megapolis) yahut Toynbee'nin deyimiyle "geleceğin dünya şehri" tanımıyla ifade edilemez (Dursun, 2009: 20).

İstanbul, cami, kilise ve sinagogların yan yana mevcudiyetlerini sürdürdüğü bir toleranslar merkezi olagelmiştir. Osmanlı imparatorluğu çöküş yıllarında şehir, zengin, gösterişli birçok eser ile süslenebilmiş, saraylar Avrupa sanatının tesirinde yapılmış, Haliç'in kuzey yamaçları, Galata ve Beyoğlu semtleri Avrupai kimliklerine bürünmüşlerdi (http://www.istanbul.gov.tr).

İstanbul'un çok güzel bir şehir olduğunu aşağıdaki dizeler çok güzel özetlemektedir (http://ube.ege.edu.tr/~enis/seyahat/IstanbuldaMuzeGezi2006.pdf)

"Hangi İstanbul'u gezsem ki bu sefer

Keşfedilecek o kadar çok yeri var ki şehr-i

İstanbul'un, seç gönlüm seç."

"Be makam-ı Konstantiniyye el mahmiyye." Yüzyıllar boyu Osmanlı İmparatorluğu'nun fermanlarında ve kayıtlarında büyük şehrin ismi böyle geçerdi. Son döneme kadar, basılan bazı kitapların ilk sayfasında "Konstantiniyye… matbaası" künyesi vardır. Osmanlı, Büyük Konstantin'in kurduğu dünya başkentine sahip olmaktan gurur duyar. İsimleri çoktu büyük şehrin; Asitane, Deraliyye, Dar-ül hilâfet'il aliyye, Dar'üssaadet veya Dersaaet (Saadet evi – Saadet kapısı); İslambol gibi… İstanbul "Stinpolis – şehre doğru" deyiminden gelir. Nedense Konstantinopol isminden bucak bucak kaçanlar, bu kelimeyi Türkçe sanırlar. 15. yüzyıldan beri şehre gelen seyyahlar onun düzineyle ismini saymadan edemezler; Byzantion, Nea Roma gibi… Slavlar Tsarigrad der, Balkanlar'da hâlâ böyle, Çar şehri ismiyle yaşar. İsmi çok; eseri çok, uzun geçmişi şanlı bir şehirdir İstanbul… (Ortaylı, 2009: 11).

Helen kültürü ve dönemi, Roma ve Bizans İmparatorluğu ve en sonunda da Osmanlı İmparatorluğu bu şehre "gözbebeği" olarak bakmış "baş şehir" unvanı vermiştir. İstanbul daha 11 Mayıs 330 tarihinde kurulurken, İkinci Roma (Deutera Rome) – Yeni Roma (Nea Rome) olarak ortaya çıkmış ve işin başlangıcında kendisine rakip olarak Roma'yı seçmiştir. Roma, sadece Batı kültürünün ve Batı Roma İmparatorluğu'nun baş şehri olarak kalırken, İstanbul Bizans'la Batı'nın, Osmanlı'yla Doğu'nun şehri olmuştur. Pax Romana ve Pax Otomana İstanbul'da birleşmiş ve kaynaşmıştır. İstanbul Suriçi, Grek-Ortodoks Bizantik özelliğini yansıtırken; Galata Latin – Katolik cephesiyle dikkati çekmiş; Üsküdar ve Eyüb ise İslam – Türk yönüyle belirmiştir (Dursun, 2009: 20–21).

1940'ların sonunda Avrupa'daki bir rektörler toplantısında Sıdık Sami Onar; "en eski Avrupa üniversitesi benimki, protokolde başta ben gelirim" diye tutturmuş. Hak vermemek taşra üniversiteleri rektörlerinin ne haddine; Oxfordlar, Cambridge'ler, Sorbonne, Prag ve Heidelberg'ler, Theodosius'un 5. yüzyılda kurduğu üniversitenin halefi olan İstanbul'u ön tarafa almışlar. İstanbul 19. yüzyıla kadar burnundan kıl aldırmadı kimseye; aklımızı başımıza toplarsak, gene de aldırmaz. Hangi şehrin böyle bir silueti var ki? İstanbul'un dışı cihanı yakar, içi bizi. 50 senedir onu çirkinleştirmek için her şeyi yapıyoruz, gene de güzel… (Ortaylı, 2009: 12).

Lahitlere bakarken, özellikle de "Ağlayan kadınlar lahdi'nin önündeyken, Enis Batur'un şiirinden bir dize takılır mı dudağınıza!... (http://ube.ege.edu.tr/~enis/seyahat/IstanbuldaMuzeGezi2006.pdf).

> *"... bir gün gelecek herkes ölecek, ben de, gördüğüm duyduğum bütün insanlarda gidecek buradan: başkaları yaşasa bile budur işte benim kıyametim: mermere düşen yüzüm ağladıkça silinecek – hem hepsiyim çünkü kadınların, hem hiçbiri. Duracaksam hatsız ve rengi büsbütün atmış, duruyorsam dilsiz ve yankısız, anlayın ki sıra büyük bir hızla gelecek, kimse görmeyecek yüzümdeki son sözü. Bana bakıyorsunuz: o dem yok o dem."*

Törenler şehriydi dünya başkenti İstanbul. Ama bin yıl boyu yapılan törenler karnavaldan çok, ihtişamı sergilemek içindi. Bizans'tan bu yana dost-düşman herkesin

önünde, imparatorlukların şaşaası ürkütücü biçimde vurgulanırdı. 10. yüzyılda Bizanslılar Kayzer 1. Otto'nun Fin elçisi Cremona Piskopou Liutprand'ın gözünü kamaştırdı; "sen kendini elçi, efendin olacak barbarı da imparator mu sanıyorsun?" dediler. 16–17. yüzyıllarda da Osmanlılar aynı şeyi yaparlardı. 18. yüzyılda ise bizim elçilerin Françe ve Nemçe ülkelerinde gözleri kamaşmaya başladı; gözler kamaşınca bedelini İstanbul ödedi. İstanbul bu; hemen barok sitilinde yapılan kasrlar, camiler, sebiller ve kışlaları takıp takıştırdı; hem de daha güzel olurdu barok onun üstüne Avrupa'dakilerden. Güzele ne yakışmaz? (Ortaylı, 2009: 12).

İstanbul en çok da camileriyle asıl siluetini oluşturuyor. Mimar Sinan'ın birçok eserini barındıran bu şehir, ustanın her yerin koşullarına göre yaptığı bin bir icatla dolu muhteşem eserlerini içeriyor. İstanbul bir masaldır, evet İstanbul bir masaldır (http://ube.ege.edu.tr/~enis/seyahat/IstanbuldaMuzeGezi2006.pdf).

2.2.7.1. İstanbul Arkeoloji Müzeleri

19. yüzyıl sonlarında ünlü ressam ve müzeci Osman Hamdi Bey tarafından Müze-i Hümâyun (İmparatorluk Müzesi) olarak kurulan İstanbul Arkeoloji Müzeleri 1891'de ziyarete açılmıştır. "İlk Türk Müzesi" olarak taşıdığı önemin yanı sıra çeşitli kültürlere ait bir milyonu aşkın eseriyle dünyanın en büyük müzeleri arasında seçkin yerini korumaktadır (T.C.K.B., 2002: 80).

Müdürlüğün idaresi altında üç müze (Arkeoloji Müzesi, Eski Şark Eserleri Müzesi, Çinili Köşk Müzesi) bulunduğundan, bugünkü adı "İstanbul Arkeoloji Müzeleri'dir (Pasinli, 1989: 82).

Bu büyük ve zengin müzenin tarihçesine geçmeden önce, ülkemizde eski eserlere karşı ilginin ve müzeciliğin tarihçesine kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Selçuklular döneminde, Konya Alâeddin Tepesi'nin etrafındaki surlarda Roma ve Bizans heykel ve mimari parçalarının kullanılması, Osmanlılar döneminde, devşirilerek pek çok yapının gözle görünür yerlerinde yine eski eserlerin göze çarpması, özellikle Fatih Sultan Mehmed'in Topkapı Sarayı bahçesinde birçok antik parçayı toplamak istemesi ve yine sarayda yaşayanların günlük hayatta kullandıkları eşyaları özenle saklamaları, ilk müze anlayışının belirtileridir (Pasinli, 1989: 82). Türkiye'de eski eser toplama 1846 yılında Damat Fethi Paşa zamanında başlar. Çeşitli yerlerden

getirilen eserler, o vakit silâh deposu olarak kullanılan Aya İrini Kilisesi'nde toplanmıştır. 1869–1871 yılları arasında Maarif Nazırı Saffet Paşa'nın valiliklere gönderdiği "eski eserlerin toplanıp İstanbul'a gönderilmesi" emri, bu küçük koleksiyonun büyümesine önemli bir katkıda bulunmuştur. Bu eserler, 1874 yılında, Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılan Çinili Köşke getirilerek ilk defa bir müze ziyareti açılmıştır (Önder, 1992: 127). O zaman bu eserler "Mecma-i Asar-ı Atika" (Eski Eser Koleksiyonu) ve "Mecma-i Esliha-i Atika" (Silah Koleksiyonu) adlarıyla iki bölüm halinde düzenlenmişti (Pasinli, 1989: 82).

Tanzimat devrine aydın despotizmi devri derler. Çok kişi bilmez, okul kitaplarımızda da öğretilmez. Hükümetin talimatıyla 1840'lardan itibaren geniş imparatorluğun her köşesinden eski eser toplanırdı. Tanzimat döneminin aydın Sadrazamı Mehmet Emin Ali Paşa, Türk seçkinlerinin en belirgin örneğidir. İstanbul halkının en fakir kesiminden gelip, doğru dürüst okul görmese de kendisini Babıâli kalemlerinde bin bir gayretle yetiştiren bu gencin Fransızcasını işitip okuyan ünlü Lamartine bile onun Fransa'da okuduğuna hükmetmiştir. Oysa ne Fransa'sı, Sadrazamlık kalemlerinde kör makasla mukavva kesercesine dervişane çileyle her şeyi öğrenmişti. Fethi Ahmet Paşa'nın Aya İrini'de topladığı eserleri, bu büyük devlet adamı bir Müzehane-i Hümayûn koleksiyonu haline getirmiş ve kataloglar için de Goolds'u görevlendirmişti (Ortaylı, 2007:169). Goolds iki yıl çalıştıktan sonra yerine Avusturyalı Teranzio (Trentzio), bir yıl sonra da Alman A. Dethier müdür olmuştur (Pasinli, 1989: 83). Türk müzeciliği, asıl kuruluşunu Osman Hamdi Beye borçludur. Aynı zamanda değerli bir ressam olan Hamdi Bey, 1881 yılında müze müdürlüğüne atandıktan sonra, hazırladığı bir tüzük ile eski eserlerin yurt dışına çıkarılmasını önlemiştir (Önder, 1992: 127).

Ardından, tarihimizin renkli aydını Ahmet Vefik Paşa, Maarif nazırı olarak müzeye el attı ve Dr. Dethier'yi tayin etti. Nihayet 1881'de bu ecnebilerden sonra, memleketin seçkin evladı Osman Hamdi Bey müzenin başına geçti. O ve kardeşi Halil Ethem Bey yarım asra yakın bir süre Türkiye müzelerini birbiri ardına gerçek anlamda örgütlediler. Bizim bugünkü Topkapı Müzemiz esas itibarıyla Halil Ethem Bey'in eseri olduğu gibi, İslam Eserleri Müzesi'ni de, halı, mihrap ve minderlerimizi kaçakçılardan kurtarmak için, Evkaf-ı İslamiye Müzesi adıyla Süleymaniye Külliyesini de kuran odur.

Arkeoloji Müzesi'nde Dr. Nuşim Eskari gibi parlak izleyiciler de görülür (Ortaylı, 2007: 170).

Değerli bir ressam, arkeolog ve müzeci olan Hamdi Bey, müzenin gelişmesi uğruna çok büyük çabalar sarfetmiş, bununla da kalmayarak, eski eserlere ilgi ve sevginin yaratılması amacıyla, bugün Eski Şark Eserleri Müzesi olarak kullanılan binayı yaptırarak, "Sanayi-i Nefise Mekteb-i Âlisi" adı altında ilk Güzel Sanatlar Akademisi'ni kurmuştur (1883) (Pasinli, 1989: 83). Hamdi Bey 1887 yılında Sayda krallar mezarlığında yaptığı kazıda, İskender'e izafe edilen lâhit ile Ağlayan Kadınlar, Likya ve Satrap lâhitlerini bularak İstanbul'a getirmiştir (Önder, 1992: 127).

Osman Hamdi Bey'in arkeologluğu, Halil Ethem Bey'in nümizmatik yani eski sikke üstatlığı meyvesini verdi. Türkiye müzelerinde ilmi temeller üzerinde koleksiyonlar inşa edilmeye başlandı. Osman Hamdi Bey Viyana ve Paris'te okumuş, Vali Midhat Paşa'nın maiyetinde imparatorluğun Bağdat vilayetinde çalışmıştır. Tanıdığı Arap dünyasında, Lübnan'da yaptığı Sayda kazılarıyla arkeoloji tarihinde yerini aldı. Fenike dilinin incelenmesini ve yeniden öğrenilmesini ünlü Fransız filozof ve filologu Ernest Renan'a borçluysak, o medeniyetin maddi eserlerini tanımayı da Sayda nekropolünü yani Krallar Mezarlığı'nı kazıp tanıtan Osman Hamdi Bey'e borçluyuz. O kazıda çıkan ünlü Ağlayan Kadınlar Lahdi, İstanbul'un Vallaury gibi Şekerlemeci-yi Hz. Şehriari unvanlı İtalyan asıllı ünlü ailesinden çıkan mimar Alexandre Vallaury beye, bu müzeyi tersim ederken ilham verdi (Ortaylı, 2007: 170).

İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü'ne bağlı üç müzede yuvarlak rakamlarla, 60.000 arkeolojik eser, 760.000 sikke ve madalya, 75.000 tablet ile kütüphanesinde 70.000 civarında kitap ve dergi bulunmaktadır. Müze koleksiyonlarında Balkanlardan Afrika'ya, Anadolu ve Mezopotamya'dan Arap Yarımadasına ve Afganistan'a kadar olan Osmanlı İmparatorluk sınırları içindeki bölgelerden, değişik uygarlıklara ait çok önemli ve zengin eserler vardır. Bu eserlerin birçoğu bilimsel yayınlara ve el kitaplarına girmiş ünlü ve çok değerli eserlerdir (Pasinli, 1989: 83).

Arkeoloji Müzesi

Osman Hamdi Bey tarafından 1891 yılında yapımına başlanmış, 1902 ve 1908 yıllarındaki ilâvelerle bugünkü durumuna gelmiştir. Mimarı Alexandre Vallaury'dir.

Bina, İskender ve Ağlayan Kadınlar lahitlerinden esinlenerek yapılan dış cephesiyle İstanbul'daki neoklasik yapıların güzel bir örneğidir (T.C.K.B., 2002: 80).

Bugün Eminönü ilçesi denen, yani asıl eski İstanbul bölgesinin en önemli noktası olan müzeler adasındaki başlıca eserlerden biri hiç şüphesiz Arkeoloji Müzesi'dir. Yani geçen asırdaki unvanı ile Müzehane-i Hümayun. Gerçekten "İmparatorluk müzesi" sıfatını hak eden bir bina ve kuruluştur. Müzehane-i Hümayûn 19'uncu yüzyıl arkeolojimizin, mimarimizin ve 19'uncu yüzyıl İstanbul'unun ve çağdaş dünyaya intibak eden aydınlarımızın başarı belgesidir (Ortaylı, 2007: 169).

Binanın alt katında 20 üst katında ise 16 olmak üzere toplam 36 salon vardır (Önder, 1992: 128). Ayrıca burada hazine, sikke kabineleri ile büyük bir kütüphane de bulunmaktadır (Pasinli, 1989: 84).

İstanbul Arkeoloji Müzesi yapı olarak 19'uncu yüzyıl müzeleri içinde seçkin bir yere sahiptir. Zamanla 20'nci yüzyıldaki kazıların İmparatorluk Mezopotamya eyaletlerinden ve Suriye'den getirdiği taş eserler ve binlerce tablet bu büyük müzenin Eski Şark Eserleri kısmını meydana getirir. Son yıllarda Arkeoloji Müzesi uzmanlarından Zeynep Kızıltan hanımın ve arkadaşlarının mesaisi ile bu bölüm yeniden ziyarete açıldı (Ortaylı, 2007: 170).

İki katlı binanın üst katında küçük boyutlu taş eserler, çanak çömlekler, pişmiş toprak heykelcikler, Hazine Bölümü ve yaklaşık 800.000 sikke, mühür, nişan, madalya ve sikke kalıplarının bulunduğu gayri İslami ve İslami sikke kabinleri ile yaklaşık 70.00 kitaptan oluşan bir kütüphane yer almaktadır. Alt katta ise İskender Lâhdi gibi Sayda kral mezarlarından çıkarılan ünlü lâhitler ile önemli antik kent ve bölgelerden gelen heykel ve kabartmaların yer aldığı Antik Çağ Heykelciliği Salonu bulunmaktadır. Bu sergilemede Arkaik Dönemden Bizans Dönemine kadar olan heykel sanatı gelişimi kronolojik sıralama içinde en seçkin örneklerle verilmektedir (T.C.K.B., 2002: 80).

Arkeoloji Müzesi'ne özgünlük kazandıran bir yön de, değerli seminer kitaplığıdır. 19'uncu yüzyıl için akademik bakımdan kusursuz bir arkeoloji kitaplığı diyeceğimiz bu koleksiyonu aydın devlet adamlarımızdan Sadrazam Ahmet Cevat Paşa hediye etmiştir.

Osman Hamdi Bey devrinde içindeki orijinal ve güzel eserlerle Arkeoloji Müzesi'ni ve zengin kitaplığını göz önüne getirelim. Nitekim 1900'de kurulan Darülfünun-u Osmanî yani İstanbul Üniversitesi'nin arkeoloji bölümü olmasa da ne beis… Osman Hamdi Bey ve biraderi müzede arkeoloji eğitiminin âlâsını verdiler. Aziz Bey, Rüstem Bey (Duyuran) hatta bizim Topkapı'nın ilk müdürü Tahsin Öz bey gibileri orada yetişti. Kazılara katıldılar, kazı yönettiler veya nümizmatik koleksiyonlarını değerlendirdiler. 1924'ten itibaren Topkapı Müzesi'ne de Halil Ethem Bey el attı ve 1928'de de muavini Tahsin Bey Topkapı'nın ilk müdürü oldu (Ortaylı, 2007: 170–171).

Osman Hamdi Bey tarafından yaptırılan ana binanın güneydoğu bitişiğinde yer alan 6 katlı ek binanın dört katı sergilemeye ayrılmıştır. Binanın 1. katında "Çağlar Boyu İstanbul", 2. katında "Çağlar Boyu Anadolu ve Troia" ile en üst katta "Anadolu'nun Çevre Kültürleri; Kıbrıs, Suriye – Filistin", giriş katında ise Çocuk Müzesi ile mimari eserler sergileme salonları yer almaktadır. Ağustos 1998'de ziyarete açılan Thrakia-Bithynia ve Bizans sergileme salonu "İstanbul'un Çevre Kültürleri" adı altında giriş katının hemen altındaki katta gezilebilmektedir (T.C.K.B., 2002: 80).

Arkeoloji Müzesi bugün hak ettiği ilgiyi görmüyor. Yanı başındaki Ayasofya ve Topkapı'ya gelen 10–15 bin kişinin onda biri bile buraya uğramıyor. Yerliler kadar yabancılar için de ortak bir vakıa geçerlidir. İnsanlar eski çağı bilmiyor ve ilgilenmiyor. Tabii bizim müzeyi tanıtamamamızın da büyük payı var. Önemli koleksiyonlar müzeye yığılıyor ve teşhire konamıyor. Para ve imkân meselesi; bir zamanlar Osman Hamdi Bey'in, Arif Müfit Tansel'in, Ekrem Akurgal gibi hocaların temsil ettiği meslek belki rağbet bulmuyor. Ama bulması lazım. Galiba bunun çarelerinden birisi de İstanbul Arkeoloji Müzesi'ni kitaplığı ve muhtevasıyla bir akademik kurum haline getirmek, meselâ Galatasaray Üniversitesi gibi bir yerin arkeoloji bölümünü burada faaliyete geçirmek olmalı veyahut seçkin bir arkeoloji lisansüstü programıyla az sayıdaki nitelikli öğrenciyi burada yetiştirmek gerekebilir (Ortaylı, 2007: 171).

Müze 100. kuruluş yıldönümü olan 1991 yılında alt kat salonlarında yapılan yeni düzenleme ve ek bina sergilemesi ile Avrupa Konseyi Müze Ödülü'nü almıştır (T.C.K.B., 2002: 80).

Eski Şark Eserleri Müzesi

1883 yılında Osman Hamdi Bey tarafından Sanayi-i Nefise (Güzel Sanatlar Okulu) olarak yaptırılan iki katlı binanın üst katında Anadolu, Mezopotamya, Mısır ve Arap eserleri sergilenmektedir. Akad kralı Naramsin'in steli, Kadeş Antlaşması ve zincirli heykel müzenin ünik eserleri arasında yer almakta, ayrıca 75.000 çivi yazılı belgenin bulunduğu "Tablet Arşivi" bulunmaktadır (T.C.K.B., 2002: 133). Müzede, 1. salon İslâmlık öncesi Arap, 2. salon Mısır, 3–6. salonlar Mezopotamya, 6–9. salonlar ise Anadolu eserlerine ayrılmıştır. İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Eski Şark Eserleri Müzesi alt katındaki Tablet Arşivi'nde muhafaza edilen 75.000 civarında çivi yazılı tableti ile dünyada British Museum'dan sonra ikinci büyük koleksiyona sahiptir (Pasinli, 1989: 86).

Bu müzenin bir özelliği, I. Dünya Savaşından önce toplanmış eserleri içinde toplamasıdır. Bu eserler genel olarak 4 gruba ayrılır:

a) Mezopotamya: Eserlerin bir kısmı sistemli kazılarda, diğer bir kısmı ise rastlantı sonucu bulunmuştur. Sümer, Akad, Asur ve Babil uygarlıklarının kültür verileri, Mezopotamya'nın kültür gelişimini tarihi sıraya göre vermekte ve özellikle mühürler önemli bir grup teşkil etmektedir.

b) Mısır: Buradaki eserlerin tümü rastlantı sonucu ele geçen buluntular olup çeşitli devirlere aittir. Taş eserler, tahta lâhitler, bronz heykelcikler ve fayans mezar eşyaları bunlar arasında sayılabilir.

c) Anadolu: Hitit eserleri bu grubun içindedir. İmparatorluk devrine ait örnekler çok az sayıdadır. Buna karşılık Geç Hitit devletleri zamanından kalma kültür belgeleri fazla olup, bu eserler üzerinde geç krallık sanatındaki üslup farklarını izlemek mümkündür. Saf üsluptaki Zincirli Şehir kapısı, Asur etkisinde Zincirli Kapı aslanları, Arami etkisinde Barrakab kabartmaları gibi, küçük buluntulardan olan mühürler çok önemlidir.

d) Arap Eserleri: İslâmiyet'ten önceki çeşitli devirlere ait buluntular arasında mezar taşı olarak kullanılan taş heykeller ilgi çekicidir (Önder, 1992: 132- 133).

Çinili Köşk

Topkapı Sarayı Müzesi külliyesine dâhil, İstanbul Arkeoloji Müzeleri avlusunda yer alan Çinili Köşk, Topkapı Sarayında da önce, 1472 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır (Önder, 1992: 125). Köşk İstanbul'daki en eski Osmanlı sivil mimarlık örneklerinden birisidir. 1875–1891 yıllarında Müze-i Hümâyûn olarak kullanılmıştır. 1953 yılında Türk ve İslam eserlerinin sergilendiği yapı Fatih Müzesi adı altında ziyarete açılmış, 1981 yılında ise konumu nedeniyle İstanbul Arkeoloji Müzelerine devredilmiştir (T.C.K.B., 2002: 81).

Köşk, haç biçiminde tonozlarla çevrili bir orta kubbe ile köşelerde yer alan diğer kubbeli odalardan ibarettir (Önder, 1992: 125). Köşkün giriş cephesi tek, arka tarafı ise iki katlıdır. Girişte 14 sütunlu mermer bir revak vardır. Giriş eyvanı mozaik çinilerle süslüdür. 6 oda ve bir orta salondan oluşan köşkte Selçuklu ve Osmanlı Dönemine ait çeşitli çini ve seramikler sergilenmektedir. Müze ve depolarında yaklaşık 2000 eser bulunmaktadır (T.C.K.B., 2002: 81).

2.2.7.2. Topkapı Sarayı Müzesi

Topkapı Sarayı müzesi geçici ve sürekli 14 sergi mekânı, Kubbealtı, Arz Odası, Enderun Kütüphanesi, Sofa Köşkü, Bağdat Köşkü, Revan Köşkü, Sünnet Odası, Harem, Zülüflü Baltacılar Koğuşu ve 86.000 kalem eski eseri ile dünyanın en zengin saray müzelerindendir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra, 3.4.1924 tarihinde müze haline getirilerek ziyarete açılmıştır (T.C.K.B., 2002:88).

Dünyanın en büyük müzelerinden biri İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi'dir. Sarayın bulunduğu yer, İstanbul'un en eski yerleşme bölgesidir. Bugün Sarayburnu denen ve İstanbul'un yedi tepesinden biri olan bu yerde, Bizans ve ondan önceki devirlerin yapı artıklarına rastlanır (Önder, 1992:117).

Topkapı Sarayı, Osmanlı İmparatorluğu'nun yüzyıllar boyu başkenti olan İstanbul'da devletin yönetim merkezi ve hanedanlık ikametgâhı olarak kullanılmak amacıyla Fatih Sultan Mehmet tarafından 1460–1478 yıllarında yaptırılmış, çeşitli dönemlerde eklenen binalarla görkemli bir boyut ve işlev kazanmıştır. Padişah ile çevresinin yaşam yeri ve devlet yönetim merkezi olmasının yanı sıra devlet yönetiminde görevlendirilecek çeşitli devlet adamlarının da yetiştirildiği bir eğitim merkezi olan

Topkapı Sarayı'nın bu özellikleri mekânsal yapılanmaya yansımaktadır. Birun (dış teşkilât ile ilgili bölümler) ve Enderun (iç örgütlenme ile ilgili bölümler) olmak üzere ikiye ayrılan saray örgütlenmesi, birbirinden geçilen üç ana avlu etrafında yapılanmıştır. İlk iki avlu etrafındaki yapılar sarayın dış teşkilâtı ile ilgilidir (T.C.K.B., 2002: 88).

Birun: Alay Meydanı adı verilen en dıştaki avluya 1478 tarihli Bab-ı Hümâyûn adlı kapıdan girilir. Bu avluda, en eski Bizans kiliselerinden olan Aya İrini'nin yanı sıra hastane, fırın, yapılardan oluşan Ambar-ı Amire, Saray Darphanesi, sanatkâr atölyeleri gibi çeşitli hizmet yapıları ile yüksek devlet memurlarının büroları bulunur. Birinci avlu, Bab-üs-Selâm adlı kapıyla Adalet ya da Divan Meydanı denen ikinci avluya bağlanır. Padişahların cülus ve cenaze törenleri bu avluda yapılırdı. Bab-üs-Selâm'dan Bab-üs-Saade'ye ulaşan Vezir yolunun sağ yanında aralıkla yerleştirilmiş üç mermer taş (selâm taşı) vardır. Buradaki Divan binası 19. yüzyılda yapılan Adalet Kasrı'nın önünde yer alır. Hazine Binası, Divan binasının bitişiğindedir. Avlunun Marmara Denizi'ne bakan kuzeydoğu revakları arkasında saray mutfakları ve hizmet binaları, Haliç tarafında ise Has Ahırlar bulunur.

Enderun: Padişah ve hizmetindeki akhadımlar ile içoğlanların yaşadığı ve eğitim gördüğü okul olarak tanımlanabilen Enderun'a Bab-üs-Saade (Saadet Kapısı) enden kapıdan girilir. Enderun avlusunun tam karşısında Arz Odası, avlunun Marmara'ya ve Boğaz'a bakan köşesinde Fatih'in kendisi için yaptırdığı Fatih Köşkü, köşkün tam karşısında ise Has Oda adı verilen Sultanın kişisel dairesi bulunur. Günümüzde, Hz. Muhammed'in hırkası ve diğer mukaddes emanetlerin saklandığı Has Oda'ya Mukaddes Emanetler Dairesi adı verilmiştir.

Enderun'da bu iki yapı dışında içoğlanların koğuşları, cami ve günümüze ulaşmayan bir hamam bulunur. Has Oda'nın Haliç tarafındaki Divan Yeri de denen çift sıra sütunlu kubbeli geniş revakı Sofa-i Hümâyûn veya Mermer Sofa olarak adlandırılan terasa açılır. Terasta, 17. yüzyılın ilk yarısında Sultan IV. Murat ve İbrahim dönemlerinde Sünnet Odası, İftariye Kameriyesi, Bağdat Köşkü, Revan Köşkü, Sofa Köşkü ve Baş Lala Kulesi gibi yeni köşkler yapılmıştır. Buradaki asma çiçek bahçesi sarayın dördüncü bölümü denen alt bahçelere geçit verir.

Harem: Harem kompleksi, İslam saraylarındaki benzerleri içinde gerek mimarisi, gerek tarihsel geçmişiyle en önemlisidir. Selamlık ve yönetim işlevlerinin

gerçekleştiği avlulardan özenle gizlenmiştir. Harem Dairesi, çeşitli dönemlerdeki yapılaşmalarıyla sarayın en büyük yapı kompleksini oluşturur. 15. yüzyıldan kaldığı tahmin edilen bu yapılar topluluğunun gelişmeye başlaması Kanuni Sultan Süleyman zamanına rastlar. Bu dönemde Karaağalarla ilgili koğuş ve daireler yapılmıştır. Karaağalar bölümünü cariyelerin ve padişah kadınlarının çeşitli mekânları ve koğuşları izler. Daha sonra Valide Sultan Dairesi bulunur. Sultan III. Murat döneminde Harem büyük bir gelişme göstermiş, âdeta yeniden inşa edilmiştir. Hünkâr Sofası ve III. Murad'ın yaptırdığı has oda bunların başında gelir. III. Murad'dan sonraki padişahlar Murad'ın has odası çerçevesinde kendi has odalarını yaptırmışlardır. Bu has odalar Sofa-i Hümâyûn'la birleşecek şekilde düzenlenmiştir.

19. yüzyıl ortalarında devlet yapısının Avrupalılaşması Osmanlı Sarayını da etkilemiş, hanedan 19. yüzyılın ikinci yarısında Sultan Abdülmecid'in yaptırdığı Dolmabahçe Sarayı'na taşınmıştır.

Mutfak (Çin Porselenleri Dairesi)

Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılan ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında ilavelerle genişletilen kubbeli ve bacalı mutfaklarda en azından 5 bin kişiye yemek çıkartılmış, bu sayı törenlerde 15 bine ulaşmıştır. Mutfaktaki bölümlerde Çin porselenleri sergilenmektedir. Dünyanın en büyük Çin porselenleri koleksiyonu olan bu bölümde 11.475 eser vardır. Çin hükümdar sülâleleri devrine göre, IX. yüzyıldan XVIII. yüzyıl sonlarına kadar kronolojik bir sırayla sergilenen bu eserler Topkapı Sarayı'nın en değerli eserleri arasındadır.

Bu bölümde, ayrıca Japon porselenleri ile Avrupa porselenleri, Türk işi altın ve gümüş takımları, İstanbul porselen ve camları, mutfak takımları da sergilenmektedir.

Arz Odası

Sultan II. Mehmet tarafından (1465–1478) tarihleri arasında yaptırılmıştır. İçerisinde kubbeli bir taht ve bronzdan bir ocak ile mermerden bir çeşme vardır. Osmanlı sultanları, devlet büyüklerini ve yabancı elçileri burada kabul etmişlerdir.

Padişah Elbiseleri

Topkapı Sarayı'nın Seferli Koğuşu'nda padişah elbiseleri ile padişahların yakınlarına ait çeşitli giyimler sergilenmiştir. Burada Fatih Sultan Mehmed'den Sultan Murad V. Kadar Osmanlı sultanlarının kaftanları, kılıçları ve çeşitli giyim eşyaları sergilenmektedir.

Hazine Dairesi

Fatih Sultan Mehmet tarafından 1478'de yaptırılmış bu dairede, Osmanlı sarayına ait maddi değerleriyle birlikte, tarih ve sanat yönünden de değerli eserler sergilenmektedir. Dairenin dört salonu vardır.

Birinci salonda Sultan Abdülaziz (1861–1876)'e Hindistan'dan hediye olarak gönderilen inci heykelcik, XVI. yüzyıl Türk işi değerli taşlarla süslü, altın matara, yine XVI. yüzyıl Türk eseri, yeşimden yapılmış, taşlarla süslü ibrik, 1775 yılında Paris'te yapılmış, altın masa saati, XVII. yüzyıl Türk işi bir yazı çekmecesi, necef taşı ibrik ve maşrapa, XIV. Yüzyıl Memlûklu devri cam kandil, XVI. yüzyıl değerli taşlarla süslü sürahi, incili cüz kesesi ve daha başka hazine eşyaları teşhir edilmektedir.

İkinci salonda, XVII. yüzyıl Türk eseri yay torbası, elmas, yakut, zümrüt gibi değerli taşlarla süslü sorguç, Sultan Ahmed I. tahtı, Türk işi zümrütlü hançer gibi şaheserler bulunmaktadır. Üçüncü salonda, en önemli eserler arasında, altından yapılmış, üzeri taşlarla süslü Murad III. Divânının kabı ile Şah İsmail'e izafe edilen Türk – Hind işi murassa taht (Nadir Şah) Tahtı vardır.

Taht, oval, geniş bir koltuk şeklindedir. Ağaç üzerine altın kaplama, kırmızı yeşil minelidir. Mine süs üzeri, zümrüt, yakut, incilerle işlenmiştir. Son yıllardaki araştırmalara göre tahtın Hind işi olduğu, İran hükümdarı Nadir Şah'ın Osmanlı Sultanı Mahmud I.a hediye ettiği anlaşılmıştır.

Resim Galerisi

Hazine koğuşu, Resim Galerisi olarak tanzim edilmiştir. Buradaki padişah tablolarının çoğu otantiktir. Bazıları yabancı ressamlar tarafından yapılmıştır.

Minyatür Galerisi

Sultan Abdülmecid zamanında 1858 yılında yaptırılan bu galeride XIII. Yüzyıldan XVIII. yüzyıla kadar Türk minyatürlerinden örnekler verilmiştir. Galeride XIII. ve XIV. yüzyıllarda yapılmış Varaka ve Gülşah, Kelile Dinme, Şehnâme, Cami'üt-Tevarih, Miracnâme gibi yazma eserlerdeki minyatürleri sergilenmektedir. Bu minyatürler arasında Nigâri, Levni, Nakkaş Sinan, Matrakçı Nasuh, Nakkaş Osman gibi tanınmış minyatür sanatçılarının eserleri vardır.

Has Oda (Hırka-i Saadet Dairesi)

Üçüncü Avlunun kuzey-batı kesimindedir. Has oda adıyla tanınan bu daire, Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Biri havuzlu, öteki sütunlu olmak üzere iki koridorla bir set ve üç odadan ibarettir. Fatih'ten itibaren Mahmut II. ye kadar resmi hizmetler için kullanılan bu daire, daha sonra Kutsal Emanetler'e ayrılmıştır. Burada Hazreti Muhammed'in hırkası da bulunduğu için bu bölüme Hırka-i Saadet dairesi denmiştir. Dairede Hazreti Muhammed'e ait yay, ilk dört halifenin kılıçları, Hz. Muhammed'in 627 yılında Mısır hükümdarına gönderdiği ceylan derisine yazılmış mektubu, ayak izi, kılıcı, hırkası, diş ve daha başka kutsal eserler bulunmaktadır. Hırka-i saadet dairesinden sünnet odasına çıkılır.

Sünnet Odası

Bu oda, Sultan İbrahim (1640–1648) tarafından yaptırılmıştır. Kapısının yanındaki çini pano XVII. yüzyıl Türk çiniciliğinin önemli eserlerinden biridir.

Revan Köşkü

Bu köşk, (1635) yılında Murat IV. tarafından Revan seferinin hatırası olarak yaptırılmıştır. Ocağı ve duvarları süsleyen çiniler ile kubbe tavanı süslemeleri XVII. yüzyıl Türk sanatının en güzel örneklerinden biridir.

Bağdat Köşkü

1638 yılında Murat IV. Tarafından Bağdat seferinin anısı için yaptırılmıştır. Tavan süslemeleri, duvar çinileri, fildişi ve sedef kakma kapı, pencere ve dolaplar sihirli bir güzellik taşımaktadır.

Yeni Köşk (Mecidiye Köşkü)

Üçüncü Avludan Sofa denen Dördüncü Avluya geçilir. Burada Sofu Camii ile Esvap Odası, daha ileride de Sultan Abdülmecit tarafından yaptırılan mecidiye Köşkü vardır. Mecidiye Köşkünün bodrum katı bugün lokanta olarak kullanılmaktadır.

III. Ahmet Kütüphanesi

Üçüncü Avlunun ortasındadır. Sultan III. Ahmet tarafından 1718 yılında yaptırılan bu kütüphaneye Enderun Kütüphanesi de denir. Kütüphanede, Topkapı Sarayı'nın yazma kitapları bulunmaktadır.

Elişleri Dairesi

Üçüncü Kapının bitişiğindeki ve Akhadım Ağası dairesindedir. İki salonda Osmanlı devri işlemeli yastık ve yorgan yüzleri, örtüler, bohçalar, seccade ve nihaililer, altın tel işlemeli atlas tirkeşler, kadın elbiseleri, kavuk örtüleri, cüz keseleri ve diğer elişleri sergilenmektedir.

Silah Seksiyonu

Sekiz kubbe ile örtülü Silâh seksiyonu'nda İslamiyet'in ilk yüzyılından başlayarak, Osmanlıların son devirlerine kadar, çeşitli kesici, delici ve ateşli silahlar, kalkanlar, zırhlar, miğferler sergilenmektedir. Silahların çoğu kitabeli olup tanınmış devlet adamlarına aittir.

Topkapı Sarayı Müzesinde, Has Ahırda, arabalar ve koşumlar, Baltacılar Koğuşu kapısının revakları altında kitabeler ve mimari parçalar, ayrı ayrı seksiyonlarda saatler, mühürler, yazma tezhipli eserler, kumaşlar da sergilenmektedir.

Hekimbaşı Odası

Topkapı Sarayı'nın eczanesi ve Hekimbaşı odası olarak kullanılan bu bina, 1982 yılında Saray Tıp Müzesi olarak yeniden düzenlenmiştir. Burada ilaç şişeleri, doktorlukla ilgili araç ve gereçler sergilenmektedir.

2.2.7.3. Ayasofya Müzesi

Mimarisi, ihtişamı, büyüklüğü ve işlevselliği yönünden ünik bir uygulama olarak görülen Ayasofya; dünya mimarlık tarihinin günümüzde ayakta olan en büyük ve önemli eski anıtlarının başında gelmektedir. 916 yıl kilise, 481 yıl cami olarak kullanılan, 1935'ten bu yana da müze olan Ayasofya, ilk olarak Bizans İmparatoru I. Konstantinos (324–337) zamanında yapılmıştır. Bazilika plânlı, ahşap çatılı bu yapının bir ayaklanmada yanması üzerine İmparator II. Theodosius Ayasofya'yı ikinci defa yaptırmış ve 415'te ibadete açmıştır. Yine bazilika plânlı bu yapı 532'de Nika ihtilâli sırasında yanmıştır. 1936 yılında yapılan kazılarda bununla ilgili bazı kalıntılar ortaya çıkmıştır. Bunlar tapınağa giriş gösteren basamaklar, sütunlar, başlıklar, çeşitli mimari parçalardır (T.C.K.B., 2002: 82).

Ayasofya bir anıt-müze niteliğinde olup yapının kendisi önemlidir (Önder, 1992: 138). Bu san'at abidesi şaheser bir anıttır. Mozaikleri, somaki mermerleri çok güzeldir. Çok büyük bir mimari eserdir (Şapolyo, 1971: 116).

Bugünkü Ayasofya İmparator Justinianus (527–565) tarafından yaptırılmıştır. Çağın ünlü mimarlarından Miletos'lu İsidoros ve Tralles'li Anthemios'un 532–537 yıllarında inşa ettiği yapıda Anadolu'daki antik şehir kalıntılarından sütunlar, başlıklar, mermerler ve renkli taşlar kullanılmıştır. Büyük bir orta mekân, iki küçük yan mekân (nef), apsis (mihrap bölümü), iç ve dış narteklerden meydana gelen Ayasofya'nın 100 x 70 m. ölçüsündeki orta mekânı, dört büyük ayağın taşıdığı 55. m yüksekliğinde, 30, 31 metre çapında kubbe ile örtülmüştür (T.C.K.B., 2002: 82).

Ayasofya'da binanın ağırlığını taşıyan sütunların sayısı 107 olup, bunlardan 40'ı aşağıda, 67 tanesi de yukarıdadır. Sütunların çoğu yeşil renkli somaki mermerden, bir kısmı da koyu vişne rengindeki Mısır görünümündedir(Önder, 1992: 139).

Ayasofya'nın mimarisinin yanı sıra mozaikleri de büyük önem taşımaktadır. En eski mozaikler iç narteks ve yan neflerdeki altın yıldızlı geometrik ve bitkisel motifli olan mozaiklerdir. Figürlü mozaikler IX. – XII. yüzyıllarda yapılmıştır. Bunlar imparator kapısı üzerinde, apsiste, çıkış kapısı üzerinde ve üst kattaki galeride görülmektedir. İstanbul'un fethi ile birlikte başlayan Türk Döneminde yapının çeşitli onarımlarla yaşaması sağlanmıştır. Ayasofya'nın mihrap çevresi, Türk çini sanatı ve Türk yazı sanatının en güzel örneklerini içerir. Bunlardan kubbedeki, ünlü Türk Hattatı

Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nin Kuran'dan alınma bir suresi ile 7.50 çapındaki yuvarlak levhalar, ilgi çekici olanların başında yer alır. Mihrap yan duvarlarında ise Osmanlı padişahları tarafından yazılarak Ayasofya'ya hediye edilen levhalar vardır. Sultan II. Selim, Sultan III. Mehmet, Sultan III. Murat ve şehzadelerin türbeleri, Sultan I. Mahmud'un şadırvanı, sıbyan mektebi, imâreti, kütüphanesi, Sultan Abdülmecid'in hünkâr mahfili, muvakkithanesi, Ayasofya'daki Osmanlı Dönemi örnekleri olup türbeler iç donanımı, çinileri ve mimarisiyle klâsik Osmanlı türbe geleneğinin en güzel örneklerini oluşturmaktadır (T.C.K.B., 2002: 82).

2.2.7.4. Yerebatan Sarnıcı

> *"Bir Müslüman evinin avlusuna giriyor, karanlık ve rutubetli bir merdivenin son basamağına kadar iniyor ve kendimi İstanbul halkına göre nasıl bittiği bilinmeyen Bizans'ın büyük Basilika Sarnıcı'nın kubbeleri altında buluyorum.*
>
> *Karanlığın verdiği dehşeti daha da arttıran çivit renkli bir ışıkla yer yer aydınlanmış, yeşilimsi sular, kara kubbelerinin altında kayboluyor, üzerinden sular sızan duvarları parlıyor ve her tarafta, budanmış bir ormandaki ağaç gövdeleri gibi gözün önüne dikilen bitmez tükenmez sütun sıralarını belli belirsiz ortaya çıkarıyor."*
>
> Edmando De Amicis

Tarihi Yarımada'nın ortasında bulunan Yerebatan Sarnıcı, 542 yılında Bizans İmparatoru I. Justinianus (527–565) tarafından Büyük Saray'ın su ihtiyacını karşılamak üzere yaptırılmıştır. Suyun içinden yükselen mermer sütunların arasındaki ihtişamından dolayı halk tarafından "Yerebatan Sarayı" olarak da anılmaktadır. Yabancı kaynaklarda geçen "Basilika (Basilica)" isminin ise sarnıcın yakınında bulunan Ilius Basilikası'ndan geldiği rivayet edilir. Yerebatan Sarnıcı 9.800 m^2'lik bir alanı kapsayan dev bir yapıdır. Burada her biri 9 metre yüksekliğinde 336 sütun bulunmaktadır. Belirli aralıklarla dikilen bu sütunlar, her sırada 28 tane olmak üzere 12 sıra meydana getirirler. Suyun içerisinde yükselen bu sütunlar uçsuz bucaksız bir ormanı hatırlatmakta ve ziyaretçiyi sarnıca girer girmez etkilemektedir (www.yerebatan.com).

Sarnıcın kuzeybatı köşesindeki iki sütunun altında kaide olarak kullanılan iki Medusa başı Roma Çağı heykeltıraşlık sanatının şaheser örneklerinden biridir. Medusa'yla ilgili mitolojiye dayandırılan birçok efsane bu sarnıcı daha da gizemli kılar. Bir söylenceye göre Medusa yer altı dünyasının dişi canavarı olan üç Gorgonadan biridir. Bu üç kız kardeşten yalnızca yılanbaşlı Medusa olumludur ve kendisine bakanları taşa çevirme gücüne sahiptir. O dönemde büyük yapıları ve özel yerleri kötülüklerden korumak amacıyla Gorgona kafalarının resim ve heykellerinin konulduğu, Medusa'nın da bu düşünceyle buraya yerleştirildiği zannedilmektedir. Bir başka rivayete göre Medusa siyah gözleri, uzun saçları ve güzel vücudu ile övünen bir kızdı. Uzun zamandan beri Zeus'un oğlu Perseus'u sevmektedir. Bu arada Athene de Perseus'u sevmekte ve Medusa'yı kıskanmaktadır. Bunun için Athene, Medusa'nın saçlarını korkunç yılanlar biçimine sokar. Artık Medusa kime baksa, baktığı kimse taş kesilir. Daha sonra onu bu biçimde gören Perseus heyecanla Medusa'nın büyülendiğini düşünerek başını keser, başını eline alıp düşmanlarını taşa çevirerek birçok savaşlar kazanır. Bu vakıadan sonra Medusa'nın eski Bizans'ta kılıç kabzalarına ve sütun kaidelerine ters ve yan olarak işlendiği söylenmektedir. Sarnıç kurulduğundan günümüze kadar çeşitli onarımlardan geçmiştir. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde iki defa restore edilen sarnıcın ilk onarımı III. Ahmet zamanında (1723) Mimar Kayserili Mehmet Ağa tarafından yaptırılmıştır. İkinci onarım ise Sultan II. Abdülhamit (1876–1909) zamanında olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde de sarnıç 1987'de İstanbul Belediyesi tarafından temizlenerek ve bir gezi platformu yapılmak suretiyle ziyarete açılmıştır. 1994 Mayıs'ında yeniden büyük bir temizlik ve bakımdan geçmiştir (www.yerebatan.com).

İstanbul gezi programlarının ayrılmaz bir parçası olan bu gizemli mekâna, bugüne kadar ABD eski Başkanı Bil Clinton'dan tutun Hollanda Başbakanı Wim Kok'a, İtalyan eski Dışişleri Bakanı Lamberto Dini'den İsveç eski Başbakanı Göran Persson'a ve Avusturya eski Başbakanı Thomas Klestil'e kadar birçok kişi konuk oldu.

Hâlihazırda İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraklerinden Kültür A.Ş. tarafından işletilen Yerebatan sarnıcı müze olmanın yanında ulusal ve uluslararası birçok etkinliğe ev sahipliği yapmaktadır.

2.2.7.5. Panorama 1453 Tarih Müzesi

Burası 14 yıl önce Topkapı'daki Trakya Otogarı'nın olduğu, bugün ise "Topkapı Şehir Parkı"nın bulunduğu yer. Solumuza bakınca Edirnekapı'daki surları, karşıya bakınca Topkapı Surları'nı yani Kostantinopolis'e ilk Türk askerinin girdiği kapıyı ve sağımıza dönünce de Silivrikapı'daki surları görürüz. İşte Sultan II. Mehmed'in "Fatih" unvanını alışına şahit olacağımız ve İstanbul'un fethini yaşayacağımız yer tam da burası. 3.000 m^2'lik bir alan içerisinde çerçevesi yani sınırları olmayan 360 derecelik bir resim düşünün. Resmin en temel özelliği ona bakıldığında üç boyut etkisi uyandırması. Üç boyut etkisinin sağlanması için izleyici resme ancak 14 metre uzaklıktaki bir platformdan bakacak. Resmin 650 m^2'lik alanı gerçekten üç boyutlu ve alanda kuşatmada kullanılan topların, top arabalarının barut fıçılarının imitasyonları var. 2350 m^2'lik iki boyutlu resim alanı ise üç boyutlu bölgenin hemen arkasından başlıyor. Çalışma öylesine detaylı ki birebir insan büyüklüğünden başlayıp bütün detaylarıyla ince ince işlenerek ufka doğru küçülüyor. Eserdeki figürlerin sayısı 10 bin civarındadır (www.panoramikmuze.com).

Dünyada şu anda yaklaşık 30 kadar panoramik müze bulunmakta. Panoramik müzeler genellikle tarihteki önemli olayları tablolaştırmak için yapılmışlardır. En önemlileri, Waterloo Savaşı Panoraması, Osmanlı – Rus Savaşı'nı anlatan Kırım Savaşı Panoraması, Napolyon'un Moskova Savaşı Panoraması, Plevne Müdafaası Panoraması ve Mesdag Panoraması'dır. Bu panoramaların çoğu, 1800'lü yıllarda, yağlı boya tekniğiyle ve olayın geçtiği yerde yapılmışlardır. Müzelerin bazıları yatay olarak bazıları da dikey olarak yarım panoramik özelliktedir. "İstanbul 1453 Panoramik Müzesi"ndeki resmin dünyada mevcut 30 kadar panoramik müzeden ayrılan tarafı, hem yatay hem de dikey olarak tam panorama olmasıdır. Tam panorama, her yönde panoramik olmayı ifade ediyor. Gökyüzü de kubbesel olarak kesintisiz ve resmin üst bölümünü kapatıyor. Resim tam çerçevesiz ve sınırsız. Çerçevesi ve sınırı olan bir resim, ne kadar derinlik ve üç boyut duygusu uyandırırsa uyandırsın çerçevesini ya da sınırını görebiliyorsanız, onun sizden ne kadar uzakta asılı olduğunu anlarsınız. "İstanbul 1453 Panoramik Müzesi"ndeki çalışmada resmin bittiği yer diye bir şey olmadığı için, resme bakan kişi optik alışkanlıklarıyla eserin gerçek boyutlarını kavrayamayacaktır. İzleyici, platforma çıktığı anda 10 saniye kadar sürecek bir şok yaşıyor. Bu durum, resmin gerçekliğini ve boyutlarını kavramayı sağlayacak

referanslar, başlangıç ve bitiş gibi dayanak noktaları bulamamanın şaşkınlığıdır. Burası insana, kapalı bir mekâna girildiği halde, bir şekilde tekrar üç boyutlu dış mekâna çıkılmış duygusunu yaşatıyor (www.panoramikmuze.com).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yapımına 2005 yılında başlanılan projede sekiz sanatçının yoğun emeği var. Fikrin sahibi ressam ve çizgi film yönetmeni Haşim Vatandaş aynı zamanda projenin koordinatörlüğünü de yürütüyor. Ramazan Erkut (background), Yaşar Zeynalov (figürlerden sorumlu ressam), Oksana Legka (ressam), Ahmet Kaya (storyboard), Hasan H. Dinçer (bilgisayar uygulama), Atilla Tunca (maket) ve Murat Efe (bilgisayar uygulama)'nin de görev aldığı bu müze Türk sanatçısının, imkân verildiğinde neler başarabileceğinin çok açık bir kanıtı olarak önümüzde durmaktadır.

Miniaturk ile başlayan İstanbul Modern Sanat Müzesi ve "Panorama 1453" Tarih Müzesi ile devam eden İstanbul'a yakışan bu kalıcı kültürel çalışmaların ivmesini artırarak devam edeceği anlaşılıyor. İstanbul'un, Essen (Almanya) ve Pecs (Macaristan) kentleri ile birlikte "2010 Avrupa Kültür Başkenti" olmasının getirdiği ivme de kültürel ve sosyal alanlarda kentimize birçok kalıcı kazanımlar sağlayacaktır.

2.2.7.6. Sultan Ahmet Meydanı

Sultan Ahmet Meydanı ve At Meydanına Bizanslılar Hipodrom derlerdi. Bu at yarışı meydanı Roma'da bulunan Maksimus hipodromu benzeri olarak yaptırılmıştır. Bu meydan birçok kanlı ihtilâllere sahne olmuştur. Bizans sarayına bağlı idi (Şapolyo, 1971: 116).

Her devirde şehrin en önemli ve dinamik yeri, yarım ada yedi tepesinin ilki olmuştur. Şehrin ilk kurulduğu akropol surlarla çevrili, tipik bir Akdeniz ticari yerleşimiydi. Roma devrinde bu merkez genişletilerek, yenilenmiştir. Günümüze çok az kalıntıları kalan Roma devri önemli yapıları ve abideleri Hipodrom çevresinde inşa edilmiştir. "Büyük Saray" diye bilinen İmparatorluk Sarayı Hipodromun yanından başlar, aşağılara, deniz kenarına kadar uzanırdı. Bu Saraydan günümüze bir büyük salonun yer mozaik panosu gelebilmiştir. Şehrin en önemli meydanı Agustetion ve burası ile cadde arasında milerium zafer takı bulunurdu. Cadde Roma'ya kadar uzanan yolun başlangıcı idi ve ilk km taşı da buradaydı. Hamamlar, mabetler, dini, kültürel, idare ve sosyal merkezler bu civara yerleşmişlerdi. Semt Bizans ve Türk devirlerinde de

merkezi önemini devam ettirmiştir. İstanbul'un en önemli abideleri Ayasofya, Sultan Ahmet Camii, Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Yere Batan Sarnıcı burada, Hipodromun çevresindedirler. Şehrin ana caddeleri (aşağı limana inen ve batıya şehir surlarına doğru gidenler) hipodromdan başlar ve yamaçları takip ederdi. Yol kenarları ticari kuruluşlar ve ikametgâhlarla çevrili idi. Yan yollar dar ve bazıları basamaklarla yokuş aşağı uzanırlardı. Anayol kaldırımları bazen iki katlı, galerili inşa edilmişlerdi (www.istanbul.gov.tr).

Osmanlı döneminde "At meydanı" denirdi, "Hipodrom" un tercümesiydi bu… Yeşiller ve Mavileri birbirine düşüren turnuvalar tertiplenmezdi ama kapıkulu sipahilerinin cirit attığı geniş bir meydandı. Bizans'ın geleneği devam ediyordu gene; kırk gün kırk gece süren şehzade sünnet düğünleri, sultan hanım düğünleri, şenlikler burada yapılırdı. Bizans'ta olduğu gibi isyancı kalabalıklar da burada toplanırdı, fitne meydanıydı aynı zamanda. Sultanahmet her şeyiyle İstanbul'un iki bin yıllık asaletinin resmidir (Ortaylı, 2009: 34- 35).

Yol boyu geniş meydanlardan ayrılan sapaklarla sur kapılarına ulaşılırdı. Ama cadde "Mese" diye anılırdı. Surlarda Altın Kapı yolu "Via Egnetia" Roma'ya, giden yoldu. Roma imparatoru Septimius Severus'un 2.yy. sonlarında inşa ettirdiği hipodrom Büyük Konstantin tarafından devasa ölçülerle genişletilmişti. Bazı tarihçiler 30, bazıları da 60 bin seyirci kapasitesinde olduğunu bildirirler. 2 veya 4 altın çektiği arabaların yarışları esas gösterilerdi. Roma İmparatorluğu ve sonradan Bizans İmparatorluğu devrinde hipodrom şehrin toplantı, eğlence, heyecan ve spor merkezi olarak 10 yy'a kadar önemini sürdürmüştü. 1204 Latin istilası ile beraber, şehrin birçok diğer abideleri gibi burası da önemini yitirmişti. Araba yarışları yanında, müzisyen toplulukları, dansözler, akrobatlar, vahşi hayvanlarla kavga gösterileri, toplantılar yapılırdı. Bütün bu faaliyetler için ise Roma devrinde bol tatil günleri mevcuttu. Dev ölçüde bir U harfi şeklinde olan hipodromun doğu uzun tarafında, damında 4 bronz at bulunan, balkon şeklinde, imparator locası yer alırdı. Ortada, hipodromun kum kaplı sahasını ikiye bölen, arabaların etrafında yarıştığı alçak bir duvar, bu duvarın üstünde de imparatorluğun çeşitli yerlerinden getirilen abideler ve meşhur at yarışçıları ile atlarının heykelleri bulunurdu. Şöhretli bir araba yarışçısı akla gelebilecek her türlü maddi olanak içinde yüzerdi. Yarışçılar yeşil-mavi-sarı-kırmızı gibi politik güçleri de olan takımlara ayrılmışlardı. Zaman, zaman yarışlara politika karışır, karşılıklı güçlerin

mücadeleleri korkunç katliamlara dönüşebilirdi. Hipodrom günümüze zemini 4–5 metre yükselmiş ve kalabilmiş 3 abide ile gelmiştir (www.istanbul.gov.tr).

Bunlar Mısır'dan getirilen Obelisk, Yılanlı Sütun ve Örme Obelisktir. Türk devrinde, bu meydanda bazen, eski günlerindeki zengin gösteriler gibi, çeşitli festival ve gösteriler tertiplenmişti. Hipodrom'un batısında, Sultan Ahmet Camii'nin karşısında yer alan İbrahim Paşa Sarayı 16. yy. zengin ve tipik özel sarayların günümüze gelen tek örneğidir. Bu güzel yapı Türk ve İslam Eserleri müzesi olarak ziyarete açıktır. Muazzam Hipodromdan günümüze yuvarlak güney ucu gelmiştir. Büyük kemerlerle donatılmış tuğla bir yapıdır. Sonraki devirlerde Hipodromun taş blokları ve sütunlarının tamamı başka yapılarda kullanılmıştır. Hipodrom girişi sağındaki parkta 4–5 yy. ait özel saray kalıntıları, az ilerisinde de Aya Öfemiya Bizans Kilisesinin kalıntıları bulunmaktadır (www.istanbul.gov.tr).

2.2.7.7. Mısır (Theodosius) Obeliski

İki Obelisk M.Ö. 1490'lı yıllarda Mısır Firavunu III. Tutmosis tarafından, ordularının Mezopotamya'da kazandıkları zaferlerin şerefine Luksor'da, Karnak mabedinin önüne dikilmişti. Obeliskler ender kalitede pembe granitten yapılmıştı. 4. yy'da kesin bilinemeyen bir Roma İmparatoru yapmaya muktedir olduğu, halkı heyecan ve takdir hisleri içinde bırakacak bir olay düşünerek tonlarca ağırlığındaki bir obeliski İstanbul'a getirtti. Yıllarca hipodromun bir köşesinde bırakılan Obelisk I. Theodosius zamanında 390 yılında, şehrin idarecilerinden Proclus tarafından büyük zorluklarla dikildi (www.istanbul.gov.tr).

Buna Teodos sütunu da denilir. Üzerinde Hiyeroglif yazıları bulunmaktadır. Tek parça olup, 30 metre yüksekliğindedir. Kaidesinde Teodos'a ait kabartmalar vardır (Şapolyo, 1971: 116).

Her devirde "tılsımlı" bir abide sayılan eser İstanbul'daki en eski tarihi abidedir. Obelisk, rölyeflerle süslü Roma devri kaidesinin üzerindeki 4 bronz blok üzerine yerleştirilmiştir. Kaidede İmparator, çocukları ve diğer önemli kişilerin imparatorluk locasından yarışları seyir etmeleri, halkın, müzisyenlerin, dansözlerin hareketleri ve araba yarışları konu edilmektedir. Kaidesi ile birlikte yüksekliği 25.60 m'dir (www.istanbul.gov.tr).

2.2.7.8. Yılanlı Sütun

Bu sütun Sultan Ahmet meydanındadır. Buna burmalı sütun da derler (Şapolyo, 1971: 116). Bu burma sütun, Platea Savaşı'ndan sonra birbirlerini boğazlamaktan bıkan Yunanlıların Delfi'deki Apollon tapınağına adadıkları büyük altın sunağın bir ayağıymış (Ortaylı, 2009: 35). İstanbul'un en eski eserlerinden birisidir. Birbirine dolanmış 3 yılanın kafaları altın bir kazanın 3 ayağı biçimini alıyordu. M.Ö. 5.yy'da Persleri yenen 31 Yunan şehri elde ettikleri bronz ganimetleri eriterek bu eşsiz kalitedeki eseri yaptırtmıştı. 8 m. boyundaki Yılanlı sütun aslında Delfi'deki Apollo mabedine dikilmişti, İmparator Konstantin tarafından 324 yılında getirttirilerek, Hipodromun ortasına diktirilmiştir. 17. yy'da yılanların kafaları yerlerinde duruyordu. Sonradan kayıp olan kafaların bir parçası bulunarak İstanbul Arkeoloji müzesine konulmuştur (www.istanbul.gov.tr).

2.2.7.9. Örme Obeliski

Bizans'ın Frapan İmparatoru Konstantin Porfirogenetos tarafından ördürülmüş ve etrafı pirinç bir plaka ile kaplanmış, altın gibi parlarmış. Bu dikilitaş, altınlığına kimseyi inandıramazken, 1204'te gelen Haçlılar pekâlâ inanmış ve altın sanıp etrafındaki plakayı sökmüşler (Ortaylı, 2009: 35). Kaba yontulmuş taşlarla örülü, taklit Obelisk hipodromun güneyinde yer alır. Kati yapıldığı tarih bilinmez. 10. yy'da eseri tamir eden İmparator Konstantin porfiregenetus adı ile anılır (www.istanbul.gov.tr). Bu sütunda imparatorun babasının kazandığı zaferler temsil edilmektedir (Şapolyo, 1971: 117).

2.2.7.10. Alman Çeşmesi

İstanbul'da Sultanahmet Meydanı'nda, Sultan I. Ahmet Türbesi'nin karşısında yer alan tarihi çeşme. Alman İmparatoru II. Wilhelm'in Sultana ve İstanbul'a hediyesidir. Almanya'da yapılıp 1901'de İstanbul'daki yerine monte edilmiştir. Neo-Bizanten üslubunda bir çeşmedir; içerden altın mozaiklerle süslüdür. Alman Çeşmesi, Türkiye'ye üç kez gelen imparatorun 1898'de İstanbul'a ikinci kez gelişinin anısına ithaf edilmiştir. İlk gelişinde 1889 Osmanlı ordusuna Alman tüfeklerinin satışını sağlayan II. Wilhelm, ikinci İstanbul ziyaretinde İstanbul – Bağdat Demiryolunun Alman firmalarına verilmesi vaadini almıştı. Bu ziyaretin anısına Alman hükümeti

tarafından yaptırılan çeşme, imparatorun bir deseninden yola çıkarak düzenlenmiştir (http://tr.wikipedia.org/wiki/Alman).

Çeşmenin planlarını Kaiser'in özel danışmanı Mimar Spitta çizmiş, yapımını Mimar Schoele üstlenmiştir. Ayrıca Alman mimar Carlitzik'le İtalyan Mimar Joseph Antony de bu projede çalışmışlardır. Alman hükümeti önce hipodrom alanını düzenlemiş, meydanın ağaçlandırılması yapıldıktan sonra Almanya'da hazırlanan çeşme buradaki temeller üzerine oturtulmuştur. Mermerleri ile değerli taşları Almanya'da işlenmiş ve parçalar halinde gemi ile İstanbul'a getirilmiştir. Yapımına 1899'da başlanan çeşmenin 1 Eylül 1900'de, Sultan II. Abdülhamid'in 25. cülus törenine yetiştirilmesi planlanmıştı. Ancak çeşmenin inşası bu tarihe yetişmeyince II. Wilhelm'in doğum günü olan 27 Ocak 1901'de görkemli bir tören ile çeşmenin açılışı gerçekleşmiştir. Alman çeşmesi, ne heykelli Avrupa çeşmelerine ne de Osmanlı meydan çeşmelerine benzer. Yüksek bir taban üzerine oturtulmuş, sekizgen planlı bir yapıdır. Su haznesinin üzerinde sekiz sütunun taşıdığı bir kubbe yer alır. Sütunları birbirine bağlayan kemerlerin üzerindeki pandiflerde birer madalyon bulunur. Dördünün içinde yeşil zemine II. Abdülhamit tuğrası, diğer dördünün içinde Prusya mavisi üzerine II. Wilhelm'in simgesi olan W harfi altında II sayısı konulmuştur. Koyu yeşil renkte kolonların taşıdığı görkemli bir kubbe ile örtülü çeşmenin tunç kitabesinde Almanca olarak "Alman Kaiser'i Wilhelm II 1898 yılı sonbaharında Osmanlıların hükümdarı haşmetlü Abdülhamid II nezdinde ziyaretinin şükran hatırası olarak bu çeşmeyi yaptırdı" yazmaktadır (http://tr.wikipedia.org/wiki/Alman).

Çeşmede bir de Osmanlıca kitabe vardır. Bu kitabede Osmanlı Seraskerlik Dairesi'nden, aynı zamanda edebiyatçı olan Ahmet Muhtar Paşa'nın beyiti sülüs yazıyla İzzet Efendi tarafından yazılmıştır. Hazreti Abdülhamid Han'ın muhibbi halisi

Ziveri eklili haşmet, kayser alitebir
Ya'ni alman imparatoru, hükümdarı güzi
Hazreti Wilhelmi Sani, kamuranı nizigar
Padişahı ali Osmani ziyaret kasdidüb
Mahdemiyle eyledi İstanbulu pirayedar
Bu mülakatı muhabbet perveri tezkar içün
Eyledi bu çeşmesarı saha piray-i karar
Sübesü cari olan abı safa teşkil eder
Abi Safii müsafata misali abdar

Vakfa giri hayret eyler çeşmi ehli dikkati
Tarzi inşasındaki hissi bedii zernigar
Rükni ak'vai hayat oldukça abi canfeza
Payidar olsun bu te'sisi muhabbet üstüyor
Bi bedel tarihi caridir lisanı luleden
Oldu bu çeşme mülakate ne dicu yadigar (1316)

2.2.7.11. III. Ahmet Çeşmesi

Topkapı Sarayı'nın Bab-ı Hümayunu önündeki III. Ahmet Meydan Çeşmesi (1729) dört köşesinde sebiller ve cephelerinin ortasındaki çeşmelerle simetrik düzenli bir yapıdır. Zengin ve renkli dekorasyonu, taş ve bronz işçiliği, geniş saçaklarıyla Lale Devri'nin en karakteristik anıtlarından biridir (www.istanbul.gov.tr).

III. Ahmet Çeşmesi, İstanbul'da Topkapı Sarayı'nın giriş kapısı ile Ayasofya arasında Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın önerisiyle III. Ahmet tarafından Perayton isimli bir Bizans çeşmesinin yerine inşa ettirilen çeşmedir. Türk rokoko tarzının en güzel örneklerinden olan çeşmenin yapım tarihi 1729'dur. Mimar Ahmet Ağa tarafından yapılmıştır (http://tr.wikipedia.org/wiki).

On dört kıtalık Kayseri ve Halep kadısı şair Seyit Hüseyin Vehbi bin Ahmet'e ait kaside, sebillerin ve her kenarda bulunan çeşmelerin üzerine talik hatla yazılmıştır. Üstte mukarnaslı bir kuşak, onun üzerinde de çini bir kuşak yer alır. Bu çiniler hem klasik motifleri hem de lale ve akantüs yaprakları gibi Avrupai motifleri ihtiva eder. Vazo içindeki çiçek motifleri batılılaşma ile Osmanlı bezemesinde görülmeye başlamıştır. III. Ahmet kütüphanesinde de bu çeşmedekine benzer süslemeler yer almaktadır (http://tr.wikipedia.org/wiki/III.Ahmet).

2.2.7.12. Süleymaniye Külliyesi

1550 – 1557 yılları arasında, Kanuni Sultan Süleyman'ın Mimar Koca Sinan'a yaptırdığı Osmanlı Mimarisi'nin şaheserlerinden birisi, belki de en önemlisi olan Süleymaniye Külliyesi; câmi, Dâru'l-Kurrâ, Mekteb-i Sıbyân; Evvel, Sânî, Sâlis ve Râbi medreseleri; Tıb Medresesi, Dâru'ş-şifâ; Dârü'z-ziyafe; Tabhâne; Dâru'l-hadis; Dâru'l-mülâzimiye, Hamam, Sinan'ın mütevâzı türbesi ve kapı üstlerinde bulunan bekçi

evleri ile caminin kıblesindeki Kanunî'nin türbesi, Hürrem Sultan'ın türbesi ve kabristandan oluşan hazireden meydana gelmiştir (http://www.suleymaniye.gov.tr).

2.2.7.13. Süleymaniye Camii

İstanbul'un siluetini minareler ve kubbeler süsler. Şehrin en büyük ve görkemli camii Süleymaniye Camiidir. Dış ve iç estetiği, fevkalade muntazam, göz okşayıcı proporsiyonları seyredeni büyüler. Süleymaniye Camii bir mimari şaheserdir. 16.yy., Türk Osmanlı İmparatorluğunun her bakımdan gelişmiş ve ilerlemiş olduğu bir devirdir. 36 Osmanlı Sultanı arasında 47 yıl ile en uzun hüküm süren Kanuni Sultan Süleyman'dır. Bu büyük şöhretli Sultan, kendi adına yaptıracağı camii Koca Mimar Sinan'a havale etmişti. Mimarlık dünyasının bir dehası olan Mimar Sinan, camii ve etrafını saran büyük kompleksi 1550–1557 yılları arasında tamamlamıştır. Türk sanatının klasik döneminin kurucusu ve geliştireni Mimar Sinan, sanatının üstünlüğünü burada da ispat etmişti. Caminin avlusunun etrafını çevreleyen büyük komplekste okullar, kütüphane, hamam, aşevi, kervansaray, hastane ve dükkânlar bulunur (http://www.istanbul.gov.tr).

Sinan'ın Selimiye'den sonra en büyük eseridir. Yeryüzünün en büyük ve şaheser bir abidesidir. İçinin süsü ise pek güzeldir. Çinileri, renkli camları, yazıları eşsizdir. Renkli camlarını (Sarhoş İbrahim), yazılarını (Karahisari) yazmıştır. Binanın akustiği eşsizdir (Şapolyo, 1971: 118).

Süleymaniye'nin dış güzelliğini seyredebilmek için yapıdan uzakta olmak gerekir. Galata Kulesi'nden veya Haliç'in Galata kesiminden, bu imparatorluk eseri bütün haşmeti ile görülebilir. Dört minaresi olan caminin esas mekânını büyük bir kubbe örter. Caminin ana girişi etrafı revaklarla çevrili, ortasında şadırvanı olan iç avludandır. İç mimarideki açıklık, bütünlük, ölçülü bir süsleme buranın haşmetli etkisini güçlendirir. 53 metre yüksekliğinde 26.50 m. çapındaki merkezi kubbeyi fil ayağı denilen dört büyük paye taşır. Mekânın bütün elemanları uyumlu bir armoni içerisindedir. Statik bakımından da yapının dengesi kusursuzdur. Zaman içinde İstanbul şehrini sarsan depremler burada tek bir çatlağa bile sebep olmamıştır. Kubbenin içi geçen yüzyılda yapılmış barok tesirli dekorasyondur (http://www.istanbul.gov.tr).

Temelinin atışındaki metanet ve köşesinde olan zarafet ve güzellik eserleri ve her türlü sanatlar insanı büyüleyen görünüşü, bu caminin içinde ve dışında vardır. Hatta

bina tamamlanınca Koca Mimar Sinan şunu der: "Padişahım sana bir cami inşa ettim ki kıyamet gününde Hallacı Mansur yeryüzünde Makalidi Cibal Demavend dağlarını Hallacın yayından pamuk gibi attığında bu caminin kubbesinde Mansur'un yay kirişi önünde çevgan topu gibi bu rütbe senasını medh eder." (http://tr.wikipedia.org/wiki).

Yerdeki el yapısı tek örnek, mihraplı halı 1950'li yıllarda yerleştirilmişti. İçerideki en göz alıcı yer mihrap duvarındaki 16.yy. orijinal, fevkalade renkli, Türk motifleri ile süslü vitraylardır. Gayet sade mevlithanlar balkonu ve minber yanında yine mermerden yapılmış mihrap nişinin etrafı çinilerle süslüdür. Sultan locası, mihrabın solunda bulunur. Duvarlar Kur'an'dan alınan ayetlerle süslüdür. Bunlar Türk kaligrafi sanatının çok güzel örnekleridir. Giriş ve yan cephelerde kadınlara ayrılmış balkonlar yer alır. Girişin sağında bronz kafesli bölme 18. yy. Türk maden işçiliğinin güzel bir örneğidir. Caminin arka avlusunda Sultan Süleyman'ın, bunun yanında da çok sevdiği karısı Roksana'nın büyük türbeleri bulunur. Etrafta değişik asırlarda yapılmış önemli kişilerin mezarları vardır. Süleymaniye kompleksinin bir ucunda küçük ve gayet mütevazı bir mezar bulunur. Burası 99 yıl şan ve şöhret ile yaşamış. 50 yıl süre ile imparatorluk baş mimarlığı yapmış, büyük usta Mimar Sinan'ın mezarıdır. Koca Sinan çalışkan ve verimli bir mimardı; uzun yaşamı boyunca 400'den fazla eser tamamlamıştı. Kurucusu olduğu klasik Türk mimarisinin en önemli temsilcisi de oydu. Eğittiği öğrencileri diğer İslam ülkelerinde de eserler üretmişlerdi (http://www.istanbul.gov.tr).

2.2.7.14. Sultan Ahmet Camii

Türk ve İslam dünyasının en ünlü anıtlarından birisi olan Sultan Ahmet Camii İstanbul'a gelen herkes tarafından hayranlıkla ziyaret edilir. Klasik Türk Sanatının bir diğer örneği olan bu Sultan Camii orijinal olarak 6 minare ile inşa edilen tek camidir. Bulunduğu yer tarihi İstanbul şehrinin daha erken yapılmış diğer önemli eserleri ile çevrilidir. İstanbul şehrinin en güzel manzarası denizden görülür. Bu şahane manzarada caminin silueti yer alır. Şöhreti "Mavi Camii" olarak bilinen eserin asıl adı I. Sultan Ahmet Camiidir. Esas mesleğine yakışır şekilde, Mimar Mehmet Ağa Cami içerisine kuyumcu titizliği ile dekore etmiştir. 1609–1616 yılları arasında inşa edilen cami büyük bir kompleksin içerisinde bulunurdu. Bunlar bir kısmı zamanımıza gelemeyen sosyal ve kültürel içerikli yapılardı. Kapalı Çarşı, Türk Hamamı, aşevi, hastane, okullar, kervansaray ve Sultan Ahmet'in türbesi belli başlı kısımlardı. Caminin mimarı klasik Türk sanatının uslu mimarı olan Koca Sinan'ın öğrencisiydi ve caminin yapımında

hocasının daha önce denediği bir planı, daha büyük ölçüde uygulamıştı. Sultan Ahmet Camiinin esas girişi Roma devrinden kalan hipodrom tarafındadır. Bir dış avlunun çevrelediği iç avlu ve esas mekân yüksek bir podyum üzerindedir. İç avluya açılan kapıdan ortadaki sembolik şadırvan ve etrafı çevreleyen galerilerin üzerinden, fevkalade bir harmoni ile birbiri üzerine yükselen kubbeler görülür. İçeriye açılan 3 kapıdan herhangi birinden girildiğinde dış görünüşü tamamlayan boyama, çini ve vitray camlarının zengin ve renkli süslemeleri ile karşılaşılır. İç mekân büyük bir bütündür; ana ve yan kubbeler geniş sivri kemerlerin dayandığı 4 iri sütun üzerinde yükselir (http://www.istanbul.gov.tr).

Efsaneye göre dönemin padişahı I. Ahmet, başta minareleri altından yaptırmak istemiştir. Ama kaplamada kullanılacak olan altının değeri padişahın bütçesini fazlasıyla aşınca, caminin mimarı Sedefkâr Mehmet Ağa bu emri güya yanlış işiterek, "altın" sözcüğünden "altı" yaparak, camiyi 6 minareli inşa ettirmiştir. Ancak efsaneler bir kenara, İstanbul'da meydana gelen her büyük olay, her büyük eser, İslam dünyasını yakından ilgilendiriyor ve başlıca konu ediliyordu. Sultan Ahmet Camisi'nin yapılması da hayranlıklar, geniş yankılar uyandırmıştı. Fakat İmparatorluğun bazı eyaletlerinden de itirazlar gelmişti. İtiraz edenler, "camiye altı minare yapılması Kâbe'ye saygısızlık olur" diyorlardı. Çünkü o zamanlar altı minaresi olan tek mabet Mekke'de idi. Padişah bu meseleyi bütün İslam âlemini memnun edecek bir şekilde halletti: Mekke'ye yedinci minareyi yaptırdı. Minarelerle alâkâlı diğer bir husus da, şerefelerdir. Sultanahmet minarelerinin dördü üçer, ikisi de ikişer şerefelidir ve toplam 16 şerefe yapmaktadır ki bu da aynı zamanda Sultan Ahmet'in 16. padişah olduğuna işaret eder. Sultan I. Ahmed 14. padişah olmasına rağmen aradaki fark Osmanlı Devleti'nin Fetret Devri'ndeki Yıldırım Beyazıt'ın iki oğlu Emir Süleyman ve Musa Çelebi'nin tahta geçmemesine karşın padişah sayılmasındandır (http://tr.wikipedia.org/wiki/Sultan_Ahmet_Camii).

Caminin içini 3 taraftan çevreleyen balkonların duvarları, sayıları 20.000'i aşan şahane İznik çinileri ile süslüdür. Bunların yukarısı ve bütün kubbe içleri ise boya işidir. Boya süslemelere hâkim olan renk mavi değildi. Camiye isim olan mavi renk sonraki tamirlerde boyanmıştı. 1990 yılında tamamlanan son tamirde iç dekorun koyu rengi orijinal açık renklerine döndürülmüştür. Her camide olduğu gibi, yerler halılarla kaplıdır. Ana giriş karşısında yer alan mihrap yanında, şahane oyma işçiliği olan mermer minber yer alır. Diğer tarafta ise Sultanların locası balkon şeklinde görülür. 260

pencerenin aydınlattığı iç mekânı örten kubbe 23,5 m. çapında ve 43 metre yüksekliğindedir. Yakın yıllarda tamir edilerek yeniden inşa edilen camii çarşısı, eserin doğusunda yer alır. Sultan Ahmet'in tek kubbeli türbesi ve medrese binası kuzeyde, Ayasofya tarafındadır. Yaz aylarında buradaki parkta geceleri ses ve ışık gösterileri yapılır. Sultan Ahmet Camii, civardaki birçok eski abidevi yapı ve müzelerle birlikte şehir turlarının merkezinde yer alır. Minareler klasik Türk üslubunun bir diğer örneğidir. Spiral merdivenlerle şerefelere ulaşılır. Günde 5 defa, namaz vakti buralardan okunarak duyurulur. Günümüzde ezan hoparlörlerle okunmaktadır. Kubbeler ve minarelerin üstleri kurşunla kaplıdır, bunların uçlarındaki âlemler ise altın kaplamalı bakırdan yapılmışlardır. Bu üst örtülerin tamiri icabında eskiden olduğu gibi ustalıkla yapılmaktadır. İslam dini her Müslüman'ın günde beş kez namaz kılmasını şart koşar. Minarelerden okunan Ezanı işiten inananlar, abdestlerini almış olarak namazlarını kılarlar. Cuma günleri öğlen namazı ve bazı diğer önemli dini günlerin namazları camilerde toplulukla beraber kılınır. Bunların dışındaki namazlar, vakitlerinde herhangi bir yerde kılınabilir. Camilerde toplu namazları hocalar, Kuran'dan bölümler okuyarak kıldırırlar. İbadet sırasında erkeklerle kadınların yerleri ayrıdır. Camilerde orta mekânda yalnız erkekler, arkalarında veya balkonlarda kadınlar ibadet ederler. Klasik Türk Camilerinin özelliği, en kalabalık günlerde bile namaz kılan topluluğun çoğunluğunun mihrabı rahatça görmesine elverişli olmasıdır (http://www.istanbul.gov.tr).

2.2.7.15. Beyazıt Meydanı

İmparator Teodosyus devrinde M.S. 393 yılında şehrin en büyük meydanı olarak inşa edilmişti. Ortasındaki dev boyutlu zafer takının üzerinde yer alan bronz boğa başlarından dolayı buraya "Form Tauri" meydanı denilmişti. Üzerinde İmparatorunda heykeli yükselen zafer takından birkaç mermer blok ve sütun kalıntıları bulunmuşken, kuzeydeki abidevi çeşmeden eser kalmamıştır. Şehrin bu en büyük çeşmesini Valens su kemeri beslerdi. Kuzeyde, Fatih'in yaptırdığı ilk sarayın yerinde İstanbul Üniversitesi bulunmaktadır. Üniversite girişi abidevi kapı ve bahçedeki yangın kulesi 19. yy. yapılarıdır. Meydanı süsleyen ve adını veren 15. yy. Beyazıt Camii kalabalık ve hareketli kapalı çarşının komşusu olup, buraya ait külliyeden günümüze medrese, hamam ve dükkânlar kalmıştır (http://www.istanbul.gov.tr).

2.2.7.16. Dolmabahçe Sarayı

Osmanlı Devleti'nin 625 yıllık yaşam süreci içinde devletin yönetildiği merkez olan "saray", ilk başkent Bursa'dan ikinci başkent Edirne'ye sonra da İstanbul'a taşınmış, İstanbul'da ise belirli aralıklarla bir mekândan başka bir mekâna aktarılmıştır. İstanbul başkent olduktan sonra bu kentte kurulan ilk saray, Saray-ı Atik-imire'dir (Eski Saray–1453/1478). Bu ilk yönetim merkezini Saray-ı Cedd-i mire (Topkapı Sarayı–1478/1839) izlemiştir. Daha sonraki padişahlar, Topkapı, Eski Çırağan, Beşiktaş Sahil Sarayı ve Eski Beylerbeyi Sarayı'nı değişik aralıklarla kullanmış ve 1856'da Dolmabahçe Sarayı'nın tamamlanmasıyla yönetim buraya taşınmıştır. 1877 yılında yönetim bir kez daha yer değiştirmiş, 1877'den 1909'a kadar Yıldız Sarayı'na taşınmış, daha sonra 1922'de saltanatın kaldırılışına kadar yine Dolmabahçe Sarayı ve Yıldız Sarayı, yönetim merkezi olarak dönüşümlü kullanılmışlardır (http://www.dolmabahçe.gov.tr).

17. yüzyıldan başlayarak, çeşitli padişahların yaptırdığı köşk ve kasırlarla donatılan ve zamanla Beşiktaş Sahil Sarayı adıyla anılan bir yapılar topluluğu, Sultan Abdülmecit tarafından ahşap ve kullanışsız olduğu gerekçesiyle yıktırılmış ve yerine günümüze dek gelen Dolmabahçe Sarayı yaptırılmıştır (T.C.K.B., 2002: 96).

Sarayın yapısı ve döşemeleri için dört milyona yakın altın harcanmış, gerçekten gösterişli bir saray olmuştu. Abdülmecid'in sarayı, aşırı lüks bulduğu ve devlet ileri gelenlerine: "-Bu saray tekellüflüce olmuş, daha sade olabilirdi", demekten kendini alamadığı söylenir (Önder, 1992: 153).

1856 yılında tamamlanarak kullanılmaya başlanan ve Osmanlı sultanlarının İstanbul'daki üçüncü büyük sarayı olan Dolmabahçe Sarayı, dönemin kültürel yapısını, sosyal ve sanatsal etkilenmeleri, eğilimleri, saray örgütündeki değişimleri önemli ölçüde yansıtan mimari bir bütündür (http://www.dolmabahce.gov.tr).

Dönemin önde gelen Osmanlı mimarları Karabet ve Nikogos Balyan tarafından yapılan ve 1856 yılında bitirilen sarayın ana yapısı; Mabeyn-i Hümâyûn (Selâmlık), Muayede Salonu (Tören Salonu) ve Harem-i Hümâyûn bölümlerinden oluşur. Bu ana yapı dışında, saray ahırları, değirmenler, eczaneler, mutfaklar, kuşluklar, camhane, dökümhane ve tatlıhane gibi işliklerden oluşan on altı ayrı bölüme, Sultan II. Abdülhamit Döneminde Saat Kulesi ve Hareket Köşkleri eklenmiştir (T.C.K.B., 2002: 96).

Dolmabahçe Sarayı, parlamento tarihimiz için de önemlidir. İkinci Abdülhamit, tahta geçer geçmez, 19 Mart 1877'de ilk Osmanlı Mebusan meclisi'ni burada toplamış, daha sonra Mithat Paşa ve arkadaşları burada tutuklanmışlardı (Önder, 1992: 153).

Bodrumla birlikte üç katlı olan saray, gerek kuruluş, gerekse oda – salon ilişkileri açısından geleneksel Türk evi plân tipinin çok büyük boyutlarda uygulandığı bir yapı bütünüdür. Biçimde, ayrıntılarda ve süslemelerde belirgin Batı etkileri gözlenmesine rağmen, bu etkilerin uygulanmasında Osmanlı ustalarının kendilerine özgü yorumları dikkat çekmektedir. 1912 yıllarında elektrik ve kalorifer sistemi eklenen sarayın 285 odası, 46 salonu, 6 hamamı ve 68 tuvaleti vardır (T.C.K.B., 2002: 96).

Cumhuriyetin ilânından sonra, 1 Temmuz 1927 günü, ilk olarak İstanbul'a gelen Büyük Atatürk, Dolmabahçe Sarayı'nda misafir edilmiş ve bundan sonra İstanbul'a gelişlerinde Dolmabahçe'de kalmışlardır. Dolmabahçe Sarayı'nda, Muayede salonundan sonra geçilen ve denize bakan yönündeki dördüncü oda, Atatürk'ün hayata gözlerini kapadığı tarihi oda olarak, eşyası ile birlikte korunmaktadır. Odada Atatürk'ün yattığı bronz işlemeli bir karyola, gardırop ve komodin vardır. Atatürk, Savarona yatında geçer rahatsızlık günlerinden sonra, 25–26 Temmuz 1938 gecesi bu odaya getirilmiş, gerekli tedavilere başlanmıştı. Artık bu oda, onun ölümüne kadar son durağı idi. 10 Kasım 1938 günü saatlerin dokuzu beş geceyi gösterdikleri bir anda, bu odada gözlerini yumdu (Önder, 1992: 154).

Günümüzde Dolmabahçe Sarayı'nın bütün birimleri restore edilmiş ve ziyarete açılmış durumdadır. Sarayın değerli eşyalarının sergilendiği Değerli Eşyalar Sergi Salonu, Milli Saraylar Yıldız porselenleri örneklerinin sergilendiği İç Hazine Sergi Binası, genellikle Milli Saraylar Tablo koleksiyonunun uzun süreli sergiler biçiminde izleyicilere sunulduğu Sanat Galerisi, bu galerinin alt katında sarayın çeşitli objeleri ve mimari süslemelerinden alınmış kuş motifi fotoğraflarından oluşan sürekli serginin bulunduğu tarihi koridor, Mabeyn Bölümü'ndeki Abdülmecid Efendi Kütüphanesi Dolmabahçe Sarayı'nın başlıca sergileme birimlerini oluşturmaktadır. Ayrıca Sarayın Mefruşat Dairesi'nde çoğunluğu 19. yüzyıldan kalma kitaplardan oluşan kitaplık araştırmacıların hizmetindedir. Sarayın Harem Bölümü'nde yer alan Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün çalışma ve yatak odası da eşyalarıyla teşhirdedir (T.C.K.B., 2002: 96).

2.3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu kısımda araştırma konusu ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılan araştırmalar incelenip sınıflandırıldı. Aşağıda tarih sırasına göre önce yurtiçinde daha sonra yurtdışında yapılan araştırmalara yer verildi.

2.3.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Kösebalaban (1989) yaptığı çalışmada, müze – toplum – eğitim üçlüsünün üzerinde yoğunlaşarak, müze organizasyonu ve yönetimi olgusu üzerinde durmuş, müzelerin toplumsal eğitime katkılarını ve Türkiye'deki müzelerin varolan sorunlarını araştırmıştır. Bu çerçevede müzelerin amaçlarına etkin bir şekilde ulaşabilmelerinin, bina mimarisinden fiziksel yerleşimine, koleksiyonların korunmasından sergilenmesine ve sergileme politikalarının belirlenmesine, personel seçiminden eğitimine ve toplumla bütünleşebilmek için uygulanması gereken halkla ilişkiler işlevinin gerçekleşmesine kadar birçok fonksiyonun bilimsel yöntemler ile sağlanabileceğini ve bunun için de iyi bir yönetim ve organizasyona ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Bununla beraber Türkiye'de müzelerin etkin hale getirilmesi için devletin bu konuda iyi bir politika belirlemesinin ve maddi kaynakları arttırmasının gerekliliğini savunmuştur.

Kabapınar'ın (1991) İzmir il merkezinde 7 lise ve dengi okulda 199 lise son sınıf öğrencisiyle yürüttüğü anket çalışmasında öğrencilerin %79'u "müze ve tarihsel çevre gezileriyle desteklenen tarih öğretimi düşüncesine tümüyle katıldıklarını" belirtmektedir.

Belen (1992); "İlk ve Ortaöğretimde Arkeoloji Müzelerinde Eğitim Sorumluluklarının Belirlenmesi – Çözüm Üzerine Bir Deneme" konulu araştırmasında; Türkiye'deki arkeoloji müzelerini evreni içerisine alarak, müze-okul işbirliği ve müzelerin eğitsel etkinlikleri hakkında saptamalar yapmıştır. Araştırma genel tarama modelinde, betimsel nitelikte yapılmıştır. Araştırma gereği Türkiye genelinde yedi bölgeden müze ve okullara anketler gönderilmiştir. Araştırma sonucuna göre, öğrencilere, tarihi koruma bilincinin yeteri derecede verilmediği, okulların müzelere sadece müzeler haftasında gidebildikleri, bazılarının hiç gitmediği, müzelerin birkaçı dışında eğitim programlarının olmadığı, müzelerde özel rehber bulunmadığı ve Türkiye'de halkın müzelere rağbet etmediği belirlenmiştir.

Atasoy 1996 yılında "Müze Eğitimi ve Yazılı Gereçlerin İstanbul Arkeoloji Müzeleri Taş Eserler Bölümü Üzerine Örneklenmesi" adlı araştırmada; müze eğitimini pedagojik açıdan genel hatları ile ele almak, müze teknolojisini irdelemek ve yararlarını, sınırlılıklarını niteliklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada yöntem olarak tarama modeli uygulanmıştır. Araştırmada müzede uygulanacak yöntem ve teknikler aktarılmıştır. Araştırmanın sonucunda, müzelerin geçmişten geleceğe köprü vazifesi gören kurumlar olduğu, izleyicilerin görüş ve isteklerini, beğenilerini kazanacak bir yapıda olmaları gerektiği kendilerini her yaştan ziyaretçiye anlatarak koleksiyonlarındaki nesneleri farklı programlarla sunmalarının zorunluluğu anlatılmıştır. Araştırmanın önerileri ise şöyle belirtilmiştir: Müze eğitiminde başarılı olabilmek için eğitim programlarının uygulanmasında uygun ortam ve yöntemin seçimi, eğitimin materyallerle desteklenmesinin yanı sıra programları hazırlayacak, uygulayacak eğitimci iyi eğitilmelidir. Müzelerin kendilerini iyi tanıtmaları, toplumun gereksinimlerini göz önüne almaları, eğitim programları hazırlamaları ve müzecilerin eğitimcilerle eşgüdüm içinde çalışması gerekmektedir.

Mustafa Safran'ın (1993) Ankara il merkezinde 15 lise ve dengi okulda 536 öğrenciye uyguladığı bir ankette ise öğrencilerin %91'i, tarih derslerinde gezi yönteminin hiç uygulanmadığını, sadece %2'si sık sık kullanıldığını belirtmiştir. Uygulamada lise ve dengi okullardaki öğrenciler, genellikle gerçeklik hissini verdiği, grup içi dinamiği, bilgi ve anlayışlarını geliştirdiği için gezileri yararlı ve eğlenceli bulmaktadır.

Yılmaz (1996) yaptığı çalışmada, Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi koleksiyonlarına bağlı kalarak bir müze eğitiminde, belirlenmiş yaş gruplarına uygulanabilecek iki program taslağı hazırlamıştır. Söz konusu programlar, müzedeki bilimsel aletler bölümü ve denizcilik bölümündeki sergiler ile sınırlı olup, ilköğretim 4. ve 5. sınıf Fen Bilgisi dersi konularından bazılarının öğrencilere yönelik uygulanabileceğini ve bu çerçevede eğitimin okul dışında da gerçekleştirilebileceği görüşünü savunmaktadır. Programlar hazırlanırken öğrenciye kazandırılacak bilgi ve beceri türünden özellikleri ifade eden hedef davranışlar belirlenmiş, somnra da bu davranışları müze ortamında yer alan çeşitli objelerle etkileşimde bulunacak şekilde eğitim durumları senaryoları hazırlanmıştır. Söz konusu eğitim durumlarından geçirilen çocukların programın hedef davranışlarında belirtilen özelliklere ne ölçüde ulaştığını

belirlemek amacıyla da değerlendirme yapılmıştır. Söz konusu programlar Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi'nde tasarlanmış ancak belli bir ziyaretçi çocuk grubu üzerinde uygulanmamıştır.

"Yedi On İki Yaş Arası Çocuklara Film Yöntemi İle Müze Eğitiminin Verilmesi" (Arıkan, 2001) konulu Yüksek Lisans Tezi teknolojik gelişmeler paralelinde gelişen sunum ortamlarının çizgi film, film, oyun gibi görsel unsurların ağırlıkta olduğu çalışmaların yaygınlaştığına ve bu çalışmaların eğlenceden eğitime kadar değişik amaçlar için kullanıldığına dikkat çekmiştir. Bu araştırmada değişik kitle iletişim araçları – televizyonlar, bilgisayarlar, dergiler, sinema, tiyatro vs. çocuğun ilgisini çektiği ve eğitim sürecinde etkili olduğuna değinilmiştir. Araştırma sonucunda görsel unsurların eğitim – öğretim sürecinde kullanılmasının hem öğrenme kolaylığı, hem kalıcılık açısından önemli olduğu saptanmıştır. Çizgi film gibi etkileyiciliği yüksek görsel ve ses unsurları; bilgi ve hedeflenen davranış tarzlarını öğrenciye daha çabuk ve kolay verebildiği, dolayısıyla bu unsurların eğitim öğretim ortamlarında kullanılmasının gerekliliği gözler önüne serilmiştir. Teknolojik imkânların hızla geliştiği ve ucuzladığı günümüzde bu imkânlardan yararlanmak ve yararlanmayı öğrenmek gerekliliği vurgulanmıştır. Araştırma sonucuna göre, teknolojik gelişmeler doğrultusunda, eğitim ve öğretim amaçlı filmler, oyunlar, materyaller oluşturmak ve geliştirmek gereklidir. Görsel ve ses unsurlarının en üst seviyede olduğu bu gibi materyallerin eğitim ve öğretimde etkin olarak kullanılması gerekliliği saptanmıştır.

Anadol (2001) yaptığı çalışmada, İstanbul Bilim Merkezi'nin çağdaş müzecilik anlayışına uygun özelliklerde eğitim programı oluşturulmasına yardımcı olmak ve bu konuda somut öneriler getirmeyi amaçlamıştır. İçerik dahilinde dünyadaki bilim merkezlerini ve bu müzelerin eğitim programlarını incelemiş ve bu programlar ışığında İstanbul Bilim Merkezi'nin eğitim programlarının düzenlenmesinde çeşitli önerilerde bulunmuştur. Bunlar;

1. Çocukların erken yaşta kazandıkları bilgi ve becerilerin gelecek yaşantılarında çok önemli etkileri olacağı göz önüne alınarak, hazırlanacak eğitim programının özellikle 3–6 yaş arası çocuklara hitap etmesi gerekmektedir.

2. Müze eğitim programları oluşturulurken çocukların yaparak öğrenebilecekleri, daha fazla duyu organına hitap eden yapısalcı yaklaşım, problem çözme, yaratıcı düşünme gibi çağdaş eğitim teorileri ve yöntemlerinin kullanılması gerekmektedir.

3. Müze eğitim programları aileleri de aktif kılan bir yapıya sahip olmalıdır.

4. Müze eğitim programlarının hazırlanmasında müze görevlileri ve öğretmenler, işbirliği içinde çalışarak uygun etkinlikler oluşturmalıdır.

Diğer bir araştırma, müzeleri tarih öğretiminde kaynak yapmak isteyen Tarih öğretmenlerinin önündeki engelleri bilimsel olarak saptamak amacıyla yazılan "Müzelerle ve Tarihi Mekânlarla Tarih Öğretimi: Tarih Öğretmenlerinin "Müze Eğitimine İlişkin Görüşleri" adlı doktora tezidir. Araştırma, ilgili literatürün taranması ve üç boyuttan oluşturulan veri toplama aracından elde edilen bulgulara dayandırılmıştır (Ata, 2002: 255). Tarih bölümlerindeki sanat tarihi derslerinin, tarih öğretmeni adaylarını, görsel kaynak ve müzeyi öğretimde etkili kullanmaya yönelik hazırlayamaması, gezi-gözlem konusunda yapılan araştırmalar, gezi-gözlem ile yapılan bir dersin unutulmadığının belirlenmesi elde edilen bulgulardan bazısıdır. Tarih öğretmenlerinin, müzeyi tarih öğretiminde önemli bir kaynak olarak algılamalarıyla birlikte müze görevlilerinin kendilerine yardımcı olmalarının öğrencilerin öğrenme yaşantılarına etkisine vurgu yapmaları anlamlı görülmüştür. Tarih öğretmenlerinin Tarih dersi programlarında müze gezilerine yer verilmesi halinde müzelere öğrenci götürebileceklerini belirtmeleri bir diğer tespittir. Ata (2002:256) araştırmasında; Tarih öğretmenlerine lisans eğitiminde müzelere ilişkin bir ders konması, tarih derslerinde müze ve tarihi yerlere gezilerin yıllık programlarda zorunlu hale getirilmesi ve müzelerin okul – müze işbirliği bağlamında tarih öğretmenlerine hizmet içi eğitim verilmesi gibi bazı önerilerde bulunmuştur.

Buyurgan (2002) 2001–2002 eğitim – öğretim yılında G.Ü. G.E. F. Güzel Sanatlar Eğitim Bölümü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Lisans programında verilen Müze Eğitimi ve Uygulamaları dersi kapsamında lisans öğrencilerine uyguladığı ders sonucunda "Programlı Bir Müze Ziyareti ve Sonrasında Uygulama Örneği" adlı çalışmayı gerçekleştirmiştir. Programlı müze ziyareti sonrası öğrencilerin yaptıkları uygulama çalışmaları ile daha önce oluşturulmuş öğrenci grubu temsilcilerinin yazılı

görüşlerinin değerlendirilmesi araştırmanın bulgularına ulaştırmıştır. Beş haftalık bir süreçte yapılan araştırma kapsamında, Anadolu Medeniyetleri Müzesi ziyaret edilmiştir. Daha önce basit bir gezi gibi görünen müze ziyaretlerinin bu araştırmayla; öğrencilere göre anlamlı, düşündürücü, araştırma ve koruma amaçlı çalışmalar olarak algılanması; öğrencilerin ekip çalışmasının başarıyı ve kaynaşmayı sağlamadaki etkililiğini görmüş olmaları, sanat eğitimi deneyimini yaşayarak gerçekleştirdikleri ve müze eğitimi bilgisini bilgiye odaklanarak öğrendiklerini belirtmiş olmaları öğrencilerin değerlendirmelerinden çıkan bazı önemli sonuçlardır.

Tarihi yerlerin öğretimde kullanılması ile ilgili diğer bir önemli çalışma, Hasan Işık'ın "Yerel Tarih Konularının Sosyal Bilgiler (6. Sınıf) Programı Tarih Üniteleri ile İlişkilendirilmesine Yönelik Bir Uygulama: Pasinler Örneği" adlı yüksek lisans tezidir. Işık (2002), çalışmasında yerel tarihin önemine değinmiş ve yerel tarih ve öğretimi üzerinde durmuştur. Işık, tarihi yerleri, yerel tarih açısından incelemiştir. Avrupa'da yerel tarih çalışmaları 19. yy. ve 20. yy. başlarında yapılmaya başlanmıştır. Bu nedenle Avrupalılarda muazzam bir tarihi birikim bulunmaktadır. Bu sayede ulusal ya da ülke tarihlerini zenginleştirmektedirler. Türkiye'de ise bu tür bir araştırma yaklaşımı Avrupa'dan yaklaşık bir asır sonra başlamıştır ve bu nedenle yerel tarihle ilgili birikim sıkıntısı çekmektedir (Işık, 2002: 15). Işık, tarihi mekânları, yerel tarih açısından ele almış ve tarihi yerlerle tarihin öğretilmesi üzerinde durmuştur. Ata, ağırlıklı olarak müze eğitimi üzerinde durmuştur. Tarihi yerlerle ve yerel tarihle ilgili ülkemizde yapılmış çalışmalar çok olmamakla birlikte bulunurken, "Tarihi yerlerle öğretim" konusunda çok az çalışma bulunmaktadır. Bunlardan en önemli iki tanesi üzerinde yukarıda durulmuştur. Her iki araştırmacı da tarihi yerleri bir amaç olarak kullanmış, bu yerleri öğretmek için yöntemler hakkında bilgi vermişlerdir. Tarihi yerleri bir öğretim yöntemi olarak kullanmamışlardır.

Alkış (2002), "İlköğretimde Tarihi Çevre Eğitimi" adlı yüksek lisans tezinde tarihi çevre, tarihi çevreyi koruma ve ilköğretim okullarında tarihi çevre eğitimi üzerinde durmuştur.

Müze Eğitimi ile ilgili bir başka araştırma, Altun (2003) tarafından yüksek lisans tezi olarak gerçekleştirilmiştir. "Müzelerin Eğitimdeki Yeri ve Bu Bağlamda Müzelerin Eğitim Olanakları (Araç-Gereç-Personel) Açısından Yeterlilik Durumları" konulu araştırmasında; Ankara'da bulunan 23 müze evren içerisine alınarak anket çalışmaları

yapılmıştır. Anket sonuçları One-way Anova tekniği ve aritmetik ortalama ile değerlendirilmiş, Ankara müzeleri eğitim olanakları (araç-gereç-personel) açısından yetersiz bulunmuştur. Müze türleri ile eğitim olanakları açısından yeterlilik durumları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirtilmiştir. Yüzde ve frekans dağılımlarından ise müzelerde, müze eğitim uzmanları, eğitim servisleri ve eğitim programları bulunmadığı, müzelerde atölye çalışmaları ve kurslar düzenlenmediği, bilgisayar desteğinden faydalanılmadığı, çocuklar ve özürlüler için hazırlanmış sergilemeler ve eserlerin imitasyonu olmadığı görülmüştür. Bu durumda müzelerin eğitim yönüne ağırlık vermedikleri, özellikle eğitim uzmanlığı konusunda büyük ölçüde personel eksikliği bulunduğundan söz edilmektedir. Bireylerin müzelere gitmeme sebeplerine ilişkin yönetici görüşleri doğrultusunda elde edilen yüzde ve frekans sonuçlarına göre velilerin ve okulların konuyla ilgili olumsuz tutumları, müzelerin kendilerini tanıtamaması, müzelerin müze içi eğitim faaliyetleri açısından yetersiz olması bireylerin müzelere gitme sebepleri arasında görülmüştür. Bu durumda, bireylerin müzelere gitme konusunda bilinçsiz oldukları, bunun da müzelerin, okulların ve velilerin konuyla ilgili olumsuz tavırlarından kaynaklandığı söylenebilir.

Şimşek (2003), "Tarih Öğretiminde Çevre İncelemeleri Kapsamında Tarihi Yapılardan Faydalanmaya Bir Model: Cacabey Medresesi" adlı çalışmasında belgelere dayalı tarih yazımında yaşanan sıkıntılardan, maddi tarih bulgularının tarih yazımına dâhil edilmesindeki güçlüklerden ve buna bağlı olarak şekillenen tarih öğretiminde çağdaş yaklaşımlardan bahsetmiştir. Geleneksel tarih öğretimi yaklaşımına karşı, öğrenci merkezli, gezi-gözlem ve yaparak yaşayarak öğrenmeyi esas alan "çevre incelemeleri" yaklaşımı kapsamında tarihi bir yapıdan yararlanmanın yolları ve kazançları, Kırşehir'de bulunan Cacabey Medresesi örneğinde ele alınmıştır.

Bakan (2003) YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında 1998 yılında müfredata konan 2 saat teorik ve 2 saat uygulamalı olan "Müze Eğitimi ve Uygulamaları" dersinin içeriğinin doldurulması amacıyla yaptığı çalışmada, müze uygulamaları için olması gereken içerik, müzelerden uygulamalarla yararlanılması, müze rehber kitapçıklarının hazırlanması, müze gezisinden önce yapılması gereken hazırlıklar, plan ve kurallar, grup ve bireysel ziyaretler ve müzenin tanıtımı, sergileme ve etkinliklerin değerlendirilmesi gibi konulara yer vermiştir. Bunun yanında Müze Eğitimi ve Uygulamaları dersinin mevcut durumu, uygulaması gereken içerik, dersin

işlevi, karşılaşılan aksaklıklar dikkate alınarak çözüm önerilerine ve derse yönelik olarak yaptırılması gereken araştırma, inceleme ve çalışmalar için örnek bir şablon teklif etmiştir. Araştırma sonucunda; müzelerin yaygın eğitim kurumu konumundan yararlanılarak öğrencilere olabildiğince çok müze ziyaretleri yaptırılması gerektiğini, müze çalışanlarının da öğrencilerin araştırma yapmalarına ve bu araştırmalarının değerlendirmesinde yardımcı olmalarının önemini dile getirmiştir. Müze konusunun okul öncesi eğitimden başlatılarak verilmesinin öğrencilerin eğitimine kazanç olarak yansıyacağını ve zincirleme olarak bunun da toplumun eğitim seviyesine yansıyacağını belirtmiştir.

Gürkan (2004); müze eğitimi ile ilgili olarak, "Bursa Örneğinde İlköğretim II. Kademe Eğitiminde Müze Eğitiminin Önemi Üzerine Araştırma" adlı yüksek lisans tezini hazırlamıştır. Gürkan (2004), İlköğretim II. Kademe müze eğitiminin yeterli düzeyde verilip verilmediğini ve öğrencilerin müzelere genel bakış açılarını saptayıp, müze eğitimi uygulamalarının sanat eğitimine ne gibi katkılar sağladığını ortaya koymuştur. Araştırmaların verileri araştırmacı tarafından geliştirilen 12 soruluk bir anketin 5 sorudan oluşan ön – test ile 7 sorudan oluşan son – test sonuçlarından elde edilmiştir. Araştırmanın sonuncuda; müze eğitiminin, öğrencilerin kalıcı ve etkili öğrenmeyi gerçekleştirmesine yardımcı olduğu, öğrenciye farklı bir bakış açısı kazandırdığı, onların sanata ve tarihe karşı daha duyarlı ve bilinçli olmalarını sağladığı belirtilmiştir. Araştırma sonucu şu önerilere yer verilmiştir: MEB ile Kültür ve Turizm Bakanlığı ortak çalışma yaparak müze eğitimi amacının gerçekleşmesini sağlamak için yönetmelikler hazırlamalıdır. Müzeler ve okullar işbirliği içerisinde yeni programlar geliştirip uygulamaya koymalıdır. 6,7,8. sınıf Resim-iş Eğitimi programlarında yer alan "sanat eserlerinin korunması" konusu, eğitim-öğretim yılının son haftasında değil, 2-3 hafta öncesinde konulmalıdır. "Disipline Dayalı Sanat Eğitimi" yöntemi ile müzelerden olabildiğince yararlanılmalıdır. İlköğretim okullarının resim-iş dersi programlarında, müze eğitimi ile ilgili daha açıklayıcı, yönlendirici ve daha net bilgiler bulunmalıdır. Müzelere ilgiyi artırıcı eğlendirici oyunlar hazırlanmalı ve çocukların müze ortamlarında sıkılmaları önlenmelidir. Müze ortamlarında öğrencilerin rahat çalışabilecekleri mekânlar oluşturulmalıdır.

Bayraktar (2005), "Konya Merkezindeki Müzelerin ve Tarihi Mekânların Tarih Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Lise Tarih Öğretmenlerinin Görüşlerinin

Değerlendirilmesi" adlı Yüksek Lisans Tezinde; Konya Merkezindeki tarih öğretmenlerinin, müzelerin ve tarihi mekânların tarih öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Konya merkezindeki tarih öğretmenlerine 59 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda tarih öğretmenlerinin müzelerin ve tarihi mekânların tarih öğretiminde kullanılmasının önemine inandıkları ancak sınıfların kalabalık olması müfredatın yoğunluğu, yeterli zamanın olmaması, geliş-gidiş ve tanıtım sorunu gibi nedenlerle uygulama konusunda çeşitli sorunlarla karşılaşıldığından yeterince faydalanılamadığı ortaya çıkmıştır.

Şahan (2005) yaptığı çalışmada, müzede çok yönlü ve etkili öğrenmenin örneklerle ortaya konmasının önemi üzerinde durmuştur. Bu kapsamda ilk kurulan eğitim müzelerinden örneklerle müze eğitim ilişkisi açıklanmış, Türkiye'deki müzelerin eğitim amaçlı ilk çalışmalarına genel olarak değinilmiş, çok yönlü öğrenme ve yaşam alanları olan müzelerin öğretime katkısı ile müzelerde eğitimle ilişkili olarak yapılan uygulama çalışmalarının sonuçları değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda, birçok insanın ilk olarak müzelere bir okul grubuyla gittiği ve bu erken deneyimin onların müzelere karşı olan tutumlarının biçimlenmesine etki ettiği belirtilmiştir. Bununla beraber müzeye yapılan okul ziyaretleri ile öğrencilerin alternatif öğrenme yolları ile karşılaştırma ve aktif biçimde çalışma olanağı elde ettiği dile getirilmiştir. Ayrıca müzelerde yer alan koleksiyonların okul müfredatıyla ilişkilendirilmesinin, sınıf ortamlarında sağlanamayan veya ortaya çıkarılamayan yetenek ve becerilerin ortaya çıkarılmasında önemli katkıları olduğu belirtilmiştir. Toplumun, eğitim tanımının, sadece sınıflarda değil aynı zamanda birçok alanda hayat boyu bir süreç olduğunun farkına varmasına olanak sağlayarak bilginin, becerinin ve kişiliğin gelişmesine yardımcı olduğu bunun için eğitim programlarının ve etkinliklerinin, eğitime katkısı açısından müzelerden faydalanmanın yollarının açılması gerektiği ve müze eğitim hizmetlerinin pilot projeler ve okul – müze projeleri bazında geliştirilmesi ve yerleştirilmesine öncelik verilmesinin önemi dile getirilmiştir.

Delikoca (2005), "İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde İstiklal Savaşı Yöresel Halk kahramanlarının Öğretimi (Çukurova Örneği)" adlı yüksek lisans tez çalışmasında yöresel halk kahramanlarının öğretimi ile ilgili Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini alarak, öğretmenlerin kıdemleri ve çalıştıkları ilçelere göre görüşlerini analiz etmiştir. Öğrencilerin, Çukurova ve çevresi İstiklal Savaşı yöresel halk kahramanlarını

tanıma seviyelerini ölçmüş ve öğrencilerin genel tanıma seviyelerini analiz etmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre Sosyal Bilgiler dersinde İstiklal Savaşı yöresel halk kahramanları öğrencilere tanıtılmalıdır. Öğrencilerin bu kahramanları tanımaları milli bilincin oluşmasında etkili olacağı görüşüne varılmıştır.

Bir başka araştırma; Süzen'in (2005) "İlköğretim Okullarında Görevli Yöneticilerin ve Resim-İş Öğretmenlerinin Müze ve Sanat Galerilerinin Görsel Sanatlar (Resim-iş) Eğitimi Amaçlı Kullanılmasına İlişkin Görüşleri" konulu yüksek lisans tezidir. Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Ankara ili merkez ilçelerinde (Yenimahalle, Keçiören, Mamak, Çankaya) bulunan ilköğretim (25 adet) okullarında görevli yöneticiler (48) ve resim-iş öğretmenleri (40) olmak üzere toplam 88 denek ile yapılan görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Sonuçta; okul yöneticileri tarafından müze eğitimi ve uygulamaları derslerinin daha yoğun bir şekilde, uzman öğretim elemanları tarafından verilmesinin önemi vurgulanmasına karşın müfredat programlarında müze eğitimi için ayrılmış bir zaman diliminin olmadığı belirtilmiştir. Eğitici bir müze ziyareti için, öğrencilerin eserlerle ilgili merak ettikleri malzeme ve teknik hakkında öğretmenlerin detaylı bilgi vermesinin gerekliliği araştırmadan çıkan sonuçlar arasındadır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'nın müze eğitimi konusunda görsel işitsel materyaller geliştirmesinin ve ilköğretim okullarında yaygınlaştırılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Müze koleksiyonlarında sergilenen eserler hakkında sinevizyon, video görüntüleri ya da işitsel materyallere ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlerin müze ziyaretlerinde yetersiz ve deneyimsiz oldukları söylenmiştir. Müzelerde çalışma atölyelerinin ve laboratuarların bulunmadığı, bu nedenle müzelerin sanat eğitimi amaçlı kullanılmadığını ifade etmişlerdir. Yine aynı araştırmada müze ve sanat galerileri ziyaretleri için yeterli zaman ve maddi imkânın olmadığı belirtilmiştir. Müzelerin okul idarelerine konferans, sinevizyon ya da müze koleksiyonları ile tanıtım yapmadığı ve okul – müze işbirliğinin sağlanamadığı ifade edilmiştir. Müzelerin, okulların ziyaretlerine ilgisiz kaldıkları ve ziyaret sırasında öğrenci kalabalığı sebebiyle müze salonlarında eğitim yapılmasının mümkün olmadığı ifade edilmiştir.

Süzen'in (2005) araştırması sonucunda resim-iş öğretmenleri, müze giriş ücretlerinin pahalı olması nedeniyle müze gezilerinin yapılamadığını ifade etmişlerdir. Müzeler tarafından ihtiyaç duydukları eğitim öğretim araçlarının sağlanmasının gerekliliğini ifade etmişlerdir. Müze eğitimi, müze gezi planları ve müze ziyaretlerinde

öğretim modellerini anlatan bir rehber kitaba ihtiyaçlarının olduğunu vurgulamışlardır. Müze ziyaretleri sırasında, öğrencilerin müzelerden eğitim amaçlı yeterince faydalanamadıklarını, bunun başlıca nedeninin müze ve sanat galerilerinin eğitim amaçlı nasıl kullanılacağının bilinmemesi olarak belirtmişlerdir. Müze koleksiyonlarındaki etiket bilgilerinin yeterince açık ve anlaşılır olmadığını bu nedenle koleksiyonlarda sergilenen eserler hakkında yeterli bilgiye ulaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Müze ziyaretleri için öğrencileri taşımada kullanılacak araçların temin edilmesinde okul yöneticileri ile sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Söz konusu araştırmanın büyük bir ilimsiz hatta başkentimiz Ankara'da gerçekleştirildiğine dikkat çekmek gerekmektedir. Diğer illerimizin imkânlarının daha kısıtlı olduğu açıkır.

"Anadolu Medeniyetleri Müzesinin İnteraktif CD Yoluyla İlköğretim Altıncı Kademe Öğrencilerine Tanıtılması" (Sudor, 2006) konulu yüksek lisans tezi interaktif CD yoluyla müze eğitiminin ilköğretim 6. sınıf öğrencileri üzerinde ne derece etkisi olduğu nasıl ilişkilendirmede bulunduklarına değinilmiştir. Araştırmada yarı yapılandırılmış anket yöntemi kullanılmıştır. Anket soruları öğrencilerin müze tanımlamalarına, müzelerin görevleri hakkındaki bilgilerine, müze çeşitlerine dayalı sorulardır. Öğrencilerde müze bilincinin oluşturulması yönünde bir araştırmadır. Araştırma, müze ziyareti yapan bir grup öğrenci ile interaktif CD yoluyla müze tanıtılan bir grup öğrenci karşılaştırması şeklindedir.

Bir başka araştırmada Mercin (2006) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın amacı, resim dersini müze kaynaklı oluşturmacı öğrenme yaklaşımı etkinliklerine göre uygulamanın, erişiye, kalıcılığa ve tutuma etkisi ile deney grubundaki öğrencilerin uygulanan öğretim hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Araştırmada hem nicel, hem nitel veri toplama yöntemlerinden yararlanılmış ve deneysel desen yöntemlerinden ön test-son test kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Araştırmada veriler; başarı testi (ön test-son test), tutum ölçeği ve görüşme formu ile elde edilmiştir. Elde edilen nicel verilerin analizinde ortalamalar arasındaki farkları saptamak amacıyla "t-testi", nitel bulguların analizinde ise "betimsel analiz"den yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, müze kaynaklı oluşturmacı öğrenme yaklaşımı etkinliklerine dayalı öğretimin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin erişi, kalıcılık ve tutum puanları açısından deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır. Ayrıca deney grubundaki

öğrenciler; resim dersinde uygulanan öğretime yönelik olarak, müze kaynaklı oluşturmacı öğrenme yaklaşımı etkinliklerine dayalı öğretimin derste başarılarını olumlu etkilediklerini belirtmişlerdir.

Bozdoğan ve Demirbaş (2006) yaptıkları çalışmada, bilim ve teknoloji müzelerinin fen öğretimindeki etkilerini incelemişlerdir. Yapılan çalışmaya Fen Bilgisi Öğretmenliği 4. sınıfında öğrenim gören 26 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçları çerçevesinde aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur;

1. Öğrencilerin gerek tarihi içerikli müzelere gerekse bilim ve teknoloji içerikli müzelere yaptıkları ziyaretlerin oranı oldukça düşüktür. Bunun arttırılması öncelikle müze ziyaretlerinin öneminin öğrencilere kazandırılması ile gerçekleşebilir. Özellikle üniversitelerde konunun uzmanları veya müze yetkililerinin yılda en az bir kez olmak üzere öğrencilere; çevrede bulunan müzeler, ziyaret saatleri, müzelerin içerikleri ve müze ziyaretlerinin önemi gibi konularda hizmet içi eğitim semineri vermesiyle bu sorunun çözümü yoluna gidilebilir. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında özellikle ailelerin bu konuda bilinçlendirilmesinin gerektiği görülmektedir.

2. Bilim ve teknoloji içerikli müzelerde bilgi edinmek daha eğlenceli olduğu için böyle sosyal faaliyetler ile ilköğretim öğrencilerinin fenne karşı olan olumsuz önyargılarından kurtulmalarını, fenne karşı merak duymalarını ve ilgilerinin artmasını sağlayabilir.

3. Bilim ve teknoloji içerikli müzelere yapılacak olan gezilerin ilköğretim öğrencilerinin gelecekteki yaşantılarına etkileri de çok önemlidir. Özellikle fen hakkında daha derinlemesine bilgilere ulaşmasını sağlayabilir.

4. Bilim ve teknoloji müzeleri yardımıyla ilköğretim öğrencilerinin fen okuryazarlığı kazanması, onların günlük yaşamda karşılaştıkları olayları yorumlamalarına yardımcı olabilir. Fenne karşı bakış açılarının değişmesi gelecekteki yaşantılarında bu alana yönelmelerini sağlayabilir.

Bir diğer araştırma; Yeşilbursa'nın (2006) "Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihi Yerleri Kullanarak Tarih Konularının Öğretimi" konulu yüksek lisans tezidir. Bu araştırmada, ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu" ünitesinin geleneksel yöntemle işlenişiyle, tarihi yerlerle öğretim yöntemine

göre işlenişi arasında, öğrencilerin akademik başarılarını etkileme ve bilgilerin kalıcılığını sağlama bakımından anlamlı bir fark olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Ön test-son test karşılaştırmalı deneysel yöntemin uygulandığı araştırma, 2004–2005 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Bursa ili, İnegöl İlçesinde yürütülmüştür. Tarihi yerlerle öğretim yönteminin uygulandığı deney grubu ile "Osmanlı Devleti'nin kuruluşu" ünitesi çerçevesinde Söğüt Ertuğrulgazi Türbesi, Bilecik Şeyh Edebâli Türbesi ve Bursa'daki Osmanlı Devleti Kuruluş dönemine ait cami, türbe, külliye, medrese, bedesten gibi tarihi yerlere alan gezisi düzenlenmiştir. Kontrol grubunda ise aynı konu sınıf ortamında geleneksel öğretim yöntemiyle işlenmiştir. Genel olarak araştırma sonucunda, öğrencilerin akademik başarılarını ve öğrenilenlerin kalıcılığını sağlama açısından daha çok duyu organına hitap eden, öğrenci merkezli öğretimi temel alan tarihi yerlerle öğretim yönteminin, geleneksel öğretim yöntemine oranla daha başarılı olduğu anlaşılmıştır.

Bir başka araştırma; Uslu'nun (2008) "İlköğretim İkinci Kademesinde Görsel Sanatlar Derslerinde Müze İle Eğitimin Etkileşimli (İnteraktif) Ortamda Gerçekleştirilmesi" konulu doktora tezidir. Bu araştırmada; İlköğretim okullarında gerçekleştirilemeyen müze kaynaklı eğitim durumları için alternatif bir program olarak; İlköğretim ikinci kademe görsel sanatlar derslerinde müze eğitiminin etkileşimi (interaktif) ortamda sunulması konu alınmıştır. Etkileşimli eğitim CD'si hazırlanarak, sunulmasının başarıya ve kalıcılığa etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Müzeler ve sanat galerileri okul dışı sanat eğitimi merkezleri olarak görülmelerine rağmen, çeşitli nedenlerle ilköğretim öğrencilerinin çoğu müzelere gidememekte ya da müzelerden yeterince yararlanamamaktadırlar. Araştırmada, literatür taramalarının yanı sıra, nicel ve nitel veri toplama yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda araştırma; "çok denekli – çift faktörlü deneysel desen" kullanılarak, ön test – son test kontrol gruplu desen üzerinde yürütülmüştür. Araştırma süresince; İlköğretim 7. sınıflarda Görsel Sanatlar Dersi içinde yer alan müzeye dayalı konuların öğretiminde iki farklı öğretim yöntemi kullanılmıştır. Gruplardan birisine sahip oldukları olanaklar doğrultusunda gerçekleştirilen geleneksel öğretim yöntemi; diğerine ise, konu kapsamında "bilgisayar destekli etkileşimli öğretim yöntemi" denenmiştir. Deney grubuna dijital (sayısal) ortamda etkileşimli öğretim yöntemi uygulanırken, Çok Alanlı Sanat Eğitimi yönteminden de yararlanılmıştır.

Uslu'nun (2008) bu araştırmadan elde ettiği sonuca göre; deney grubu ile kontrol grubu öğrencileri arasında anlamlı bir fark vardır. 7. sınıflarda Görsel Sanatlar Dersi içinde yer alan müzeye dayalı konuları içeren müze eğitim CD'si ile ders yapmanın başarı ve bilgilerin kalıcılığında etkili olduğu görülmüştür. Müze Kaynaklı Eğitim CD'si ile yapılan ders uygulamalarıyla ilgili öğretmen ve öğrencilerin görüşleri olumludur.

Bir diğer araştırma; Bozdoğan'ın (2007) "Bilim ve Teknoloji Müzelerinin Fen Öğretimindeki Yeri ve Önemi" konulu doktora tezidir. Betimleme (Survey) yönteminin kullanıldığı araştırmanın I. bölümünde bilim ve teknoloji müzelerine yapılan gezilerin sıklığı, gezilerde karşılaşılan sorunların betimlenmesi, bu sorunlara çözüm yolları getirilmesi ve fen öğretiminde kullanımının arttırılması amaçlanmıştır. Bu çerçevede çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulardan oluşan anket formları Ankara il merkezi ve ilçelerinden tesadüfi olarak seçilen 17 ilköğretim okuluna posta yolu ile gönderilmiştir. Bu okullardaki 31 idarecinin, 50 fen öğretmeninin, 349 ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıf öğrencisiyle 93 öğrenci velisinin görüşleri alınmıştır. Araştırmanın II. Kısmı ise tek grup ön test – son test deneysel desen modeline göre tasarlanmıştır. Bu kısımda bilim ve teknoloji müzelerine yapılan gezilerin ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin fen konularına karşı ilgi ve akademik başarılarına etkisi incelenmiştir. Bu kapsamda ilköğretim okulları arasından tesadüfi örnekleme ile seçilen 2 ilköğretim oklunda öğrenim gören toplam 77 ikinci kademe öğrencisinin Enerji Parkı'ndaki ve Feza Gürsey Bilim Merkezi'ndeki sergiler ve deney düzenekleri çerçevesinde ayrı ayrı hazırlanan "İlgi Ölçeği" ve "Akademik Başarı Testi"ne verdikleri cevaplar ışığında veriler elde edilmiştir. 2005–2006 öğretim yılında gerçekleştirilen araştırmanın genel amacı çerçevesinde; cevapları aranan alt problemlere yönelik anket formları ile toplanan verilerin gerekli istatistiksel çözümleri için, SPSS (Statistical) Packet For Social Sciences) programından yararlanılmıştır. Araştırmada (f) frekans, (%) yüzde, ($\overline{X}$) aritmetik ortalama, Tek Faktörlü Anova ve Basit Regresyon analizlerinden yararlanılmıştır. Araştırma sürecinde belirlenen verilerin analiz edilmesi ile aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

1. Ankara'da bulunan bilim ve teknoloji müzelerine yapılan ziyaretlerin büyük oranda okullar aracılığıyla yapıldığı; ailelerin çocukları ile müzelere gitme oranının ise oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Müzelere gidilememesinin nedenleri okulların

ve öğrencilerin maddi imkânsızlıklar içerisinde olması, ulaşım vasıtası sağlanamaması, bürokratik işlemlerin fazla olması, müfredat konularının ağır olması nedeniyle bu tür etkinliklere gerekli zamanın ayrılamaması, aile bireylerinin yoğun çalışma temposu, eğitimsizlik ve ilgisizlik olarak belirtilmiştir.

2. Feza Gürsey Bilim Merkezi'nde ve Enerji Parkı'nda bulunan araç gereçlerin ve burada yapılan etkinliklerin, öğrencilerin Fen konularına karşı ilgilerini ve akademik başarılarını anlamlı bir şekilde geliştirmede ve devamının sağlanmasında önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Her 3 deney grubunda da akademik başarıların öğrencilerin ilgi puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olmadığı görülmüştür.

2.3.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Gilbert (1962), biyoloji ile ilgili daha önceden belirlenen bir konunun öğretilmesinde müze kullanımının etkililiğini araştırmıştır. Araştırma sonucunda müzeyi ziyaret eden grubun biyolojiye karşı başarılarında ve ilgilerinde ileri düzeyde bir artış olduğunu tespit etmiştir. Bu sonuçlar çerçevesinde Doğa Tarihi Müzelerinin biyoloji dersleri için öğrencilerin başarılarını ve ilgilerini belirli ölçüde arttıran zengin bir kaynak olabileceğini ifade etmiştir.

Beiers ve McRobbie (1992) 7. sınıf öğrencilerinin etkileşimli bilim müzesi gezisi sonrası "Ses" ile ilgili kavramları anlama düzeylerindeki değişimi incelemişlerdir. Araştırma sonucunda "Ses" kavramı ile ilgili farklı geçmiş bilgilere sahip olan öğrencilerin kavrama düzeylerinde farklılıklar olduğunu ve bu çerçevede informal öğrenme ortamları olan bilim müzelerinin sınıf ortamlarındaki eğitimi zenginleştireceğini ve geliştirebileceğini dile getirmiştir.

Chi-Chin (1995) müze rehberlerinin müze ziyaretçileri ile müzedeki sergiler arasında köprü kurarak önemli rol oynadığını ve rehberlerin becerilerinin özellikle müzedeki ziyaretçilerin öğrenmelerini etkilediğini belirterek, Tayvan'da bulunan Ulusal Doğa Bilim Müzesi'nde çalışan 16 rehberin görüşleri ışığında;

1. Bilim müzelerinin eğitimsel işlevleri ve amaçları nelerdir?
2. Rehberlerin Bilim Müzesi'ndeki fonksiyonları nelerdir?
3. Yetenekli rehber olmanın şartları nelerdir?

4. Profesyonel rehberlik nasıl yapılır? Sorularına cevap aramıştır.

Araştırmanın sonuçları çerçevesinde birçok stratejinin formal ve informal eğitim sistemi arasındaki akrabalığı işbirliğine dönüştürecek bir fırsat sağlayamadığını, sosyal eğitim kurumlarından biri olan ve hayati bir fonksiyonu olan bilim müzelerinin bu fırsatı sağlayabilecek çok önemli kaynaklar olduğunu dile getirmiştir. Sonuç olarak bilim müzelerinde sadece bilginin aktarılmasının (bilişsel öğrenme) söz konusu olmadığını, bunun yanında tutumların değişmesi ve ilgilerinin artması gibi duyuşsal alana da hitap ettiğini belirtmiştir. Bunun için bilim müzelerinin eğitimsel amaçlarının dikkatle uygulanması ve rehberlerin profesyonel olarak eğitilmesi gerekliliği ortaya konmuştur.

Yarbrough (1996) yaptığı çalışmada, müze – okul işbirliği ile gerçekleştirilen "Aile Bilim Gecesi" programının, çocukların fen eğitimine katkıda bulunup bulunmadığını incelemiştir. Araştırmanın sonucunda geliştirilen bu programın yerel seviyede çocukların duyuşsal olarak fen öğrenmelerine yardımcı olabilecek bir metod olduğu dile getirilmiş, ailelerin de bu programa katılmaları; çocuklarının gerek okulda gerekse bilim müzesinde fenne karşı motivasyonlarının artmasına yardımcı olduğu tespit edilmiştir. Programa katılan çocukların bir kısmının, yapılan görüşmelerde feni sevmedikleri görülmüş ama annelerinin program çerçevesinde olumlu yaklaşımları ve yönlendirmeleri neticesinde çocukların feni sevmeye başladıkları tespit edilmiştir.

Anderson ve Lucas (1997) yaptıkları çalışmalarında, informal öğrenme ortamları olan bilim müzeleri ve bu müzelerdeki sergilerin, öğrencilerin bilişsel öğrenme düzeylerine etkisini incelemişlerdir.

Griffin ve Symington (1997) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin informal eğitim ortamlarına yapılan okul gezisi sürecindeki görev ve sorumluluklarını ve derece yerine getirdiklerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin müzeler ve bu gibi informal eğitim ortamlarını nasıl kullanacakları hakkında açık bir fikre sahip olmadıkları; müzedeki materyaller ve etkinlikler ile okul müfredatındaki gerekli konuları ilişkilendirmede çok fazla çaba sarf etmedikleri ortaya çıkmıştır. Araştırmanın sonuçları ışığında öğretmenlerin, müzelerde doğal öğrenme davranışlarını ortaya çıkaracak eğitim yönlü planlar yapmaları ve sınıf ortamlarında yapılandırmacı öğretim

teorilerine yer vermeleri ile müzelere yapılacak okul gezilerinin daha etkili olabileceğini dile getirilmiş ve aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur;

1. Müze gezileri sınıfta öğrenilen konular ile bütünleştirilmeli ve okul müfredatındaki konuları tamamlayıcı bir rol üstlenmelidir.

2. Öğrencilerin sorularına kendi kendilerine cevaplar bulacağı yaklaşımlar kullanılmalıdır.

3. Öğrenciler müzelerde daha fazla soru sormaları için teşvik edilmelidir. Bu öğrencilerin müzelerdeki konulara karşı ilgilerini arttırmakta ve daha fazla sonuçlara ulaşmalarına yardımcı olmaktadır.

4. İstenilen davranışların doğal olarak ortaya çıkması için uygun öğretim yöntemleri kullanılmalı ve sınıf gezilerinde kullanılmak üzere müze eğitim programları geliştirilmelidir.

5. Sosyal etkileşimi sağlayan öğrenme sitilleri, yaklaşımları ve stratejileri geliştirilmelidir.

6. Öğrencilerin ihtiyaçları göz önüne alınmalı ve öğretmenlerin farklı öğretim ortamlarına adapte olmaları sağlanmalıdır.

Knapp (2000) yaptığı çalışmada, uzun süreli alan gezisi uygulamalarının öğrencilerin hafızalarındaki etkilerini incelemiştir. Yaklaşık 18 ay süren programın sonucunda uygulama çalışmalarındaki etkinlikler ve sergilerle ilgili olarak ilköğretim öğrencilerinin kalıcı bilgiler edindikleri ve yapılan uygulamalar ile oldukça fazla deneyim kazandıkları tespit edilmiştir. Bunun yanında öğrencilerin uygulanan etkinliklerin ve sergilerin içerdikleri konulara karşı ilgilerinin de arttığı görülmüştür. Bu çerçevede uzun süreli alan gezisi uygulamalarının öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal alanlarına önemli etkileri olduğu ve bu nedenle gezi çalışmalarının uzun süreye yayılmasının gerekliliği dile getirilmiştir.

Lucas (2000) yaptığı çalışmada, öğretmenlerin hazırladıkları müze gezi planı ve uygulama çalışmaları ile öğrencilerinin gezi boyunca müzedeki sergilerle nasıl etkileşimde bulunduğunu incelemiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin hazırladığı gezi planının ve uygulamalarının müzenin misyonu ile paralellik gösterdiğini, planların

müfredatla ilişkilendirilmesi ile öğrencilerin daha bilinçli ve duyarlı bir şekilde bilim merkezini ziyaret ettiğini, bu şekilde planlanan gezilerin müzelerde nitelikli etkileşime olanak sağlayacağını ve öğrencilerin fen ile günlük yaşamda karşılaştıkları olaylar arasında ilişki kurmalarına ve bu olayları anlamalarına yardımcı olacağını dile getirmiştir.

Mcleod and Kilpatrick (2001), "Exploring science at The Science Museum" isimli çalışmalarında, bilim merkezlerinin ve çocuk müzelerinin öğrencilerin okulda öğrendiklerine doğrudan ilişki kuran ve matematik, Fen ve Sosyal çalışmalardaki kavramları keşfetmeleri için araştırma imkânı sağlayan zengin eğitim programları içerdiklerini belirtmişlerdir. Bu çerçevede okullar ile bilim merkezleri ve çocuk müzeleri arasında yapılacak işbirliğinin önemini dile getirmişler ve çeşitli bilim merkezlerindeki öğretmen yetiştirme programları hakkında bilgi vermişlerdir.

Griffin (2004) yaptığı çalışmada, son 10 yılda müzelere yapılan okul gezilerini ve bu kapsamda yapılan bilimsel araştırmaları değerlendirmiştir. Özellikle son 30 yılda müze ve eğitim ilişkisi üzerine birçok araştırma yapıldığını belirterek, bunları "alan gezilerinin eğitim değerleri", "alan gezisi çerçevesinde yapılan hazırlıkların etkisi" ve "alan gezilerinin öğrencilerin öğrenme düzeylerine etkisi" ile ilgili yapılan araştırmalar olarak 3 grupta incelemiştir.

Öğrencilerin ve öğretmenlerin informal eğitim ortamlarındaki algılamalarının ve eğitim beklentilerinin bu alanda yapılan ilk çalışmalar olduğunu, bunu aile – öğrenci – motivasyon türündeki araştırmaların ve okul gruplarının müze ziyaretleri sırasındaki sosyal etkileşimde bulunmalarının öğrenme düzeylerine etkileri ile ilgili araştırmaların izlediğini belirtmiştir. Öğrencilerin müzelerdeki objelere ve sergilere karşı ilgi düzeyleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin tespit edilmesi üzerine özellikle son 10 yılda ziyaretçilerin grup olarak değerlendirilmesi yönündeki araştırmalar yerine bireysel olarak değerlendirilme yapılan araştırmalara yoğunluk verildiğini belirten araştırmacı, sosyo-kültürel özellikler ile eğitim ilişkileri, müze gezi programları, öğretmenlerin ve rehberlerin müze eğitimine etkileri ile ilgili de yoğun olarak araştırma yapıldığını dile getirmiştir. Şu ana kadar yapılan araştırmalar ışığında, müzenin okuldaki eğitimi destekleyen çok önemli unsur olduğunu ve okulda öğrenilen konuları tamamladığını, müze gezisi öncesi yapılan hazırlıkların gezilerin amaçlarına ulaşmasına katkılar

sağladığını; müzelerin öğrencilerin ilgileri çerçevesinde çeşitli fırsatlar sağladığını ve öğrenmeyi kolaylaştırdığını vurgulamıştır.

Bowker (2004) yaptığı çalışmada, Cennet Bahçesi Projesi kapsamında hazırlanan geniş çaplı eğitim programının müze gezisi boyunca ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin eğitimine etkilerini araştırmıştır. 8 farklı ilköğretim okulunda öğrenim gören 72 öğrencinin katıldığı araştırmanın sonucunda, öğrencilerin geziden çok hoşlandıkları, bitkilere ve yaşama alanlarına olan ilgilerinin arttığı tesbit edilmiştir. Gezi öncesi "Bitkiler çok sıkıcıdır", "Hiçbir şey yapmadan duruyorlar", "Tam kızlara göre bir konudur." gibi düşüncelerde olan öğrencilerin gezi sonrası bitkiler ve günlük yaşamdaki yeri ile ilgili algılarının değiştiği görülmüştür. Bunun yanında yapılan etkinliklerde kullanılan duyu organı sayısı arttıkça, öğrencilerin hatırlama düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin birbirleri de arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin birbirleri ile etkileşim içinde olduğu ve birbirlerine yaşadıkları deneyimleri anlattıkları gözlenmiştir. Bu da sosyal çevrelerin fen eğitiminde çok önemli etkilerinin olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırmanın en önemli sonuçlarından biri de, öğretmenlerin proje kapsamında yapılan gezi için ön hazırlık yapmada ve müze eğitim programı ile okuldaki müfredat programındaki konuları ilişkilendirmede sıkıntı yaşadıklarının görülmesidir.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda; çocuklara bilişsel, duygusal ve sosyal öğrenme fırsatları sağlayan bu tip projelerin ve bu projeler kapsamında yapılacak olan eğitim etkinliklerinin okul müfredatında işlenecek konularla ilişkilendirilmesi, çocukların o konuları daha iyi anlamalarında katalizör görevi göreceği vurgulanmıştır. Kısacası yapılan çalışma, müze gezileri çerçevesinde doğru etkinlikler ve yönlendirmeler yapılmasının, öğrencilerin algılarında olumlu değişikliklere yol açacağını göstermiştir.

Kisiel (2005) yaptığı çalışmada, bilim müzesi gibi informal eğitim ortamlarına yapılan ziyaretlerin, öğrencilere ne gibi katkıları olduğunu araştırmış ve bu kapsamda yaklaşık 400 ilköğretim ikinci kademe öğretmenin gerek yüz yüze, gerek mail gerekse posta yoluyla görüşlerini almıştır. Bunun yanında bu ortamlara yapılan ziyaretlerde, öğretmenlerin hazırladıkları gezi planlarının etkisi olduğunu ifade ederek, Doğa Tarihi

Müzesi'ni ziyaret eden öğretmenler ile görüşmeler yapmış ve gezi planlarını incelemiştir. Nitel ve nicel metotların kullanıldığı araştırmanın birinci kısmında,

Öğretmenlerin,

1. Müfredatla ilişkili olsun olmasın öğrencilerin bu tip gezilerden yeni bilgiler edindiklerine,

2. Müzelerde ilk elden kazanılan deneyimlerin öğrencilerin eğitimine önemli katkılar sağladığına,

3. Müze gezileri sayesinde öğrencilerin okulda kazandığı bilgileri daha da anlamlı hale getirdiklerine ve farklı bakış açıları kazandıklarına,

4. Müze gezilerinin öğrencilere tamamen yeni deneyimler kazandırdığına ve bu deneyimlerin öğrencilerin gelişmesine ve gelecekteki eğitimlerine olumlu etki yaptığına,

5. Müze gezilerinin öğrencilerin bazı konu ve kavramlara ilgi duymasını sağladığına ve öğrencilerin daha fazla keşfetmeye; öğrenmeye motive olduklarına inandıklarını tespit etmiştir.

Öğretmenlerin gezi planlarının; okul müfredatıyla olan ilişki düzeyi, temel eğitim deneyimleri sağlama düzeyi, yaşam boyu eğitime teşvik etme düzeyi, ilgi ve motivasyonu geliştirme düzeyi, yeni deneyimler kazandırma düzeyi, analiz etme kapasitesinde değişiklik meydana getirme düzeyi, eğlenmeye fırsat sağlama düzeyi ve okul beklentilerini karşılama düzeyi ile ilişkisinin incelendiği araştırmanın ikinci kısmında, öğretmenlerin oldukça yetersiz olduklarını görmüştür. Bunun gezi planlarını müfredatla ilişkilendirmemelerinden, öğretmenlerin kişisel ve meslekî bilgi ve becerileri düzeylerinin farklı olmasından ve ziyaretçilerin farklı ilgi ve deneyimlere sahip olmalarından kaynaklandığı belirtilmiştir.

Rapp (2005) yaptığı çalışmada, çocuk müzelerinin bilişsel ve sosyal olarak özel eğitime ihtiyaçları olan öğrencilere eğitimsel açıdan katkılarını incelemiştir. Teorik olarak sosyal yapılandırmacılığa dayanan araştırmaya 26 ilköğretim 3. sınıf öğrencisi katılmıştır. Bu öğrencilerden altısı özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerden seçilmiştir.

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde; sınıflardaki temel eğitimi tamamlayıcı bir fonksiyonu olan çocuk müzelerinin, öğrencilere pozitif tutumlar kazandırdığı görülmüştür. Müze ortamlarındaki eğitim süresince genel eğitimdeki öğrenciler ile özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler arasında herhangi bir anlamlı fark görülmemiştir. Bütün öğrenciler eğlendiklerini, sergileri ve etkinlikleri çok ilginç bulduklarını dile getirmişler; birbirleri ile etkileşimde bulunmuşlar ve birbirlerine yardım etmişlerdir. Sonuç olarak öğrencilerin hiçbirinde müze gezisi esnasında bir yetersizlik görülmemiş ve bütün öğrencilerin müzedeki gezide yüksek derecede güdülendikleri tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin hepsi müze gezisinden çok zevk aldıklarını ve aileleri ile de müzeye gitmeyi umut ettiklerini dile getirmişlerdir.

Bu çerçevede aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur;

1. Etkili bir eğitim için informal ortamlar olan müzeler ile formal çevreler olan sınıflar birleştirilmelidir.

2. Uzun süreli ve tekrarlanan müze gezileri öğrencilerin derinlemesine öğrenme ve kavramlarına olanak sağladığı için müze gezileri çok sık tekrarlanmalıdır.

3. Ziyaretçiler her geldiğinde sergilerden yeni bilgiler edinerek sürekli kendilerini geliştirdiği için sergiler değişmemelidir.

Lukas ve Ross (2005) Chicago Lincoln Hayvanat Bahçesi'nin ziyaretçilerin bilgi ve tutum düzeylerine etkilerini inceledikleri çalışmada, hayvanat bahçelerine yapılan gelişigüzel ziyaretlerin, ziyarete gelen bireylerin bilgi düzeylerinde ve tutumlarında değişikliğe yol açmadığını, dolayısıyla bu tip ziyaretlerin hiçbir eğitimsel fonksiyonunun olmadığını ortaya koymuştur. Bunun yanında hayvanat bahçelerine daha önce gelen ziyaretçilerin ilk defa gelen ziyaretçilere göre daha fazla bilgiye sahip oldukları ve daha yüksek tutumlar kazandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca yaşça büyük olan ve eğitim seviyesi yüksek olan ziyaretçilerin de araştırma çerçevesinde daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. Sonuç olarak araştırma, gerek formal gerekse informal çevrelerde kazanılan deneyimlerin, bireylerin bilgi ve tutum düzeylerinin artmasına olanak sağladığını ortaya koymuştur.

Kisiel (2006) yaptığı çalışmada, müzelerde uygulanmak üzere hazırlanan birbirinden farklı 2 müze çalışma kâğıdının öğretmenler tarafından seçimini vebu seçime etki eden faktörleri incelemiştir. Araştırmaya 66 öğretmen ve 40 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin %56'sının inceleme yönlü, %44'ünün ise kavram yönlü çalışma kâğıtlarını tercih ettiği görülmüştür. Öğretmenlerin, sınıf düzeyi arttıkça inceleme yönlü çalışma kâğıtlarının müze gezilerinde daha etkili olduğunu belirttikleri tespit edilmiştir. Bununla beraber öğretmen adaylarının inceleme yönlü çalışma kâğıtlarını, öğretmenlerin ise kavram yönlü çalışma kâğıtlarını daha fazla tercih ettiği görülmüştür. Bu sonuç iş tecrübesinin seçime etki ettiğini göstermiştir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin görev yoğunluğu, çalışma kâğıtlarındaki soru formatları, bilişsel düzeyleri, öğrencilerine karşı ilgileri ve gezi esnasındaki yönlendirme ve kontrol etme düzeyleri gibi etmenlerinde çalışma kâğıtlarının seçimine etki eden unsurlar olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar neticesinde öğretmenlerin müze gezileri ile ilgili önyargılarının ve olumsuz bakış açılarının değiştirilmesi gerektiği belirtilmiş, müze görevlilerine bu konuda çok iş düştüğü dile getirilmiştir.

Amerika'da, National Trust ve National park Service, işbirliği gereken tarihi yerler öğretim programını (TWHP-Teaching With Historic Places) geliştirmiştir. 1991'de bir grup eğitimci, kendini tarihi yerleri korumaya adayanlar ve uzmanların tavsiyelerine dayanarak öğretmenlerin kullanabilecekleri eğitimsel materyal üretmeye başladılar. Tavsiye edildiği üzere, öğrenciler gidemese de onların sınıfta kullanabilecekleri hem kayıtlı tarihi yerlerle ilgili müfredat odaklı ders planları düzenleme hem de tarihi yerleri koruyanları, tercümanları ve öğretmenlerin birlikte çalışmaları için, eğitim amaçlı seminer ve yayınlar geliştirmeye başladılar (Shull, 2000: 50).

1991'de kuruluşundan itibaren, Tarihi Yerlerle Öğretim Programı, öğretmenlere tarihi yerleri sınıfa getirmelerine yardım eden çeşitli ürünler yarattı. Bunların içinde belki de ülke çapında en iyi bilineni, National Register mülküne dayalı ders planlarıydı. Bu ders planları öğrencilerin ana kaynaklardan kanıt, tarihi ve çağdaş resimleri, haritaları ve diğer dokümanları topladıkça onların birer tarihçi olmalarına olanak sağlar. Tarihin ortaya çıktığı gerçek yerleri inceledikçe, bu yerleri ziyaret etmeyen öğrenciler

bile geçmiş hakkında heyecanlanır ve ulusunun değerlerini, kültürel kaynaklarının değerinin bilincine varırlar (Olio, 2000: 10).

Programın en önemli bölümü kısa ders planları serisidir. Her bir ders bir veya daha fazla tarihi yeri, tarih ve Sosyal Bilgiler müfredatına bağlı kapsamlı konular, yayınlar ve olaylarla bağdaştırır. Tarihi yerlerde öğretim programının amaçlarından biri, öğretmenlerin yazılı kaynakları kolaylıkla kullandıkları gibi tarihi yerleri de kaynak olarak kullanmalarını sağlamaktır (Boland, 1994: 34).

"Küresel miras eğitimi"nin arkasındaki düşünce, müfredata yeni maddeler eklemek değil, temel kaynak materyali olarak tarihi yerleri ve onunla ilgili bilgileri kullanarak çoktandır öğretilen konular hakkında öğretmenlerin, öğrencilerini heyecanlandırmalarına yardım etmektir (Boland, 1991:6).

Tarihi yerlerle öğretim, tarihi yerlerin öğrencilere ziyareti mümkün olmadığı zaman bile öğrenmeye yardım ettiğini göstermiştir. Bunun yanında, tarihi yerleri bizzat ziyaret etmek, özel bir tarih içinde olma hissi verir. Amerika'da, alan çalışmalarının hem anlam hem de düşünme becerilerini öğrenmeyi nasıl zenginleştirdiğini göstermek için yerel tarihi yerleri incelen yürüyüş turları düzenlenmiştir. Bu çalışmalar, dikkatli gözlemcilerin tarihi yerlere sadece bakarak çok şey öğrenebilir sözünü onaylamaktadır. Bu çalışmalar yapılırken yedi basamaklı bir yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemin hem yetkililere hem de öğretmenlere kendi toplumlarındaki tarihi yerleri kullanarak alan çalışmaları yaratmalarına yardım etmesi düşünülmüştür. Bu basamaklar şunlardır (Harper, 2000: 23).

1. Yer Seçmek: İlk basamak alan çalışmasının nerede yapılacağına karar verilmesidir. İdeal olarak bu yer iyi belgelenmiş, görsel olarak ilginç olmalı ve önemli bir hikâyeyi anlatmalıdır.

2. Araştırmayı Yapmak: Bazı yerler hakkında bilgi edinmek, daha fazla araştırma yapmak veya bir uzmanı bulmayı gerektirir.

3. Odak Noktası Belirlemek: Birçok tarihi yerin söylenecek bir sürü hikâyesi vardır. Alan araştırması için hangi hikâye üzerinde yoğunlaşacağına karar vermenin en iyi yolu, müfredatın gerektirdiği yer, anlam ve beceri arasındaki bağı keşfetmektir.

4. Geziyi Planlamak: Alan çalışmasına katılımcılara hedefleri gerçekleştirmek için ihtiyaç duydukları fiziksel kanıtı sağlamalıdır. Planlama o alanda yapılmalıdır.

5. Çalışma Kâğıtları Yaratmak: alan çalışmasına katılanlar, gördükleri şeye dikkatlice bakmalarına yardım etmesi için yardıma ihtiyaç duyarlar. Bu yardım çalışma kâğıtlarıdır. Çalışma kâğıdı ne sorarsa sorsun, katılımcılar kaçınılmaz olarak kendilerine sorulanlardan ve olasılıkla bilinçli olarak baktıklarından daha fazla şeyler görürler. Çalışma kâğıtları, özellikle grup kendi kendilerine gezilere çıktıklarında önemlidir.

6. Alan Çalışmasını Tanıtmak: Çalışma grupları kurmaya, sözcüler seçmeye, harita, çalışma kâğıdı vb. dağıtmaya ek olarak tanıtımlar, bazen geçmiş bilgiyi de içerir. Alan çalışmasından önce tarihi bir içerik sağlamak sonraki gözlemler için kavramsal bir çerçeve oluşturur. Gözlem beklentilerle yönlendirilemez. Çünkü insanlar, çevrelerine çocukların gözüyle bakarlar, yani gördüklerini incelemeden. Hatta gözlem sırasında ortaya çıkan soruları cevaplandıran tarihi bilginin hatırlanma olasılığı çok yüksektir. Son olarak, katılımcılar kendileri cevapları buldukları zaman, gerçek tarihi araştırmanın heyecanını tatmış olurlar.

7. Peş Peşe Görüşmeler: Bu alan çalışmanın en heyecanlı bölümüdür, fakat aynı zamanda çok iş yapılması gereken bölümüdür. Gruplar gördükleri karşısında heyecan dolu halde geri gelirler. Önemli kanıtları keşfeden fakat bu kanıtın nerede ortaya çıktığını bilmeyen dedektifler gibidirler. Tartışmayı anlamlı sonuçlara yönlendirirken bu heyecanını korumak, genellemelerin müfredat ihtiyacına uymasını sağlarken gözlemleri değerlendirmek ve bu genellemelerin doğal bir şekilde oluşmasına izin vermek zordur. Ayrıca hem özel bir tarihi yerin, tarihle ilgili neyi öğretebileceğini göstermek hem de tarihi yerlere bakmaktan, onları anlamaya doğru bir gelişmeye model olmak zordur.

Yukarıdaki yedi basamağı tamamlayıcı olarak iki genel prensip bulunmaktadır. Birincisi, zamanlama kritiktir. Etkili bir alan çalışmasını bir günden az bir sürede tamamlamak zordur. İkinci olarak, takım çalışmasını yaratma ve yürütme, işlemi kolaylaştıracaktır.

BÖLÜM IIII

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni (modeli), araştırma grubu, evren ve örneklem, veri toplama araçları, veri toplama süresi ile toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

"İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi" Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesiyle bağlantılı olarak, Sosyal Bilgiler derslerinde İstanbul'daki bazı tarihi mekânları sınıf ortamında öğretmen anlatısına dayanan geleneksel yöntemle işlenişiyle, tarihi yerleri kullanarak işlenişi arasında; öğrencilerin akademik başarılarını etkileme bakımından anlamlı bir fark olup olmadığını saptamayı amaçlayan bu çalışmada deneysel yöntem kullanılmıştır. Ayrıca, çalışmada elde edilen nicel bulguları desteklemek amacıyla nitel bulgulara da başvurulmuştur.

Deneysel desenler, neden – sonuç ilişkilerini belirlemeye çalışmak amacı ile doğrudan araştırmacının kontrolü altında gözlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma desenleridir (Karasar, 2005: 87). Büyüköztürk (2007:3) ise deneysel deseni, değişkenler arasındaki neden sonuç ilişkilerini keşfetmek amacı için kullanılan araştırma desenleri olarak tanımlamıştır.

Modelde grupların yansız atama yoluyla eşitlenmeleri için özel bir çaba harcanmamıştır. Grupların hangisinin deney ve hangisinin kontrol grubu olacağı yansız bir seçimle kararlaştırılmıştır. Her iki grupta da deney öncesi ve deney sonrası ölçmeler yapılır (Karasar, 2005: 97). Sonuç olarak bu desenin; deneysel işlemin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin test edilmesiyle ilgili olarak araştırmacıya yüksek bir istatistiksel güç sağlayan, elde edilen bulguların neden – sonuç bağlamında yorumlanmasına olanak veren ve davranış bilimlerinde sıklıkla kullanılan güçlü bir desen olduğu söylenebilir (Büyüköztürk, 2007: 27). Araştırmada İstanbul Yıldıztepe İlköğretim Okulu 7. sınıf öğrencilerinden 2 grupta toplam 80 öğrenci seçilmiştir. Gruplardan biri deney, diğeri kontrol grubu olmak üzere random (rastlantısal) olarak atanmıştır. Katılımcılar deneysel işlemden önce ve sonra bağımlı değişkenlerle ilgili olarak ölçüme tabi tutulmuşlardır. Deney grubunda İstanbul'daki bazı tarihi mekân ve müzelere dayalı konuların

öğretiminde tarihi yerleri kullanarak öğretim etkinliklerine yer verilirken, kontrol grubunda aynı üniteye ilişkin geleneksel öğretim etkinliklerine yer verilmiştir.

Araştırma sırasında "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi işlenmeden önce deney ve kontrol gruplarına "Ön Test", deneysel işlemlerin sonunda "Son Test" uygulanmıştır.

Tablo 1 Araştırmanın Modeli

Grup	***Uygulama Öncesi***	***Uygulama Şekli***	***Uygulama Sonrası***
Deney	Ön test	Tarihi Yerlerle Öğretim	Son test
Kontrol	Ön test	Geleneksel Yöntem	Son test

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul İli, Bağcılar İlçesi 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise; İstanbul İli, Bağcılar İlçesindeki Yıldıztepe İlköğretim Okulu 7/L sınıfı "tarihi mekân ve müzeler" kullanılarak öğretimin uygulandığı deney gurubu, geleneksel anlatım yönteminin kullanıldığı 7/H sınıfı kontrol grubu olarak yansız seçim yoluyla atanmıştır. Örneklemi oluşturan okul, sınıflar ve öğrenci sayıları tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2 Araştırmanın Örneklemi

Grup	***Okul***	***Sınıf***	***Öğrenci Sayısı***
Deney	Yıldıztepe İ.Ö.O.	7/L	40
Kontrol	Yıldıztepe İ.Ö.O.	7/L	40

3.3. Verileri Toplama Araçları

Araştırmanın alt problemlerini test edebilmek ve "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi ile ilgili olarak İstanbul'un bazı tarihi mekân ve müzeleri konusunda öğrencilerin sahip oldukları akademik başarı düzeylerini ölçmek için 30 sorudan oluşan çoktan

seçmeli bir başarı testi hazırlanmıştır. Testte sorulacak 30 sorunun tespit edilebilmesi için araştırmacı tarafından öncelikle 48 soru hazırlanmış, güvenirlilik ve geçerliliğin belirlenmesi amacıyla oluşturulan bu test bir üst sınıfta (8. sınıf), İstanbul İli, Bağcılar İlçesinde 275 öğrenciye uygulanmıştır. (8. sınıflara uygulanmasının sebebi konuyu daha önce görmüş olmalarıdır.) ITEMAN programıyla güvenirlilik ve geçerlilik testi sonuçları yorumlanmış ve soruların madde analizi yapılarak soru sayısı 30'a indirilmiştir. Öğrencilerden toplanan nicel verileri nitel veriler ile desteklemek için deneysel işlem sonrası deney grubu öğrencilerine görüşme tekniği uygulanmıştır. 30 sorudan oluşan bu test araştırmanın ön testi ve son testi olarak uygulanmıştır. Araştırma ölçeğinin güvenirliliği (ronbach) Alfa Katsayısına göre 0,924 çıkmıştır.

Deney ve kontrol gruplarının birbirine denk olup olmadığını saptamak için ön test puanları karşılaştırılmıştır.

Deney ve kontrol gruplarının ön testten aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Bu alt probleme cevap bulabilmek için deney ve kontrol gruplarının ön test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına bağımsız örnekler t- testi ile bakılmıştır.

Tablo 3 Deney – Kontrol Grubu Ön test Karşılaştırması

Grup	***N***	***Ortalama***	***Ss***	***T***	***Sd***	***p***
Deney	40	69,90	16,14	0,39	78	0,701
Kontrol	40	68,58	14,58			

Tablo 3'te deney ve kontrol gruplarına ait ön test puanlarının bağımsız örnekler t-testi sonuçları görülmektedir. Deney grubu öğrencilerinin ön test ortalama puanları 69,90; standart sapmaları 16,14 iken, kontrol grubu öğrencilerinin ön test ortalama puanları 68,58; standart sapmaları ise 14,58'dir. Deney grubu ile kontrol grubu arasında farklı uygulamalardan önceki ön test puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. ($t_{(40)}$ = 0,39; p>0,05). Bunun temel nedeni ise öğrencilerin bu üniteye

ait bilgi düzeylerinin birbirine yakın olmasıdır. Başka bir ifadeyle deney ve kontrol gruplarının başlangıçta bilgi düzeyleri açısından denk olma şartı sağlanmıştır.

Araştırma sürecinde ön test uygulandıktan sonra deney gurubunda "Tarihi Yerlerle Öğretim Yöntemi" ne uygun bir öğretim, kontrol grubuna ise geleneksel yönteme uygun bir öğretim uygulanmıştır. Konunun bitirilmesinden sonra her iki gruba son test uygulanmıştır.

3.3.1. Akademik Başarı Testi

Yapılan araştırmada Sosyal Bilgiler dersinde İstanbul'daki tarihi mekân ve müzeleri kullanarak öğrenmenin başarıya etkisi sınanmak istendiği için programın amaçları göz önünde bulundurularak, öğrencilerin "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesinde işlenen (Osmanlı Devleti Yeni Başkentinde) konusunda sahip oldukları başarı seviyelerini belirlemek amacıyla bu test araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Testin oluşturulmasında farklı kaynaklardan (ders kitapları, SBS kitapları, geçmiş yıllardaki sınavlarda çıkmış sorular) yararlanılmıştır. Hazırlanan başarı testi dört seçenekli ve çoktan seçmelidir.48 soru halinde hazırlanan test, uzmanlara sunulmuştur. Konu uzmanlarının ve öğretmenlerin görüşleri göz önüne alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Testlerin güvenirliğini belirtmek için ise, başarı testi araştırma grubuna benzer İstanbul İli Bağcılar İlçesinde bulunan Yıldıztepe İlköğretim Okulu'ndaki 275 7. sınıf ilköğretim öğrencisine uygulanmıştır. Elde edilen veriler Iteman programında analiz edilerek güvenirlik çalışması yapılmıştır. 48 soruluk test güvenirlik çalışmasından sonra 30 soruluk test haline getirilmiştir. 48 soruluk test için yapılan madde analizi sonuçları Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4
Testin Madde Analizi Sonuçları

N	$\bar{X}$	S	p	Güvenirlik	Ayırt edicilik
275	29.265	10.402	0.45	0.924	0.610

Tablo 4 incelendiğinde 275 öğrenciden alınan sonuçlara göre madde analiz değerleri görülmektedir. Testin aritmetik ortalaması (X)= 29.265, Standart sapması (S)= 10.402 olarak belirlenmiştir. Testteki sorulara ait güçlük düzeyi ortalaması (p)=0.45 olarak hesaplanmıştır. Belirlenen güçlük düzeyi sorularının orta zorlukta olduğunu, yani öğrenciler için soruların ne zor ne de kolay olduğunu göstermektedir. Genellikle madde güçlük derecesi ortalamasının başarı ölçen testlerde 0.50 civarında olması arzu edildiğinden (Bayrakçeken, 2007:263) uygulanan öğrenci grubu için de belirlenen değer uygun kabul edilebilecek bir değerdir. Madde analizi sonuçlarında güvenirlik katsayısının ise 0.924 olduğu gözlenmektedir. Bu sonuç da testin güvenirliğinin yüksek olduğunun göstergesidir (Büyüköztürk, 2006:171). Teste ait ayırtedicilik düzeyi ise 0,610 olarak belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda ayırtedicilik düzeyinin 0,40 ve üzerinde olması beklenmektedir (Tekin, 2004:249; Büyüköztürk, 2006:171; Bayrakçeken, 2007:263). Testin bu yönü ile de bilen öğrenci ile bilmeyen öğrenciyi ayırt edebildiği ve ayırt edicilik derecesinin oldukça iyi olduğu söylenebilir.

Geliştirilen akademik başarı testi deneysel çalışma öncesi ön test, deneysel çalışma sonrası son test olarak deney ve kontrol grubundaki öğrencilere eş zamanlı olarak uygulanmıştır. Testin cevaplanması için öğrencilere 35 dakika süre verilmiştir.

3.3.2. Görüşme Formu

Bu çalışmada öğrencilerden çeşitli araçlarla elde edilen nicel verilerin yanında, görüşme tekniği kullanılarak deney grubu öğrencilerinden nitel veriler de toplanmıştır.

Görüşme; iki kişi arasında geçen ve taraflardan birinin diğeri hakkında bilgi almak amacı ile sorular sorması ve diğerinin bu soruları yanıtlaması ile süren iletişime (konuşmaya) denir (Öner ve Pişkin, 2000:1). Aziz (2003: 85) ise; görüşülen kişiye, bir konu hakkında ayrıntılı ve nitelikle ilgili sorular sorarak, konu ile ilgili detaylı bilgi alma işini derinlemesine görüşme yani mülakat olarak tanımlamaktadır.

Görüşme, insanların gerçekliğe ilişkin algılarına, anlamalarına, tanımlarına ve gerçeği inşa edişlerine vakıf olmanın bir yoludur (Punch, 2005:166). İlk bakışta görüşme, kolay bir veri toplama yöntemi olarak görülebilir ve sadece konuşma, dinleme gibi herkes tarafından kullanılan temel becerileri gerektirdiği düşünülür (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 92). Ancak; "görüşme beceri, duyarlılık, yoğunlaşma, bireyler arası

anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık ve disiplin gibi pek çok boyutu kapsaması açılarından hem sanat hem bilimdir" (Patton, 1987:108). Bu yönüyle görüşme, bireylerin zaman zaman birbirlerini duymadığı, mesajların yanlış alındığı ve çok az derinliğin bulunduğu sıradan bir konuşmadan farklıdır.

Literatürde genellikle yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olarak iki tür görüşmeden bahsedilir (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 92). Görüşme yapmak bir sanattır ve en iyi yöntem uygulama yaparak hem araştırmacı tarafından geliştirilir. Geray (2006:168) görüşme yapacak kişilerin şu hususlara dikkat etmesini ifade etmektedir:

1. Görüşme yapılan kişinin ismini açıklamayacağını garanti etmeli.
2. Görüşmenin titizlikle aslına uygunluğunu sağlamalı.
3. Kayıt cihazının mümkün olduğunca küçük olmasını sağlamalı.
4. Yönlendirici sorulardan kaçınmalı.
5. Görüşmeye odaklanmalı.
6. Ek bilgiler ve ayrıntılar için sorular sormalı.
7. Görüşmeye önceden hazırlık yapmalı.
8. Görüşmeyle ilgili notlar almalı.

Bu araştırmada; öğrencilerden toplanan nicel verileri nitel veriler ile karşılaştırmak ve üstünde çalışılan araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımı hakkında daha sağlıklı kararlar vermek için araştırmacı tarafından görüşme tekniği kullanılmıştır.

Araştırmacı ilk önce uygulanan deneysel süreç hakkında öğrencilerin duygu ve düşüncelerini almak için görüşme soruları hazırlamıştır. Bu soruların hazırlanmasında görüşme tekniğinin temel ilke ve kuralları çerçevesinde hareket edilmiş ve sorular öğrencilerin duygu ve düşüncelerini açığa çıkaracak nitelikte ve şekilde açık uçlu olarak sorulmuştur. Daha sonra hazırlanan bu görüşme formundaki sorular deney grubunda bulunan öğrencilerden random yöntemi ile seçilen 10 öğrenciye sorulmuştur. Görüşme yapmak için sınıf listesindeki numara sırası dikkate alınarak ve bu listeye göre 3. kişiden başlanarak 3 sayısının katlarına denk gelen öğrencilerden 3., 6., 9., 12., 15., 18.,

21., 24., 27. ve 30. öğrenciler görüşme yapmak için random yöntem ile seçilmiştir. Bu seçilen 10 öğrenci ile teker teker görüşülmüş ve görüşme formundaki sorular yöneltilerek bu sorular ile duygu ve düşünceleri alınmış ve ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

En son aşamada ise görüşme formundaki sorular ile toplanan bu verilerin çözümlenmesi nitel tekniğe uygun şekilde yapılmış ve nicel verileri desteklemek için kullanılmıştır.

3.4. Araştırma Sürecinin Aşamaları

Araştırma sürecinin aşamaları hazırlık, uygulama ve veri toplama – değerlendirme olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilmiştir.

1. Hazırlık Aşaması: İlk önce araştırmada kullanılacak veri toplama araçları için ön hazırlık yapılmış ve gerekli çalışmalar yapılarak kullanılacak veri toplama araçları geliştirilmiştir. Daha sonra uygulama için ilgili makamlardan gerekli olan izinler alınmıştır. Hazırlanan veri toplama araçları araştırma grubunu belirlemek için İstanbul İli Bağcılar İlçesinde bulunan Yıldıztepe İlköğretim Okulu'ndaki 7. sınıflara uygulanmış ve Yıldıztepe İlköğretim Okulu'ndan iki denk grup tespit edilmiştir. Yıldıztepe ilköğretim Okulu'ndan 7/L sınıfı deney, 7/H sınıfı ise kontrol grubu olarak random yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırma, 2008–2009 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde Sosyal Bilgiler dersi "Türk tarihinde Yolculuk" ünitesi "Osmanlı Devleti Yeni Başkentinde" konusuyla ilgili olarak İstanbul'da bulunan bazı tarihi mekânlar ve müzeler doğrultusunda yapılmıştır.

Araştırma sürecini birebir görmek, yaşanan sıkıntıları daha iyi tespit etmek, karşılaşılan sorunlara çözümler üretmek ve daha başarılı bir uygulama gerçekleştirmek için deney ve kontrol grubu uygulama faaliyetlerini araştırmacının kendisinin gerçekleştirmesinin daha uygun ve doğru olduğu kararına varılmıştır.

Araştırma grubundaki öğrencilere Sosyal Bilgiler dersinde İstanbul'daki bazı tarihi mekân ve müzelerin kullanımının öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına ve başarılarına etkisini belirlemek amacı ile bir araştırma yapılacağı ve kendilerinin de bu araştırmanın denekleri olarak seçildikleri söylenmiştir. Daha sonra bu iki gruptaki öğrencilere, çalışmada kullanılacak "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesiyle ilgili olarak

"Osmanlı Devleti Yeni Başkentinde" konusu bağlamında İstanbul'da yer alan bazı tarihi mekân ve müzelerle ilgili olarak Akademik Başarı Testi 12–18 Mart tarihleri arasında uygulanmıştır.

Yapılan ön testlerden sonra 20–25 Mart 2009 tarihleri arasında yaklaşık 4 ders saati deney grubundaki öğrencilere bilimsel araştırma süreci hakkında bilgi verilmiştir. Kontrol grubunda ise, ünite geleneksel öğrenme yaklaşımlarıyla (düz anlatım, soru-cevap, gösteri) işleneceği için öğrencilere bu konularda ek bir açıklama yapılmamıştır.

Tarihi mekân ve müzelere geziden 15 gün önce gezi öncesi çalışmalarına başlanmıştır. Araştırma konusuyla ilgili tez ve kitaplar okunmuştur. Öğretmenin, öğrencilerle tarihi mekân ve müzelere gezi düzenlemeden ilk önce gidilecek yerleri gezmesi gerekir. Öğretmen, tarihi mekân ve müzelerde öğrencilerine göstereceği ve inceleteceği yerleri daha önceden belirlemelidir. Müze görevlileriyle önceden konuşulması gerekir. Müzede rehberlik edecek kimsenin olup olmadığının öğrenilmesi gerekir. Araştırmacı yukarıdaki hususlara dikkat etmiştir. Araştırmacı daha önceden gidilmesi planlanan tarihi mekân ve müzeleri gezmiş, görmüş ve bu yerlerin fotoğraflarını çekmiştir. Her gidilen tarihi mekân ve müzeyi baştan aşağı gezme imkânı olmadığı için araştırmacı öğrencilere neler öğretilebileceğini neler gösterebileceğini önceden tespit etmeye çalışmıştır. Tarihi mekân ve müze gezilerinde zamanın kısıtlı olması nedeniyle her yeri baştan aşağı gezme imkânı yoktur. Araştırmacı zamanı verimli kullanmak için bunlara dikkat etmiştir. Araştırmacı tarihi mekân ve müze gezilerini iki gün içinde gerçekleştirmeyi kararlaştırmıştır. Araştırmacının daha önceden tarihi mekân ve müzeleri gezmesi gezi sırasında çok büyük fayda sağlamıştır. Zaman, verimli kullanılmıştır. Araştırmacı böylece geziyi daha iyi yönetme ve kontrol etme imkânına sahip olmuştur.

Öğrencilerle tarihi mekân ve müze gezilerine gitmeden önce gidilecek tarihi yerlerle ilgili öğrencilere çalışma kâğıdı dağıtmak gerekir. Araştırmacı gezi öncesi gidilecek tarihi yerlerle ilgili gözlemde bulunmuş, fotoğraflar çekmiştir. Araştırmacının gezi öncesi tarihi mekân ve müzelerde çektiği bu fotoğraflar, çalışma kâğıtlarının hazırlanmasında çok büyük yardımcı olmuştur. Araştırmacı daha önceden gidilmesi planlanan tarihi mekân ve müzelerde görevli yetkililerle görüşmüştür. Araştırmacı Gazi Üniversitesi'nde yüksek lisans yaptığını söylemiştir. "Sosyal Bilgiler Derslerinde İstanbul'daki Bazı Tarihi Mekânların Kullanımı" adlı yüksek lisans tezi doğrultusunda

öğrencilerle buraya ziyarete geleceğini söylemiştir. Araştırmacı gezilerin daha güzel ve daha verimli geçmesi için, gezilerde bir sorun yaşanmaması için daha önceden müze görevlileriyle fikir alış-verişinde bulunmuştur. Tarihi mekân ve müzelerde görevli yetkililer en az bir hafta öncesinden randevu almak gerektiğini İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan iznin bir nüshasını en az bir hafta öncesinden ortaya fakslamanın gerektiğini söylemişlerdir. Araştırmacı gidilmesi planlanan tarihi mekân ve müze görevlilerinden geziden bir hafta önce randevu almıştır. Çalışma kâğıtlarında yer alan fotoğraflar gezi öncesinde çekilen fotoğraflardan oluşmaktadır. Yine öğrencilere dağıtılan çalışma kâğıtlarındaki soruların hazırlanmasında araştırmacının daha önceden tek başına yaptığı gezilerin çok büyük yararı olmuştur.

Müze görevlilerine daha önceden öğrencilere yönelik çalışmaların ve etkinliklerin olup olmadığı sorulmuştur. Gidilecek müzede öğrenci çalışma kâğıtlarının olup olmadığı sorulmuştur. Müze görevlileri, öğrencilere yönelik etkinliklerin ve çalışma kâğıtlarının olmadığını söylemiştir. Gezi sırasında müzede rehberlik edecek kişilerin olmadığı öğrenilmiştir. Müze görevlileri müze gezisi için çarşamba gününün daha uygun olduğunu söylemişlerdir. Çünkü çarşamba günü ziyaretçi sayısı diğer günlere göre az olduğu için bugün gelinirse daha rahat gezilebileceğini söylediler. Araştırmacı tek başına yaptığı geziler sırasında tarihi mekân ve müzede görevli olan yetkililerin bulundukları yer hakkında yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Tarihi mekân ve müzede görevli olan yetkililerin bulundukları yerin tarihini ve özelliğini çok iyi bilmesi gerekir diye düşünüyorum. Araştırmacı, çoğu tarihi mekân ve müzedeki görevlilerin yeteri kadar bilgiye sahip olmadıklarını görmüştür. Bu da müzelerimizin ve müze görevlilerimizin önemli bir eksikliği diye düşünüyorum. Ülkemizde müze eğitimi politikasının olmamasından kaynaklanan bir sorun diye düşünüyorum.

Araştırmacı öğrencilerle birlikte geziye gitmeden önce tek başına Ayasofya Müzesi'ne gitmiştir. Ayasofya Müzesi'nde öğrencilere daha çok neler gösterilebilir, öğrencilerin hoşuna daha çok neler gider, burada öğrencilere daha çok neler anlatılabilir gibi konular tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmacı burada gezerken önemli gördüğü bilgileri not almıştır. Bunları da çalışma kâğıdında kullanmıştır.

Ayasofya Müzesi'nde gezerken araştırmacının dikkatin en çok şunlar çekmiştir:

5. sınıf öğrencileri başlarında 2 öğretmenle birlikte Ayasofya Müzesi'ni geziyorlardı. Fakat bu öğrenciler müze içerisinde çok ses ve gürültü çıkarıyorlardı. Bu öğrenciler, müze içerisindeki diğer insanları da rahatsız ediyorlardı. En önemlisi ise öğrencilerin başlarında bulunan 2 öğretmen öğrencilere hiçbir bilgi vermiyordu. Müze içerisinde öğrencilerin dikkatini çekecek bir şey yapılmıyordu. Öğrencilerin pek çoğu nerede bulunduklarından, hangi amaçla burada bulunduklarından, ne yaptıklarından, ne öğrendiklerinden habersizdi. Sadece geziyorlar ses ve gürültü çıkarıyorlardı. Sorgulamak ve sorgulatmak yoktu. Bu da bana şunu gösterdi. Hem öğrenciler hem de öğretmenler geziye hazırlıksız gelmişlerdi. Öğrencilerin nereye geldiğinden haberleri yoktu. Öğretmenler, daha önceden hazırlık yapmadıklarından öğrencilere rehberlik edemiyorlardı. Öğrenciler kendi başlarına buyruk hareket ediyorlardı. Öğrenciler, gördükleri her şeye taş gözüyle bakıyorlardı. Ellerinde çalışma kâğıdı yoktu.

Araştırmacı Ayasofya Müzesi'ndeki görevlilerle görüşmüştür. Buradaki görevliler gelmeden en az bir hafta önce randevu almak gerektiğini söylemişlerdir. Müzede rehberlik edecek kimsenin olmadığı çalışma kâğıtları olmadığı öğrenilmiştir. Araştırmacı Ayasofya Müzesi'nden Ayasofya'yı tanıtan bir cd almıştır. Öğrencilerle geziye gitmeden önce bu cd'yi izlemiştir. Bu cd'yi izlemek araştırmacıya gezi sırasında çok büyük fayda sağlamıştır.

Araştırmacı daha sonra Topkapı Sarayı'na gitmiştir. Sarayın hangi günler ve hangi saatler arasında açık olduğu öğrenilmiştir. Buradaki müze yetkilileri gelmeden bir hafta önce randevu almak gerektiğini söylemişlerdir. Görevliler bir hafta öncesinden İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan gezi izin belgesini, oraya fakslamamız gerektiğini söylediler. Görevliler daha önceden müze ziyaretine gelecek öğretmen ve öğrenci sayısının bildirilmesini istediler. Araştırmacı Topkapı Sarayı'ndaki görevlilerle de görüşmüştür. Öğrencilere yönelik bir çalışmanın kâğıdının da olmadığı öğrenilmiştir. Araştırmacı Topkapı Sarayı'nda öğrencilere gezdirilebilecek ve gösterilebilecek yerleri tespit etmeye çalışmıştır. Burada fotoğraf çekilmiştir. Geziye gelmeden önce gezi sırasında neler yapılabilirse gezinin daha güzel geçeceği buradaki görevlilere sorulmuştur. Görevliler öğrencilere sahip çıkılması gerektiğini, öğrencilerin boş bırakılmaması gerektiğini söylemişlerdir. Sarayın bir bölümüne girmeden önce öğrencilere o gireceğimiz yerler ile ilgili bilgi verilmesi gerektiğini söylediler. Böylece

öğrencilerin sarayı dahi iyi tanıyacaklarını söylediler. Gelmeden önce öğrencilere bazı kuralların hatırlatılması gerektiği söylenmiştir.

Görevliler, sarayın bazı bölümlerinde fotoğraf ve kamera çekilemeyeceğini öğrencilerin müze gezisi sırasında buna uyması gerektiğini söylediler. Öğrencilerin turistleri ve diğer insanları rahatsız etmemek için sessiz ve sakin olmaları gerektiğini söylemiştir. Genel olarak tarihi mekânlar ve müzelerde gezerken araştırmacının gördüklerine dayanarak ve tarihi mekân ve müzedeki görevlilerin söylediklerine dayalı olarak bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Müzelerdeki görevliler, geziye gelen öğrencilerden ve öğretmenlerden memnun olmadığını dile getirmiştir. Öğrencilerin çok ses ve gürültü çıkardığını, kendi başlarına hareket ettiklerini diğer insanları özellikle de turistleri rahatsız ettiklerini söylemiştir. Öğretmenlerin ise öğrencilere sahip çıkmadığını söylemişlerdir. Görevliler öğrencilerle geziye gelmeden önce öğrencilerle sınıfta bu konuların konuşulması gerektiğini söylemişlerdir. Gezide turistlerin ellerinde kitap ve broşürlerle dolaştıkları görülmüştür. Öğrencilerin inceleyerek, görerek gezdikleri görülmüştür. Araştırmacı müzeden, müzeyi tanıtan bir cd ve kitap almıştır. Gezi sırasında öğrencilere rehberlik edilmesinde bunların çok büyük yararı olmuştur.

Araştırmacı daha sonra İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne gitmiştir. Oradaki görevlilerle görüşmüştür. Buradaki görevliler öğrencilerle gelmeden en az 2 gün önce İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden alınmış gezi izin belgesini oraya fakslamamız gerektiğini söylediler. Görevlilere, öğrencilere yönelik herhangi bir çalışmalarının olup olmadığı sorulmuştur. Burada öğrencilere yönelik herhangi bir çalışma olmadığı öğrenildi. Müzede öğrencilere rehberlik edecek kimsenin olmadığı da öğrenildi. Müze çalışma kâğıtlarının da olmadığı öğrenildi. Bu müzede müzeyi tanıtan yabancı dillerde kaynak, doküman, kitap ve tanıtım cd'si olmasına rağmen Türkçe herhangi bir materyal olmadığı öğrenildi. Arkeoloji Müzeleri'nin (Arkeoloji müzesi, eski şark eserleri müzesi, çinili köşk müzesi) çok geniş bir müze olduğu öğrenildi. Çok geniş bir müze olduğu için öğrencilerle buraya gelindiğinde ayrıntılı olarak gezme imkânı olmadığı öğrenildi. Araştırmacı buraya gelindiğinde öğrencilere gösterilebilecek yerleri tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmacı İstanbul Arkeoloji Müzelerinde birçok fotoğraf çekmiştir. Gezi sırasında öğrencilere rehberlik etmek için notlar almıştır. Araştırmacı burada bilmediği

yerleri not almıştır. Öğrenciler için ilginç gelebilecek heykel ve nesneleri tespit etmeye çalışmıştır.

Araştırmacı daha önceden Yerebatan Sarnıcı'na da gitmiş buradaki görevlilerle konuşmuştur. Onlar da öğrencilere yönelik bir çalışmalarının olmadığını söylemiştir. Buradaki görevliler gezi sırasında yanımızda gezi izin belgesinin de olması gerektiğini söylediler. Araştırmacı burada da bol bol fotoğraf çekmiş ve not almıştır. Medusa Başları ve suya atılan paraların öğrencilerin ilgisini çekebileceği düşünülmüştür.

Araştırmacı daha sonra Sultan Ahmet Cami ve Sultan Ahmet Meydanı'nda da gerekli yerleri gezmiştir. Sultan Ahmet Camisinin birçok yerinde fotoğraf çekilmiştir. Önemli görülen yerler not alınmıştır. Bunlar çalışma kâğıdında kullanılmıştır. Sultan Ahmet Meydanındaki dikilitaşların isimleri not alınmıştır. Burada fotoğraflar çekilmiştir. Öğrencilerle buraya gelmeden önce bu tarihi yerler hakkında bilgi toplanmıştır. Sultan I. Ahmet türbesinde fotoğraflar çekilmiş ve not alınmıştır.

Araştırmacı 1453 Tarih Müzesi'ni de gezmiş ve fotoğraflar çekmiştir.

Daha sonra Beyazıt Meydanı ve Beyazıt Külliyesi'nde (Beyazıt Camii, Beyazıt Kütüphane ve Beyazıt Medresesi) fotoğraflar çekilmiştir, not alınmıştır. Öğrencilere burada neler anlatılabileceği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmacı Süleymaniye Külliyesi'ne gitmiştir. Oradaki görevlilerle görüşmüştür. Burada randevulu sistem olduğu öğrenildi. Gelmeden en az iki gün önce randevu sistem olduğu öğrenildi. Gelmeden en az iki gün önce randevu almak gerektiği öğrenildi. Hangi gün, hangi saatte, kaç öğrenci ile buraya gelinecek gibi türden konuların daha önceden müze görevlilerine bildirilmesi gerektiği öğrenildi. Süleymaniye Külliyesi'nde görevli bir yetkilinin öğrencilere gezi sırasında rehberlik yapabileceği öğrenildi. Araştırmacı daha önceden Süleymaniye Külliyesi'ni gezmiştir. Not almıştır. Fotoğraf çekmiştir. Mimar Sinan'ın mezarına gitmiştir. Mimar Sinan'ın mezarı karşısında yer alan Şeyhülislamlık binası gezilmiştir. Burada fotoğraflar çekilmiştir.

Araştırmacı bütün bu ön gezileri yaptıktan sonra çalıştığı okuldaki kurum müdürüyle görüşmüştür. Okul müdürüne yüksek lisans tez konusu gereği öğrencilerle tarihi mekânları ve müzeleri 2 gün boyunca ziyaret edeceğini söylemiştir. Okul müdürü

de gerekli yardımı yapacağını söylemiştir. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden ve öğrenci velilerinden izin aldıktan sonra bir sorun olmayacağını söylemiştir. Araştırmacı ilk önce öğrencilerle gidilmesi planlanan tarihi yerler hakkında bilgi edinmek ihtiyacını duymuştur. Özellikle Topkapı Sarayı ve Ayasofya Müzesi'nden alınan cd'leri izlemek çok büyük yarar sağlamıştır. Tarihi mekân ve müzelerle ilgili tezleri okuması araştırmacıya uygulama sürecinde çok büyük yarar sağlamıştır. Özellikle çalışma kâğıtlarının hazırlanmasında daha önce yapılmış tez çalışmaları çok büyük yarar sağlamıştır. Araştırmacı çalışma kâğıtlarını Sosyal Bilgiler ders müfredatı doğrultusunda hazırlamaya çalışmıştır. Araştırmacı öğrencilerle gidilen her tarihi mekân ve müze hakkında çalışma kâğıdı hazırlamıştır.

Araştırmacı ilk önce çalıştığı okuldaki memurla birlikte birinci hafta ilk gün gidilecek yerler hakkında gezi planı yapmıştır. Birinci gün aşağıdaki tarihi yerlere gitmeye karar verilmiştir:

1. Topkapı Sarayı
2. Ayasofya Müzesi
3. İstanbul Arkeoloji Müzeleri
4. Yerebatan Sarnıcı

Araştırmacı bu tarihi yerlere öğrencilerle gitmeden önce cd izlemiştir, araştırma yapmıştır, bilgi toplamıştır. Çalışma kâğıdı hazırlamıştır. Araştırmacı, çalıştığı okuldaki memurla birlikte hazırlanan gezi planını ilçe milli eğitim müdürlüğüne göndermiştir. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden 1 hafta sonra gezi izni gelmiştir. Bu arada geziye gelen öğrencilerin velilerinden de izin alınmıştır. Öğrencilerle geziye gitmeden 1 hafta önce deney grubu öğrencilerine geziyle ilgili çalışma kâğıtları dağıtılmıştır. Öğretmen sınıfta tahtaya da gezide uyulması gerekli olan kuralları yazmıştır. Okul müdürü belediyeden otobüs tahsis etmiştir.

Araştırmacı sınıfta tahtaya gezide uyulması gerekli olan kuralları yazmıştır. Bu kurallar aşağıda yer almaktadır:

1. Birinci günkü gezide gidilecek tarihi yerler. (Topkapı Sarayı, Ayasofya Müzesi, Arkeoloji Müzeleri, Yerebatan Sarnıcı)

2. Sabah saat 9.30'da otobüs hareket edecektir. Saat 9.00'da okul bahçesinde herkesin hazır olması gerekmektedir.

3. Öğrenciler geziye gelirken defter ve kalem getirecekler. Anlatılanları, gezi sırasında gördüklerini ve dikkatlerini çekenleri not alacaklar.

4. Geziden önce gidilecek tarihi yerler hakkında internetten, ansiklopedilerden araştırma yapılacak.

5. Geziye gelirken mutlaka çalışma kâğıtları da getirilecek. Çalışma kâğıtlarında yer alan sorular çerçevesinde gidilecek yerler incelenecek. Hem gezmek hem not almak zor olduğundan çalışma kâğıtlarında eksik kalan yerler sınıfta doldurulacak.

6. Geziye gelirken fotoğraf makinesi ve kamera getirilecek.

7. Geziye sabah gelmeden önce kesinlikle kahvaltı yapılacak.

8. Gezide toplu hareket edilecek. Tarihi mekân ve müzelere toplu girilecek buralardan toplu çıkılacak.

9. Gidilecek tarihi mekân ve müzeler çok kalabalık olduğu için birlikte hareket edilecek.

10. Öğrenciler geziye gelirken yanlarında yiyecek ve içecek getirebilirler.

11. Gidilecek tarihi yerlerde sessiz olunacak, ses çıkarılmayacak, çevredeki insanları rahatsız etmeden oralardaki tarihi mekân ve müzeler incelenecek.

12. Saat 17.00'de geziden dönülecek.

13. Saat 18.30 gibi okulun önünde olunacak.

14. Bir tarihi mekân ve müzeye girmeden önce öğretmen bu tarihi yerler hakkında kısa bir bilgi verecektir.

Araştırmacı geziden daha önce;

- Topkapı Sarayı

- Ayasofya Müzesi
- Panorama Müzesi
- Süleymaniye Külliyesi
- Yerebatan Sarnıcı

gibi tarihi yerlerden randevu almıştır. İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izin kâğıtları buraya fakslanmıştır. Belediyeden otobüs ayarlanmıştır.

2. Uygulama Aşaması: 25 Mart 2009 ile 30 Nisan 2009 tarihleri arasında haftada 3 ders saati olmak üzere 5 hafta süre ile gerçekleştirilmiştir. Sosyal Bilgiler dersi "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi içerisinde yer alan "Osmanlı Devleti Yeni Başkentinde" konusunu, deney grubu öğrencileri tarihi mekân ve müzelere dayalı öğrenme ile kontrol grubu ise geleneksel öğrenme ile işlenmiştir. Bu çalışma uygulanırken deney grubu öğrencileri öğrenmeyi dört duvar arasının dışına taşımışlar; araştırmalarını ve öğrenmelerini sınıf dışında (tarihi mekânlarda, müzelerde) gerçekleştirmişlerdir.

Deney grubunda tarihi mekân ve müzelere dayalı öğrenme ile gerçekleştirilen Sosyal Bilgiler dersi "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi içerisinde yer alan "Osmanlı Devleti Yeni Başkentinde" konusu uygulaması kısaca şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

Çarşamba günü ilk olarak saat 9.00'da öğrenciler okul bahçesine gelmiştir. O gün deney grubu öğrencileri, geziye gidecekleri için derse girmedi. Saat 9.30'da belediye otobüsü okul bahçesine gelmiştir. Örenciler otobüse bindikten sonra araştırmacı otobüste kaç öğrenci olduğunu saymıştır. (40 öğrenci). Otobüs içinde gezide uyulması gerekli olan kurallar yeniden hatırlatılmıştır. Otobüse bindikten sonra bazı öğrencilerin midesi bulanmıştır. Saat 10.30'da Sultan Ahmet Meydanı'na varılmıştır. 2 öğretmen rehberliğinde 40 öğrenci buradan yürüyerek Ayasofya Müzesi'ne gitmiştir. Müzenin kapısına varıldığında görevliler karşılamıştır. Gezi izin belgesi olduğu için müzeye ücretsiz girilmiştir. Gezi günü 23 Nisan'dan bir gün önceye 22 Nisan'a rastladığı için bugün gidilen müzelerde kalabalığın çok fazla olduğu görüldü. Bu, araştırmacının ve öğrencilerin işini zorlaştırmıştır. Çünkü 40 tane öğrenciyi bu kalabalık içinde korumak büyük bir sorumluluktu. Onun için araştırmacı her yarım saatte bir öğrenci sayımı yapmak zorunda kalmıştır.

Araştırmacı Ayasofya Müzesi'ne ilk girişte öğrencilere müzenin tarihçesi ve özelliği ile ilgili bilgi vermiştir. Öğrenciler Ayasofya önünde anlatılanları bir taraftan dinlemişler, bir taraftan da not almışlardır. Hemen hemen her öğrencinin not alması araştırmacıyı sevindirmiştir. Öğrencilerin çok heyecanlı, mutlu ve ilgili oldukları görüldü. Özellikle müzede yer alan Hz. İsa ve diğer kişilere ait mozaikler, öğrencilerin ilgisini çekmiştir. Yine burada yer alan Dilek Taşı öğrencilerin ilgisini çekmiştir. Öğrenciler dilek taşına 4-5 defa parmaklarını sokup çıkarmışlar ve dilek tutmuşlardır. Yine müzede yer alan küpler öğrencilerin ilgisini çekti. Öğrenciler burada bol bol fotoğraf çekmiştir. Bazı öğrenciler yanlarında kamera getirdiği için görüntüleri kaydetmiştir. Görevliler Ayasofya'nın ikinci katına öğrencileri çıkarmak istemediler. Çünkü ikinci katın öğrenciler için düşme tehlikesi olduğu ve öğrencilerin burada gürültü yaparak turistlere rahatsızlık vereceğini söylediler. Araştırmacı, görevlilere öğrencilerin Ayasofya'nın ikinci katını çok görmek istediklerini belirtmiştir. Öğrencilerin ses çıkarmayacağını, öğrencileri kontrol edeceğini belirtmiştir. Görevliler daha sonra öğrencilerin ikinci kata çıkmasına izin vermiştir. Öğrenciler ikinci kata çıkmadan önce ikişerli sıra olmuşlardır. Öğrencilere ikinci katın tehlikeli olduğu dikkatli olmaları gerektiği söylenmiştir. Öğrencilere, yukarıda diğer insanları rahatsız etmemek için çok sessiz bir şekilde çıkıp sessiz bir şekilde inmeleri gerektiği söylenmiştir. Herhangi bir sorun çıkmadan öğrenciler ikinci katı da gezmiş oldular. Öğrenciler bir taraftan da daha önceden dağıtılan çalışma kâğıtlarını doldurdular.

Daha sonra buradan öğrencilerle birlikte İstanbul Arkeoloji Müzesi'ne gidilmiştir. 2 hafta önceden randevu alındığı için ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan gezi izin belgesi buraya daha önceden gönderildiği için bu müzeye de ücretsiz girilmiştir. Araştırmacı ilk önce İstanbul Arkeoloji Müzelerinin avlusunda öğrencilere genel bir bilgi verilmiştir. Burada öğrencilere, bu müzenin ne zaman kurulduğu, Osman Hamdi Bey'in ne kadar önemli bir kişi olduğu, müzede hangi medeniyetlere ait eserler olduğu, bu eserlerin nerelerden getirildiği, burada hangi eserlerin yer aldığından bahsedilmiştir. Gezi sırasında başka bir öğrenci grubu da olduğu için görevliler ilk önce geziye Çinili Köşk'ten başlamamız gerektiğini söylediler. Kalabalık olmaması için. Araştırmacı ilk önce Çinili Köşk'ün önünde öğrencilere Çinili Köşk hakkında genel bir bilgi vermiştir. Burada yer alan çinili eserler, porselenler, rengârenk eserler öğrencilerin ilgisini çok çekmiştir. Öğrenciler burada bol bol fotoğraf çekti. Gördüklerini not aldılar. Dikkatlice baktılar. Daha sonra öğrencilerle İstanbul Arkeoloji Müzesi ana binasına

girilmiştir. Buraya girişte heykeller öğrencilerin ilgisini çekmiştir. Öğrenciler burada gördüklerini not almıştır. Bol bol fotoğraflar çekmişlerdir. Geziyi kameraya kaydetmişlerdir. Öğrencilerin burada gördükleri heykeller, iskeletler lahitler yani mezarlar ve bunların üzerinde yer alan figürler öğrencilerin ilgisini çekmiştir. İstanbul Arkeoloji müzeleri çok büyük ve çok geniş olduğu için öğrenciler hızlı yürümek durumunda kalmışlardır. Buradan çıktıktan sonra öğrencilerden bazıları yorulmuştur. Bu nedenle İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin avlusunda yer alan oturaklarda öğrencilere oturup dinlenmesi için 15 dk. müsaade verilmiştir. Öğrenciler bu süre içerisinde dinlenmiştir.

Aynı zamanda bugün hava serin ve rüzgârlıydı. Bir taraftan da yağmur şiddetini artırmıştı. Yağmur ve havanın serinliği öğrencileri olumsuz etkilemiştir. Daha sonra Eski Şark Eserleri Müzesi'ne geçilmiştir. Burada farklı medeniyetlere ait insanlardan kalan çanak, çömlek ve diğer nesneler, Anadolu ve Mezopotamya'da yaşamış medeniyetlere ait mozaikler, çivi yazısı, Kadeş Antlaşması öğrencilerin ilgisini çekmiştir. Öğrenciler bol bol fotoğraf çekmiştir.

Daha sonra buradan yürüyerek öğrencilerle Topkapı Sarayı'na doğru yol alınmıştır. Hava serin ve rüzgârlıydı. Yağmur birden şiddetini artırabiliyordu. Topkapı Sarayı'na gelinmiştir. Topkapı Sarayı'nın girişinde öğrencilere genel bir bilgi verilmiştir. (Bu saray hangi tarihte, ne zaman, hangi amaçla yapılmıştır.) Topkapı Sarayı bugün çok kalabalıktır. Dolayısıyla 40 öğrenciyle birlikte sarayın bölümlerine girip çıkmak kolay olmadı. Araştırmacı sık sık öğrenci sayımı yapmak zorunda kalmıştır. Araştırmacı sarayın bölümlerine öğrencilerle birlikte girmeden önce öğrencilere bu odaların özellikleri ve işlevleri ile ilgili bilgi vermiştir. Özellikle de Divan-ı Humayun Odası, Hazine bölümündeki hazineler (Kaşıkçı Elması, Topkapı Hançeri), padişah kıyafetleri, Arz Odası, Kutsal Emanetler Dairesi, III. Ahmed Kütüphanesi öğrencilerin ilgisini çok çekmiştir. Öğrenciler burada gördüklerini not almıştır. Fotoğraf çektiler. Sarayın birçok yerinde kamera ve fotoğraf yasak olduğu için bazı yerlerde fotoğraf çekilememiştir. Sarayla ilgili gerekli bilgiler öğrencilere verilmiştir.

Topkapı Sarayı'nın bahçesinde öğrenciler dinlendiler. Öğrenciler burada evden getirdikleri yemekleri yediler. Çimenlerin üstünde yemek yemek onlar için çok güzel oldu. Öğrenciler burada oynadılar, koştular, gezdiler. Yine saraya girerken görevlilere

gezi izin belgesini verdiğimiz için ve 1 hafta önceden randevu aldığımız için saraya ücretsiz girdik. Sarayın bazı bölümleri kapalı olduğu için bu yerlere girilemedi. Yağmur bazen şiddetini artırıyordu. Öğrencilerle birlikte saraydan çıkarken birden şiddetli bir yağmur başladı. Aya İrini Kilisesi'nin altına sığınmak zorunda kaldık. Yağmur durduktan sonra yeniden öğrencilerle yürümeye başladık. Sarayın tam çıkışında yeniden yağmur bastırdı. Bu sefer de III. Ahmet Çeşmesi'nin altına sığınmak zorunda kaldık. Bu arada hem araştırmacı hem de öğrenciler ıslandı. Topkapı Sarayı'na girişte saat 15.00'i gösterirken saraydan çıkışta saat 16.30'u gösteriyordu.

Daha sonra buradan Yerebatan Sarnıcı'na geçtik. Öğrenciler Yerebatan Sarnıcı'nı çok beğendiler. Yerebatan Sarnıcı'ndaki karanlık ve loş ortam öğrencilerin hoşuna çok gitti. Araştırmacı Yerebatan Sarnıcı'na girişte öğrencilere bu yer hakkında bilgi vermiştir. Bu tarihi yerin ne zaman, kim tarafından, hangi amaç için kullanıldığını anlatmıştır. Öğrenciler burada uğur getirmesi için, tuttukları dileklerin kabul olması için suya para atmışlardır. Öğrenciler burada en çok Medusa Başı'nı merak ediyorlardı. Ama görevliler bizi Medusa Başı'na almak istemediler. Buradaki görevliler çok gürültü yaptıkları için öğrencileri, Medusa Başı'na alamayacaklarını söylediler.

Daha sonra araştırmacı görevlilere, öğrencilere gezi sırasında sahip olacağını öğrencilerin hiç ses çıkarmadan gidip geleceklerini, öğrencileri ikişerli sıra halinde getirip götüreceğini söylemiştir. Araştırmacı ayrıca öğrencilerin özellikle Medusa Başı'nı görmek için buraya geldiklerini eğer Medusa Başı'nı görmeden giderlerse çok üzüleceklerini söylemiştir. Araştırmacı bu şartlar doğrultusunda görevlileri ikna edebilmiştir. Öğrenciler Medusa Başlarını çok beğendiler. Bol bol fotoğraf çektiler. Medusa Başları'nın neden, niçin bu şekilde yapıldığını sordular. Yerebatan Sarnıcı gezisi 16.45'te başlamış 17.30'da tamamlanmıştır.

Yerebatan Sarnıcı'ndan çıkar çıkmaz şiddetli bir yağmur bastırdı. Öğrencilerle birlikte Sultan Ahmet Camisi'nin avlusuna sığınmak zorunda kaldık. Yaklaşık 15–20 dk. caminin avlusunda kalınmıştır. Yağmur durmayınca öğrenciler otobüse binmek durumunda kalmışlardır. Yağmur dolayısıyla öğrenciler ıslandı. Buna rağmen gezi eğlenceli, zevkli, öğretici bir de yağmurlu geçti. Saat 17.50'de öğrencilerle otobüse binilmiştir. 19.00'da okulun önüne gelinmiştir. Öğrenciler buradan evlerine dağıldılar. Öğrenciler gezi sırasında biraz üşütmüş olmalarına rağmen pek fazla sorun yaşamadılar.

İkinci gezi 8 gün sonra Perşembe günü oldu. Bu sefer geziye gidilmeden önce hava durumuna bakılmıştır. İkinci gezide aşağıdaki tarihi mekânlara gidilmiştir.

1. Panorama Müzesi
2. III. Ahmet Çeşmesi
3. Topkapı Sarayı'nın 4. avlusu
4. Sultan Ahmet Camii
5. Sultan Ahmet Meydanındaki Dikilitaşlar ve Alman Çeşmesi
6. Sultan I. Ahmet Türbesi
7. Beyazıt Meydanı
8. Beyazıt Külliyesi (Beyazıt Cami, Kütüphane)
9. Süleymaniye Külliyesi

Süleymaniye Külliyesine gitmeden 3 gün önce randevu alınmıştır. Oradaki görevliler, Külliyeyi öğrencilere kendilerinin gezdireceklerini ve tanıtacaklarını söylemişlerdir. Saat 9.00'da otobüse binilmiştir. Otobüs hareket etmiştir. Otobüse biner binmez öğrenciler sayılmıştır. Otobüs içinde öğrencilere, uyulması gereken kurallar hatırlatılmıştır. Bu kurallar aşağıda yer almaktadır:

- Toplu hareket edilecek
- Bir taraftan gezerken bir taraftan da çalışma kağıtları doldurulacak.
- Gidilen tarihi mekânlar, çalışma kağıtlarında yer alan sorular doğrultusunda incelenecek.

Saat 9.30'da Topkapı'da yer alan Panorama (İstanbul'un Fethi 1453) Müzesine varılmıştır. Panorama Müzesi'nin girişinde öğrencilere İstanbul'un fethi, İstanbul'un önemi, Fatih Sultan Mehmet gibi konular hakkında genel bilgi verilmiştir. Öğrencilere, Panorama Müzesi içinde gördüklerini, dikkatlerini çekenleri, İstanbul'un fethi sırasında kullanılan araç ve gereçleri (ok, yay, mızrak) not almaları gerektiği söylenmiştir.

Öğrenciler Panorama Müzesi'ni çok beğendiler. Panorama Müzesi'ne girer girmez çok şaşırdılar. Panorama Müzesi onlar için ilginç geldi. Panorama Müzesi'nde öğrenciler çok heyecanlandılar. Kendilerini İstanbul'un fethindeymiş gibi hissettiler. Öğrenciler burada gördüklerini, dikkatlerini çekenleri, ilgilerini çekenleri not aldılar. Fotoğraf çektiler öğrencilerin en çok beğendikleri ve ilgilerini çeken yer Panorama Müzesi oldu. Öğrenciler, Panorama Müzesi'nin çıkışında müze alış-veriş merkezinde satılan İstanbul'la ilgili hediyelik eşyalara baktılar. Saat 10.30 olduğunda Panorama Müzesi gezisi bitmiştir.

Daha sonra Sultan Ahmet Camisine geçilmiştir. Sultan Ahmet Camisi'nin avlusunda, bu caminin tarihçesi ile ilgili öğrencilere bilgi verilmiştir. Öğrenciler bu camiyi çok beğendiler. Caminin merdivenlerinde öğrencilerle fotoğraf çekilmiştir. Sultan Ahmet Camisi'nin hemen aşağısında yer alan dikilitaşlar ve Alman Çeşmesi de ziyaret edilmiştir. Dikilitaşlar hakkında öğrencilere bilgi verilmiştir. Sultan Ahmet Meydanı hakkında öğrencilere bilgi verilmiştir. Alman Çeşmesi hakkında öğrencilere bilgi verilmiştir. Öğrenciler burada bol bol fotoğraf çektirdiler. Buradan Sultan I. Ahmet türbesine geçilmiştir. Bu türbede yer alan Sultan I. Ahmet ve padişah çocuk ve eşlerinin türbesi öğrencilerin ilgisini çekti. Yine burada Sultan I. Ahmet ve Sultan IV. Murat hakkında öğrencilere bilgi verilmiştir. Buradan öğrencilerle birlikte Sultan Ahmet'in ara sokaklarını yürüyerek III. Ahmet Çeşmesine gidilmiştir. Öğrenciler III. Ahmet Çeşmesini, çeşmenin mimarisini, çeşmenin üzerindeki yazılar ve figürleri çok beğenmiştir. Öğrencilere geçmişte bu çeşmenin hangi amaç için kullanıldığı söylenince çok hoşlarına gitmiştir. Daha sonra Topkapı Sarayı'nın 4. avlusuna gidilmiştir. (1. gezimizde yağmur yağdığı için gezememiştik.) Topkapı Sarayı'nın 4. avlusunda yer alan Kameriye, Sünnet Odası öğrencilerin ilgisini çok çekti. Sarayın 4. avlusunun manzarası öğrencilerin ilgisini çok çekti. Öğrenciler sarayın denize doğru manzarasını çok beğendiler. Burada da öğrencilere gerekli bilgiler verilmiştir.

Saat 14.00'te öğrencilerle birlikte Sultan Ahmet'ten Beyazıt Meydanı'na doğru yürünmüştür. Havanın da sıcak olmasıyla öğrenciler bu yürüyüş sırasında çok yoruldular. Sultan Ahmet Meydanı'ndan Beyazıt Meydanına doğru çok kalabalık olduğu için 40 öğrenciyle birlikte yukarıya doğru yürümek çok zor oldu. Çünkü yollar çok kalabalıktı. Beyazıt Meydanı'na gidilince öğrencilere dinlenmeleri için 20 dk. Zaman ayrılmıştır. Öğrenciler bu yürüyüş sırasında yolda gördükleri hediyelik eşya

satan satıcılardan kendilerine kolye ve bileklik aldılar. Burada öğrencilere Beyazıt Meydanı'nın tarihçesi ve önemi, 2. Beyazıt Cami ve Külliyesi, 2. Beyazıt Kütüphanesi ve İstanbul Üniversitesi hakkında bilgi verilmiştir. Belki bir gün onların da İstanbul Üniversitesini kazanabilecekleri söylenmiştir.

Saat 14.30'da buradan hareket edilmiştir. Saat 15.00'te Süleymaniye Külliyesine varılmıştır. Daha önce randevu alındığı için burada görevliler karşılamıştır. İlk önce araştırmacı, Süleymaniye Külliyesi ve Mimar Sinan hakkında öğrencilere genel bilgi vermiştir. Daha sonra müze görevlisi müzeyi gezdirmiştir. Müze görevlisi ilk önce Külliye'nin medrese bölümünü tanıtmıştır. Görevlinin burada anlattıkları kameraya kaydedilmiştir. Yine Külliyede yer alan hat (güzel yazı) ve resim örnekleri öğrencilerin ilgisini çok çekti. Yine Süleymaniye'nin kütüphane bölümü öğrencilerin ilgisini çok çekti. Altın varaklı, kitaplar, o dönemde hattatların kullandığı eşyalar öğrencilerin ilgisini çok çekti. Yine o dönemde öğrencilerin dinlendiği yerler öğrencilerin ilgisini çekti. Öğrenciler burada bol bol fotoğraf çektiler. Müze görevlisine akıllarına gelen soruları sordular. Görevliler bize burada çok iyi davrandılar. Müze görevlileri öğrencileri memnun etmek için ellerinden geleni yaptılar. Daha sonra görevliye teşekkür ederek oradan ayrıldık. Öğrenciler de çok memnun oldular.

Daha sonra öğrencilerle Süleymaniye Camisi'ne geçilmiştir. Öğrenciler Süleymaniye camisini çok beğenmiştir. Günümüzdeki camilerden çok daha güzel ve görkemli olduğunu söylemişlerdir. Öğrenciler caminin avlusunda yer alan basamaklarda oturup camiyi izlemişlerdir. Caminin hazire bölümündeki mezarlar öğrencilerin ilgisini çok çekti. Öğrenciler bu mezarların günümüzdeki mezarlardan çok farklı olduğunu söylemişlerdir.

Yine caminin hazire bölümünde yer alan Kanuni Sultan Süleyman ve eşi Hürrem Sultan'ın türbeleri ziyaret edilmiştir. Öğrencilere Kanuni Sultan Süleyman ve Hürrem Sultan hakkında genel ve önemli bilgiler verilmiştir. Yine külliyenin imaret bölümü ziyaret edilmiştir. Bu imaret bölümünde geçmişte fakirlere yiyecek verildiği, açların doyurulduğu söylenmiştir. Mimar Sinan'ın türbesi ziyaret edilmiştir. Mimar Sinan hakkında öğrencilere genel bilgi verilmiştir. Burada öğrencilere Mimar Sinan'ın mezarını daha önceden kendisinin hazırladığı söylenmiştir. Öğrencilere, Mimar Sinan'ın mezarını niçin külliyenin dışarısına inşa ettiği sorulmuştur? Kanuni Sultan Süleyman'a saygıdan dolayı, alçak gönüllülükten dolayı mezarını dışarıya inşa etmiş

olabileceği söylenmiştir. Günümüzdeki İstanbul müftülüğü de (eski Şeyhülislamlık binası) öğrencilere gösterilen yerlerden biri oldu. Süleymaniye Külliyesi'nin büyüklüğü öğrencilerin ilgisini çok çekti.

Saat 16.15'te öğrencilerle buradan ayrıldık. Öğrencilerin bu süre içerisinde çok yorgun oldukları anlaşılmıştır. Buna rağmen öğrenciler yorgunluklarını beli etmemeye çalıştılar. Daha sonra Beyazıt Meydanında öğrenciler, kuşlara yem verdi. Otobüse binmek üzere kalabalık içerisinde öğrencilerle yürüyerek Beyazıt Meydanı'ndan Sultan Köprülü Kütüphanesi, II. Beyazıt Medresesi gibi tarihi mekânlar öğrencilere gösterilmiştir. Bu yürümeler havanın da çok sıcak olmasıyla birlikte öğrencileri çok yordu.

Otobüse bindiğimizde saat 17.00'ye gelmek üzereydi. Havanın çok sıcak olması dolayısıyla öğrencilerin çok yorgun oldukları gözlenmiştir. Buna rağmen öğrenciler mutluydular. Okulun önüne gelene kadar öğrenciler şarkı söylediler. Okulun önüne gelindiğinde saat 18.30 olmuştu. Otobüs içinde öğrencilerin görüş ve düşünceleri kameraya kaydedilmiştir.

Deney grubunda öğretmen daha çok ortamı ve öğrenmeyi düzenleyici, destek sağlayıcı, yönlendirici, rehber rollerini yerine getirmiştir.

Kontrol grubunda ise öğrenciler, Sosyal Bilgiler dersi "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi "Osmanlı Devleti Yeni Başkentinde" konusunu öğretmen merkezli geleneksel öğrenme yaklaşımları ile (anlatım, soru cevap, gösteri… vb.) öğrenmelerini gerçekleştirmişlerdir.

Uygulama aşaması deney ve kontrol gruplarında eş zamanlı bir şekilde tamamlanmıştır.

3. Veri Toplama ve Değerlendirme Aşaması: Uygulama aşamasının bitiminde, 05–10 Mayıs 2009 tarihleri arasında deney ve kontrol gruplarına "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi "Osmanlı Devleti Yeni Başkentinde" konusu ile bağlantılı olarak İstanbul'un tarihi mekânları ve müzeleri ile ilgili Akademik Başarı Testi uygulanmıştır. Ölçeklerden elde edilen ön test, son test ile ilgili veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programına girilmiş ve gerekli istatistikî teknikler belirlenerek analizler yapılmıştır.

Birinci gezinin sonunda öğrenciler, ikinci geziye kadar bir haftalık süre içerisinde geziyle ilgili duygu ve düşüncelerini içeren kompozisyonlar yazdılar. Onlara daha önce verilen çalışma kâğıtlarındaki eksik kalan yerleri doldurmuşlardır. İkinci geziden sonra öğrencilere dağıtılan çalışma kâğıtlarını öğrenciler 1 hafta içinde doldurup araştırmacıya teslim ettiler. Ayrıca öğrenciler geziyle ilgili duygu ve düşüncelerini anlatan kompozisyon yazmışlardır. İstanbul ile ilgili resim, yazı ve şiir getirmişlerdir. Bazı öğrenciler gezilen tarihi mekân ve müzelerle ilgili maket yapmıştır. Araştırmacı daha önceden hazırlanan sorular doğrultusunda yaklaşık 25 öğrenciyle kamera karşısında geziyle ilgili görüşme yapmıştır.

Çalışma sonunda deney grubundaki öğrencilerin ve öğrenci gruplarının hazırladıkları ürünler ve çalışmalar araştırmacı tarafından incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Yapılan tüm bu çalışmaların sonunda Yıldıztepe İlköğretim Okulu deney grubu öğrencilerinden random yöntemi ile 10 öğrenci seçilmiştir. Bu öğrencilere, tarihi mekân ve müzelere dayalı öğrenme yaklaşımına göre dersi işlenmenin faydaları, süreçte yapılan etkinlikler, işbirliği içinde çalışma, Sosyal Bilgiler dersine yönelik olan tutumlar ve öğrenilenlerin günlük yaşamla ilişkilendirilmesi hususlarını içeren görüşme soruları yöneltilmiştir.

Görüşme, okulun sessiz bir yerinde (kütüphanede) gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılacak ortam düzenlenerek eksikler giderilmiştir. Araştırmacıya yardımcı olması için bir kişi ayarlanmıştır. Araştırmacı soruları sorarken yardımcı araştırmacı kayıt işlemiyle ilgilenmiştir. Görüşmeler öğrencilerle tek tek yapılmıştır. Önce görüşme formundaki yönerge okunarak öğrenci rahatlatılmış ardından da sorulara geçilmiştir. Bu şekilde görüşme soruları aracılığı ile öğrencilerin süreç ile ilgili duygu ve düşünceleri alınmıştır.

3.5. Verilerin Cinsi ve Kaynağı

1. Öğrenci sayısı
2. Öğrencilerin, uygulanan “Akademik Başarı Testi” puanları
3. Öğrencilerin “Görüşme Formu”nda sorulan sorulara sözlü olarak verdikleri cevaplar.

3.6. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmanın genel amacı çerçevesinde elde edilen nicel veriler önce veri kodlama formlarına işlenmiştir. Daha sonra istatistiksel çözümlemeler için, bilgisayara aktarılmış ve SPSS 11.05 paket programından yararlanılmıştır.

Kontrol ve deney gruplarında kullanılan öğretim yöntemlerine ilişkin ön-test, son-test puanlarının karşılaştırılmasında bağımlı ve bağımsız gruplar için t-testi tekniklerinden yararlanılarak sonuçlar tablolaştırılmıştır.

Nitel verilerin çözümlenmesinde ise gözlem ve görüşme yöntemleri ile elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Elde edilen veriler araştırma probleminden ortaya çıkan temaya göre organize edilebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir, bu durum betimsel analiz yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır. Bu tür analizde amaç; elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde ilgililere sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 158).

Nitel verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımına başvurulmuştur. Buradan elde edilen bulgular; ders öğretmeni tarafından değerlendirilen, öğrenci çalışma yapraklarından ortaya çıkan bulgularla birlikte analiz edilerek yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerini test etmek amacıyla, deney ve kontrol gruplarına ait verilerin analizi, bu analizlere ait yorumlar yer almaktadır.

Öğrencilerin ön testten ve son testten aldıkları puanlar SSPS 15.0 (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın alt problemlerini test etmek için bağımsız örneklemler için t-testi (Independent Samples t-Test) ve ilişkili örneklemler t-testi (Paired Samples t-Test) uygulanmıştır. Grupların testlerden aldıkları puanların kendi içlerinde kıyaslanması sırasında "ilişkili gruplar t-testi" kullanılmıştır. Grupların testlerden aldıkları puanların birbirleriyle kıyaslanması sırasında "bağımsız örnekler t-testi" kullanılmıştır. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık P<0,05 düzeyinde değerlendirilmiş ve bulgular bölümünde yorumlanmıştır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Kontrol grubunun ön test ile son testten aldığı puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Bu alt probleme cevap bulabilmek için kontrol grubunun ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına eşleşmiş (ilişkili) gruplar t-testi ile bakılmıştır.

Tablo 5 Kontrol Grubunun Ön test – Son test Puanlarının Karşılaştırılması

Grup	*N*	*Ortalama*	*Ss*	*t*	*Sd*	*p*
Ön test	40	68,58	14,58	-0,78	39	0,442
Son test	40	71,45	19,71			

Tablo 5'te kontrol grubu öğrencilerinin ön test ile son test başarı puanlarına göre düzenlenmiş eşleşmiş örnekler t-testi sonuçları görülmektedir. Kontrol grubu öğrencilerinin ön test ortalama puanları 68,58; standart sapmaları 14,68 iken, son test ortalama puanları 71,45; standart sapmaları ise 19,71'dir. Kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi ile sonrası başarı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır ($t_{(39)}$ = -0,78; P>0,05). Uygulamanın ardından geleneksel yöntemle ders işleyen öğrencilerin akademik başarıları ön test sonuçlarına göre anlamlı bir şekilde artmamıştır.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Deney grubunun ön test ile son testten aldığı puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Bu alt probleme cevap bulabilmek için deney grubunun ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına eşleşmiş (ilişkili) gruplar t-testi ile bakılmıştır.

Tablo 6 Deney Grubunun Ön test – Son test Puanlarının Karşılaştırılması

Grup	***N***	***Ortalama***	***Ss***	***t***	***Sd***	***p***
Ön test	40	69,90	16,14	-2,90	39	0,006*
Son test	40	79,25	12,54			

*(p<0,05)

Tablo 6 incelendiğinde deney grubunun ön test ortalama puanları 69,90; standart sapmasının 16,14 olduğu, son test ortalama puanları 79,25; standart sapmaları ise 12,54'dir. Uygulama sonucunda deney grubundaki öğrencilerin başarıları anlamlı bir şekilde artmıştır. ($t_{(39)}$ = -2,90; P<0,05).

Elde edilen verilere göre, "tarihi yerlerle öğretim yöntemi"nin uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin akademik başarılarında başlangıca göre bir ilerleme olduğu görülmüştür. Kontrol grubunda anlamlı bir artış görülmezken, deney grubundaki artışın anlamlı olduğu görülmektedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Deney ve kontrol gruplarının son testten aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Bu alt probleme cevap bulabilmek için deney ve kontrol gruplarının son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına bağımsız örnekler t-testi ile bakılmıştır.

Tablo 7 Deney Grubunun Ön test – Son test Puanlarının Karşılaştırılması

Grup	***N***	***Ortalama***	***Ss***	***t***	***Sd***	***p***
Deney	40	79,25	12,54	2,11	78	0,038*
Kontrol	40	71,45	19,71			

*(p<0,05)

Tablo 7'de deney ve kontrol gruplarına ait son test puanlarının bağımsız örnekler t-testi sonuçları görülmektedir. Deney grubu öğrencilerinin son test ortalama puanları 79,25; standart sapmaları 12,54 iken, kontrol grubu öğrencilerinin son test ortalama puanları 71,45; standart sapmaları ise 19,71'dir.

Tarihi Yerlerle Öğretim yönteminin Uygulandığı deney gurubu ile Geleneksel Öğretim Yönteminin uygulandığı kontrol grupları arasında akademik başarı açısından anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($t_{(78)} = 2,11$; $p<0,05$).

Bu bulgu deney gurubu öğrencilerinin, kontrol gurubu öğrencilerine göre akademik açıdan daha başarılı oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Grafik 1'de deney ve kontrol gruplarının ön test, son test ve kalıcılık testinden aldıkları ortalama puanlar grafiksel olarak gösterilmiştir.

Grafik 1 Deney ve kontrol gruplarının ön test, son test ve kalıcılık testinden aldıkları ortalama puanların grafiksel gösterimi.

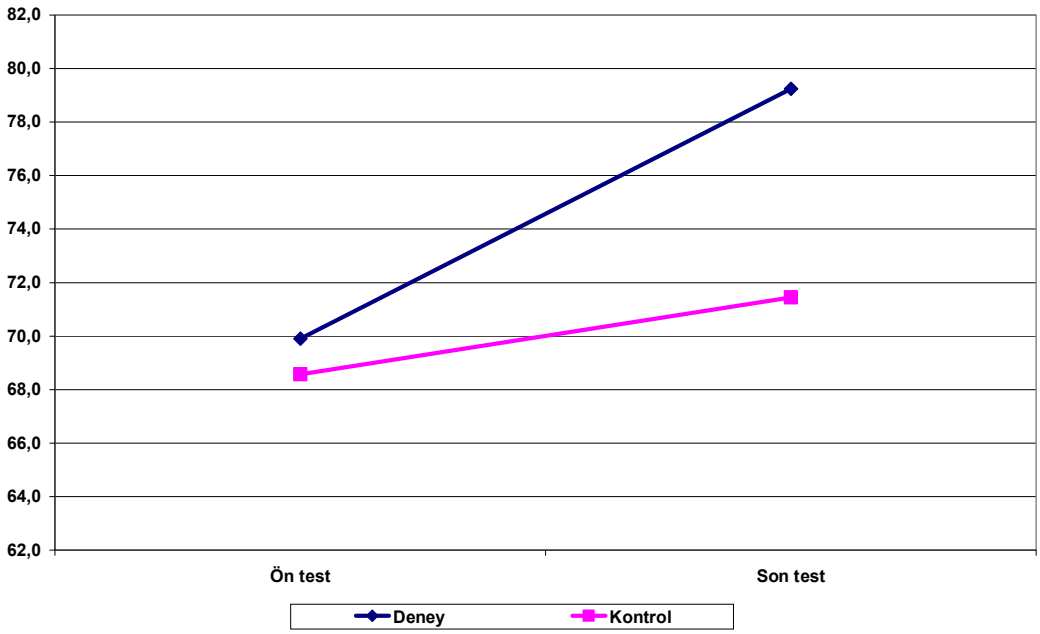

Grafik 4,1'de görüldüğü gibi deney grubu son testte kontrol grubuna göre daha yüksek puan ortalamasına sahiptir. Deney grubu öğrencilerinin, akademik bilgi açısından kontrol grubu öğrencilerine göre daha başarılı olduğu söylenebilir.

4.4. Tutuma İlişkin Nicel Verilerin Nitel Verilerle Desteklenmesi

Araştırma sonuncuda öğrencilerin derse yönelik tutumlarındaki değişimi desteklemek için deney grubu öğrencileriyle görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşme ile öğrencilerin "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi içerisinde yer alan "Osmanlı Devleti Yeni Başkentinde" konusu doğrultusunda İstanbul'un tarihi mekânları ve müzelerine ilişkin tutumları belirlenmeye çalışılmıştır. Görüşme soruları ve öğrencilerin bu sorulara ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

1. Araştırmada öğrencilerle yapılan görüşme formunda yer alan ilk soru "İstanbul'un tarihi mekânlarını ve müzelerini gezerken neler hissettiniz?" şeklindedir. Birinci soruya ilişkin görüşler aşağıda verilmektedir:

Ö1. "İstanbul, farklı medeniyetlere ev sahipliği etmiş bir şehirdir. Bu sebeple İstanbul'un tarihi eserlerini, tarihi güzelliklerini ziyaret etmek herkesi mutlu edecektir. Buraları gezmek beni de çok mutlu etti. Pek çok tarihi eser gördük. Bu tarihi eserleri gördüğümüzde heyecanlandım. Heyecanımı yenmek için önceden bilgiler edindim. Gezilerimiz çok güzel geçti."

Ö2. "Ben çok mutluydum. Çünkü kültürümüzü, tarihimizi öğrendik. Ne kadar güzel bir şehirde yaşadığımız öğrendik. Bu şehrin ne tür zorluklarla alındığını, ne kadar güzel bir yer olduğunu öğrendik."

Ö3. "Ben, İstanbul'un tarihi mekân ve müzelerim gezerken gurur duydum. Geçmişte, o yerlerde yaşayan insanlar, oralara parmak basmışlar, oralarda büyümüşler. Bizim gezdiğimiz gördüğümüz yerlerde bir zamanlar çok büyük insanlar yaşamış. Onların gezdiği yerleri biz de gezdik. Bir taraftan kendimi kötü hissettim. Kendimi tarihe uymuyormuş gibi hissettim. Sanki o güzelliği bozuyormuş gibi oldum. O gezdiğimiz yerlerde geçmişte yaşamış insanlar olsa daha güzel olurdu bence.

Ö4. "Benim en çok gitmek istediğim yer Yerebatan Sarnıcıydı. Oraya ilk gittiğimizde etraf karanlıktı. Orada loş bir ortam vardı. Oraya ilk gidince biraz korktum. Ama orayı çok sevdim. Bana, orası çok güzel geldi. İkinci gün, panorama müzesine gittiğimizde bu kadar güzel bir ortam beklemiyordum. Oraya gidince çok güzel bir ortam buldum. Orada çalan müziğin etkisiyle kendimi İstanbul'un fethi sırasındaymış gibi hissettim. Fatih Sultan Mehmet, benmişim gibi hissettim."

Ö5. "Yaptığımız geziler çok güzeldi. Çok eğlendik. Güzel şeyler yaptık. Tarihi mekânlarımızı gezerken güzel yerler gördük. Daha önce yaşayan insanların ayak bastığı yerleri gördük. Orada çok güzel şeyler vardı. Bunları gezerken çok mutlu oldum. Özellikle "Kaşıkçı Elması" çok güzeldi. Hz. İsa'nın tabloları çok güzeldi. Özellikle "Panorama Müzesi" çok hoşuma gitti. Çünkü Panorama Müzesi'nde İstanbul'un fethi anlatılıyordu. Orada, İstanbul'un fethinde kullanılan savaş araç ve gereçleri vardı. Orada, İstanbul'un fethi sırasında insanların gösterdiği çaba anlatılıyordu. Orayı gezerken, onları görürken insan kendini o zamanda yaşıyormuş gibi hissediyor. Bu bakımdan çok güzeldi."

Ö6. "Ben birçok duygu içindeydim. Bazen heyecanlandım. Çünkü birçok yeri ilk defa gezecektim. Bazen de çok merak ettim. Acaba bu gittiğimiz yerler nasıl yapılmış?

Diye merak ettim. Bir taraftan da çok sevindim. Yaşadığım şehirdeki tarihi mekânları ve müzeleri görmek beni çok sevindirdi."

Ö7. "Bu tarihi mekân ve müzeleri gezerken çok mutlu oldum. Bu gezdiğimiz yerler bana çok değişik geldi. Şu an yaşadığımız ilçede bu tarihi yerleri göremiyoruz. Demek ki, İstanbul, sadece bizim yaşadığımız yerlerden ibaret değilmiş. Gerçek İstanbul, bizim gezdiğimiz, gördüğümüz yerlermiş. O yerleri gezince gerçek tarihimizi öğrenmiş ve görmüş olduk."

Ö8. "Gezdiğimiz yerleri bir daha belki gezme fırsatı bulamayacağını için çok heyecanlıydım. Bu gittiğimiz yerlere bir daha gidemeyeceğim için yaptığımız bu geziler dolayısıyla çok mutluydum. İlk defa tarihi mekânları ve müzeleri gezme fırsatı buldum. Özellikle Arkeoloji Müzeleri'ndeki mumyalar, ilgimi çok çekti. Panorama Müzesi'ndeki üç boyutlu nesneleri görmek çok heyecan vericiydi."

Ö9. "Gitmeden önce çok heyecanlıydım. O yerleri gezmek görmek her öğrenciye kısmet olmaz. Biz bu yerleri gezme ve görme imkânı bulduk. O yerlere gittiğimizde, oraları büyük dedelerimizin yaptığını dedelerimizin o yerlerde yaşamış olduğunu anladım. Dedelerimiz, bize bu tarihi yerleri bıraktığı için onlarla gurur duydum. Bizler onların neslinden geldik."

Ö10. "Ben büyük bir gurur içindeydim. Çünkü İstanbul'un birçok tarihi mekân ve müzesini gezdik. Buraları gezmek herkese kısmet olmaz. Biz buraları gezme imkânına sahip olduk. Bizlere buraları gezdirdiğiniz için size teşekkür ediyorum. Sizin sayenizde buraları gezme imkânına sahip olduk. Buraları gezdim diye artık bir havam olacak. Onun için kendimi çok iyi hissediyorum."

Bu görüşlere göre, öğrenciler İstanbul'un tarihi mekânlarını ve müzelerini ziyaret ettikleri için kendilerini mutlu hissetmişlerdir. Bu tarihi mekânları ve müzeleri ziyaret etmenin onları heyecanlandırdığını dile getirmişlerdir.

2. **Araştırmada öğrencilerle yapılan görüşme formunda yer alan ikinci soru "İstanbul'un tarihi mekân ve müzelerini gezerken neler düşündünüz?" şeklinde olmuştur. İkinci soruya ilişkin görüşler aşağıda verilmektedir:**

Ö1. "Tarihi mekânları ve müzeleri gezerken, geçmişte oralarda neler yaşandığını, neler olduğunu düşündüm. Günümüzde, o kişiler olsalar neler yaparlardı gibi soruları düşündüm."

Ö2. "Bu tarihi mekânların ve müzelerin kim tarafından yaptırıldığını, nasıl yaptırıldığını merak ediyordum. Gördüğümüz külliyelerin, neden niçin yaptırıldıklarını düşündüm. Bunları da sizin sayenizde öğrenmiş oldum."

Ö3. "En başta Panorama Müzesi süper ötesi bir yer bence. Panorama Müzesi'ni gezerken Fatih Sultan Mehmet'in yanında kendimi İstanbul'u fethediyor muş gibi hissettim. Orada yer alan müzik bana çok değişik bir hava katmıştı. Diğer tarihi mekânlarda da gezerken kendimi, Osmanlı imparatorluğu döneminde yaşıyormuş gibi hissettim."

Ö4. "İstanbul'un kültürel açıdan çok önemli bir şehir olduğunu düşündüm, iyi ki İstanbul'da yaşıyorum diye düşündüm. Çünkü başka bir şehirde yaşasaydım bu gittiğimiz tarihi mekânları göremezdim. İstanbul, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış. Onun için İstanbul'da birçok millete ait eserleri görebiliyoruz."

Ö5. "Gittiğimiz yerlerde gördüğümüz birçok tarihi eser günümüze kadar ayakta kalabilmiş. O tarihi eserlerin günümüze kadar nasıl ayakta kaldıklarını düşündüm. Bu tarihi eserlerin bu kadar güzel görünmelerinin sebebi nedir? Bu tarihi mekânlar geçmişte nasıl yapılmış? Gibi düşünceler aklıma geldi."

Ö6. "O tarihi mekânları gezerken, bu tarihi eserleri kim yaptı, nasıl yaptılar, o malzemeleri nereden buldular, kimlerden yardım aldılar? Bunların hepsini gezi boyunca düşündüm. Gezdiğimiz, gördüğümüz yerlerde kimlerin emeği geçti diye düşündüm."

Ö7. "İstanbul'un çok güzel bir şehir olduğunu, padişahların bu şehri almak için gösterdiği çabaların gereksiz olmadığını düşündüm."

Ö8. "Ben eğer o dönemlerde yaşasaydım nasıl olurdu? Diye düşündüm. O zamanlarda yaşamak isterdim. Güzel olurdu."

Ö9. "Geçmişte bu tarihi mekânları yaparlarken hangi amaçla yaptıklarını düşündüm. Neyi amaçladıklarını düşündüm."

Ö10. "Özellikle Topkapı Sarayı'nda Divan-ı Hümayun'u gezerken padişahların toplantıları takip ettiği pencereyi gördüğümde o dönemde divan-ı hümayun toplantılarının nasıl geçtiği? Aklıma geldi. Topkapı Sarayı'nı gezerken padişahların yaşadığı yerleri gördük. Panorama Müzesi çok güzeldi. Orada İstanbul'un fethini yaşamış gibi oldum."

Öğrenciler, gezi sırasında, bu tarihi mekânların ve müzelerin geçmişte hangi amaçla, neden, niçin yapıldıklarını düşünmüşlerdir. Geçmişte bu tarihi yerlerde neler yaşandığını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu görüşler, öğrencilerin geçmişle bağlantı kurmaları, geçmişi gözlerinin önünde canlandırmaları açısından önemlidir.

3. Araştırmada öğrencilerle yapılan görüşme formunda yer alan üçüncü soru "İstanbul'un tarihi mekân ve müzelerine yaptığımız geziler sana ne gibi faydalar sağladı?" şeklindedir. Üçüncü soruya ilişkin görüşler aşağıda yer almaktadır:

Ö1. "Ders kitabına bağlı olarak ders işlemek yerine o yerleri gezmek o tarihi yerlerin içinde olmak daha etkiliydi. Ders kitabında sadece resimleri görebiliyoruz. Fakat biz o yerleri gezdik gördük. Geziye katılamayan arkadaşlarımız bizim gezdiğimiz ve gördüğümüz yerleri görme fırsatı bulamadı. Geçmiş dönemlerde yaşayan insanların yaşadığı yerleri gördük. Buraları görmek insanı mutlu ediyor. Bu şekilde daha çok öğrenmiş oluyoruz. Ben oraları gezdiğim ve oradakileri gördüğüm için aklımda daha çok bilgi kaldı. Bundan sonra gittiğimiz yerlerle ilgili bir soru karşıma çıktığında bunları cevaplayabilirim."

Ö2. "Tarih bilincim arttı. Sizin bize aktardığınız bilgileri bizler de gelecek nesillere aktarabiliriz. İstanbul'da yer alan bu tarihi mekânların ne zaman yapıldığını, neden yapıldığım öğrenmiş oldum."

Ö3. "Tarihimizi öğrenmiş oldum. Tarihi eserler zaten orada yaşanılan hayatı anlatıyor. Bundan sonraki hayatımda da bu öğrendiklerimin faydası olacağını düşünüyorum. Bundan sonraki öğrenim hayatımda tarihi mekânlarla ilgili bir şey karşıma çıktığında yapabilirim. Çünkü gezdim, gördüm ve buralara ilgim var."

Ö4. "İstanbul'u eskisine göre çok daha iyi öğrendim. Yaptığımız bu geziler, benim ve arkadaşlarım için çok yararlı oldu. Yaptığımız bu geziler sayesinde ileride

daha başarılı olacağıma inanıyorum. İstanbul hakkında yeni bilgiler edindiğimi düşünüyorum."

Ö5. "Daha çok bilgilendim. Eskiden gezip gördüğüm yerlere boş boş bakıyordum. Siz, bize bilgi verdiğini için daha iyi öğrendim."

Ö6. "Derslerimde daha başarılı olmamı sağladı. Derslerimizle ilgili birçok şey öğrendik. Bundan sonraki yaşamımda kullanabileceğim bilgiler öğrendim. Benim için çok yararlı oldu."

Ö7. "Derslerde çok büyük faydalar sağladı. Özellikle Sosyal Bilgiler derslerinde çok büyük fayda sağladı. Öğretmenimizin sorduğu sorulara daha kolay ve daha iyi cevaplar verebiliyoruz."

Ö8. "Bundan sonra İstanbul'un tarihi mekân ve müzeleri konuşulduğunda ben de artık yorum yapabileceğim, görüşlerimi ifade edebileceğim. Ben de artık bu konular hakkında bir şeyler söyleyebileceğim. Artık bu gezdiğim, gördüğüm yerleri biliyorum."

Ö9. "Bu öğrendiklerimin derslerime katkısı olacağını düşünüyorum. Bundan sonra birisi sorarsa ben buralara gittim diyebilirim. Tarihi eserlerden bir konu açıldığında ben de artık bir şeyler söyleyebilirim. Tarihi eserlerimiz hakkında bilgi sahibi oldum. Biz "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesini işliyoruz. Biz burada tarihi eserlerimize doğru yolculuğa çıktık. Tarihi eserlerimizi tanımaya başladık. Ben daha önceden Arkeoloji Müzesi'ni, Çinili Köşk'ü bilmiyordum. Bunların İstanbul'da yer aldığını bile bilmiyordum. Sizin sayenizde öğrendik. Gittik, gezdik, gördük, öğrendik."

Ö10. "Bu tarihi eserleri görmek herkese kısmet olmaz. Bu öğrendiklerimiz derslerimizde çok işe yarayacak. Buraları gördüğüm için çok sevindim. Bu öğrendiklerimiz pek çok yerde bize lazım olacaktır diye düşünüyorum. Bundan sonra bu gezdiğim tarihi mekânlarla ilgili bir soru karşıma çıktığında cevaplayabilirim. Kendi kültürümüzü öğrenmiş olduk."

Bu görüşler, tarihi mekânları ve müzeleri ziyaret ettikten sonra öğrencilerde istenen değişikliğin meydana gelmesi açısından önemlidir. Öğrenciler, İstanbul'un tarihi mekânları ve müzeleri konusunda bilgi birikimlerinin arttığını, daha bilinçli hale geldiklerini ifade etmişlerdir.

4. Araştırmada öğrencilerle yapılan görüşme formunda yer alan dördüncü soru "Sadece Sosyal Bilgiler ders kitabına bağlı olarak ders işlemekle, tarihi mekân ve müzeleri gezerek ders işlemeyi karşılaştırdığımızda hangisi senin için daha iyi ve faydalı oldu? Neden?" şeklindedir. Dördüncü soruya ilişkin görüşler aşağıda yer almaktadır:

Ö1. "Gezerek ders işlemek daha faydalı oldu. Kuru kuru ders işlemek yerine gezip görerek ders işlemek daha iyi ve faydalı oldu. Sadece ders kitaplarına bağlı kalarak ders işlediğimizde bilgileri unutabiliyoruz. Ama gezi yaparak ders işlediğimizde bilgiler daha çok aklımızda kalıyor."

Ö2. "Sadece ders kitabına bağlı kalarak ders işlemek faydalı olmuyor. Çünkü ders kitabından sadece resimlere bakıyoruz, bilgileri okuyoruz onun için aklımızda pek kalıcı olmuyor. Fakat geziye gidip o yerleri gördüğümüzde o yerler hakkında daha iyi bilgiler edinmiş oluyoruz ve bilgiler aklımızda daha çok kalmış oluyor."

Ö3. "Tarihi mekânları gezip görerek öğrendiğimizde daha çok bilgi edinmiş olduk. Ders kitaplarında sadece resimlerden görüyoruz. Fakat gezip gördüğümüzde o tarihi mekânları yakından incelemiş oluyoruz. Ders kitabından öğrendiğimizde fazla kalıcı olmuyor. Gezip gördüğümüzde ise daha kalıcı oluyor."

Ö4. "Bence gezerek ders işlemek daha iyi oldu. Bununla ilgili bir atasözü de var: "Çok okuyan değil çok gezen bilir. " Gezerek daha iyi anlıyorum. Aklımda daha çok kalıyor. Sadece ders kitabına bağlı olarak, okuyarak anlamak zor oluyor. Gezerek öğrenmek daha iyi bir fikir veriyor."

Ö5. "Tabii ki de tarihi mekân ve müzeleri gezerek görerek ders işlemek daha iyi ve faydalı oldu. Tarihi eserleri gördüğümüzde onlara dokunduğumuzda bilgiler daha çok aklımızda kalıyor. Gezip gördüğümüz yerlerde bir taraftan not alıyoruz bir taraftan da gülerek eğlenerek daha çok öğrenmiş oluyoruz."

Ö6. "Tarihi yerleri gezerek öğrenmek daha faydalı oldu. Sadece bir ders kitabına bağlı kalarak ders işlemek olumlu değil. Gezerek öğrenmenin, görsel açıdan öğrenmenin daha önemli olduğunu düşünüyorum. Sadece yazıları okuduğumuzda bilgiler aklımızda kalmayabilir; ancak gezip görüp öğrendiğimizde bilgiler aklımızda daha çok kalıyor."

Ö7. "Gezip görerek ders işlemek daha faydalı oldu. Gezip görerek ders işlediğimizde bilgiler aklımda daha çok kalıyor. Bundan sonra gireceğim sınavlarda ve "SBS" de bu öğrendiklerimiz benim için çok yararlı olacak. Sadece yazı akılda kalmıyor; ama gördüklerimiz aklımızda daha çok kalıyor. Tarihi mekân ve müzeleri gezerken sizin anlattıklarınız benim aklımda dana çok kaldı. Benim için bu şekilde ders işlemek daha iyi ve faydalı oldu."

Ö8. "Gezip görerek ders işlemek daha iyi ve daha faydalı oldu. Çünkü dersleri hep sınıfta ders kitabına bağlı kalarak işlemek çok sıkıcı oluyor. Özellikle "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesini sadece ders kitabına bağlı kalarak işlemek çok sıkıcı geliyor. Özellikle bu ünite içinde yer alan bilgileri ve tarihleri ezberlemek çok zor ve sıkıcı geliyor. Gezerek ders işlediğimizde hem daha eğlenceli hale geliyor hem de bilgiler aklımızda daha çok kalıyor. Bunun için gezip görmek daha iyi ve daha faydalı oluyor. Tabii ki de her konu içinde gezi düzenlenmez. Özellikle "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi için yaptığımız bu gezi çok iyi ve çok faydalı oldu."

Ö9. "Kitaplardan okuyarak bir yere kadar öğreniyoruz. Gezip görerek öğrendiğimizde kafamızda canlandırabiliyoruz. Bu şekilde öğrenmemiz daha kolay oluyor."

Ö10. "Tarihi mekân ve müzeleri gezerek ders işlemek daha faydalı oldu. Gezdiğimizde bilgiler aklımızda daha çok kalıyor. Bu şekilde öğrendiğimizde bilgiler aklımızda daha çok kalıyor."

Bu görüşlere göre öğrenciler, sadece Sosyal Bilgiler ders kitabına bağlı kalarak ders işlemenin etkili olmadığını ve sıkıcı olduğunu ifade etmişlerdir. Tarihi mekân ve müzeleri gezerek ders işlemenin ise zevkli, eğlenceli ve çok yararlı olduğun söylemişlerdir.

5. Araştırmada öğrencilerle yapılan görüşme formunda yer alan beşinci soru "İstanbul'un tarihi mekân ve müzelerini gezerek yapmış olduğumuz etkinlikler sonucunda kazanmış olduğunuz bilgi ve becerileri yaşamınızda kullanabileceğinizi düşünüyor musun? Buna örnek verebilir misin?" şeklindedir. Beşinci soruya ilişkin görüşler aşağıdaki gibidir:

Ö1. "Tabii ki de düşünüyorum. Bu tarihi yerleri gezerken siz bize bilgiler verdiniz. Biz de ileride öğrendiğimiz bu bilgileri çevremizdeki insanlara öğretebiliriz. Böylelikle yararlı bir iş yapmış olacağız. Herkes tarihi eserlerini öğrenemiyor. Biz tarihi eserlerimizi öğrenme fırsatı bulduk. İleride Sosyal Bilgiler öğretmeni olursam ben de öğrencilerime sizin gibi bu şekilde bilgiler vereceğim."

Ö2. "Evet kullanabilirim. Mesela, bir mimar bir tarihi eser gördüğünde ondan etkilenmemesi mümkün değildir. Bende gördüğümüz tarihi mekânlardan etkilendim. Bu öğrendiklerimi ileride kullanacağımı düşünüyorum. İleride bir öğretmen olduğumda öğrencilerim tarihi mekânlarla ilgili sorular sorduklarında bunlara cevap verebilirim."

Ö3. "Evet, kullanabileceğimi düşünüyorum. Ben üniversite okumayı düşünen bir öğrenciyim. İleride üniversitedeki arkadaşlarımla yeniden o tarihi mekânlara gittiğimizde ben de arkadaşlarıma orada bilgiler vereceğim. İleride ben de çocuklarıma bilgi vereceğim. O tarihi yerleri anlatacağım. Çocuklarım da benim gibi bilgili olmuş olacaklar."

Ö4. "Evet düşünüyorum. Bu öğrendiklerimizin bize sınavlarda çok büyük yararı olacak. Bu öğrendiklerim, ileride gireceğim "SBS" "ÖSS" ve "KPSS" de çok yararlı olacak, cahil olmayacağız. Tarihimizi öğrenmiş olacağız. Bu öğrendiklerimizi de çocuklarımıza öğreteceğiz."

Ö5. "Evet düşünüyorum. "SBS" de bu öğrendiklerimi kullanabilirim. Çünkü gezip gördüm. Kitaptan öğrendiklerim şu an aklımda değil. Ama gezip gördüğüm yerler, orada yaptığımız etkinlikler, edindiğim bilgilerin çoğu şu an aklımda. Bir daha bu tarihi yerlere geziye gittiğimde veya öğretmen olup öğrencilerimi bu yerlere götürmek istediğimde kitaptan araştırma yapmak zorunda kalmayacağım. Aklımda kalanları söyleyeceğim."

Ö6. "Tarih bilincim daha çok artmış oldu. Beceri olarak ise gördüğüm bu tarihi yerlerin resmini yapabilirim."

Ö7. "Tabii ki de düşünüyorum. Bundan sonra yurt dışından veya başka bir şehirden bir tanıdığım geldiğinde, onlara İstanbul'un tarihi mekânlarını gezdirirken yaptığımız bu gezilerde öğrendiklerimi kullanacağım. Gitmeden önce gideceğimiz tarihi

mekânlar hakkında araştırma yapacağım. Gitmeden önce gideceğimiz tarihi mekânlarla ilgili bilgi vereceğim."

Ö8. "İleride lisede ye üniversitede gittiğimiz tarihi mekânlarla veya müzelerle ilgili araştırma, ödev, maket yapımı gibi durumlarda bunları daha kolay yapabiliriz. Çünkü oraları gezdik, düşünerek bilgi edindik."

Ö9. "Evet düşünüyorum. Bundan sonra arkadaşlarımla veya ailemle bu gittiğimiz yerlere yeniden gittiğimizde bu öğrendiklerimi yaşamımda kullanabileceğimi düşünüyorum. İleride bu gittiğimiz tarihi mekân ve müzelere yeniden gideceğim. Farklı tarihi mekânlara da gideceğim. Ben de artık tarihi mekânlara gittiğimde insanları bilgilendireceğim. İnsanları bilgilendirmek benim hoşuma çok gidiyor. Bundan sonra ben de artık bir rehber gibi insanlara bilgi vereceğim. Böylece çevremdeki insanlara daha faydalı olmuş olacağım. Ben bunları, yaptığımız bu gezilerde öğrendiklerimi yaşamımda kullanacağımı düşünüyorum. Bu yaptığımız gezilerden aklımda kalanları, bildiklerimi çevremdeki insanlara anlatacağım."

Ö10. "Bu öğrendiklerimi bundan sonraki yaşamımda kullanabileceğimi düşünüyorum. Gerek bundan sonra işleyeceğimiz Sosyal Bilgiler derslerinde gerekse lise'de işleyeceğimiz tarih derslerinde bu öğrendiklerimizin bize çok büyük yararı olacak. İleride ben de gezip gördüğüm bu tarihi mekân ve müzeleri çocuğuma öğretebilirim. İleride bu tarihi mekân ve müzeleri çocuğuma öğretebilirim. İleride bu tarihi mekân ve müzeleri çocuğuma gezdirebilirim. Ben de bundan sonra bilmeyenlere bu tarihi mekân ve müzeleri anlatabilirim. Üniversitede bu öğrendiğim bilgilerin bana çok büyük yararı olacağım düşünüyorum. Ben zaten arkeolog olmak istiyorum. Yaptığımız bu geziler benim:için ayrı bir önem taşıyor. Özellikle İstanbul Arkeoloji Müzelerini gezdikten sonra hevesim ye ilgim daha çok arttı. Bundan sonra arkeolog olmak için daha çok çalışacağım. Tarihi ve tarihi mekânları daha çok araştırıp öğreneceğim. Bundan sonra yakınımdaki insanları, akrabalarımı İstanbul'un tarihi mekânlarına ve müzelerine götürürken onları gezdirirken bu öğrendiklerim çok işime yarayacak."

Bu görüşler, öğrencilerin bu gezilerden sonra bilgi ve beceri kazandıklarını ve bu kazandıklarını da bundan sonraki yaşamda kullanabileceklerini göstermesi açısından önemlidir. Öğrenciler bundan sonraki eğitimlerinde, bu öğrendikleri bilgileri

kullanabileceklerini söylemektedirler. Bu öğrendikleri bilgi, beceri, yöntem ve teknikleri bundan sonra çevrelerindeki yakınlarıyla da paylaşacaklarını ifade etmişlerdir.

6. Araştırmada öğrencilerle yapılan görüşme formunda yer alan altıncı soru "Bu şekilde gerçekleştirilen öğrenme etkinlikleriyle daha çok ve daha zevkli öğrenebileceğini düşünüyor musun? Neden?" şeklindedir. Altıncı soruya ilişkin görüşler aşağıda verilmektedir:

Ö1. "Evet düşünüyorum. Çünkü toplu halde gittik. Arkadaşlarımla iç içeydim. Ailemle birlikte buralara gitseydik bu kadar zevkli olacağını zannetmiyorum. Siz bir taraftan bize bilgi verdiniz, gezdik, gördük bir taraftan da arkadaşlarımla birlikte olmanın heyecanını yaşıyordum."

Ö2. "Bu şekilde öğrendiğimizde daha zevkli oluyor. Ders kitabından bir şeyler öğrenmek çok sıkıcı geliyor. Ama bu şekilde tarihi eserleri gezerek, görerek öğrendiğimizde daha zevkli oluyor."

Ö3. "Evet düşünüyorum. Sadece Sosyal Bilgiler ders kitabından ders işlemek zevkli olmuyor. Gezip gördüğümüzde ise daha zevkli oluyor. Siz de zaten gezerken konuları anlattığınız için aklımızda daha çok kaldığını düşünüyorum."

Ö4. Evet düşünüyorum. Böyle daha faydalı oluyor. Görsel olarak öğrenmek başka kitaplardan okumak başka oluyor. Ders kitaplarımızda bu tarihi eserlerle ilgili fazla bir bilgi yok. Fakat gördüğümüz şeyleri kolay kolay unutamıyoruz. Daha çok hatırlıyoruz; aklımızda daha çok kalıyor."

Ö5. "Evet düşünüyorum. Yaptığımız geziler sayesinde daha çok ve daha zevkli öğrendim. Gezip gördüğüm yerler daha çok aklımda kaldı. Görseller insanın beynine daha çok yerleşiyor. İnsan, görselleri gördüklerini daha çok akılda tutuyor. Tarihi mekânların ve müzelerin yanında verilen bilgiler insanın aklında daha çok kalıyor. Böylece bizim için daha faydalı oluyor."

Ö6. "Evet. Yaptığımız geziler çok zevkliydi. Ders kitabından öğrendiğimizde zevk alamıyordum. Fakat tarihi mekânları gezdiğimizde çok zevkli oluyor. Ders kitaplarında sadece resim ve yazı var. Fakat tarihi mekânlara gezi düzenlediğimizde kitaplarda gördüklerimizi canlı olarak görmüş oluyoruz."

Ö7. "Evet düşünüyorum. Geziye giderken geziyorsun, eğleniyorsun, arkadaşlarınla beraber oluyorsun. Eleştirebiliyorsun. Bu çok güzelmiş, bu çok iyi olmuş diyebiliyorsun."

Ö8. "Evet. Kitaplardan okuduğumuzda sadece görmüş oluyoruz; ama gezip gördüğümüzde daha zevkli hale geliyor. Gezip görerek öğrendiğimiz o dersi daha çok sevmiş ve o derste daha çok öğrenmiş oluyoruz."

Ö9. "Tabii ki de düşünüyorum. Dersleri sadece okuyarak kuru kuru işlemektense gezip görerek öğrenmek daha iyi ve eğlenceli oluyor. Gezip görerek öğrendiğimde bilgiler aklımda daha çok kalıyor. Bu şekilde daha iyi öğreniyoruz."

Ö10. "Bu şekilde daha çok öğrendiğimi düşünüyorum. Daha çok aklıma girdi. Daha zevkli oldu. Arkadaşlarımla gitmek daha eğlenceli oldu. Ailemle birlikte gitseydim bu kadar zevkli olmayacağım düşünüyorum."

Öğrenciler, tarihi mekân ve müzeleri gezip görerek öğrenmenin daha çok zevkli ve eğlenceli olduğunu ifade etmişlerdir. Gezip görerek öğrendiklerinde bilgilerin akıllarında daha çok kaldığını söylemişlerdir. Sadece ders kitabına bağlı kalarak ders işlemenin ise sıkıcı ve etkisiz olduğunu belirtmişlerdir.

7. Araştırmada öğrencilerle yapılan görüşme formunda yer alan yedinci soru "Yaptığımız gezilerde sizin ilginizi en çok neler çekti? Açıklayınız." Şeklindedir. Yedinci soruya ilişkin görüşler aşağıda verilmektedir:

Ö1. "Ayasofya Müzesi'ndeki "Dilek Taşı" benim ilgimi çok çekti. Acaba tuttuğumuz dilek gerçekleşecek mi gerçekleşmeyecek mi diye çok merak ettim. Ayasofya Müzesi'ndeki büyük büyük küpler ilgimi çok çekti. Bu mermer küpleri bir çiftçi tarlasını sürerken bulmuş. Nasıl bulmuş? Bu büyük mermer küpler toprağa nasıl sığdırılmış? Bunlar ilgimi çekti. Panorama Müzesi de çok ilgimi çekti. Yerebatan Sarnıcı da çok ilgimi çekti. Geçmişte burası su deposu olarak kullanılıyormuş. Yerebatan Sarnıcı'ndaki "Medusa Başı" çok ilgimi çekti. Bu Medusa Başı'na bakınca taş olacak mıyız olmayacak mıyız diye çok heyecanlandım."

Ö2. "Ben "Kaşıkçı Elması"ın görmeyi çok istiyordum. Kaşıkçı Elması, bana çok farklı geliyor. Osmanlıyı daha farklı yansıtıyor. Bu nedenle Kaşıkçı Elması dikkatimi çok çekti. Topkapı Hançeri'nî de görmeyi çok İstiyordum ve gördüm. Topkapı

Sarayı'nda yer alan o devirde yaşayan insanların giydikleri kıyafetler ilgimi çok çekti. Bu kıyafetler çok çok büyüktü. O devirde yaşayan insanları gözümün, önünde canlandırmaya çalıştım. Günümüzdeki en şişman insana bile o kıyafetler bol geliyor. Demek ki insanlar gün geçtikçe değişiyor."

Ö3. "En çok Süleymaniye Külliyesi ilgimi çekti. Çünkü orada kütüphane varidi. Önceden şehzadelerin eğitim gördüğü yerler vardı. Orası çok güzeldi. Çok hoşuma gitti. Orada yer alan Kur'an-ı Kerim kitabı ilgimi çekti. Bu kitap el yazmasıydı. Şehzadelerin okuduğu kitaplar vardı. Onlar çok ilgimi çekti. Ayasofya Müzesi çok ilgimi çekmişti. Hz. İsa'yı anlatan resimleri çok beğenmiştim. Ayasofya'nın mimarisi de çok güzeldi. Panorama Müzesi harikaydı. Burada İstanbul'un fethedilişini gerçekten çok güzel tasvir etmişler. Orayı yapanların, oradaki resimleri yapanların ellerine sağlık diyorum. Topkapı Sarayı'nın birçok yerinde tuğra vardı. Kapıların üstünde "Bismillahirrahmanirrahim" yazıyordu. Yerebatan Sarnıcı'nda Medusa Başı'nın ters oluşu çok ilgimi çekti. Neden ters olduğunu anlayamadım. Acaba insanları etkilemesin diye mi böyle yaptılar onu anlayamadım. Merak ettiğim bir şey var. Acaba Medusa Başı'na bakıp da taş olan insanlar var mı? Sultanahmet Meydanı'nda yer alan III. Ahmet Çeşmesi de güzel bir yer. Hoş bir yerdi. Geçmişte oradaki insanlara su ve şerbet dağıtılıyormuş. Arkeoloji Müzeleri de çok güzel bir yer. İstanbul'un her yeri çok güzel. Bu güzel yerlerden birisi de Arkeoloji Müzeleri. Arkeoloji Müzeleri'nin çok değerli bir yer olduğunu düşünüyorum. Osman Hamdi Bey, burayı yapmak için çok uğraşmış. Bizans döneminden kalan eserler çok ilgimi çekti. Mezarlar ve küçük heykeller çok güzeldi. Sultanahmet Meydanı'nda yer alan dikilitaşların üzerlerinde yer alan semboller çok ilgimi çekti. Bu dikilitaşların üzerinde hayvan motifleri vardı. Değişik semboller vardı. Sultanahmet Camisi çok güzeldi. Bu caminin üzerindeki mozaikleri çok beğendim. Özellikle maviyle işlenmesi çok güzeldi. Çünkü mavi hem yerin hem de havanın (gök) rengidir."

Ö4. "Benim ilgimi en çok Ayasofya Müzesi'ndeki dilek taşı çekti. Dilek taşını, geçmişte Haçlılar içerisinde değerli bir şey bulunur diye bu taşın içini oymuşlar. Bir şeyler bulamayınca da ülkelerine geri dönmüşler. Bu dilek taşı yaz-kış nemlidir. Ayasofya Müzesi'nde yer alan küpler de çok ilgimi çekti. Bu küplerden iki tanesi Ayasofya Müzesi'nde bulunuyor. Bir tanesi de Londra'da bulunmaktadır. Bu küpleri bir bahçıvan tarlasını sürerken bulmuş. Çiftçi, bu küpleri padişaha götürmüştür. Padişah,

küplerden birini çiftçiye hediye etmiştir. Bu küplerin içi altınla dolu olmasına rağmen çiftçi küpün içindeki altını almamıştır sadece küpü almıştır. Süleymaniye Külliyesi'nde "Gül Bahçesi" çok ilgimi çekti. Ben gerçekten de içinde güllerin olduğu bir bahçe var, olduğunu zannetmiştim. Meğerki böyle değilmiş. Burası, geçmişte öğrencilerin ders çalıştığı yermiş. Öğrenciler burada ders çalışırken sürekli bülbül gibi sesler çıkarıyorlarmış. Dışardan geçenler bu sesleri duyunca burada bülbüller var diye buraya bülbül bahçesi ismini vermişler. Bülbüller de hep güllere konduğu için daha sonra buraya "Gül Bahçesi" ismi verilmiş."

Ö5. "Benim ilgimi en çok Panorama Müzesi çekti. Buraya ilk girdiğimde kendimi o an İstanbul'un fethi sırasındaymış gibi hissettim. Oradaki her şey çok güzel resmedilmişti. Harikaydı. Panorama Müzesi'nde yer alan 1453 yılında İstanbul'un fethi sırasında kullanılan eşyalar çok ilgimi çekti. Daha önce ben hayatımda böyle bir güzellikte bir yer görmemiştim. Çok güzel bir yerdi. Süleymaniye Külliyesi'nde de çok güzel şeyler vardı. El yazması Kur'an-ı Kerim vardı. Günümüzdeki Kur'an-ı Kerim kitapları el ile yazılmıyor. Daha çok matbaada basılıyor. Geçmişte insanlar kitapları elleriyle yazıyorlarmış. Değişik kitaplar gördüm. Bunların hepsi el yazmasıydı. Günümüzde böyle el yazımı kitaplar yok. Topkapı Sarayı'nda Kutsal Emanetler Dairesi'nde yer alan Hz. Muhammed'in ayak izi benim ilgimi çok çekti. Hz. Muhammed çok kutsal bir insan olduğu için, geçmişte yaşadığı için, biz onu göremediğimiz için onun ayak izi benim ilgimi çok çekti. Ayasofya Müzesi'nde yer alan Dilek Taşı çok ilgimi çekti. Dilek Taşı'nda hepimiz dilek tuttuk. Ben altı defa parmağımı bu taşın içine soktum. Orası benim ilgimi çok çekti. Dileklerimin kabul olacağına inanmıyorum. Batıl inanç diye düşünüyorum. Yine Ayasofya'da yer alan mozaikler ilgimi çok çekti. Arkeoloji Müzelerinde mezarlar ve heykeller gördük. Bu mezarlar çok güzeldi. Resimler ve motifler de çok güzeldi. Onların anlamlarını öğrenince daha da bir başka heyecanlandım. Mesela orada Aslan Heykeli vardı. Siz o aslan heykelinin Osmanlı'da gücü ve kudreti temsil ettiğini söylemiştiniz. Bu benim ilgimi çok çekti. Günümüzde ise aslanlar başka anlam ifade ediyor. Demek ki geçmişte aslanlar daha farklı anlamlar ifade ediyormuş. Yerebatan Sarnıcı'nda da Medusa Başı çok ilgimi çekti. Ona bakanın taş olabileceğini söylediler. Acaba geçmişte bu Medusa Başı'na bakıp da taş olan var mı diye düşündüm. Böyle bir şey olacağım da pek düşünmüyorum. Yine Yerebatan Sarnıcı'nda suyun içine para atmak çok ilgimi çekti. Bunun da batıl inanç olduğunu düşünüyorum. Suyun içindeki paralar ve balıklar çok hoş bir görünüm sağlıyorlardı.

Sultanahmet Meydanı'nda yer alan dikilitaşların üzerindeki yazılar ve motifler de çok ilgimi çekti. Bunlar çok güzeldi. Çok beğendim. Yılanlı sütun da çok ilgimi çekti. Bu daha çok yılana benziyordu. III. Ahmet Çeşmesi de çok güzeldi. Günümüzde böyle çeşmeler yok artık. Bu çeşme,, farklı motiflerle süslenmişti. Günümüzdeki çeşmelerde sadece musluk var. Günümüzdeki çeşmelerde böyle motifleri göremiyorum."

Ö6. "Topkapı Sarayı'nda Divan-ı Hümayun ilgimi çok çekti. Burada yer alan zincir ve kürenin anlamı ilgimi çok çekti. Yine padişahların toplantıları takip ettiği kafes denilen pencere ilgimi çekti. Panorama Müzesi, çok ilgimi çekti. Bu müze çok güzeldi. Buradaki gökyüzü çok güzeldi. Kendimi İstanbul'un fethindeymiş gibi hissettim. Ayasofya Müzesi'ndeki mozaikler ilgimi çekti: Bu mozaiklerle Hz. İsa'yı, Meryem Ana'yı resmetmişler. O mozaiklerin değerleri, Haçlıların bazı mozaikleri çalması ilgimi çekti. Arkeoloji Müzesi'nde horoz dövüştüren çocuklar, iskeletler ilgimi çekti. Lahitler ilgimi çekti. Mumyalar ilgimi çekti. Yerebatan Sarnıcı çok ihtişamlı bir yerdi. Çok ilgimi çekti. Burada dilek tuttum. Oradan saraylara su gönderiliyormuş. Bu da ilgimi çekti. Orada suyun içinde balıklar vardı. Medusa Başları da ilgimi çekti. Onun gözlerine bakınca taş oluyormuşsun. Ben baktım hiçbir şey olmadı. Süleymaniye Külliyesinde, resimdeki caminin minarelerine bakınca "Allah'' yazıyordu. Bu çok ilgimi çekti. Orada yer alan el yazması kitaplar çok güzeldi. O dönemde hattatların bu kitapları yazarken kullandığı aletler vardı. Orada kalemtıraş vardı. Buna bayıldım, çok güzeldi. Sultanahmet Cami de çok güzel bir yerdi. Burada mavi ve yeşil süslemeler olduğu için Avrupalılar buraya "mavi cami" demişler."

Ö7. "Topkapı Sarayı'nda hazine bölümü en çok ilgimi çekti. Orada zırhlı bir adamın kullandığı araç-gereçler vardı. O kişi, bunlarla nasıl yürüyordu merak ediyorum. Panorama Müzesi ilgimi çekti. Orası savaş alanına çok benziyordu. Bir anda kendimi savaş alanındaymış gibi hissettim. Biraz ürkmüştüm. Yerebatan Sarnıcı da ilgimi çekti. Burada "Medusa Başı" ilgimi çekti. Buna hakanların taş olacağı söyleniyordu, çok uzun süre baktım; ama bir şey olmadı. Arkeoloji Müzesi'nde en çok mumyalar ilgimi çekti. Lahitler, horoz dövüştüren çocuklar ilgimi çekti. Bereket Tanrıçası ilgimi çekti. Çinili Köşk'te her taraf çinilerle süslenmişti. Her taraf camdan yapılmıştı. Süleymaniye Kütüphanesi'nde istediğimiz kitapları bulmaya yarayan katalog çok ilgimi çekti. Özellikle kılıç şeklindeki hat yazılan çok güzeldi. III. Ahmet Çeşmesi'nin desenleri çok hoşuma gitti. Onları nasıl yapmışlar merak ediyorum. Alman

Çeşmesi çok güzeldi. Yılanlı sütun'un birazı kırılmıştı. Kırılmasaydı hepsini görebilirdik. Dikilitaşın üzerinde yazılar vardı. Sultanahmet Camisi'nin avlusu çok güzeldi."

Ö8. "Topkapı Sarayı'nda yer alan Divan-ı Hümayun ilgimi çekti. Padişah, burada kafes denilen yerden toplantıları takip ediyormuş. Yine burada yer alan adalet zinciri çok ilgimi çekti. Bu zincir Osmanlı'nın gücünü temsil ediyormuş. Panorama Müzesi de ilgimi çok çekti. Panorama Müzesi'nin içi çok güzeldi. Arkeoloji Müzesi'nde yer alan lahitler çok ilgimi çekti. Ağlayan Kadınlar Lahti çok ilgimi çekti. Süleymaniye Külliyesinde el yazması ve altın süslemeli kitaplar ilgimi çekti. Mimarlıkla ilgili kitaplar, Kabe'nin örtüsü, büyük Kur'an kitapları ilgimi çekti. Yerebatan Sarnıcı'nda da Medusa Başı ilgimi çekti. Ona bakanların taş olacağını söylüyorlardı. Onun için çok merak ediyordum. Oraya gidince bunun gerçekleşmediğini gördüm ve bunun batıl inanç olduğunu anladım. Ayasofya Müzesi'nde Hz. İsa'ya, Hz. Meryem'e ve Cebrail'e ait mozaikler ilgimi çekmişti. Mozaiklerden birinde Hz. İsa, sürekli bize bakıyormuş gibi gözüküyordu. Sanki bizi takip ediyor gibi gözüküyordu. Ayrıca orada yer alan "Allah" ve "Muhammed" yazıları ilgimi çekti. Ayasofya'nın günümüzdeki camilere çok benzediği de ilgimi çekti. Sultanahmet Meydanı'nda yer alan Alman Çeşmesi, Örme Obelisk ve dikilitaşlar da ilgimi çekti. Örme Obelisk'in üzerinde süslemeler vardı. Çivi yazısı şeklinde yazılar vardı. Alman Çeşmesi çok değişik bir çeşmeydi. Yılanlı Sütun da çok ilgimi çekti. Dikilitaşın üzerindeki pirinçten yapılmış süslemelerin Haçlılar tarafından altın sanılarak sökülüp götürüldüğü de çok ilgimi çekti. Yılanlı sütun'un başı çalınmış. Sultanahmet Camisi çok büyük bir camiydi. Avrupa'da "mavi Cami" olarak adlandırılıyormuş. III. Ahmet Çeşmesi de ilgimi çekti. Topkapı Sarayı'nın girişinde bulunuyordu. Geçmişte insanlara burada bedava şerbet ve su dağıtılıyormuş, III. Ahmet Çeşmesi, çok güzel bir mimari örnektir."

Bu görüşler, gezinin amacına ulaştığını göstermesi açısından önem taşımaktadır. Ziyaret edilen tarihi mekân ve müzelerin öğrencilerin ilgisini çekmesi ve öğrencilerin bunları, geziden sonra hatırlaması tarihi mekân ve müze gezilerinin eğitimde ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

8. Araştırmada öğrencilerle yapılan görüşme formunda yer alan sekizinci soru "Yaptığımız gezi sırasında hangi zorluklarla karşılaştınız?" şeklindedir. Sekizinci soruya ilişkin görüşler aşağıda verilmektedir:

Ö1. "Yaptığımız gezilerde çok yorulduğumu söyleyebilirim. Çok gezip çok yürüdüğümüz için çok yoruldum. Gezimizin birinci gününde yağmur yağması da beni yordu. Birinci gün ıslandık. Yağmur yağdığında nereye sığınacağımızı bilemedik. Kıyafetlerimiz ıslandı. Gezimizin birinci günü çok şiddetli bir yağmur yağmıştı. Bizim şanssızlığımızda Yağmur şiddetli bir şekilde bastırınca III. Ahmet Çeşmesi'nin altına sığınmak zorunda kalmıştık. Burada da bize yine Osmanlı imparatorluğu yardım etti. Geziden sonra eve geldiğimde çok yorulmuştum. Çok bitkin düşmüştüm. Eve gelince hemen yattım. Buna rağmen her şey çok güzeldi. İstanbul'un tarihi mekân ve müzelerini gezmek, bu yorgunluğa değdi. Birçok yeri gezdik ve gördük."

Ö2. "Yağmur yağması biraz olumsuz etkiledi. Bir de zamanımız kısıtlı olduğu için hızlı ilerledik."

Ö3. "Birinci gezimizde yağmur yağdı. İkinci gezimizde de hava çok güneşliydi. Hava şartları biraz engelledi. Ona rağmen gezimiz çok zevkliydi."

Ö4. "Gezimizin birinci gününde havaların bozuk olması, yağmur yağması bizi yordu. Çok fazla yürüdüğümüz için de yorulduk. Yorulunca öğrenmekte güçlük çektik."

Ö5. "Not alıyorduk. Siz de çok hızlı anlatıyordunuz. Ellerim yoruldu. Hem fotoğraf çekmek hem. de not: almak çok zor oldu. 2. günkü gezimizde çok yürüdüğümüz için yorulduk. Birinci gezimizde de yağmur yağdı."

Ö6. "Gezimizin birinci gününde yağmur yağması bizim için zor oldu. Bundan sonra gezi yapmadan önce hava durumuna bakmak gerekir. Gittiğimiz yerlerde çok turist vardı. Çok kalabalık vardı. Gittiğimiz yerlerdeki küçük çocuklar çok gürültü çıkarıyorlardı. Gezmeyi bilmiyorlardı."

Ö7. "Birinci gezide yağmur yağması en büyük zorluktu. Dizlerimize kadar ıslanmıştık. Yine de geziler, çok güzel geçti. Biraz yorulduk. Ama tatlı bir yorgunluktu. Elimizde bilgi notları olsa daha iyi olurdu. Çünkü ben kamerayla çekim yapıyordum. Hem not tutmak hem de kamerayla çekim yapmak zor oldu."

Ö8. "Yaptığımız gezilerde çok yürüdük. Bir taraftan da geziler eğlenceli geçti. Birinci günkü gezimizde yağmur dolayısıyla oradan oraya koşturduk. Bu da işin zevkli ve eğlenceli kısmıydı."

Ö9. "Ben de diğer arkadaşlarım gibi hava durumu bakımından biraz zorluk çektik. İlk gün hava yağmurluydu. İkinci gün hava sıcaktı. Ama her şeye rağmen yine de çok güzeldi."

Ö10. "Birinci gezimizde yağmur yağması, ikinci gezimizde de havanın çok sıcak olması bir engeldi. Buna rağmen gezilerimiz eğlenceli geçti."

Bu görüşler, öğrencilerin gezilerde yaşadığı zorlukları ve sıkıntıları göstermesi açısından önemlidir, öğrenciler genel olarak birinci gezide yağmur yağması ve ikinci gezide de havanın çok sıcak olmasından şikâyetçi olmuşlardı. Çok yürüdükleri için çok yorulduklarını ifade etmişlerdir. Bir taraftan dinlemek, bir taraftan da not almak zor olmuştur. Bu görüşler, bundan sonra düzenlenecek gezilerin daha iyi planlanması açısından önem taşımaktadır.

9. Araştırmada öğrencilerle yapılan görüşme formunda yer alan dokuzuncu soru "Sizce yapılan gezilerde başka hangi etkinlikler olmalıdır?" şeklindedir. Dokuzuncu soruya ilişkin görüşler aşağıda verilmektedir:

Ö1. "Hem not almak hem de sizi dinlemek bizim için zor oldu. Bize, gitmeden daha önce gideceğimiz yerlerle ilgili bilgi notu verebilirdiniz. Bir taraftan not alırken bir taraftan da sizi dinlemek bizi yordu. Onun için bazı yerleri kaçırdık. Bu, bizim vakit kaybetmemize sebep oldu. Sizin söylediğiniz bazı şeyleri not alamadık."

Ö2. "Gittiğimiz tarihi mekân ve müzeler çok kalabalıktı. Belki bu kadar kalabalık olmasaydı gittiğimiz yerlerde tarihi bir oyun sergileyebilirdik. Bir drama çalışması yapabilirdik. Topkapı Sarayı'nda bir drama çalışması yapabilseydik orada bulunan turistlerin ve diğer insanların ilgisini çok çekerdi. Fakat bunları yapmak için de ayrı bir çaba ve zaman gerekir."

Ö3. "Gezimizin daha eğlenceli geçmesi için bizlerin gideceğimiz yerlerle ilgili bilgi sahibi olması gerekirdi. Panorama Müzesi'ni gezerken birisi Fatih Sultan Mehmet gibi giyinebilirdi. Yanında da yeniçeriler olabilirdi."

Ö4. "Mesela kâğıdın bir yönüne gideceğimiz yerlerle ilgili fotoğraf yapıştırılabilir, bir yönünde de, gideceğimiz yerlerle ilgili bilgi olabilirdi. III. Ahmet Çeşmesi'nin yanma gittiğimizde III. Ahmet'e benzer bir kıyafetle bir kişi olabilirdi. Biz de onun yanında fotoğraf çektirebilirdik."

Ö5. "Gezi-sır asında gideceğimiz yerlerin minyatürleri elimizde olsaydı daha iyi olurdu. O minyatürlere de bakardık. Topkapı Sarayı'nda Divan-ı Hümayun'un olduğu bir yerde bir drama yapılabilirdi."

Ö6. "Bir drama yapabilseydik iyi olurdu. Topkapı Sârayı'nda yer alan kıyafetlerden giyebilsek iyi olurdu. Yine Hazine Odası'nda yer alan zırhı giyebilsek güzel olurdu."

Ö7. "Topkapı Sârayı'nda bir mehter müziği çalsaydı daha iyi olurdu. Topkapı Sârayı'nda Divan-ı Hümayun odasında bir Divan-ı Hümayun toplantısı canlandırılabilirdi. Bir drama yapılabilirdi. Geçmişte olanlar, yaşananlar canlandırılabilirdi."

Ö8. "Bu tarihi eserlerin ne zaman, kim tarafından daha iyi yapıldığını anlamak için bize oralarda kısa filmler izletilebilirdi. Bize hikâyeler anlatılabilirdi."

Ö9. "Gittiğimiz yerlerde hafıza oyunu oynayabilseydik bilgiler aklımızda daha çok kalırdı."

Bu görüşler, gezilerin daha verimli geçmesi açısından öğrencilerin farklı görüşler ileri sürmesi dolayısıyla önem taşımaktadır. Öğrenciler, gezi sırasında tarihi mekân ve müzelerde bir drama yapılmasını, kısa filmler izletilmesini, hikâyeler anlatılmasını ve o dönemi canlandıracak şekilde kıyafetler giyilmesini ve tarihi oyunlar sergilenmesini dile getirmişlerdir.

10. Araştırmada öğrencilerle yapılan görüşme formunda yer alan onuncu soru "Sizce Sosyal Bilgiler derslerinde daha çok hangi konular işlenirken gezi yapılmalıdır? Neden?" şeklindedir. Onuncu soruya ilişkin görüşler aşağıda verilmektedir:

Ö1. "Türk Tarihinde Yolculuk" ve "Zaman İçinde Bilim" üniteleri işlenirken gezi yapılmalıdır bence, "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi işlenirken geziye gittik. Fakat Türk Tarihinde Yolculuk ünitesi ile Zaman İçinde Bilim ünitesi arasında geziye gitseydik daha güzel olurdu. Süleymaniye Külliyesi'nin içinde yer alan kütüphanede kitaplar gördük. Kitaplar yazılırken kullanılan araç ve gereçleri gördük."

Ö2. "Daha çok tarihi mekânlarla ilgili konular ve coğrafya konuları işlenirken gezi yapılmalıdır. Coğrafya'da yer şekillerini işliyoruz. Bunları oturduğumuz yerden inceleyecek halimiz yok. Gezip görerek inceleyebiliriz. Tarihi mekânlar, gezip görerek anlaşılır. Sadece fotoğraflara bakarak anlaşılması mümkün değil. Ama biz gezerek, görerek inceleyerek bu yerlerin içinde yürüdük. Böylece daha iyi olmuş oldu."

Ö3. "Tarih konuları işlenirken gezi yapılmalıdır. Çünkü tarih konuları, öğrenilmesi zor konulardır. Bu konuları gezip görerek öğrendiğimizde daha iyi öğrenebileceğimizi düşünüyorum."

Ö4. ""Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi işlenirken gezi yapılmalıdır diye düşünüyorum. Çünkü bu ünitede tarihimizle ilgili birçok olay var. Mesela İstanbul'un Fethi, Lale Devri gibi konular anlatılıyor. Bu ünite, tarihimizle tarihi mekânlarımızla çok ilgilidir."

Ö5. "Savaşlar, yenilikler gibi konular işlenirken gezi yapılırsa daha güzel olur. Panorama Müzesinde İstanbul'un fethini çok iyi anladık. Şahin toplarını, okları gördük. İstanbul'un nasıl fethedildiğini anladık. Her şey şu an aklımızda. Kitaptan okuduğumuzda unutuyoruz. Ama gezdiğimizde canlı olarak görüyoruz. Öğretmenimiz bize orada konuları anlatıyor. Arkadaşlarımızla birlikte geziyoruz. Bu şekilde öğrenmek daha kalıcı oluyor."

Ö6. "Tabii ki de "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi işlenirken gezi yapılmalıdır. Çünkü "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi bizim gezdiğimiz gördüğümüz yerleri anlatıyor. Bu ünitede bizim gezdiğimiz gördüğümüz yerlerle ilgili bilgi veriliyor."

Ö7. "Türk Tarihinde Yolculuk ve Zaman İçinde Bilim konuları işlenirken gezi yapılmalıdır. Ama bu konulardan daha önce de gezi yapılabilir. Daha önce geziye gidilirse eğer bu konulara geldiğimizde daha iyi anlarız. Daha tecrübeli oluruz diye düşünüyorum."

Öğrenciler daha çok "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi işlenirken gezi yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Tarihi mekânlarla ve müzelerle ilgili ve tarih konulan işlenirken gezi yapılması gerektiğini söylemişlerdir.

11. Araştırmada öğrencilerle yapılan görüşme formunda yer alan on birinci soru "Yaptığımız geziler sonrasında öğrendiklerini şu an hatırlayabiliyor musun? Bunlardan örnek verebilir misin?" şeklindedir. On birinci soruya ilişkin görüşler aşağıda verilmektedir:

Ö1. "Evet. Ayasofya Müzesine gittiğimizde Hz. İsa'ya yalvaran Bizans İmparatoru vardı. Burada İznik ve Kütahya çini süslemeleri vardı. İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde dünyanın ilk barış antlaşması olan Kadeş Barış Antlaşması vardı. Çinili Köşk'te Kütahya ve İznik çini süslemeleri vardı. Panorama Müzesi'nin bir diğer adı 1453 İstanbul fetih müzesidir."

Ö2. "Evet hatırlıyorum. Divan-ı Hümayun odasında yer alan küre ve zincir Osmanlı'nın gücünü ve kudretini yansıtıyor muş. Sultanahmet Cami, daha çok mavi ve yeşil çinilerle süslü olduğu için Avrupalılarca "Mavi Cami" olarak bilmiyormuş. Topkapı Sarayı'nın hazine odasında bulunan "Kaşıkçı Elması" dünyanın en değerli 22 elması arasında bulunuyormuş. Hazine Odası'nın kapıları törenle açılıp kapanıyormuş."

Ö3. "İstanbul'un fethinde şahin topları kullanılmış. Bu şahin toplarını Fatih Sultan Mehmet yaptırmış. Bu savaş, okla ve kılıçla değil topla tüfekle kazanılmıştır. İstanbul'u birçok ülke ve imparatorluk almak istemiş; ama bu Osmanlıya kısmet olmuştur. Süleymaniye Cami'sinde Allah yazısı vardı."

Ö4. "Özellikle Ayasofya Müzesindeki mermer küpler çok ilgimi çekti. Geçmişte bir çiftçi tarlasında bu küpleri içleri altınla dolu olarak bulmuş. Çiftçi, içi altınla dolu olan bu küpleri almak yerine padişaha saygısından dolayı bu küpleri devletine teslim etmiş. Küplerin içindeki altınları almamış. Çiftçinin bu davranışı bence çok önemli. Herkes bundan mesaj çıkarmalıdır. Günümüzde böyle bir şey olsa hiç kimse içi altınla dolu bu küpleri vermezdi. Günümüzde böyle bir şey olsaydı insanlar bu altınları çalardı."

Ö5. "Evet hatırlıyorum. Ayasofya Müzesi'ndeki Dilek Taşı, Haçlılar tarafından içinden değerli bir şey çıkar düşüncesiyle içi delinmiş. İçinden değerli bir şey çıkmayınca öyle kalmış. Burası yaz kış nemlidir. Buradaki bronz metal parçası zamanla aşınarak altın rengine dönmüş. Ayasofya'da yer alan mermer küpler Osmanlı İmparatorluğu döneminde Ayasofya'ya getirilmiş. Bir çiftçi tarlasını sürerken bulmuş

bunları. Bu çiftçi içi altınla dolu olan küpleri padişaha vermiştir. Padişah da hediye olarak içi altınla dolu olan küplerin birini çiftçiye vermiş. Fakat çiftçi içindeki altınları almamış sadece küpü almış. Daha sonra bu küpler, Ayasofya'da çeşme olarak kullanılmış."

Ö6. "Evet hatırlıyorum. Yerebatan Sarnıcı, daha önceden su deposu olarak kullanılmış. Topkapı Sarayı, Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmış. Topkapı Sarayı 19. yy.da önemini kaybetmiş daha sonra onun yerini Dolmabahçe Sarayı almıştır."

Ö7. "Evet hatırlıyorum. Topkapı Sarayı'ın Fatih Sultan Mehmet yaptırmış. Ayasofya'yı Hristiyanlardan 1. Jüstinyen yaptırmıştır. Yerebatan Sarnıcı, önceden su deposu olarak kullanılıyordu. Alman Çeşmesi de Alman İmparatoru tarafından Osmanlı padişahına hediye edilmiştir. Bu çeşmenin üzerinde bununla ilgili bilgiler yer alıyor. Genel olarak bunları hatırlıyorum."

Ö8. "III. Ahmet Çeşmesi'nin Lale Devri'nin mimari örnekleri arasında yer aldığını biliyorum. Yerebatan Sarnıcı'nın geçmişte su deposu olarak kullanıldığını biliyorum. Geçmişte burası, Bizans imparatorluğu'nda su deposu olarak kullanılmıştır. Topkapı Sarayı'nda yer alan Diyan-ı Hümayundun toplantı salonu olduğunu biliyorum. Burada, padişahların pencereden toplantıları takip ettiklerini biliyorum."

Bu görüşler, yapılan gezilerden sonra öğrencilerin aklında neler kaldığını göstermesi açısından önem taşımaktadır. Tarihi mekân ve müze gezilerinin kalıcılığı sağlama bakımından ne kadar önemli olduğunu anlayabiliriz.

12. Araştırmada öğrencilerle yapılan görüşme formunda yer alan on ikinci soru "İstanbul'un tarihi mekân ve müzelerine yaptığımız bu gezilerden sonra yaşadığın şehir İstanbul'un önemi hakkında neler düşünüyorsun?" şeklindedir. On ikinci soruya ilişkin görüşler aşağıda verilmektedir.

Ö1. "Yaptığımız gezilerden önce İstanbul'u bu kadar sevmiyordum. Yaptığımız geziler sayesinde İstanbul'u daha iyi öğrenmiş ve anlamış oldum. İstanbul'u daha çok sevmeye başladım."

Ö2. "İstanbul, çok önemli bir şehir. İstanbul, geçmişte birçok uygarlığa, medeniyete ev sahipliği yapmış, İstanbul, içinde barındırdığı tarihi mekanlarıyla çok

önemli bir şehir. Herkese bu tarihi yerleri görmek kısmet olmaz. Biz bu ülkede yaşıyoruz; ama o tarihi yerleri ziyaret etmiyoruz. Avrupa'da yaşayan birçok insan, ülkemizdeki tarihi mekânları görmek için bizim ülkemize geliyor. Bizim ülkemizde hâlâ İstanbul'un önemini fark edemeyenler var."

Ö3. "İstanbul'un önemli bir şehir olduğunu zaten önceden de biliyordum. Ama o tarihi eserleri, tarihi mekânları gezdikten sonra İstanbul'un ne kadar paha biçilemez bir şehir olduğunu anladım, İstanbul bir kültür kentidir."

Ö4. "İstanbul, çok güzel bir şehir. Hepimizin de bildiği gibi İstanbul Avrupa kültür başkenti seçildi. İstanbul, kültürüyle, tarihi mekanlarıyla, çevresi ve ortamıyla çok güzel bir yer. Tarihi mekânların çoğu İstanbul'da bulunuyor. İstanbul'da Topkapı Sarayı, III. Ahmet Çeşmesi, Yerebatan Sarnıcı, Alman Çeşmesi gibi birçok tarihi eser var. İstanbul'da çok büyük olaylar yaşanmış. Bunların en büyüğü de Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u fethetmiş. Bu bakımdan İstanbul çok önemli bir yerdir.' Fatih Sultan Mehmet, planlı ve çalışkan bir padişahmış. İstanbul'da birçok tarihi mekân bulunduğu için, birçok olay yaşandığı için ben, İstanbul'un diğer şehirlerimize göre daha önemli olduğunu düşünüyorum."

Ö5. "İstanbul'un önemi paha biçilemez. Birçok ülkeden insanın Türkiye'ye gelmesinin nedeni İstanbul'u görmek içindir. En çok tarihi eser bulunan yerlerden biri de İstanbul'dur. Çok önemli bir şehirde yaşadığımı düşünüyorum."

Ö6. "İstanbul, tabii ki de önemli bir şehir. Gerçek İstanbul'un gezdiğimiz yerler olduğunu anladım. İstanbul'un önemini daha iyi kavramış oldum. Böylece İstanbul'un tam bir tarih ili olmuş olduğunu anladım."

Ö7. "İstanbul'da her kültürden bir örnek var. İstanbul, kültür bakımından çok zengin bir şehir. Biz de bu kültür zenginliğini, gezerek öğrendik. Bu tarihi mekân ve müzeleri gezdikten sonra İstanbul'un önemini daha iyi anladım. İstanbul'un güzelliğini korumak için yüksek binaların yapılmaması gerekir."

Ö8. "Yaptığımız bu gezilerden önce İstanbul'un bu kadar önemli olduğunu düşünmüyordum. Tarihi, mekânlara gezi düzenledikten sonra İstanbul'un çok önemli bir şehir olduğunu anladım. Yaptığımız bu gezilerden sonra İstanbul'a daha çok ilgi duymaya başladım."

Ö9. "Çok güzel ye çok değerli bir şehirde yaşadığımı düşünüyorum. Herhalde dünyanın hiçbir yerinde böyle güzellikler yoktur. Napolyon bile demiş ki: "Dünya tek bir devlet olsa başkenti İstanbul olurdu. " İstanbul'un çok güzel yerleri de var güzel olmayan yerleri de var. İstanbul'un bu güzel tarihi yerlerini görünce önemini daha iyi anladım."

Ö10. "İstanbul'da farklı kültürlerin bir arada yaşadığını öğrendim. İstanbul'da farklı kültürlere ait eserler var. Bizans'a, Roma'ya, Osmanlı'ya ait eserler var. İstanbul'un tarihi ve turistik yerleri var. İstanbul, çok derin kültüre sahip bir yer."

Bu görüşler, İstanbul'un tarihi eserleriyle, tarihi mekanlarıyla ne kadar önemli bir yer olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Öğrenciler, tarihi mekânlara ve müzelere düzenlenen bu gezilerden sonra İstanbul'un önemini ve değerini daha iyi anladıklarını ifade etmişlerdir.

13. Araştırmada Öğrencilerle yapılan görüşme formunda yer alan on üçüncü soru "Tarihimizi öğrenmek, tarihi eserlerimize sahip çıkmak ve korumak, tarihi eser kaçakçılığına karşı bilinçli olmak bakımından yaptığımız bu gezileri önemli buluyor musun? Neden? Şeklindedir. On üçüncü soruya ilişkin görüşler aşağıda verilmektedir:

Ö1. "Evet. Çok önemli buluyorum. Böylece tarihimizi öğrenmiş olduk. Alman arkeolog Heinrich Schliemann Çanakkale'de yer alan Truva Hazineleri'ni ülkemizden yurt dışına kaçırmış. Bundan sonra daha dikkatli olmamız gerekir. Bu tarihi eserlerimizi gelecek kuşaklara aktarmak için onlara daha çok sahip çıkmamız gerekir. Tarihi eserlerimizin zarar görmesini engellememiz gerekir. Tarihi eserlerimize yönelik ilgiyi artırmak için, tarihi eser kaçakçılığına karşı daha bilinçli olmak için televizyonlarda Türk tarihine yönelik yayınlar yapılabilir."

Ö2. "Bu tarihi eserleri görmeseydik tarihi eserlerimizi kaçıranları da önemsemezdik. Bu tarihi eserlerimizi gördüğümüz için daha iyi koruyacağız ve onlara daha çok sahip çıkacağız."

Ö3. "Evet. Yaptığımız bu gezileri çok önemli buluyorum. Ülkemizdeki birçok tarihi eser yurt dışına kaçırılmış. Bazı arkeologlar, tarihi eserlerimizi yurt dışına kaçırmış. Tarihi eserlerimizin bazıları, başka ülkelerin müzelerinde sergileniyor.

Ülkemizden kaçırılan eserlere sahip çıksaydık, o eserler şimdi bizim müzelerimizde olacaktı. Biz o tarihi eserlerimizi de görecektik. O tarihi eserler kaçırılmasaydı daha çok şey öğrenecektik. Elmalı Sikkeleri, Bergama Sunağı gibi birçok tarihi eser ülkemizden kaçırılmış. Bu tarihi eserlerimiz kaçırılmasaydı daha güzel olacaktı. Geçmişte sahip çıkmadığımız tarihi mekânlarımıza, tarihi eserlerimize bundan sonra sahip çıkmalıyız. Onlara zarar vermemeliyiz. Ülkemize turistler geldiğinde, İstanbul'a geldiklerinde, tarihi eserlerimizi gördüklerinde bizim için daha iyi olur. Tarihi eserlerimizi elimizden geldiğince korumalı ve onlara sahip çıkmalıyız."

Ö4. "Bence oldukça önemli. Çünkü insanlar gezdiklerinde bu tarihi eserlerin değerlerini daha iyi anlayacaklardır. Bu tarihi eserleri, ellerinden geldiği kadar korumaya çalışacaklar. Kültürel değerlerine sahip çıkmaya çalışacaklar. Bence oldukça etkili oldu."

Ö5. "Evet, önemli buluyorum. Biz, tarihi eserlerimiz hakkında bilgi edinmiş olduk. Biz de bundan sonra diğer insanları bilgilendirebiliriz. Elmalı Sikkeleri ve Bergama Sunağı gibi tarihi eserler ülkemizden yurt dışına kaçırılmış. Bundan sonra öğrendiklerimizin de etkisiyle tarihi eserlerimize daha çok sahip çıkabileceğimizi düşünüyorum."

Ö6. "Tarihi eserlerimizi görünce onların önemini daha iyi fark ediyoruz. Onları kaybetmenin ne kadar büyük zararlara yol açabileceğini fark ediyoruz. Tarihi eserlerimizi korumalı ve onlara sahip çıkmalıyız. Kültürümüze sahip çıkmalıyız. Farklı yerlerden ülkemize yabancı insanlar geldiğinde onlara gösterilebilecek eserlerimiz olmalıdır. Tarihi eserler de kültürümüzün bir parçasıdır. Bu sebeple onları yaşatmalıyız."

Ö7. "Bu gezi, bizim bilinçlenmemizde önemli bir etkendi. Kaçırılan tarihi eserler hakkında bilgi edindik. Örnek olarak Elmalı Sikkeleri ülkemizden çalınmış. Bu çok kötü bir durum. Bir ülkenin kültürünün çalınması çok ayıp bir durum. Biz, tarihi eserlerimizi çaldırmamalıyız. Buna önlem olarak tarihi eserlerimizi kamerayla gözlememiz gerekir. Vatandaş olarak bizler, tarihi eser kaçakçılığına karşı tanık olduysak bunu hemen emniyete bildirmemiz gerekir. Tarihi eserlerimizi korumak için yanımızdakileri ve çevremizdekileri bilinçlendirmemiz gerekir."

Ö8. "Evet buluyorum. Tarihi eserlerimize sahip çıkmamız gerekir. Birçok tarihi eserimiz yurt dışına kaçırılmış. Tarihi eserlerimizi daha çok ziyaret edersek, daha çok korursak bu tarihi eserlerimiz yurt dışına kaçırılmaz. Tarihi eserlerimizi korumak açısından güvenlik önlemlerini arttırmalıyız."

Ö9. "Bence bu gezileri yapmamız çok önemli. Çünkü bir milletin, tarihine sahip çıkması, o milletin, tarihi eserlerini koruması ve ziyaret etmesiyle belli olur. Dolayısıyla tarihi eserleri ziyaret etmek çok önemlidir diye düşünüyorum."

Ö10. "Evet. Önemli buluyorum. Tarihi eserlerimizden Elmalı Sikkeleri, Quadriga Atları, Bergama Sunağı gibi birçok tarihi eserimiz gerekli önemi vermediğimizden dolayı yurt dışına kaçırılmış. Tarihi eser kaçakçılığına karşı gerekli önem verilseydi bu eserlerimiz yurt dışına kaçırılmayacaktı. Bu eserlerimizi de müzelerimizde, Arkeoloji Müzesi'nde görecektik. Biz, bu tarihi eserlerimizi korumalıyız. Her yapıt, her eser insanın kendi kültürünü yansıtır. Eğer bu yapıtlar bizde olmazsa kültürümüzü yansıtamayız, kültürümüz yok olabilir. Tarihi eserlerimizi korumak için güvenlik önlemlerini artırmalıyız."

Bu görüşler, tarihi mekân ve müze gezilerinden sonra öğrencilerde; tarihe, tarihi eserlere, tarihi eser kaçakçılığına karşı oluşan bilinci göstermesi açısından önem taşır.

14. Araştırmada öğrencilerle yapılan görüşme formunda yer alan on dördüncü soru "Yaptığımız bu geziler için bir slogan söyleyiniz?" şeklindedir. On dördüncü soruya ilişkin görüşler aşağıda verilmektedir:

Ö1. *"İki günlük gezi*
Faydası belli
Birçok şey öğretti
Yaşasın gezi."

Ö2. *"Topkapı Sarayı*
Yerebatan Sarnıcı
Hepsini gez gör tanı

Geçmişin vatanı

Medeniyetlerin mirası"

Ö3. *"Tarihi eserlerimizi koruyalım, uzun uzun yaşayalım."*

Ö4. *"Yaşasın tarihimiz, yaşasın milletimiz."*

Ö5. *"Tarihimizi gezdim, tarihimizi öğrendim."*

Ö6. *"İstanbul çok önemli bir yer*

İçinde var pek çok değer

Tarihimizi korumalıyız

Tarihimize sahip çıkmalıyız."

Ö7. *"Tarihi eserlerimizi koruyalım."*

Ö8. *"Gezdim, gördüm, öğrendim."*

Ö9. *"Tarihimizi öğrenelim hep beraber eğlenelim."*

Ö10. *"Tarihimize sahip çıkalım, tarihi yerlerimizi ziyaret edelim."*

Bu görüşler, öğrencilerin, tarihi mekân ve müze gezilerinden sonra yaratıcılıklarını kullanmaları açısından önem taşımaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın sonuçlarına ve bu sonuçlar sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak oluşturulan önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Bu araştırmanın problemi "Sosyal Bilgiler Dersinde İstanbul'daki Tarihi Mekânları Kullanmanın Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Elde Edilen Bilgilerin Görüşlerine Etkisi var mıdır? sorusu araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır.

Araştırmanın problemine ilişkin genel olarak elde edilen genel sonuçlara göre; Sosyal bilgiler dersinin müze kaynaklı oluşturmacı öğrenme yaklaşımı etkinliklerine göre uygulandığı deney grubu öğrencileri ile geleneksel öğretim uygulamalarının gerçekleştirildiği kontrol grubu öğrencileri arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır. Ayrıca Sosyal bilgiler dersinde uygulanan müze kaynaklı oluşturmacı öğrenme yaklaşımı etkinliklerine dayalı öğretim ve bu etkinliklere göre yürütülen derse yönelik olarak deney grubu öğrencilerinin görüşleri olumludur.

Sosyal Bilgiler derslerinde tarihi mekânların öğretilmesinde tarihi yerlerin kullanımıyla ilgili bu araştırmada deneysel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmada ilköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi "Osmanlı Devleti Yeni Başkentinde" konusu doğrultusunda İstanbul'un bazı tarihi mekânları ve müzeleri çalışma alanı olarak kullanılmıştır. Deney grubunda bulunan öğrencilerle tarihi yerlerle öğretim yöntemine uygun ders işlenmiş ve bu yöntemin bir parçası olarak deney grubu öğrencileri İstanbul il merkezinde bazı tarihi mekân ve müzelere geziye götürülmüştür.

Araştırmanın deneysel kısmının öncesinde uygulanan ön test puan ortalaması tarihi yerlerle öğretim yönteminin uygulandığı deney grubunda 69,90 iken, geleneksel öğretim yönteminin uygulandığı kontrol grubunun ön test puan ortalaması ise, 68,58 çıkmıştır. Bu sonuç, deney ve kontrol gruplarının ön test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığını, her iki gruptaki öğrencilerin akademik bilgi açısından seviyelerinin birbirlerine yakın olduğunu göstermektedir.

Elde edilen sonuçlar görüşme formunda yer alan soru sıralamasına göre şöyledir:

1. Birinci soruya ilişkin olarak öğrenciler, İstanbul'un tarihi mekânlarını ve müzelerini ziyaret ettikleri için kendilerini mutlu hissetmişlerdir. Bu tarihi mekânları ve müzeleri ziyaret etmenin onları heyecanlandırdığını dile getirmişlerdir.

2. İkinci soruya ilişkin olarak öğrenciler, gezi sırasında, bu tarihi mekânların ve müzelerin geçmişte hangi amaçla, neden, niçin yapıldıklarını düşünmüşlerdir. Geçmişte bu tarihi yerlerde neler yaşandığını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu görüşler, öğrencilerin geçmişle bağlantı kurmaları, geçmişi gözlerinin önünde canlandırmaları açısından önemlidir.

3. Üçüncü soruya ilişkin olarak öğrenciler, Öğrenciler, İstanbul'un tarihi mekânları ve müzeleri konusunda bilgi birikimlerinin arttığını, daha bilinçli hale geldiklerini ifade etmişlerdir.

4. Dördüncü soruya ilişkin olarak öğrenciler, sadece Sosyal Bilgiler ders kitabına bağlı kalarak ders işlemenin etkili olmadığını ve sıkıcı olduğunu ifade etmişlerdir. Tarihi mekân ve müzeleri gezerek ders işlemenin ise zevkli, eğlenceli ve çok yararlı olduğun söylemişlerdir.

5. Beşinci soruya ilişkin olarak öğrenciler, bundan sonraki eğitimlerinde, bu öğrendikleri bilgileri kullanabileceklerini söylemektedirler. Bu öğrendikleri bilgi, beceri, yöntem ve teknikleri bundan sonra çevrelerindeki yakınlarıyla da paylaşacaklarını ifade etmişlerdir.

6. Altıncı soruya ilişkin olarak öğrenciler, tarihi mekân ve müzeleri gezip görerek öğrenmenin daha çok zevkli ve eğlenceli olduğunu ifade etmişlerdir. Gezip görerek öğrendiklerinde bilgilerin akıllarında daha çok kaldığını söylemişlerdir. Sadece ders kitabına bağlı kalarak ders işlemenin ise sıkıcı ve etkisiz olduğunu belirtmişlerdir.

7. Yedinci soruya ilişkin olarak öğrenciler, görüşler, gezinin amacına ulaştığını göstermesi açısından önem taşımaktadır. Ziyaret edilen tarihi mekân ve müzelerin öğrencilerin ilgisini çekmesi ve öğrencilerin bunları, geziden sonra hatırlaması tarihi mekân ve müze gezilerinin eğitimde ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

8. Sekizinci soruya ilişkin olarak öğrenciler, genel olarak birinci gezide yağmur yağması ve ikinci gezide de havanın çok sıcak olmasından şikâyetçi olmuşlardı. Çok yürüdükleri için çok yorulduklarını ifade etmişlerdir. Bir taraftan dinlemek, bir taraftan da not almak zor olmuştur. Bu görüşler, bundan sonra düzenlenecek gezilerin daha iyi planlanması açısından önem taşımaktadır.

9.Dokuzuncu soruya ilişkin öğrenciler, gezilerin daha verimli geçmesi açısından öğrencilerin farklı görüşler ileri sürmesi dolayısıyla önem taşımaktadır. Öğrenciler, gezi sırasında tarihi mekân ve müzelerde bir drama yapılmasını, kısa filmler izletilmesini, hikâyeler anlatılmasını ve o dönemi canlandıracak şekilde kıyafetler giyilmesini ve tarihi oyunlar sergilenmesini dile getirmişlerdir.

10.Onuncu soruya ilişkin olarak öğrenciler, daha çok "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi işlenirken gezi yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Tarihi mekânlarla ve müzelerle ilgili ve tarih konulan işlenirken gezi yapılması gerektiğini söylemişlerdir.

11. On birinci soruya ilişkin olarak öğrenciler, görüşler, yapılan gezilerden sonra öğrencilerin aklında neler kaldığını göstermesi açısından önem taşımaktadır. Tarihi mekân ve müze gezilerinin kalıcılığı sağlama bakımından ne kadar önemli olduğunu anlayabiliriz.

12. On ikinci soruya ilişkin olarak öğrenciler görüşler, İstanbul'un tarihi eserleriyle, tarihi mekânlarıyla ne kadar önemli bir yer olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Öğrenciler, tarihi mekânlara ve müzelere düzenlenen bu gezilerden sonra İstanbul'un önemini ve değerini daha iyi anladıklarını ifade etmişlerdir.

13. On üçüncü soruya ilişkin olarak öğrenci görüşleri, tarihi mekân ve müze gezilerinden sonra öğrencilerde; tarihe, tarihi eserlere, tarihi eser kaçakçılığına karşı oluşan bilinci göstermesi açısından önem taşır.

14. On dördüncü soruya ilişkin olarak, görüşler, öğrencilerin, tarihi mekân ve müze gezilerinden sonra yaratıcılıklarını kullanmaları açısından önem taşımaktadır.

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi "Türk Tarihinde Yolculuk" ünitesi "Osmanlı Devleti Yeni Başkentinde" konusu İstanbul'un bazı tarihi mekânları ve müzeleri doğrultusunda tarihi yerlerle öğretim yönteminin uygulandığı deney grubunun son test puan ortalaması 79,25 iken, geleneksel öğretim yönteminin uygulandığı kontrol

grubunun son test puan ortalaması 71,45'tir. Bu verilere dayanarak deney grubu ile kontrol grubunun son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Buna göre, deney grubunda öğrenim gören öğrencilerin, kontrol grubu öğrencilere göre akademik bilgi edinmede daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Tarihi mekân ve müzelerle öğretim yöntemiyle ilgili bu araştırma sonucunda akademik başarının arttığı, Sosyal Bilgiler derslerinin daha eğlenceli geçtiği, görme, işitme ve dokunma duyularına hitap ettiğinden kalıcılığın arttığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca öğretmen merkezli öğretimden, öğrenci merkezli öğretime geçildiği, öğrencilerin keşfederek öğrenme olanağına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tarihi yerlerin öğrencilerde merak uyandırdığı, bu merakın da onları araştırmaya sevk ettiği görülmüştür. Deney grubu öğrencilerinin 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde müze kaynaklı oluşturmacı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanmış etkinliklere göre uygulanan öğretim ve derse yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri olumludur.

Ön test ve son testten elde edilen verilerin değerlendirilmesi ile ulaşılan sonuçlar uygulamanın başarısını gösteren bilimsel sonuçlardır. Bununla birlikte gerek sınıftaki uygulamalar ve özellikle de tarihi yerlere yapılan geziler sırasında öğrenci merakları ve ilgileri, Osmanlı tarihinin sadece savaşlardan ibaret olmadığını, yüksek bir medeniyete sahip olduğunu dile getirmeleri, bilimsel kanıt olarak kabul edilmese de araştırmanın başarısı hakkında fikir vermektedir.

Deney grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde müze kaynaklı oluşturmacı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanmış etkinliklere göre uygulanan öğretim ve derse yönelik tutumlarına ilişkin görüşleri olumludur.

5.2. Öneriler

Araştırmanın bu kısmında, araştırma bulgularına dayalı olarak geliştirilen öneriler bulunmaktadır.

1. Müze kaynaklı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanmış etkinlikler, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki başarılarını arttırdığı, öğrenilenlerin kalıcılığına olumlu katkıda bulunduğu ve Sosyal Bilgiler dersine yönelik olumlu tutum geliştirmelerini sağladığı için Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları müzelerden yararlanılmasına yönelik yeniden düzenlenmelidir.

2. Bu araştırmaya başlarken Türkiye'de tarihi yerlerle öğretimle ilgili çalışmalar incelenmiş, ancak yeterince çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Ülkemiz tarihi yerler bakımından oldukça zengin olmasına rağmen bu yerlerin özellikle tarih konularının öğretimi açısından yeterince ve gerektiği şekilde kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu alanda son zamanlarda yerel tarih öğretimi ve müze eğitimi ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların da sınırlı olduğu dikkate alınınca öncelikle tarihi yerlerin Sosyal Bilgiler derslerinde tarih konularının öğretiminde kullanılmasıyla ilgili çalışmalara ağırlık verilmelidir.

3. Talim Terbiye Kurulu'nda uzmanlardan oluşan bir çalışma ekibi kurulabilir, Sosyal Bilgiler müfredatı doğrultusunda ülkemizdeki tarihi yerler tespit edilip, bunlar hakkında ders planları hazırlanıp öğretmenlerin kullanımına sunulabilir. Bu ders planları internetten veya kitapçıklar şeklinde öğretmenlere ulaştırılabilir. Özellikle bu konuda internetin kullanımı çok etkili olacaktır. Bu ders planları tarihi yerlerle öğretimin en önemli bölümüdür. Bu planlar sayesinde, gidilmesi ve ziyaret edilmesi zor olan yerler bile kolaylıkla ve eğlenceli bir şekilde öğrencilere öğretilebilir.

4. Milli Eğitim Bakanlığınca, tarihi yerlerle öğretim programı hazırlanmalıdır. Bu program ülkemizdeki tarihi yerlerin gerek İlköğretim Sosyal Bilgiler müfredatında, gerekse ortaöğretim tarih dersi müfredatında kullanımıyla ilgili çalışmalar yapabilir. Ders planları, broşürler, kaynak kitaplar, fotoğraf, resim ve belge arşivleri hazırlanabilir.

5. Tarihi yerlerle öğretim yöntemiyle ilişkili olarak, yerel tarihi kaynakların sınıflandırılmasında ve müfredatla ilişkilendirilmesinde çalışmalar yapılabilir.

6. Tarihi yerlerle öğretim yöntemiyle ilişkili olarak, ziyaret edilebilecek müzeler tespit edilebilir, bunlarla ilgili bilgiler tasnif edilip yayınlanabilir. Müze görevlileri ile işbirliği yapılarak öğretmenlerin hizmetine sunulabilir.

7. Üniversitelerin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Tarih Öğretmenliği bölümlerinde "Tarihi Yerlerle Öğretim" adıyla bir ders okutulabilir ve bu bölümlerde okuyan öğrencilere tarihi yerlerin öğretimde kullanılmasıyla ilgili bilgiler verilmelidir. Tarihi yerlere düzenlenecek gezilerin, tarihi yerlerle öğretim yöntemine uygun nasıl planlanması ve uygulanması ile ilgili bilgiler verilmelidir ve örnek uygulamalar yapılmalıdır.

8. Tarihi mekân ve müzelerle öğretim yöntemi 2005 Sosyal Bilgiler müfredatında da öngörülen yapılandırmacı yaklaşıma uygundur. Tarih konularının öğretiminde öğretmen merkezli yaklaşımdan öğrenci merkezli yaklaşıma bir geçiştir. Öğrenciler bu yöntemle keşfederek öğrenirler. Bir tarihçi gibi araştırma ve inceleme yaparak, aynı zamanda eleştirel düşünme becerisini de kazanırlar. Bu doğrultuda öğretmenlerin tarihi yerlerle öğretim yöntemini eğitim – öğretim faaliyetlerinde kullanmaları önerilir.

9. Sosyal Bilgiler ve tarih öğretmenlerine hizmet içi eğitim verilerek, tarihi yerlerin eğitim – öğretimde nasıl kullanılabileceği, tarihi yerlerle öğretim ders planları ve tarihi yerlerle öğretim yöntemine uygun alan gezilerinin nasıl düzenleneceği hakkında bilgiler verilebilir ve uygulamalar yaptırılabilir.

10. Sosyal Bilgiler dersini çocuklara sevdirme, daha eğlenceli bir hale getirme ve Sosyal Bilgiler dersini ezbercilikten kurtarmak için son zamanlarda yeni çalışmalar ve yöntemler kullanılmaktadır. Tarihi yerler, bir öğretim yöntemi olarak ele alınmalı ve literatüre "Tarihi Yerlerle Öğretim Yöntemi" olarak girmelidir.

11. Türkiye'deki tüm ilköğretim okullarına bulundukları olumsuz koşullara rağmen eşit öğrenme fırsatı sunabilmek amacıyla; müzelere gitme olanağı bulamayarak, müze kaynaklı konuların sınırlı ve sıkıntılı öğretildiği geleneksel öğretim yöntemleri yerine, MEB öğretim programı doğrultusunda, alternatif öğretim yaklaşımları geliştirilmeli ve bir an önce yaygınlaştırılarak, Sosyal Bilgiler dersi eğitim öğretim programları içerisinde uygulanmalıdır. Öğretmenlerin öğretimi etkinleştirmek amacı ile öğrenci gelişim ve öğrenme özelliklerine uygun materyal tasarlamaları ya da yeni materyallerden yararlanmaları, kendilerini bu yeniliklerle geliştirmeleri ve öğrenme – öğretme ortamları oluşturmaları önerilmektedir.

12. Çağımızda müzeler birer yaygın eğitim kurumu olarak; halkı eğitmeyi, en geniş anlamda kültür ve bilimi topluma aktarmayı amaçlamış, bu yaklaşımla iletişim ve halkla ilişkilere önem verilmiştir. Ancak, toplumda "müzelerin sıkıcı yerler olduğu" önyargısının kaldırılması ve müzelerden nasıl yararlanılacağı bilincinin oluşturulması konusunda ilköğretim okullarına da görevler düşmektedir. Yeni nesilleri hem öğretim programlarında yer alan derslerin daha iyi kavratılması, hem de yaşam boyu öğrenme, kendini geliştirme yollarının bilincini kazandırma amaçlarıyla öğretim programlarında

özellikle Sosyal Bilgiler derslerinde önemle yer verilmelidir. Bugünkü koşullarda müzelerden daha fazla yararlanabilmek için, bazı engelleri ortadan kaldırmalı ve yeni yöntemler geliştirilebilmelidir.

13. İlköğretim okullarında eğitim öğretim sürecinde müzelerden yararlanmamız için devlet müzelerimizde de yeni düzenlemeler yapılması, eğitsel etkinliklerin sistemli bir biçimde yerleşmesi ve uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Ülkemizin tüm müzelerindeki, kültür – sanat birikimlerinden faydalanılması, çağdaş bir kültür politikası oluşturulması, teknolojik gelişmelere, mali destek sağlanması ve bilinçli müze eğitimine önem verilmesiyle mümkün olabilecektir. Müzelerin toplumsal sorumlulukları ve öncelikli olarak eğitsel görevi dikkate alınmalı, daha çok kişiye hitap edebilmek için bilişim teknolojisinden faydalanılarak ilgi çekici eğitim programları hazırlanmalı yeni neslin sanat görüşünün oluşması ve kültür düzeyinin yükseltilmesi için bu alandaki araştırmalar dikkate alınarak müzeler içerisinde de uygulamaya geçirilmelidir.

14. İlköğretim okullarının ve bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin birçoğunun maddi imkânsızlıklar içerisinde olmaları, öğrencileri taşıyacak ulaşım vasıtalarının ve müze giriş ücretlerinin tedarik edilmesinde büyük sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki kurum ve kuruluşlar ve yerel idareler işbirliği içerisinde çalışarak müze gezileri için okullara mümkün olduğu kadar ücretsiz ulaşım aracı sağlamalıdır. Müzeler de kendi imkânları nispetinde giriş ücretlerini ya tamamen kaldırmalı ya da kısmen azaltmalıdır.

15. Öğretmenler, müfredat konularının ağır olması nedeniyle konuların yetiştirilmesi kaygısı içinde oldukları için bu tür etkinliklere gerekli zamanı ayırmada sıkıntı yaşamaktadır. Sosyal Bilgiler öğretim programlarında yeterli zaman aralığında gezi amaçlı bölümler konulmalı ve gezi gözlem çalışmaları yapılmalıdır. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler konularına ve Sosyal Bilgiler derslerine olan ilgilerinin arttırılması ve akademik başarılarının yükseltilmesi için yapılacak bu faaliyetlerin düzenli ve belli aralıklarda tekrarlanması gerekmektedir. Ancak bu şekilde öğrencilerin akademik başarılarında ve ilgi düzeylerinde kalıcı bir yükselme sağlanacaktır.

16. Okul gezilerinin organize edilmesi sırasında gerekli yazışmaların ve izin işlemlerinin çok yorucu ve zahmetli olduğu göz önüne alındığında bürokratik engellerin

mümkün olduğunca azaltılması gerekmektedir. Bu sayede öğretmenler müze gezileri düzenleme konusunda daha cesaretli ve istekli olacaklardır.

17. Öğretim programının uygulayıcıları olan öğretmenler, müzelere yapılacak eğitim amaçlı gezilerde büyük öneme sahip olan gezi öncesi hazırlık, gezinin planlanması ve gezi sonrası değerlendirme hakkında bilgilendirilmelidir. Bu amaçla müze – okul işbirliğinde öğretmenlere yönelik, hizmet içi eğitim kursları düzenlenmeli ve seminerler verilmelidir. Öğretmenlerin gezi sürecini iyi yönetmeleri ile müze ziyaretleri gerçek amacına ulaşabilir.

18. Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının gezi öncesinde, gezi esnasında ve gezi sonrasında yapmaları gereken işlemler hakkında bilgi sahibi olmaları ve müze gezilerinde etkin bir şekilde görev almaları açısından müze – üniversite işbirliğinde lisans düzeyinde bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca eğitim ve pedagojik deneyime sahip müze eğitimcileri yetiştirilmelidir.

19. Ailelerin çocukları ile bu müzelere yaptıkları ziyaretlerin azlığı, toplumun büyük kısmının bu tür yerlerin varlığından haberdar olmadığını, haberi olanların ise bu müzelere ilgi duymadığını gözler önüne sermektedir. Bu çerçevede özellikle müzelerin tanıtımına önem verilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Bunun için tanıtım broşürleri hazırlanarak, görsel ve yazılı basında bu müzelerin reklamları yapılarak ve müzelerde çeşitli toplumsal etkinlikler düzenlenerek özellikle aileler bilinçlendirilmelidir. Böylece ebeveynlerin boş zamanlarını daha bilinçli kullanmaları sağlanabilir.

20. Müze eğitimcileri sadece müzeler haftasında değil, düzenli aralıklarla okullarda müzelerin amaçları, görevleri ve önemi hakkında eğitim faaliyetleri yürütmelidir. Yeni kuşakların bilinçlenmeleri ve müzelere gereken önemi vermeleri ancak bu sayede olacaktır.

21. İstanbul il merkezinde bulunan tarihi mekân ve müzeleri ziyaret eden okul ve öğrencilerin müze gezileri esnasında karşılaştıkları bazı sorunlar da göze çarpmaktadır. Bu sorunların ortadan kaldırılması hususunda özellikle müze yetkililerine ve çalışanlarına büyük işler düşmektedir. Eğitim ve öğretim amaçlı yapılan okul gezilerinde özellikle okulların aynı anda müzeleri ziyaret etmeleri, öğrencilerin motivasyonlarının bozulmasına ve müzedeki etkinliklerden yeterince yararlanamamalarına; dolayısıyla gezinin amaçlarına ulaşamamasına sebebiyet

vermektedir. Bunun yanı sıra aynı zaman diliminde birden fazla okulun müzeyi ziyaret etmesi müze çalışanlarını da zor durumda bırakmakta ve gerektiği ölçüde rehberlik yapmalarına engel olmaktadır. Bunun için müzelerin randevu sistemi ile çalışmaları ve okulların geliş tarihlerini, saatlerini ve gezi süresini planlanan doğrultuda düzenlemeleri gerekmektedir.

22.Öğrencilerin, Sosyal Bilimler ile ilgili olaylara ilgi duyması ve olumlu tutum kazanması, gelecekte yapacağı çalışmalar ve meslek seçimi yönünden gerçekten büyük öneme sahiptir. Bu nedenle öğrenme teorileri ve öğretim yöntemleri dikkate alınarak ilköğretim müfredatıyla ilişkilendirilmiş müze eğitim programları geliştirilmeli, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlarına etkileri incelenmeli ve uygulanabilirliği araştırılmalıdır. Ayrıca araştırma, ilköğretim düzeyinde gerçekleştirilmiş olup, bu araştırmanın farklı öğretim kademelerinde de uygulamalarına yer verilmelidir.

23.Tarihi mekân ve müzelerin Sosyal Bilgiler öğretimine etkilerinin ele alındığı çalışmaların ülkemizde yok denecek kadar az olması ve gezi – gözlem etkinliklerinin öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor özelliklerinin geliştirilmesindeki etkisi göz önüne alındığında, önemli bir eksiklik ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla tarihi mekân ve müzelerin Sosyal Bilgiler eğitimi ile ilişkilendirildiği çalışmalar incelenmeli, bu alanla ilgili olabilecek ölçeklerin hazırlanması ve uygulanması çalışmaları üzerinde durulmalı ve hazırlanacak öğretim programlarında etkili olarak kullanımına yer verilmelidir.

24.İlköğretim öğrencileri sözcüklerle düşünmekten daha ziyade, görsel imgelere bağlı kalmakta olup, müzelere yapılacak eğitim amaçlı gezi gözlem etkinlikleri istenilen düzeyde davranışın ortaya çıkma olasılığını artıracaktır. İnformal eğitim kurumları olarak nitelendirilen tarihi mekân ve müzelerin Sosyal Bilgiler öğretimindeki kullanımının ülke çapında genişletilebilmesi için gezici müzeler oluşturulmalı ve okullarda mini müzeler kurulmalıdır. Ayrıca, müzeler okullara sergi ya da nesneleri ödünç vermelidir. Bunun yanı sıra gelişen bilişim teknolojileri ile sayıları dünyada hızla artan sanal müzeler incelenmeli ve benzerleri ülkemizde de oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

Acar, Ö. (1997). Ülkemizde ve Yurt Dışında Müzeciliğe Bir Bakış. **Kuruluşunun 150'nci Yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu III. Bildirileri.** 24–26 Eylül. Ankara: Ankara Genelkurmay Basım Evi. s.93–96.

Akmehmet, K.T. ve A. Ödekan. (2006). **Müze Eğitiminin Tarihsel Gelişimi.** İTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Programı. İTÜ Dergisi / b. Sosyal Bilimler. Cilt:3, Sayı: 1, s.47–58.

Aktekin, S. (2008). **Müze Uzmanlarının Okulların Eğitim Amaçlı Müze Ziyaretlerine İlişkin Görüşleri.** Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 9, Sayı 2, s.103–111.

Alakuş, A.O. (20049. Kurumdan Uygulamaya Sanat Eseri Eleştirisi. **II. Sanat Eğitimi Sempozyumu.** Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi. 28-29-30. Nisan (Bildiriler). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık. 213–219.

Alkan, C. (1998). **Özel Öğretim Yöntemleri: Disiplinlerin Öğretim Teknolojileri.** Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Alkış, S. (2002). **İlköğretimde Tarihi Çevre Eğitimi.** Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Alkış, S. ve Y. Oğuzoğlu. (2005). İlköğretim Öğrencilerinin Tarihi Çevre Bilgisinin Değerlendirilmesi. **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi dergisi.** XVIII (1). 23–46.

Allan, A.D. (1963). **Müzelerin Teşkilatlanması – Pratik Öğütler.** UNESCO, ICOM Türkiye Milli Komitesi Yayınları. s.5–19.

Altın, B.N. ve S. ORUÇ. (2008). **Müze Eğitimi ve Yaratıcı Drama.** Web: http: //egitim.cukurova.edu.tr/efdergi.html. 17 Kasım 2009'da alınmıştır.

Altun, R. (2003). Müzelerin Eğitimdeki Yeri ve Bu Bağlamda Müzelerin Eğitim Olanakları (Araç – Gereç – Personel) Açısından Yeterlilik Durumları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Anadol, Y. (2001). **Kurulmakta Olan İstanbul Bilim Merkezi Eğitim Programlarının Çağdaş Müzecilik Bağlamında Planlanması.** Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Anabilim Dalı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Anderson, D. and K.B. Lucas. (1997). The Effectiveness of Orienting Students to the Physical Features of a Science Museum Prior to Visitation. **Research in Science Education. Vol. 27** (4), 485–495

Arıkan, A. (2001). Yedi On İki Yaş Arası Çocuklara Çizgi Film Yöntemi İle Müze Eğitiminin Verilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü – Resim Eğitimi Anabilim Dalı.

Ata, B. (2002). **Müzelerle ve Tarihi Mekânlarla Tarih Öğretimi: Tarih Öğretmenlerinin "Müze Eğitimine" İlişkin Görüşleri.** (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ata, B. (2007). **Yeni Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının İlköğretim 2005 Sosyal Bilgiler Dersi (6,7. Sınıflar) Öğretim Programı Açısından Değerlendirilmesi.**

Atasoy, N.Y. (1996). **Müze Eğitimi ve Yazılı Gereçlerin İstanbul Arkeoloji Müzeleri Taş Eserler Bölümü Üzerine Örneklenmesi.** İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Atasoy, N.Y. (2000). Müze Eğitiminde Bir Uygulama Hands-On. **5. Müzecilik Semineri Bildirileri İçinde,** İstanbul: T.C. Genelkurmay Başkanlığı Askeri Müze ve Kültür Sitesi Komutanlığı, 25–27 Eylül, s.35–39.

Atasoy, N. (1997). Müzelerimizdeki Eğitime Yönelik Çalışmaların İrdelenmesi. **Kuruluşunun 150'nci Yılında Türk Müzeciliği Sempozyumu III. Bildirileri.** 24–26 Eylül, Ankara: Ankara Genelkurmay Basım Evi. 104–112

Atasoy, S. (1998). Bir Kentin Sosyal ve Ekonomik Yaşamında Müzeler. **Müzecilik Semineri. (Bildiriler).** 16–18 Eylül Askeri Müze ve Kültür Sitesi. s.38. İstanbul: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.

.Aziz, A. (2003). **Araştırma Yöntemleri, Teknikleri ve İletişim.** Ankara: Turhan Kitabevi.

.Bakan, F. (2003). **Eğitim Fakültelerinde Müze Eğitimi ve Uygulamaları.** İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Baymur, F. (1949). **Tarih Öğretimi.** Ankara. İnkılâp ve Aka Kitabevi.

Belen, F. (1992). **İlk ve Orta Öğretimde Arkeoloji Müzelerinde Eğitim Sorumluluklarının Belirlenmesi Çözüm Üzerine Bir Deneme.** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Buyurgan, S. (2002). Programlı Bir Müze Ziyareti ve Sonrasında Uygulama Örneği. **Gazi Üniversitesi I. Sanat Eğitimi Sempozyumu Bildirileri İçinde,** Ankara: Gazi Üniversitesi, 08–10 Mayıs, s.105–118.

Bayraktar, H. (2005). **Konya Merkezindeki Müzelerin ve Tarihi Mekânların Tarih Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Lise Tarihi Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi.** Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Bayrakçeken, S. (2007). Test Geliştirme. ***Ölçme ve Değerlendirme***. Editör: Emin Karip. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Beıers, J.R. and C.J. Mcrobbıe. (1992). Learning in Interactive Science Centers. **Research In Science Education. Annual Publication of the Australisian**

Science Education Research Association. Gardner, Paul L. (Ed). Vol.22, 38-45.

Boland, B.M. (1991). Teaching With Historic Places: Herigate Education and National Register of Historic Places. **CRM:** Vol.15. No:1. p.5–6.

Boland, B.M. (1994). Our Past / Ourselves: Teaching With Historic Places. **CRM: Using The National Register of Historic Places.** Vol. 17. 33–35.

Boland, Beth M. (2002). Historic Places: Common Graund for Teachers and Historians. **OAH Magazine of History.** Vol. 16. No:2.

Bowker, R. (20049. Children's Perceptions of Plants Following Their Visit to The Eden Project. **Research in Science and Technological Education.** Vol. 22, No. 2, 227–243.

Bozdoğan, A.E. ve M. DEMİRBAŞ. (2006). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Bilim ve Teknoloji Müzelerinin Fen Öğretimine Katkılarına İlişkin Görüşleri. **XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi.** Muğla Üniversitesi 13-15 Eylül, Muğla.

Büyüköztürk, Ş. (2007). **Deneysel Desenler.** Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Caıne, G., N.R. Caıne and S. Crowell (1999). **Mindshifts: A Brain – Based Process for Restructuring Schools and Renewing Education,** 2nd edition. Tucson, Az: Zephyr Press. ISBN: 1569760918.

Chın, Chi – Chin. (19959. Interpreters Perceptions About The Goals of The Science Museum In Taiwan. **The Annual Meeting of The Natinonal Association For Research In Science Teaching.** April 22-25, San Francisco.

Çalık, N. (1964). "Çevreye Göre Müfredat Geliştirme ve Turistik Bayburt Ünitesi." **İlköğretim Dersi s.526.** Ankara: M.E.B. Yayım Müdürlüğü.

Çalışkan, H. (2008). **İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Araştırmaya Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Derse Yönelik Tutuma, Akademik Başarıya ve Kalıcılık Düzeyine Etkisi.** Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı. Doktora Tezi.

Callentine, K. K. (2000). Teaching With Historic Places in The Classroom. **CRM: Creative Teaching With Historic Places.** Vol. 23. No. 8. p.17-18.

Delikoca, Y. (2005). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde İstiklal Savaşı Yöresel Halk Kahramanlarının Öğretimi.** Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Lisans Tezi).

Demircioğlu, İ.H. (2006). **Sosyal Bilgilerin Temelleri.** Ankara: Hegem Yayınları.

Doğan, İ. (1985). Bilim Politikası ve Sosyal Bilimler. **Eğitim ve Bilim.** (Eylül) 10 (57), 38–42.

Dönmez, C. (2003). Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. **Sosyal Bilgiler Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu.** Editör: Cemalettin Şahin. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Doğan, İ. (1985). Bilim Politikası ve Sosyal Bilimler. **Eğitim ve Bilim.** (Eylül) 10 (57), 38–42.

Duncan, C. and A. Wallach (2006). Evrensel Müze. **Sanat Müzeleri 2.** Artun A. (ed.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Dursun, H. (2009). **İstanbul'da Yaşama Sanatı.** İstanbul: Timaş Yayınları.

Ertürk, S. (1979). **Eğitimde Program Geliştirme.** Ankara: Yelkentepe Yayınları.

Funch, B.S. (1997). The Art Museum in Partnership With Schools. **Museum International.** Volume: 49, Page: 38-42 Blackwell Publishing. http://www.ingentaconnect.com/content/bpl/muse/1997/00000049/00000002/art00008 adresinden 24/07/2007 tarihinde alınmıştır.

Gardner, W., A. Demirtaş ve A. Doğanay. (1997). **Sosyal Bilimler Öğretimi "Sosyal Bilimler Öğretimi İçin Öğrenci Kılavuzu".** Ankara: YÖK Dünya Bankası, Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.

Geray, H. (2006). **Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş.** Ankara: Siyasal Kitapevi

Gerçek, F. (1999). **Türk Müzeciliği.** Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Gılbert, M.L. (1962). **The Naturel Science Museum as A Teaching Resource For Biology.** The Graduate College in The University of Nebraska. Department of Secondary Education. (Un Published Doctoral Dissertation).

Grıffın, J. (2004). Reseacrh on Students and Museums: Looking More Closely at the Students in School Groups. **Science Education. 88** (Supp.-1), 59-70.

Grıffın, J. And D. Symıngton. (1997). Moving From Task – Oriented to Learning Oriented Strategies on School Excursions to Museums. **Science Education. 81:** 763–779.

Güngördü, E. (2002). **İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Ankara: Nobel Yayıncılık.

Gürkan, T. (2004). **İlköğretim II. Kademe Eğitiminde Müze Eğitiminin Önemi Üzerine Araştırma (Bursa Örneğinde).** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Harper, M. (1997). Including Historic Places in the Social Studies Curriculum. **ERIC Digest. EDO-SO-97-13.** OCTOBER.

Harper, M. (2000). Seeing is Believing – Twhp Field Studies. **CRM: Creative Teaching With Historic Places.** Vol. 23. No.8. p.23-24.

Hunter, K. and Carol D. Shull. (1992). Teaching With Historic Places. **Social Education.** (56/5), (September), 312.

Işık, H. (2002). **Yerel Tarih Konularının Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Programı Tarih Üniteleri İle İlişkilendirilmesine Yönelik Bir Uygulama: Pasinler Örneği.** Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

İlhan, A.Ç., Okvuran, A. (2001). Bir Eğitim Ortamı Olarak Müze ve Müze Çalışmaları. **Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Anadolu Sanat Dergisi,** (11), 86–93.

Kabapınar, Y. (1991). **Müfredat Programı ve Ders Kitapları Açısından Orta Öğretimde Tarih Öğretimi.** İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Kabapınar, Y. (2007). **İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Ankara: Maya Akademi Yayın Dağıtım Eğitim Danışmanlık.

Karasar, N. (2005). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kısakürek, M.A. (1989). **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Editör: Bekir Özer. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Kısıel, J.F. (2005). Unedrstanding Elemantry Teacher Motivations for Science Fieldtrips. **Science Education. 89:** 936-955.

Kısıel, J.F. (2006). Examining Teacher Choices for Science Museum Worksheets. **Journal of Science Teacher Education. DOI: 10.1007/s10972-006-9023-6.** online Date: Thrusday, August 31, 2006

Knapp, D. (2000). Memorable Experiences of a Science Field Trip. **School Science and Mathematics. Vol. 100** (2), p.65-72.

Kocaoluk, M.Ş. (2003). **İlköğretimde Temel Mevzuat ve Yönetmelikler.** İstanbul: Kocaoluk Yayınevi.

Kösebalan, M. (1989). **Eğitsel Fonksiyonları Açısından Müze Organizasyonu ve Yönetimi: Türkiye'de Müzecilik Sorunları.** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Organizasyon ve İşletme Politikası Anabilim Dalı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)..

Köstüklü, N. (1998). **Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi.** Konya: Kuzucular Ofset..

Kuruoğlu, N. (2002). **Müzelerin Eğitim Ortamı Olarak Kullanımı.** Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 15 (1) 275-285.

Kyvıg, D.E., MYRON A. MARTY. (2000). **Yanıbaşımızdaki Tarih.** İstanbul: Tarih Vakfı Yurt yayınları.

Lewıs, G. (2004). A Debated Museum Concept: part nership in Universality. **Museum International,** UNESCO, **56,** (4), 224.

Lucas, K.B. (2000). One Teacher's Agenda for a Class Visit to an Interactive Science Center **Science Education. 48:** 524-544.

Lukas, K.E. and S.R. ROSS. (2005). Zoo Visitor Knowledge and Attitudes Toward Gorillas and Chimpanzees. **The Journal of Environmental Education. Vol.36** (4), 33-48.

Madran, B. (1999). Müze Türleri. **Yeniden Müzeciliği Düşünmek.** Derleyen: Tomur Atagök İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi Matbaası YTÜ. SBE.DE-99.0453 ISBN:975-461-153-0 s.3-19.

Milli Eğitim Bakanlığı.(1990). **İlkokul Programı.** İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (1993). **Tebliğler Dergisi s.2381.** Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (1994). **II. Kademe Sosyal Bilgiler Programı.** Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (1998). **Lise Ders Programı.** C.II. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (1998). **Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle İlgili Kararı s.62.** Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı. (1998). İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. **Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi.** Nisan, 2487.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2004). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. Sınıflar Öğretim programı.** (Taslak Basım). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu.** (Taslak Basım). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2008). **İlköğretim 1–8. Sınıflar Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi İle Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programlarında Müze ile Eğitim.** Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Web: http://ttkb.meb.gov.tr/yenicalismalar/muze.html. 15 Kasım 2009'da alınmıştır.

Mercin, L. (2006). **Resim Dersini Müze Kaynaklı Oluşturmacı Öğrenme Yaklaşımı Etkinliklerine Göre Uygulamanın Erişiye, Kalıcılığa ve tutuma Etkisi.** Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Mcleod, J., Kay M. KILPATRICK. (2003). Exploring Science at the Museum. **Association For Supervision and Curriculum Development.** 59-63.

Moffatt, M.P. (1957). **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Çeviren: Nesrin Oran, İstanbul: Maarif Basımevi.

Olıo, B.K. (2000). Creating Place – Based Classroom Resources – Teaching With Historic Places Lesson Plans. **CRM: Creative Teaching With Historic Places.** Vol. 23. No.8. p.10-11.

Önder, M. (1992). **Türkiye Müzeleri.** Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Öner, U. ve M. Pişkin.. (2000). **Görüşme İlkeleri ve Teknikleri.** Ankara: Siyasal Yayıncılık.

Onur, B. (1999). **Müze ve Galeri Eğitimi.** Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Onur, B. (2002). Müze Eğitimi: Temel ilkeler ve Politikalar. **Müze Eğitimi Semineri I – Akdeniz Bölgesi Müzeleri.** Antalya: Suna – İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yayınları, s.7–23.

Ortaylı, İ. (2007). **Kırk Ambar Sohbetleri.** Ankara: Aşina Kitaplar.

Ortaylı, İ. (2009). **İstanbul'dan Sayfalar.** İstanbul: Turkuvaz Kitap.

Öztürk, F. (2000). Türk Eğitim Düşüncesi Tarihinde "Müze" Kavramının Düşünsel Temelleri Satı Bey ve İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu Örneği. **Müzecilikte Yeni**

Yaklaşımlar – Küreselleşme ve Yerelleşme. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları. İstanbul: Numune Matbaacılık.

Öztürk, C. ve O. Rahmi. (2003). **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller.** Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Öztürk, C. (2007). **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Öztürk, C. (Ed). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Pasinli, A.(1989).İstanbul Arkeoloji Müzeleri. **Müze.** Sayı: 1, 82–86

Patton, M.Q. (1987). **How To Use Qualitative Methods In Evaluation.** Newbuty Park. CA: Sage.

Paykoç, F. (1991). **Tarih Öğretimi.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Paykoç, F. ve S. Baykal. (2000). Müze Pedagojisi: Kültür, İletişim ve Akitf Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Etkinliğine İlişkin Bir Çalışma. **Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreselleşme ve Yerelleşme.** İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yayınları. ISBN: 975.

Punch, F.K. (2005). **Sosyal Araştırmalara Giriş.** İngilizceden Çeviren: D. Bayrak, D., H.B. Arslan ve Z. Akyüz. Ankara: Siyasal Kitapevi.

Rapp, W. (2005). Inquiry – Based Environments For The Inclusion Of Students With Exceptional Learning Needs. **Remedial And Special Education. Vol.26** (5), 297–310.

Riviere, G.H. (1962). **Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında.** Unesco Bölge Semineri (Çev. Selma İNAL) İstanbul: Icom Milli Komitesi Yayınları 1.

Saban, A. (2004). **Öğrenme Öğretme Süreci – Yeni Teori ve Yaklaşımlar.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Safran, M. (1993). Orta Öğretim Kurumlarında Tarih Öğretiminin Yapı ve Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Araştırma). Ankara.

Safran, M. ve B. Ata. (1998). Okul Dışı Tarih Öğretimi. **G.Ü.E.F. Dergisi,** s.1. Ankara.

Safran, M. (2008). **Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Tay, B., Öcal, A. (Ed.). Ankara: Pegem Akademi.

Savard, C. (1976). "Yakın Çevre Tarihi ve Coğrafyası." **Çağdaş Pedagojiden Seçmeler.** Çev.: Nejat Yüzbaşıoğulları. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Seıdel, S. ve K. Hudson. (1999). **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik.** Yay. Haz. Bekir ONUR, Çev. Bahri ATA, Ankara: Ankara Üniv. Sosyal Bilimler Ens. Yay.

Shull, C.D. (2000). Teaching With The National Register of Historic Places. **CRM: Creative Teaching With Historic Pakes.** Vol. 23. No.8. p.50-52.

Sönmez, V. (1999). **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu.** İstanbul: MEB Yayınları.

Sönmez, V. (2005). **Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu.** Ankara: Anı Yayıncılık.

Sözen, M. ve U. Tanyeli.(1987). **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü,** İstanbul: Remzi Yayınevi.

Südor, S. (2006). Anadolu Medeniyetleri Müzesinin İnetraktif CD Yoluyla İlköğretim Altıncı Kademe Öğrencilerine Tanıtılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Şahan, M. (2005). Müze ve Eğitim. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi. Cilt III** (4), 487-501.

Şapolyo, E.B. (1971). **Türkiye Turizm Rehberi ve Anıtlar Tarihi.** İstanbul: Kültür Kitabevi.

Şimşek, A. (2003). Tarih Öğretiminde Çevre İncelemeleri Kapsamında Tarihi Yapılardan Faydalanmaya Bir Model: Cacabey Medresesi. Kırşehir: **(8-10 Ekim), I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni.** Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi.

Tekin, H.(2004). **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**. Ankara: Yargı Yayınevi.

Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı. (1935). **Antikiteler ve Tarihi Eserlerden Derslerde Nasıl İstifade Edileceği Hakkında Andıç.** İstanbul: Devlet Basımevi.

Uluçay, Ç. (1954). **"Tarih Derslerinde Çevre İncelemeleri",** Tedrisat Mecmuası: Cilt III.

Uluçay, Ç. (1958). **Çevre İncelemeleri Tarih Öğretimi.** İstanbul Öğretmenler Derneği Yayınları

Uslu, Ö. (2005). Sanatta Aydınlanma Kapsamında Müzelerin İşlevleri, **Atatürk Üniversitesi, 02-05 Haziran Ulusal Sanat Sempozyumu, Bildiriler Kitabı,** Ankara.

Uslu, Ö. (2008). **İlköğretim İkinci kademesinde Görsel Sanatlar Derslerinde Müze ile Eğitimin Etkileşimli (İnteraktif) Ortamda Gerçekleştirilmesi**

Uysal, Ş. (1974). **Sosyal Bilimler Öğretimi "Üniversite Lisans Seviyelerine İlişkin Sorunlar".** Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

Varış, F. (1996). **Eğitimde Program Geliştirme Teoriler – Teknikler.** Ankara: alkım Kitapçılık Yayıncılık.

Whıte, C. S., and D.J.D. White. (2000). Preparing Teachers to Teaching With Historic Palces. **CRM: Creative Teaching With Historic Palces.** Vol. 23. No. 8. p.28-30.

Yarbrough, R.B. (1996). **Family Science Night. Science Teaching in The Graduate School.** College of Arts and Sciences in The Texas Woman's University. Denton: Texas. (Unpublished Master Thesis).

Yeşilbursa, C.C. (2006). **Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihi Yerleri Kullanarak Tarih Konularının Öğretimi.** Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Yıldırım, A. ve H. Şimşek. (2000). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.** Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, A. (1996). **Müzelerde Çocuk Eğitiminin Müze Koleksiyonları Bağlamında Değerlendirilmesi ve Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi Örneğinde İrdelenmesi.** Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

İnternet Kaynakları

Web: http://www.yerebatan.com.html. 12 Ağustos 2009'da alınmıştır.

Web: http://www.Panoramikmuze.com.html. 12 Ağustos 2009'da alınmıştır.

Web: http://www.İstanbul.gov.tr.html. 12 Ağustos 2009'da alınmıştır.

Web: http://www.wikipedia.org/wiki/Alman. html. 13 Ağustos 2009'da alınmıştır.

Web: http://www.wikipedia.org/wiki/III.Ahmet.html. 13 Ağustos 2009 da alınmıştır.

Web: http://www.Suleymaniye.gov.tr.html. 15 Ağustos 2009 da alınmıştır.

Web: http://tr.wikipedia.org/wiki/Sultan_Ahmet_Camii.html. 16 Ağustos 2009 da alınmıştır.

Web: http://www.dolmabahçe.gov.tr.html. 17 Ağustos 2009 da alınmıştır.

Web: http://ube.ege.edu.tr/enis/seyahat/IstanbuldaMuzeGezi2006.pdf.html.17 Ağustos 2009 da alınmıştır.

EKLER

EK–1 Öğrencilere Uygulanan Akademik Başarı Testi (Ön –test Son-test Soruları)

EK–2 Öğrenci Görüşme Formu

EK–3 Hedef ve Hedef Davranışlar

EK–4 Ders Planları

EK–5 Gezi Fotoğrafları

EK–4 Deney Grubu Öğrencilerinin Tarihi Mekânlarla İlgili Yaptığı Maketler

EK–7 Çalışma Yaprakları

EK–8 Öğrenci Çalışmalarından Örnekler

EK–9 İzin Dilekçeleri.

EK–1

Öğrencilere Uygulanan Akademik Başarı Testi (Ön –test Son-test Soruları)

AKADEMİK BAŞARI TESTİ

Değerli Öğrenciler, bu test "Osmanlı Devleti Yeni Başkentinde" konusu ile ilgili neleri bildiğinize bakmak amacıyla hazırlanmıştır. Sorulara verdiğiniz cevaplar araştırmanın verimliliğini ölçecektir. Bütün soruları cevaplamanızı, boş soru bırakmamanızı önemle hatırlatırım. Bu testin sonunda herhangi bir not almayacaksınız.

Elde edeceğimiz veriler tamamen gizli tutulacak, sadece yüksek lisans araştırması çerçevesinde kullanılacaktır. Bu test 30 sorudan oluşmaktadır. Samimi cevaplarınız ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

MESUT YAZICIOĞLU

.

SORULAR

Kapalı Çarşı

1. **İstanbul'un en eski çarşılarından biri olan Kapalıçarşı'nın ilk binaları, Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır. 61 sokak ve caddeden oluşan çarşının çevresi, yine çarşının bir parçası olan hanlarla çevrilidir. Üç binden fazla dükkânın yer aldığı Kapalıçarşı'yı günümüzde de çok sayıda kişi ziyaret etmektedir.**

Bu bilgilere bakarak Kapalıçarşı ile ilgili,

I. Osmanlı Devleti'nin sosyal ve ekonomik hayatında önemli bir yere sahiptir.
II. Canlılığını günümüzde de devam ettirmektedir.
III. Osmanlı Devleti'nin yaptığı en eski çarşıdır.

yargılarından hangisi ya da hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve II D) II ve III

2. **Osmanlı Devleti'nin XIX. Yüzyıla kadar yönetildiği saray aşağıdakilerden hangisidir?**

A)Topkapı Sarayı
B) Beylerbeyi Sarayı
C) Dolmabahçe Sarayı
D) Çırağan Sarayı

Topkapı Sarayı

3. **Osmanlı Devleti'nde padişahların oturdukları Topkapı Sarayı aynı zamanda Divan-ı Hümayun'un toplandığı yerdi.**

Bu durumun Topkapı Sarayı'na,

I. Yabancı tüccarların konak yeri olma
II. Yönetim merkezi olma
III. Bilimsel çalışmalara ev sahipliği yapma

özelliklerinden hangisi ya da hangilerini kazandırdığı savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II

Cami

Sinagog

Kilise

4. **Yukarıda Osmanlı Döneminden günümüze kadar varlığını devam ettiren değişik dinlere ait bazı ibadet yerlerinin İstanbul'daki temsili resimleri verilmiştir.**

Bu resimlerden yola çıkarak Osmanlı toplumu için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Farklı kültürler bir arada yaşamıştır.
B) İnanç ve ibadet hürriyeti sağlanmıştır.
C) Adaletli ve hoşgörülü bir yönetim uygulanmıştır
D) İbadet hayatı yalnızca İslamiyet'e göre yaşanmıştır.

Sahn-ı Seman Medresesi

5. **Sahn-ı Seman, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'da kurduğu eğitim kurumları arasında en üst düzeyde eğitim veren yüksek öğrenim kurumudur. Medresenin başına matematikçi Ali Kuşçu getirilmiştir. Medreseye dışarıdan öğrenci kabul edilmiştir.**

Yukarıda söylenenleri dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşabiliriz?

A) Bilimsel çalışmalara önem verilmiştir.
B) Astronomi ile ilgili çalışmalar artmıştır.
C) İstanbul'un Türkleşmesi tamamlanmıştır.
D) Osmanlı tarihinde ilk medrese açılmıştır.

İstanbul Valiliği

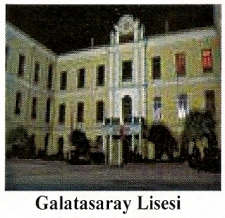

Galatasaray Lisesi

İstanbul Müftülüğü

6. **Osmanlı Devleti'nden kalan İstanbul'daki mimari eserlerden bazıları günümüzde valilik, okul, mahkeme, defterdarlık binaları olarak kullanılmaktadır.**

Bu durum Türk mimari eserlerinin,

I. Güzel görünüme sahip olmaları
II. Kullanışlılık
III. Dayanıklılık

yönlerinden hangisi ya da hangilerinin sonucudur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) II ve III D) I. II ve III

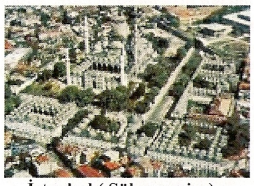

İstanbul (Süleymaniye)

7. **Yukarıda fotoğrafta görüldüğü gibi cami ile birlikte medrese, imaret, türbe, kütüphane, hamam, aşevi, kervansaray, çarşı, okul, hastane, tekke, zaviye gibi dini ve sosyal işlevli kurumların bir arada bulunduğu yapılara hangi ad verilmektedir?**

A) Külliye
B) Darüşşifa
C) Cami
D) Medrese

8. **Osmanlı İmparatorluğu'nda devşirme yöntemiyle toplanan çocuklardan, saraya alınanlar aşağıdakilerin hangisinde eğitilmiştir?**

A) Sıbyan Mektepleri B) Enderun

C) Yabancı Okullar D) Azınlık Okulları

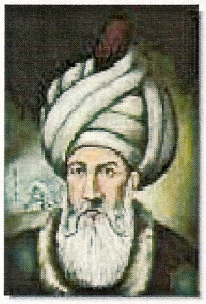

Mimar Sinan

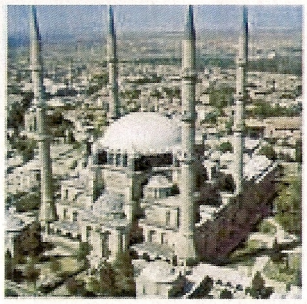

Süleymaniye Cami

9. **Süleymaniye Camii, Kanuni Sultan Süleyman adına 1550–1557 yılları arasında İstanbul'da Mimar Sinan tarafından inşa edilen camidir. Mimar Sinan'ın kalfalık devri eseri olarak nitelendirilen Süleymaniye Camii, medrese, kütüphane, hastane, hamam, imaret ve dükkânlardan oluşan Süleymaniye Külliyesi 'nin bir parçası olarak inşa edilmiştir. Süleymaniye Camii, Osmanlı mimarisinin en önemli örneklerindendir. Yapımından günümüze dek İstanbul'da yüzü aşkın deprem gerçekleşmesine karşın, caminin duvarlarında en ufak bir çatlak oluşmamıştır.**

Yukarıda verilen bilgilere dayalı olarak Süleymaniye Cami ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisini <u>söyleyemeyiz?</u>

A) Mimar Sinan tarafından inşa edilmiştir.
B)Önemli bir mimari eserdir.
C) Günümüzde önemini kaybetmiştir.
D) Sağlam ve dayanıklı olarak inşa edilmiştir.

Fausto Zonaro

Fausto Zonaro'nun Resmi

10. **Fausto Zonaro, 1854 yılında İtalya'da doğmuş bir ressamdır. Çok güzel resimler yaptığı için II. Abdülhamit döneminde, Osmanlı İmparatorluğu'na saray ressamı olarak alınmıştır. Dönemin padişahı II. Abdülhamit 'in isteği üzerine de Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesini anlatan bir resim yapmıştır. Bu resmin gerçeği, bugün Dolmabahçe Sarayı'nda sergilenmektedir.**

Yukarıda anlatılanları dikkate aldığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşabiliriz?

A) Fausto Zonaro Türk asıllıdır.
B) O dönemde bilime önem verilmemiştir.
C) II. Abdülhamit çok iyi bir ressamdır.
D) Osmanlı İmparatorluğu'nda resime önem verilmiştir.

Sultanahmet Camii

11.Sultan Ahmet Camii, 1609–1616 yılları arasında sultan I. Ahmet tarafından İstanbul'daki tarihi yarımadada Mimar Sedefkâr Mehmet Ağa' ya yaptırılmıştır. Cami mavi, yeşil ve beyaz renkli İznik çinileriyle yapıldığı için ve kalem işleri ile süslendiği için Avrupalılarca "Mavi Cami (Blue Mosque)" olarak adlandırılır. Ayasofya'nın 1934 yılında camiden müzeye dönüştürülmesiyle birlikte İstanbul'un ana camisi konumuna ulaşmıştır. Sultanahmet, Türkiye'nin altı minareli ilk camisidir.

Yukarıda verilenleri dikkate aldığımızda aşağıdakilerden hangisi bu verilenlerden çıkarılacak sonuç değildir?

A) Avrupa'da farklı bir isimle adlandırılır.
B) İstanbul'un en önemli camisidir
C) Yapımı için Avrupa'dan borç para alınmıştır.
D) İnsanları etkileyen bir mimari süslemesi vardır.

Topkapı Sarayı

12.Topkapı Sarayı, yapıldığı çağdan başlayarak sultanların yaptırdığı birçok değişiklik ve eklemelerle sürekli gelişmiştir. Burası devletin tek sahibi sultanın resmi ikametgâhı olmakla beraber, resmi devlet işlerinin merkezi, bakanlar kurulunun toplandığı yerdi. Devlet hazinesi, darphane ve arşivler buradaydı. Devletin en yüksek öğrenim kurumu, sultanın ve devletin üniversitesi de saray da bulunurdu. Kuruluşundan epey sonra da sultanların özel haremleri bu saraya yerleştirilmişti.

Topkapı Sarayı'nda yer alan bölümleri göz önünde bulundurduğumuzda Osmanlı Devleti için sarayı nasıl tanımlayabiliriz?

A) Günümüzde de aynı işlevini devam ettirmektedir.
B) Birden fazla iş bir arada yürütülmüştür.
C) Çok fazla turist burayı ziyaret etmiştir.
D) Yapımı için çok fazla para harcanmıştır.

Ayasofya Müzesi

13. **Ayasofya, Bizans İmparatoru I. Jüstinyen tarafından M.S. 532–537 yılları arasında İstanbul'un eski şehir merkezine kilise olarak inşa ettirilen ve günümüzde müze olarak hizmet veren tarihi yapıdır. Ayasofya, sanat tarihi ve mimarlık dünyasının başyapıtları arasında yer alır. Başlangıçta bir kilise olarak inşa edilen ve Osmanlı döneminde camiye çevrilen Ayasofya, günümüzde bir müze olarak hizmet vermektedir ve bu sebeple Ayasofya Müzesi olarak anılmaktadır. Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethettikten sonra yaptığı ilk iş, Ayasofya'nın bazı yerlerinin onarılmış olmasıdır.**

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethettikten sonra ilk iş olarak Ayasofya'yı onarmış olması aşağıdakilerden hangisiyle ilgilidir?

A) Diğer milletleri küçümsemek
B) Bizans'a korku vermek
C) Farklı medeniyetlerin kültürlerine saygı gösterildiği
D) Hoşgörünün olmadığı

Beyazıt Devlet Kütüphanesi

14. **İstanbul'un en büyük kitap ve bilgi birikimi olan kütüphanesi Beyazıt Devlet Kütüphanesi'dir. Beyazıt Meydanında, İstanbul Üniversitesi, Beyazıt Camii ve Sahaflar arasında, Beyazıt Meydanı'na bakan iki tarihi binada ilim, kültür, sanat araştırmalarıyla ilgilenen herkese hizmet veren kütüphane, özellikle Osmanlı yakın tarihi ile pek çok bilgiyi bünyesinde barındırıyor.**

Osmanlı İmparatorluğu döneminde böyle bir kütüphanenin kurulması aşağıdakilerden hangisiyle ilgilidir?

A)Avrupa'dan etkilenilmesi
B)Yabancı siyaset adamlarının etkisi
C)Çevreye önem verilmesi
D)Bilime ve eğitime önem verilmesi

15. **Osmanlılar, İstanbul'u fethettikten sonra burada kendi medeniyetlerini yansıtan eserler yapmanın yanında var olan tarihi ve kültürel mirasa sahip çıkıyorlardı.**

Osmanlıların bu politikasının aşağıdakilerden hangisine ortam hazırladığı savunulabilir?

A) Fethedilen yerlerin eyaletlere ayrılmasına
B) Haçlı Seferlerinin düzenlenmesine
C) Merkezi otoritenin sarsılmasına
D) Değişik kültürlerin iç içe yaşamasına

Dolmabahçe Sarayı

16. **Dolmabahçe Sarayı, Marmara Denizi'nden Boğaziçi'ne deniz yoluyla girişte sol sahilde Üsküdar 'ın karşısında yer alan saraydır. Cumhuriyet döneminde, Atatürk 'ün İstanbul ziyaretlerinde ikametgâh olarak kullandığı sarayda yaşanan en önemli olay, 10 Kasım 1938'de Atatürk 'ün ölümüdür. Atatürk, sarayın 71 numaralı odasında hayata gözlerini kapamıştır. Dolmabahçe Sarayı, Avrupa saraylarına özenilerek inşa edilmiştir.**

Yukarıda verilen bilgileri düşündüğümüzde aşağıdakilerden hangisi bu söylenenlerden çıkarılacak bir sonuç değildir?

A) Dolmabahçe Sarayı İstanbul'da yer alır.
B) Saray günümüze kadar ulaşamamıştır.
C) Atatürk burada vefat etmiştir.
D) Sarayın mimarisinde Avrupa'nın etkisi vardır.

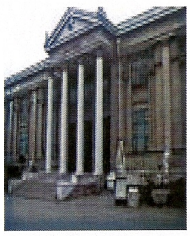
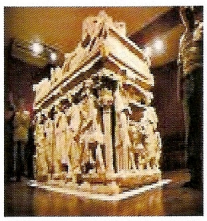

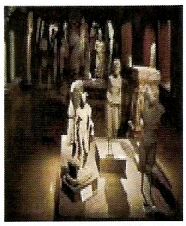

Yukarıda İstanbul Arkeoloji Müzesine ait bazı fotoğraflar görüyorsunuz.

17. **İstanbul Arkeoloji Müzesi, çeşitli kültürlere ait bir milyonu aşkın eserle, dünyanın en büyük müzeleri arasındadır. 19. yüzyılın sonlarında ressam ve müzeci Osman Hamdi Bey tarafından İmparatorluk Müzesi olarak kurulmuştur ve 13 Haziran 1891 tarihinde ziyarete açılmıştır. Müzenin koleksiyonunda, Balkanlar'dan Afrika'ya, Anadolu ve Mezopotamya'dan Arap Yarımadası'na ve Afganistan'a kadar, Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde yer alan medeniyetlere ait eserler bulunmaktadır. Bu müzede, İstanbul'un tarihöncesi dönemden Osmanlı dönemine kadar geçirdiği, sanatsal siyasal ve kültürel değişimi yansıtan eserler sergilenmektedir. Yukarıda İstanbul Arkeoloji Müzesi ile ilgili söylenenleri dikkate aldığımızda aşağıdakilerden hangisi bu söylenenlerden çıkarılacak sonuç değildir?**

A) Osman Hamdi Bey tarafından kurulmuştur.
B) Müzede farklı medeniyetlere ait eserler yer almaktadır.
C) Ziyaretçilere kapalı bir müzedir.
D) Müzede İstanbul'un tarihi gelişimi yansıtılmaktadır.

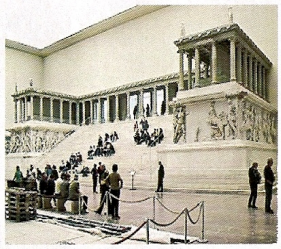

Bergama Sunağı

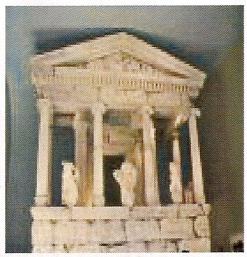

Nereidler Anıtı

Quadriga Atları

Elmalı Sikkeleri

Yukarıda ülkemizden yurt dışına kaçırılan bazı tarihi eserleri görüyorsunuz.

18. **7. Sınıf öğrencisi olan Mehmet'e, sosyal bilgiler öğretmeni, proje ödevi olarak ''Türkiye'den Yurt Dışına Kaçırılan Tarihi Eserler'' ile ilgili olarak bir ödev verir. Mehmet yaptığı araştırma sonucunda çok ilginç sonuçlara ulaşır. Anadolu'da yaşamış bu uygarlıklardan kalan pek çok tarihi eser, ülkemize araştırma amacıyla gelen yabancı arkeologlar ya da diğer yağmacılar tarafından kaçırılmıştır. Bugün Anadolu'dan kaçırılan tarihi eserler Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya gibi ülkelerin en ünlü müzelerinin başköşelerinde sergilenmektedir.**

Yukarıda Mehmet'in proje ödeviyle ilgili ulaştığı sonuçlara baktığımızda aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşabiliriz?

A) Kaçırılan eserler ülkemize geri getirilmiştir.
B) Tarihi eserlerimize sahip çıkmalıyız.
C) Ülkemizde Arkeolog bulunmamaktadır.
D) Tarihi eserlerimizi parayla satmalıyız.

Şehzade Camii

19. **Şehzade Camii, İstanbul 'un Şehzade başı semtinde Mimar Sinan tarafından yaptırılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman tarafından 1543–1548 arasında yaptırılmıştır. Caminin bahçesinde imaret, türbe ve medrese yer alır. Şehzade türbesinin içi rengârenk çinilerle doludur. Şehzade cami, Mimar Sinan'ın çıraklık eseridir.**

Şehzade Cami ile ilgili aşağıdaki cümlelerden hangisi doğru bir ifade <u>değildir</u>?

A) 18. yüzyılda yaptırılmıştır.
B) Çevresindekilerle bir külliye oluşturur.
C) Mimar Sinan'ın çıraklık eseridir.
D) Tarihi ve kutsal bir mekândır.

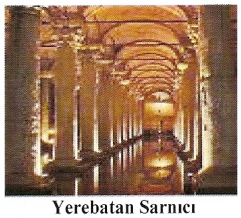

Yerebatan Sarnıcı

20. **Yerebatan Sarnıcı, İstanbul'daki en büyük kapalı sarnıç (su deposu) ' tır. Civardaki saraylara su sağlamak için Bizans İmparatoru I. Jüstinyen (527–565) devrinde yapılmıştır Zamanında su seviyesi mevsimlere göre değişen sarnıcın, doğu duvarındaki değişik seviyelerdeki borular vasıtasıyla dışarıya su verilmiştir. Su seviyelerinin bıraktığı izler, bugün görülebilmektedir. Sarnıcın su gereksinimi, şehrin 19 km kuzeyindeki Belgrat Ormanları'ndan karşılanmıştır.**

Aşağıdaki cümlelerden hangisi Yerebatan Sarnıcı ile ilgili doğru bir ifade değildir?

A) Su deposu olarak kullanılmıştır.
B) Günümüzde de su deposu olarak kullanılmaktadır.
C) Sarayların su ihtiyacı buradan karşılanmıştır.
D) Bizans döneminden kalmıştır.

Sultanahmet Meydanı

21. **Sultanahmet Meydanı İstanbul'un en önemli meydanlarından biridir. Bizans devrinde Hipodrom olarak bilinirdi. Hipodrom" At binenlerin, atların meydanı anlamına gelir. Osmanlı döneminde buraya At Meydanı denirdi. Günümüze çok az kalıntıları kalan Bizans devri önemli yapıları ve abideleri Hipodrom çevresinde inşa edilmişti. Hamamlar, mabetler, dini, kültürel, idare ve sosyal merkezler bu civara yerleşmişlerdi. Semt Bizans ve Türk devirlerinde de merkezi önemini devam ettirmiştir. İstanbul'un en önemli abideleri Ayasofya, Sultan Ahmet Camii, Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Yerebatan Sarnıcı burada, Hipodromun çevresindedirler.**

Yukarıda verilenleri dikkate aldığımızda aşağıdakilerden hangisi Sultan Ahmet Meydanı ile ile çıkarılacak bir sonuç değildir?

A) İstanbul'un en önemli tarihsel mekânlarındandır.
B)Geçmişin izini burada görmek mümkündür.
C)Günümüzde önemini yitirmiştir.
D)Burada farklı özellikler taşıyan yapılar vardır.

22. **Osmanlı İmparatorluğu, İstanbul'da cami, medrese, kervansaray, darüşşifa (hastane) gibi birçok eser yapmışlardır.**

Bu faaliyetlerin,

I. Anadolu'nun bayındır hale gelmesi
II. Eğitim, ticaret ve sosyal alanlarda gelişmelerin hızlanması
III. Müslüman olmayanları etkilemek

sonuçlarından hangileri üzerinde etkili olduğu savunulabilir?

A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) I, II ve III

?

Medrese, Müslüman ülkelerde orta ve yüksek öğretimin yapıldığı eğitim kurumlarının genel adıdır. Medresede ders verenlere müderris denir. Medrese kelimesi Arapça ders kökünden gelir. İstanbul'un fethinden sonra üst seviyedeki eğitim kurumları başkentte yoğunlaşmıştır.

1331–1451 yılları arasında 82 adet medrese kurulmuştur. 1463–1471 yılları arasında kurulanlarsa Fatih medreseleri ya da Sahn-ı seman medreseleri denir.1550–1557 yılları arasında kurulanlara ise Süleymaniye medreseleri denir.

23. **7. sınıf öğrencisi Pelin, bir gazetede yukarıda geçenleri görünce bunları sosyal bilgiler öğretmenine göstermek istemiştir.**
Sizce gazetede geçen bu yazıya verilebilecek en iyi başlık aşağıdakilerden hangisidir?

A) Osmanlı'da ekonomi
B) İstanbul'un fethedilmesi
C) Ticaretin gelişimi
D) Osmanlı'nın eğitime verdiği önem

Pınar

Ali ve Murat

24. **Yukarıdaki üç arkadaş aşağıdakilerden hangisine yönelik bir öneride bulunmaktadır?**

A) Çok para harcamalıyız.
B) Ders çalışmamalıyız.
C) Tarihimizi ve tarihi mekânları öğrenmeliyiz.
D) Tatile gitmeliyiz.

I
Galata Kulesi

II
III. Ahmet Çeşmesi

III
Ayasofya Cami

I. 1384 yılında Cenevizliler tarafından yaptırılmıştır.
II. 1728–1729 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu zamanında yaptırılmıştır.
III. M.S 532–537 yılları arasında Bizans İmparatoru tarafından yaptırılmıştır.

25. **Yukarıda İstanbul'da yer alan bu üç tarihi mekânla ilgili verilen bilgilerden hareketle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşabiliriz?**

A) İstanbul birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır.
B) İstanbul'da hayat koşulları pahalıdır.
C)Tarihi eserlerin çoğu yurt dışına kaçırılmıştır.
D) Eskiden kalan mimari eserlerin çoğu günümüze kadar ulaşamamıştır.

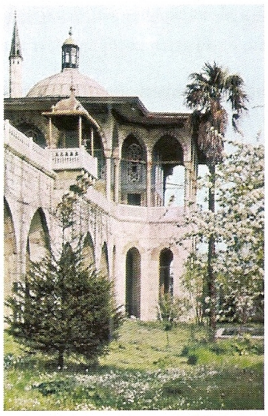

Divan-ı Hümayun

26. **Osmanlı Devleti'nde, devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı yere Divan-ı hümayun adı verilmekteydi. Divan'da alınan kararlarda son söz padişaha aitti**

Buna göre, Divan-ı Hümayun ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Danışma Meclisi niteliğindedir.
B) Demokratik bir özellik taşımaktadır.
C) Üyeleri halk tarafından seçilmektedir.
D) Sadece barış zamanı toplanmaktadır.

Süleymaniye Kütüphanesi

Topkapı Sarayı Kütüphanesi

Ragıp Paşa Kütüphanesi

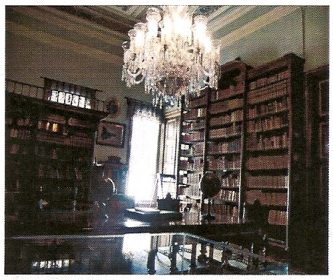

Dolmabahçe Sarayı Kütüphanesi

27. **İstanbul kenti, tarihi çok eskilere dayanan bir kütüphane kültürüne sahiptir Türk milleti tarihte, özellikle İstanbul'da olmak üzere kültür ve sanat eserlerinin başta gelen kütüphaneleri yapmış, sonrakilere miras bırakmıştır.**

İstanbul'da, yukarıda gördüğümüz bu kütüphanelerin yapılmış olması aşağıdakilerden hangisini kanıtlar niteliktedir?

A) Osmanlı döneminde matbaanın olmadığını
B) Okumaya önem verildiğini
C) Avrupa'dan kitap alındığının
D) İnsanların kitap okumayı sevmediğini

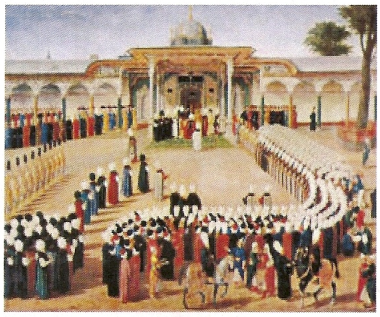

Divan-ı Hümayun

28. **Osmanlı İmparatorluğu'nda, padişah sarayında toplanan Divan-ı Hümayun, memleketin önemli işlerini görüşen, bu arada müracaat dilekçelerini de kabul ederek bir çeşit yüksek mahkeme vazifesini de gören kurumdur.**

Yukarıda verilen bilgilerden hareketle Osmanlı İmparatorluğu'nda Divan-ı Hümayun'un, günümüz Türkiye Cumhuriyeti'nde yer alan aşağıdaki kurumlardan hangisine benzemektedir?

A) Maliye Bakanlığı
B) Bakanlar Kurulu
C) Cumhurbaşkanlığı
D) Diyanet İşleri Başkanlığı

Cami - mescit
Medrese-mektep
Han-kervansaray
Köprü
Çeşme, saat kulesi, bedesten, hastane, kütüphane vb.

29. **Yukarıda Osmanlıların İstanbul'da yaptığı bazı eserler verilmiştir.**

Bunlara bakarak Osmanlı Devleti'nin İstanbul'daki ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetleri ile ilgili aşağıdakilerden hangisi savunulamaz?

A)Sosyalleşmeye önem verildiği
B)Hıristiyanlar arasında yaşanan bütün sorunları çözüme kavuşturduğu
C)Eğitim-öğretim faaliyetlerine önem verdiği
D)Halkın devlete bağlılığını artıracak çalışmalar yaptığı

Topkapı Sarayı

I. Fatih Sultan Mehmet zamanında yapılması ve zamanla yeni yapıların eklenmesi
II. Devletin başkentinde inşa edilmiş olması
III. Divan-ı hümayun üyelerinin aileleriyle birlikte oturduğu yer olması

30. **Yukarıdakilerden hangileri, Topkapı Sarayı'nın özellikleri arasında yer alır?**

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) II ve III

EK–2

ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

GÖRÜŞME FORMU

Merhaba. İki gün boyunca sizlerle İstanbul'un tarihi mekânlarını ve müzelerini ziyaret ettik. İstanbul'un tarihi mekânlarına ve müzelerine yaptığımız bu gezilere ilişkin düşüncelerinizi öğrenmek için sizinle ve bazı arkadaşlarınızla görüşmeler yapıyorum. Yaptığım tüm görüşmelerde verilen bilgiler sadece araştırma için kullanılacak ve kişisel bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Görüşme yaklaşık yarım saat sürecektir. İzin verirseniz görüşmeyi kaydetmek istiyorum. Bu şekilde hem zamanı daha iyi kullanabiliriz, hem de sorulara verdiğiniz yanıtların kaydını daha ayrıntılı tutma fırsatı elde edebilirim.

Görüşmeye katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ediyorum. Eğer sizin bana, görüşmeye başlamadan önce sormak istediniz bir soru varsa sorunuzu yanıtlayabilirim.

1. İstanbul'un tarihi mekân ve müzelerini gezerken neler hissettiniz?
2. İstanbul'un tarihi mekân ve müzelerini gezerken neler düşündünüz?
3. İstanbul'un tarihi mekân ve müzelerine yaptığımız geziler sana ne gibi faydalar sağladı?
4. Sadece sosyal bilgiler ders kitabına bağlı olarak ders işlemekle, tarihi mekân ve müzeleri gezerek ders işlemeyi karşılaştırdığımızda hangisi senin için daha iyi ve faydalı oldu? Neden?
5. İstanbul'un tarihi mekân ve müzelerini gezerek yapmış olduğumuz etkinlikler sonucunda kazanmış olduğunuz bilgi ve becerileri yaşamınızda kullanabileceğinizi düşünüyor musun? Bunları örnekleyebilir misin?
6. Bu şekilde gerçekleştirilen öğrenme etkinlikleriyle daha çok ve daha zevkli öğrenebileceğini düşünüyor musun? Neden?
7. Yaptığımız gezilerde sizin ilginizi en çok neler çekti? Açıklayınız?
8. Yaptığımız gezi sırasında hangi zorluklarla karşılaştınız?
9. Sizce yapılan gezilerde başka hangi etkinlikler olmalıdır?
10. Sizce sosyal bilgiler derslerinde daha çok hangi konular işlenirken gezi yapılmalıdır? Neden?
11. Yaptığımız geziler sonrasında öğrendiklerini şu an hatırlayabiliyor musun? Bunlardan örnek verebilir misin?
12. İstanbul'un tarihi mekân ve müzelerine yaptığımız bu gezilerden sonra yaşadığın şehir İstanbul'un önemi hakkında neler düşünüyorsun?
13. Tarihimizi öğrenmek, tarihi eserlerimize sahip çıkmak ve korumak, tarihi eser kaçakçılığına karşı bilinçli olmak bakımından yaptığımız bu gezileri önemli buluyor musun? Neden?
14. Yaptığımız bu geziler için bir slogan söyleyiniz?

Teşekkür ederim.

EK–3

HEDEF ve HEDEF DAVRANIŞLAR

HEDEF VE HEDEF DAVRANIŞLAR

HEDEF 1: Tarihi mekânların ve müzelerin önemini ve gerekliliğini kavrayabilme.

DAVRANIŞLAR:

1. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öğe ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
2. Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.
3. Tarihi mekânların ve müzelerin, ulusal ve evrensel kültür ürünlerinin geçmişten geleceğe taşındığı mekânlar olduğunu kavrama.
4. Ulusal kültürümüze ve tarihi eserlerimize sahip çıkmanın önemini kavrama.
5. Tarihi mekânların ve müzelerin insanın beğenilerini ve hayal gücünü geliştirdiğini örneklerle kavrama.
6. Tarihi mekânların ve müzelerin bir kültür ürünü olduğunu söyleme ve kavrama.
7. Tarihi eserlerin ve kültürün taşıyıcısı niteliğindeki sanat eserlerinin kayıt altına alınmasının gerekliliğini kavrama.

HEDEF 2: Tarihi mekânları ve müzeleri tanıma, tarihi mekân ve müze türlerini öğrenme, tarihi mekânlardaki ve müzelerdeki eserleri inceleyebilme.

DAVRANIŞLAR:

1. Tarihi mekân ve müze türlerini öğrenme.
2. Tarihi mekânlara ve müzeye gelen eserlerin nereden ve ne şekilde geldiğini kavrama.
3. İlgi duyduğu sanat eseri hakkında araştırma yapabilme.

4. Tarihi eserleri, anıtları, müzeleri, sanat galerilerini, sanatçı ve tasarımcı atölyelerini gezerek sanat eserleri ve tasarım örnekleri ile ilgili bilgi edinme.
5. Birer kültürel miras olan tarihi eserlerin kaçakçılığı sorunları hakkında tartışabilme.
6. Ülkemizin tarihi, kültürel ve sanat eserleri ile ilgili zenginliklerini fark etme ve gurur duyma.
7. Bir eserden kesit alarak yeni kompozisyonlar oluşturur.
8. Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir.
9. Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesneleri ve yapıtları tanır.
10. Ülkemizin çeşitli yerleriyle kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır.
11. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
12. Şehir incelemesi yoluyla Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.

HEDEF 3: Görsel sanat eserlerini tanıma.

DAVRANIŞLAR:

1. Müzede bulunan görsel sanat eserlerini tanıma.(Gravür baskı, vitray, mozaik v.s)
2. Müzede gördüğü eserlerden esinlenerek kendi özgün çalışmalarını gerçekleştirme.

EK–4

DERS PLANLARI

1. HAFTA DERS PLANI

Dersin Adı : Sosyal Bilgiler Dersi

Sınıf : 7

Önerilen Süre : 1 Gün

Tarih : 15 Nisan 2009

Öğrenme Alanı : Kültür ve Miras

Ünitenin Adı : Türk Tarihinde Yolculuk

ÖĞRENCİ KAZANIMLARI/HEDEF VE DAVRANIŞLAR:

Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesneleri ve yapıtları tanır.

Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir.

Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır.

Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklar.

Kültür öğelerinin geçmişten bugüne değişerek taşındığına ilişkin yakın çevresinden kanıtlar gösterir.

Ailesinde ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri fark eder.

Topkapı Sarayı Müzesi'nin özelliğini tanır.

Ayasofya Müzesi'nin özelliğini tanır.

Yerebatan Sarnıcı Müzesi'nin özelliğini tanır.

İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nin özelliklerini tanır.

Ortak mirasın korunması gerektiğini bilir.

Farklılıkları insanlığın kültürel zenginliği olarak görür.

Çevre duyarlılığına sahip olur.

TEMEL BECERİLER: Zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, gözlem, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, empati kurma, araştırma, iletişim, karar verme.

MATERYALLER: Öğrenci çalışma kağıdı, kalem, defter, fotoğraf makinesi, kamera.

ÖĞRETME –ÖĞRENME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: Anlatma yöntemi, soru-cevap yöntemi, gezi-gözlem yöntemi, inceleme, buluş yöntemi.

KAYNAK:

Dilek KARGI, Selma ZERMAN, Sınıf Öğretmenleri.

Bilen Özlem Şener, Büyük Kolej Program Geliştirme Uzmanı/ Ankara

ÖN HAZIRLIK:

Bir hafta önceden öğrencilere çalışmalar hakkında bilgi verilir. Derste kullanılacak çalışma yaprakları hazırlanır ve öğrencilere dağıtılır. Ziyaret edilecek tarihi mekân ve müzeler ile ilgili öğrencilere film izletilir. Ziyaret edilmesi planlanan tarihi mekân ve müzelerden gerekli randevular alınır. Öğrenci ailelerinden ve bağlı olunan ilköğretim okulundan gerekli izinler alınır. Öğrencilere gezi sırasında uyulması gereken kurallar hatırlatılır. Gezi sırasında öğrencilerin yanlarında ne bulundurması gerektiği söylenir. Ziyaret edilmesi düşünülen tarihi mekân ve müzelerle ilgili öğrencilere araştırma ve inceleme ödevi verilir.

ÖDEV VE KONUSU: İstanbul'un tarihi ve kültürel özelliklerini, geçmişten bugüne getirdiği değişim ve gelişim sürecini araştırma, çevre gezileri yaparak gözlem yapma.

DERS İÇİ ETKİNLİKLER:

Ders süreci hakkında kısaca bilgi verilir. Derste kullanılacak materyaller ve bunların kullanım şekilleri hatırlatılır.

Öğrencilerle birlikte ilk önce Ayasofya Müzesi'ne gezi düzenlenir. Ayasofya Müzesi'nin daha önceden belirlenmiş yerleri öğrencilere gezdirilir. Ayasofya Müzesi'nin Bizans döneminden kalma bir tarihi eser olduğu söylenir. Bu tarihi yerin ne zaman ve kim tarafından yaptırıldığı söylenir. Ayasofya'nın önemi ve özellikleri anlatılır. Müzede görülen eserlere dikkat çekilir. Öğrencilerin meraklarını uyandıracak sorular yöneltilir. Öğrenciler öğretmenin anlattıklarını yanlarında getirdikleri not defterine not alır. Öğrenciler bir taraftan müze içini gezerken bir taraftan da çalışma

kâğıdında yer alan soruları cevaplar. Bazı öğrenciler fotoğraf çeker. Bazı öğrenciler de geziyi kamerayla kaydeder.
Daha sonra İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne gidilir. Sırasıyla Çinili Köşk, Eski Şark Eserleri Müzesi, Arkeoloji Müzesi ziyaret edilir. Bu müzenin kim tarafından kurulduğu önemi ve özellikleri anlatılır. Burada bulunan eserler hakkında öğrencilere bilgi verilir. Bazı eserlere öğrencilerin dikkatleri çekilir. Öğrencilere sorular yöneltilir. Öğrenciler bir taraftan not alır bir taraftan da fotoğraf çeker.

Çinili Köşk'ün içinde yer alan çinilere öğrencilerin dikkatleri çekilir. Çinili Köşk'ün Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulduğu söylenir. Burada yer alan çiniler, estetik açıdan öğrencilerin beğenisine sunulur.

Eski Şark Eserleri Müzesi içinde yer alan Kadeş Antlaşması'na öğrencilerin dikkatleri çekilir. Tarihin ilk barış antlaşması olduğu söylenir.
İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde farklı medeniyetlere ait eserler bulunduğu söylenir.
Daha sonra Topkapı Sarayı ziyaret edilir. Topkapı Sarayı hakkında öğrencilere bilgi verilir. Topkapı Sarayı'nın ilgili ve gerekli yerleri öğrencilere gezdirilir. Gezi sırasında öğrencilerin tarihi eserlere dikkatleri çekilir. Öğrencilere sorular sorulur. Osmanlı İmparatorluğu'nun Topkapı Sarayı'ndan yönetildiği söylenir. Divan-ı Hümayun bölümünde önemli kararlar alındığı söylenir. Sarayın gerekli bölümleri gezdirilir ve araştırmacı bu bölümlerle ilgili bilgi verir. Öğrenciler çalışma kâğıtlarındaki soruları cevaplar. Öğrenciler bir taraftan da not alır. Öğrenciler sorular sorar. Öğrenciler dikkatlerini çeken yerlerin fotoğrafını çeker.
Yerebatan Sarnıcı ziyaret edilir. Yerebatan Sarnıcı'nın Bizans döneminden kalma bir tarihi yapı olduğu söylenir. Bu tarihi yerin geçmişte bir su deposu olarak kullanıldığı söylenir. Yerebatan Sarnıcı hakkında öğrencilere bilgi verilir. Öğrenciler çalışma kâğıtlarını doldurur. Fotoğraf çekerler. Not alırlar.

Ziyaret edilmesi düşünülen tarihi mekânlardaki ve müzelerdeki görevlilerden yardım alınır. Burada yer alan müze görevlileri müze hakkında bilgiler verir.

DEĞERLENDİRME: Konuyla ilgili soruların yöneltilmesi. Çalışma yaprakları. Görüşme formu.

DERS PLANLARI

2.HAFTA DERS PLANI

Dersin Adı : Sosyal Bilgiler

Sınıf : 7

Önerilen Süre : 1 Gün

Tarih : 25 Nisan 2009

Öğrenme Alanı : Kültür ve Miras

Ünitenin Adı : Türk Tarihinde Yolculuk

ÖĞRENCİ KAZANIMLARI/ HEDEF VE DAVRANIŞLAR:

Tarihi eserleri, anıtları, müzeleri gezerek bilgi edinir.

Birer kültürel miras olan eserlerin kaçakçılığı sorunları hakkında tartışabilir.

Ülkemizin tarihi, kültürel ve sanatsal eserleri ile ilgili zenginliklerini fark etme ve gurur duyma.

Panorama(1453 İstanbul'un fethi) Müzesi'nin özelliğini tanır.

Sultanahmet Camisi'nin özelliğini tanır.

Süleymaniye Külliyesi'nin özelliğini tanır.

Sultanahmet Meydan'ındaki tarihi yerlerin özelliğini tanır.

Tarihi mekân ve müze türlerini öğrenme.

Tarihi mekânlara ve müzeye gelen eserlerin nereden ve ne şekilde geldiğini kavrama.

Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesneleri ve yapıtları tanır.

Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.

Şehir incelemesi yoluyla Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.

Doğada var olan veya insanın oluşturduğu güzelliklerin insanın birey olarak güzeli algılamadaki estetik gelişimine etkisini belirtir.

İnsanın doğal malzemeler kullanarak oluşturduğu güzelliklerin bireysel estetik gelişimine katkısını belirtir.
Müze türlerinde sergilenen ürünlerin/eserlerin özelliklerini tanır.
Ürün/eserlerin sergilendiği alanlarda uyulması gereken kuralları tanır.
Kültürlere ait genel özellikleri müze-galeri-sergi v.b sergilenen ürün/eserlerle tanır.
Güzel sanat müzelerinin alanlarına göre çeşitliliğini tanır.
Müze-galeri-sergi v.b yerlerin insanların yaşama bakış açılarını geliştirdiğini kavrar.

ÖĞRETME-ÖĞRENME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: Soru-cevap yöntemi, gözlem yöntemi, inceleme, buluş yöntemi.

KAYNAK:

Kudret Eren Yavuz(Eğitim Uzmanı/Psikolojik Danışman), Filiz YALÇIN (Sosyal Bilgiler Öğretmeni) Kayseri Özel Atlas İlköğretim Okulu.
Araş. Gör. İbrahim Sarı, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalı.

ÖN HAZIRLIK:

Bir hafta önceden öğrencilere çalışmalar hakkında bilgi verilir. Derste kullanılacak çalışma yaprakları hazırlanır ve öğrencilere dağıtılır. Ziyaret edilecek tarihi mekân ve müzeler ile ilgili öğrencilere film izletilir. Ziyaret edilmesi planlanan tarihi mekân ve müzelerle ilgili gerekli randevular alınır. Öğrencilerin ailelerinden ve bağlı olunan ilköğretim okulundan gerekli izinler alınır. Öğrencilere gezi sırasında uyulması gereken kurallar hatırlatılır. Gezi sırasında öğrencilerin gelirken yanlarında ne getireceği söylenir. Ziyaret edilmesi düşünülen tarihi mekân ve müzelerle ilgili öğrencilere araştırma ve inceleme ödevi verilir.

ÖDEV VE KONUSU: Panorama (1453 İstanbul'un Fethi) Müzesi, Sultanahmet Camii, Sultanahmet Meydanı, Süleymaniye Külliyesi hakkında araştırma yapma.

DERS İÇİ ETKİNLİKLER:

Ders süreci hakkında kısa bilgi verilir. Gezi süresince öğrencilerin ne yapacakları hatırlatılır.
Panorama (1453İstanbul'un Fethi) Müzesi'ne gidilir. Burada İstanbul'un fethi hakkında öğrencilere bilgi verilir. İstanbul'un fethi sırasında kullanılan araç ve gereçlere öğrencilerin dikkatleri çekilir. Müzede gezerken öğrencilere sorular yöneltilir.

Öğrencilerden gelen sorulara cevap verilir. Öğrenciler müzede gezerken not alır. Fotoğraf çekerler. Çalışma kâğıtlarında yer alan soruları cevaplarlar.

Sultanahmet Camisi'nin avlusu gezilir. Bu cami hakkında öğrencilere bilgi verilir. Bu caminin özellikleri anlatılır. Öğrenciler fotoğraf çeker. Not alır. Çalışma kâğıtlarını doldurur.

Sultanahmet Meydanı'nda yer alan Alman Çeşmesi, Yılanlı Sütun, Dikili taş gibi tarihi eserler ziyaret edilir. Bu tarihi eserler hakkında öğrencilere bilgi verilir.

Süleymaniye Külliyesi'nde görevli yetkililer külliyenin özelliklerini anlatır. Öğrencilere gerekli yerler gezdirilir. Burada bulunan görevli öğrencilerin sorularını cevaplar. Süleymaniye Kütüphanesi'nde yer alan kitaplar, öğrencilere gösterilir. Külliye içerisinde yer alan tarihi yapıların mimari özellikleri öğrencilere gösterilir. Mimar Sinan ve onun mimari anlayışı öğrencilere kavratılır. Öğrenciler çalışma kâğıtlarında yer alan soruları doldurur.

TEMEL BECERİLER: Problem çözme, farklılıklara saygı gösterme, haz duyma, sorumluluk alma, materyal kullanma, değişiklikleri ve benzerlikleri ayırt etme, yaratıcı düşünme, tarihi eser aracılığıyla iletişim kurma, girişimcilik, eleştirel düşünme, araştırma, estetik bilinç kazanma, sorumluluk alma, estetik yaşam kültürü edinme, karar verme, milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma, görsel okuma.
MATERYALLER: Çalışma yaprakları. Konu ile ilgili kaynak kitaplar. Kalem, defter, fotoğraf makinesi.

DEĞERLENDİRME: Konu ile ilgili soruların yöneltilmesi. Görüşme formu. Çalışma yaprakları.

EK–5

GEZİ FOTOĞRAFLARI

AYASOFYA MÜZESİ GEZİSİ FOTOĞRAFLARI

Öğrenciler tuğrayı inceliyor. Öğrenciler sunak taşını inceliyor. Dilek tutuyorlar.

Öğrenciler mermer küpleri inceliyor. **Öğrenciler mozaikleri inceliyor.**

İSTANBUL ARKEOLOJİ MÜZELERİ GEZİ FOTOĞRAFLARI

Öğrenciler seramikleri inceliyor. **Öğrenciler mavi çinileri inceliyor.**

Öğrenciler fotoğraf çekiyor. **Çinili köşk.** **Öğrenciler fotoğraf çekiyor.**

Öğrenciler fotoğraf çekiliyor. **Öğrenciler fotoğraf çekiliyor.**

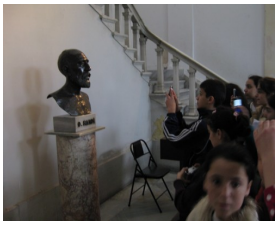

Osman Hamdi Bey büstü **Öğrenciler eserleri inceliyor.**

TOPKAPI SARAYI GEZİ FOTOĞRAFLARI

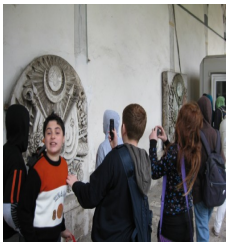

Enderun Kütüphanesi önündeyiz.

YEREBATAN SARNICI GEZİ FOTOĞRAFLARI

Yerebatan Sarnıcı . **Öğrenciler fotoğraf çekiyor.** **Medusa Başı.**

PANORAMA(1453 İSTANBUL'UN FETHİ) MÜZESİ GEZİ FOTOĞRAFLARI

Öğrenciler resimleri inceliyor. **Müzenin içine girerken..**

Öğrenciler çalışma kâğıtlarını gösteriyor. **Müzenin içindeyiz.**

SULTANAHMET CAMİİ GEZİ FOTOĞRAFLARI

Sultanahmet Camii önündeyiz. **Cami avlusundayız.**

SULTANAHMET MEYDANI GEZİ FOTOĞRAFLARI

Alman Çeşmesi önündeyiz.

SULTAN 1.AHMET TÜRBESİ GEZİ FOTOĞRAFLARI

Öğrenciler inceliyor. **Öğrenciler gördüklerini not alıyor.**

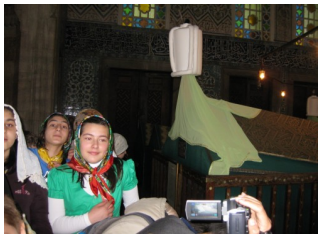

Öğrenciler dua ediyor.

SÜLEYMANİYE MEDRESESİ GEZİ FOTOĞRAFLARI

Öğrencilere bilgi veriliyor. **Öğrenciler medreseyi tanıyor.**

Medresenin içi.

Öğrenciler kitapları inceliyor. Kütüphanenin içi.

KANUNİ TÜRBESİ VE SÜLEYMANİYE KÜLLİYESİ

Mimar Sinan Türbesi

EK–6

DENEY GRUBU ÖĞRENCİLERİNİN TARİHİ MEKÂNLARLA İLGİLİ YAPTIĞI MAKETLER

Topkapı Sarayı

Sultanahmet Camii

Anadolu Hisarı

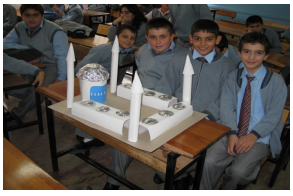

Süleymaniye Camii

Ayasofya Müzesi

Anadolu Hisarı

Beylerbeyi Sarayı

Dolmabahçe Sarayı

Kız Kulesi

Bir Medrese Örneği

Topkapı Sarayı

Eyüp Sultan Camii

Yerebatan Sarnıcı

Nuruosmaniye camii

Hisar Örneği

Rumeli Hisarı

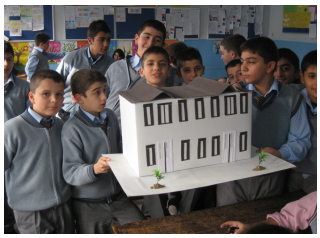

Yıldız Sarayı

Sultanahmet Camii

Kız Kulesi

Kapalı Çarşı

III. Ahmet Çeşmesi

Sultanahmet Camii

EK–7

ÇALIŞMA YAPRAKLARI

III. AHMET ÇEŞMESİ ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. III. Ahmet Çeşmesi hangi tarihler arasında yapılmıştır?

III. Ahmet Çeşmesi 1728-1729 yılında Kayserili Başmimar Mehmet Ağa'ya inşaa ettirilmiştir. Çeşmenin planını III. Ahmet yapmıştır.

2. Bu çeşme hangi Osmanlı padişahı tarafından yaptırılmıştır?

III. Ahmet çeşmesi Osmanlı padişahı 3. Ahmet tarafından yaptırılmıştır. O zamanki Sadrazamda Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'dır.

3. Sizce bu çeşme hangi devrin mimari örnekleri arasında yer alır?

III. Ahmet çeşmesi Lâle Devri'nin mimari örnekleri arasında yer alır. Bu mimari eser Osmanlıya aittir.

4. Size göre bu çeşme geçmişte hangi amaçlar için kullanılmış olabilir?

Bu 3. Ahmet çeşmesi geçmişte ister müslim ister gayri-müslim olsun gelen geçen herkese bedava şerbet ve su ikram edilmiştir.

5. III. Ahmet Çeşmesi'ni mimari açıdan nasıl buluyorsunuz?

III. Ahmet Çeşmesi mimari açıdan çok güzeldir. O devirde bu kadar güzel ve muhteşem cami Osmanlının mimarisinin ne kadar güzel olduğu ve mimariye ne kadar önem verildiği gösterilmektedir.

=1=

TOPKAPI SARAYI ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

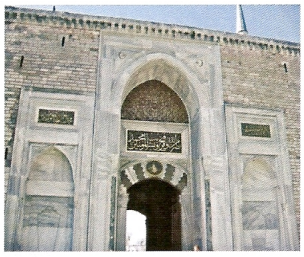

1. **Topkapı Sarayı'nı yaptıran Osmanlı padişahı kimdir?**

Topkapı Sarayı'nı yaptıran Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmet (II. Mehmet)'tir.

2. **Topkapı Sarayı hangi yıllar arasında yaptırılmıştır?**

Topkapı Sarayı 1466-1478 yılları arasında 2. Mehmet'in isteğiyle yapılmıştır.

3. **Topkapı Sarayı kaçıncı yüzyıla kadar asıl işlevini sürdürmüştür?**

Topkapı Sarayı 19. yy. kadar asıl işlevini sürdürmüştür.

4. **Osmanlı İmparatorluğu için Topkapı Sarayı'nı nasıl tanımlayabiliriz?**

Osmanlı İmparatorluğu için Topkapı Sarayı'nı İlber Ortaylı'nın dediği gibi tanımlayabiliriz. "İmparatorun Kalbi".

5. **Topkapı Sarayı'nın giriş kapısına hangi ad verilmektedir?**

Topkapı Sarayının giriş kapısına Bab-üs Selam (Selam kapısı) denir.

6. **Topkapı Sarayı hangi tarihte müzeye dönüştürülmüştür?**

Topkapı Sarayı, 9 Ekim 1924 tarihinde Müze olarak ziyarete açılmıştır. O tarihte ziyarete açılan bölümler; Kubbealtı, Arz Odası, Mecidiye Köşkü, Hekimbaşı Odası, Mustafa Paşa Köşkü ve Bağdat Köşkü'dür.

7. **Topkapı Sarayı'nı mimari açıdan nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Topkapı Sarayı'nı mimari açıdan çok güzel bir yapı olduğunu ve çok güzel süslemelerle değerlendiriyorum.

TOPKAPI SARAYI BAB-ÜS SELAM KAPISI VE II. AVLU ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Size göre bu kapıya <u>Bab-üs</u> <u>Selam</u> (Selam Kapısı) kapısı denmesinin sebebi ne olabilir?

Bence bu kapı sarayın giriş kapısı olduğu için, devlet görevlileri ve padişah bu kapıdan girdiğin için böyle denmiştir.

2. Sizce kapının iki tarafında yer alan süslemeler ne olabilir?

O süslemeler Osmanlı tuğrasıdır.
Üsttekisi ise II. Mahmut'un tuğrasıdır.

3. Sarayın II. avlusu geçmişte hangi amaçlar için kullanılmıştır?

II. Avluda Divan-ı Hümayun bulunduğu için burası Adalet Avlusu olarak da adlandırılırdı. Burada yılda iki kez bayram törenleri yapılırdı. Bu törenlerde padişahlar görünürdü.

Tuğra: Osmanlı padişahlarının imza yerine kullandıkları, özel bir biçimi olan sembolleşmiş işaret.

NOT: Selam kapısından içeriye ancak padişahlar atla girebilirlerdi. Sadrazamlar ve diğer devlet görevlileri bu kapıya geldiklerinde atlarından inerlerdi. Atla içeriye giremezlerdi.

KUBBEALTI ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

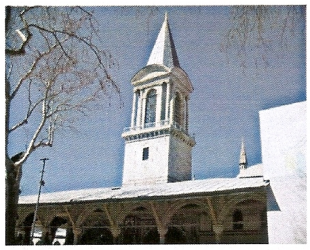

1. Kubbealtı denilince ne anlıyorsunuz?

Kubbealtı denilince aklıma kubbeli bir anıtın ya da yapının altı geliyor.

2. Yukarıdaki fotoğraftaki kuleye <u>Adalet Kulesi</u> denmesinin sebebi nedir?

Kubbealtı Kulesi'ne "Adalet Kulesi" denmesinin sebebi Kubbealtı'nın alt kısmındaki büyükçe odada Adalet, hukuk devlet işleri üzerinde konuşulurdu ve buraya "Divan-ı Hümayun" denilirdi.

3. Kubbealtı toplantılarından sonra en son kararı padişahın vermesi nasıl açıklanabilir?

Kubbealtı toplantılarından sonra en son kararı padişahın vermesi padişahın devlet yönetiminde en büyük söz sahibi olduğunu açıklar.

4. Sizce Osmanlı İmparatorluğu'nda adalet nasıl uygulanıyordu?

Osmanlı İmparatorluğu'nda adalet "Divan-ı Hümayun" denilen yerde yapılırdı. Divan-ı Hümayun da karar alınır son söz padişahtan çıkardı.

5. Kubbealtı toplantıları günümüzde hangi kuruluşun vazifesini görmekteydi?

Kubbealtı toplantıları günümüzde "Bakanlar Kurulu"nda vazifesini görmektedir.

DİVAN-I HÜMAYUN ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

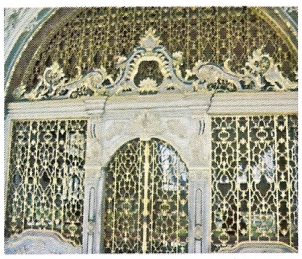

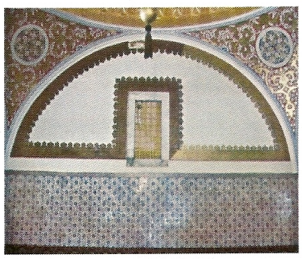

1. Divan-ı Hümayun'un görevleri nelerdir?

Divan-ı Hümayun'un görevleri ülkede refahı, huzuru, adaleti ve ülkenin kalkınması için yapılan büyük bir toplantı yeridir.

2. Osmanlı padişahları Divan-ı Hümayun toplantılarını nasıl ve nereden takip ederlerdi?

Osmanlı padişahları Divan-ı Hümayun toplantılarını kafes denilen yerden dinlerdi. Padişahın kafesten toplantıyı dinlediğini kimse bilmezdi.

3. Divan-ı Hümayun toplantılarına kimler katılırdı?

Divan-ı Hümayun toplantılarına; Sadrazam, Vezirler, Kazaskerler, Şeyhülislam, Nişancı, Defterdarlar katılırdı.

4. Divan-ı Hümayun odasında yer alan kubbeden aşağı sarkan küre ve zincir neyi simgeler?

Divan-ı Hümayun odasında yer alan kubbeden aşağı sarkan küre ve zincir Osmanlının adalete ne kadar önem verdiğini ifade eder. Küre Osmanlı'nın üstün gücünü simgeler.

(6)

ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Topkapı Sarayı'nın üçüncü kapısına hangi ad verilmiştir? Neden?

Arz Kapısı adı verilmektedir. Çünkü burada padişahlar yabancı devlet elçilerini kabul ederlermiş.

2. Arz Odası'nın görevleri nelerdir?

Çeşitli toplantılar düzenleyip, adaleti sağlayıp, elçileri kabul etmektir.

3. Arz Odası'na girdiğinizde dikkatinizi çekenleri yazınız?

Arz Odası'nın kapısının kenarındaki tuğralar, duvar ve tavanlardaki çini işlemeleri ve yukarıdaki 4. resimdeki cam fanusun içindekiler hoşuma gitti.

(7)

TOPKAPI SARAYI HAZİNE ODASI ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Hazine odasına girdiğinizde dikkatinizi neler çekti? Yazınız.

Kaşıkalı Elması, Topkapı Hancerî ve Zümrütlerden yapılmış olan Şehzade Celebî'lerin bebekken kullandıkları beşik dikkatimi en çok çekenlerdi.

2. Bu bölümde sizin en çok beğendiğiniz ve ilginizi çeken ne oldu? Neden?

En çok kaşıkalı elması dikkatimi çekti, çünkü üzerinde birçok elmas ve pırlanta var, Osmanlı Devletinde bu elmasda artık hangi padişah veya karısı tarafından kullanılıyorsa herhalde onlar o zamanın en büyük insanı olarak nitelendiriliyordu.

3. Bu bölümde görüp çok beğendiğiniz eserin resmini yapınız?

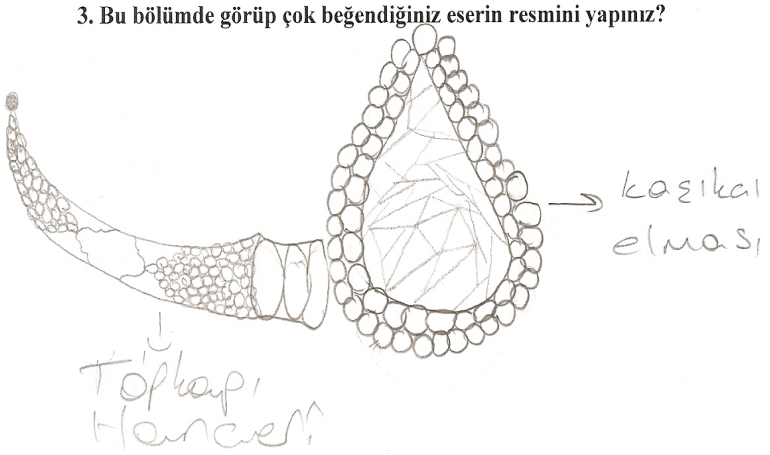

(10)

III. AHMED KÜTÜPHANESİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

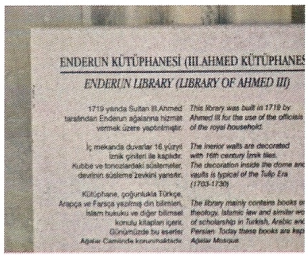

1. Üçüncü Ahmet Kütüphanesi'ne ilk girdiğinizde ilginizi çekenleri yazınız?

Kitaplıklar ve kitap okunan yerler çok ilgimi çekti.

2. Sizce III. Ahmet'in böyle bir kütüphane yaptırmasının sebebi ne olabilir?

Enderun öğrencilerinin yararlanması için yaptırılmış olabilir.

3. Kütüphanenin önündeki çeşme ile ilgili duygu ve düşüncelerinizi belirtiniz? Bu çeşme geçmişte hangi amaçlar için kullanılmış olabilir?

Öğrencilerin yada insanların suihtiyacını gidermek amacıyla kullanılmış olabilir. Çeşmenin mimari yapısı kütüphanenin mimari yapısıyla çok uyumludur.

4. Size göre günümüzdeki çeşmeler ile bu çeşme arasında ne gibi farklılıklar var?

Bu çeşme hem tarihi, hem eski, hemde yıpranmış bir çeşme. Günümüzdekiler ise daha modern.

BUSE GÜNDOĞDU (11)

AYASOFYA ÇALIŞMA KÂĞIDI

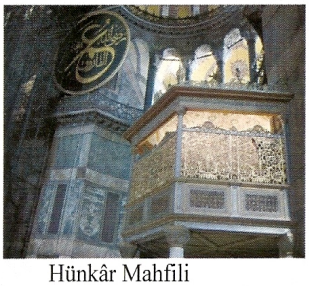
Hünkâr Mahfili

Tuğra

Lahit

1. Hünkâr Mahfili sizce geçmişte hangi amaç için kullanılmış olabilir?

Padişahların namaz kıldıkları yerdir.
Kâbe görevindedir.

2. Sizce, camekânlı yerde gördüğünüz altın gibi parlayan işaret ne olabilir?

Padişahın tuğrası olabilir.

3. Koridorun sonunda gördüğünüz bu büyük taş eser sizce ne olabilir?

Lahit/Mezar odası olabilir.

(12)

AYASOFYA MÜZESİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

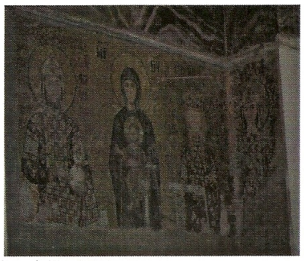
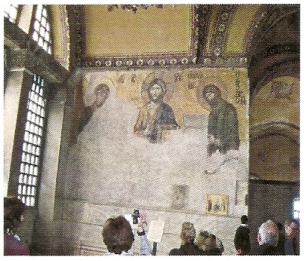

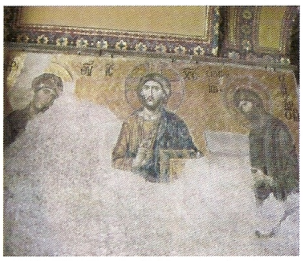

1. Gördüğünüz bu mozaiklerden ne anlıyorsunuz?

Hz. İsa'yı, Meryem Ana'yı, başmelek Cebrail'i anlatıyor.

2.Bu mozaikler neyi simgeliyor olabilir?

Hz. İsa'yı ve inançlarını simgeliyor olabilir.

13

AYASOFYA MÜZESİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

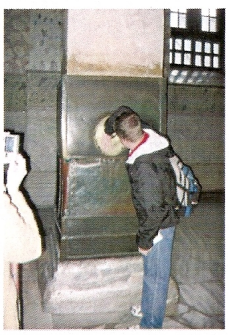

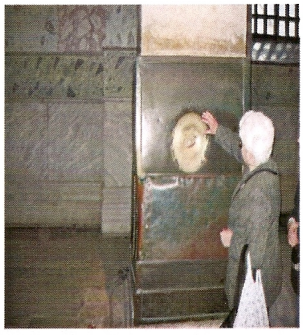

Bunları Biliyor muydunuz: Ayasofya Müzesi'nde görmemiz gereken yerlerden biri de dilek taşıdır. Parmak sokulabilen dilek taşı hakkında bolca masal anlatılır. 1204 yılında Haçlılar buraya gelmişler, içerisinde değerli bir şey bulunur düşüncesiyle bu sütunu delmişlerdir. Yine Bizans döneminde keramet sahibi kutsal bir kişinin kendi iyileştirme gücünü buraya aktardığı söylenir.

Günümüzde parmağımızı bu dilek taşının içine sokup tam bir daire şeklinde çevirdiğimizde içindeki nemin göz hastalıklarına iyi geldiği söyleniyor. Ayrıca bu gördüğünüz sütun yaz kış terlemektedir. Böylece zamanla bronz metal, sürtünmeden dolayı yıpranmış, bir altın rengini almıştır. Biz de parmağımızı onun içine sokalım ve bir dilek tutalım.

1. Sizce insanlar parmaklarını neden bu taşın içine sokmaktadırlar?

Bu taş dilek taşıdır. İnsanlar da parmaklarını bu taşın içine sokup dilek dilerler.

2. Siz de parmağınızı bu dilek taşının içine soktuğunuzda neler hissettiniz?

Çok heyecanlandım. Tuttuğum dileklerden eminim herkesin tuttuğu dileklerden farklıdır. Onun için dileklerimin kabul olmasını çok istiyorum.

3. İçinizden tuttuğunuz dileğin bu yolla gerçekleşeceğine inanıyor musunuz?

Çok kararsızım, belki bir taşa inanmamak lazım, belki bazılarına göre batıl inanç ama dileğimin gerçekleşmesini çok istiyorum.

(14)

AYASOFYA MÜZESİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

Bunları Biliyor muyduk: Gördüğünüz bu mermer küpler Bizans dönemine aittir. Bu iki büyük küpün ilginç hikayesi vardır. 16. yy'da III. Murat döneminde tamir edildikten sonra İzmir'den getirilmiştir.

III. Murat döneminde Hatipoğlu Mehmet adında bir çiftçi, tarlasında çift sürerken bu küpleri bulmuştur. Çiftçi ağzına kadar altınla dolu olan bu üç küpü bulduğunu devrin padişahına haber verir. Devrin padişahı da çiftçiye doğruluğunun mükâfatı olarak bu küplerden birini hediye eder. Diğer 2 küp Ayasofya'da çeşme olarak kullanılır. Bu 2 küpün üzerine Osmanlı döneminde yaptırılan kapaklar konularak, altına da musluk ilave edilir.

1. Sizce bu küpler Bizans döneminde hangi amaçla kullanılmış olabilir?

İçine altınlar varmış, sonra çıkartılmış. Ayasofya'ya getirilince çeşme olarak kullanılmış.

2. Çiftçinin yerine siz olsaydınız bulduğunuz bu küpler için padişaha haber verir-miydiniz? Neden?

Ben vermezdim, Altın dolu küplerin bende kalmasını isterdim.

3. Siz Osmanlı padişahı olsaydınız çiftçiye bu hizmeti karşılığında nasıl davranırdınız?

Onu ödüllendirirve ona da altın verirdim.

(15)

ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Size göre Ayasofya ile Topkapı Sarayı'nı karşılaştırdığımızda mimari özellikler bakımından benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

Benzerlikler: Giriş yerleri benziyor.
Farklılıklar: Üst kısımları

2. Yukarıda yer alan iki eserden hangisini Türk Kültürüne daha yakın buluyorsunuz? Neden?

Topkapı Sarayı'nı Türk kültürüne daha yakın buluyorum. Çünkü Topkapı Sarayında birçok padişah yaşamış ve Türk yemekleri yapılmış. Türk kültürünün bir özelliği de adaletli ve hoşgörülü bir yapıya sahip olması. Topkapı Sarayındakiler de adaletli ve hoşgörülü bir yapıyla yönetilmiş.

3. Siz bu iki eserden hangisini daha güzel buluyorsunuz? Neden?

Topkapı Sarayı'nı daha güzel buluyorum, çünkü Kaşıkçı Elması ve Topkapı Hançeri orada.

4. Fatih Sultan Mehmet, 29 Mayıs 1453'te İstanbul'u fethettikten sonra Ayasofya Kilisesi'ni camiye çevirmiştir? Fatih Sultan Mehmet'in yerine siz Osmanlı Padişahı olsaydınız ne yapardınız?

Ben başka bir yere başka bir cami yapardım. Böylece birçok uyruktan insan bir arada yaşamış olurdu.

(16)

ARKEOLOJİ MÜZELERİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

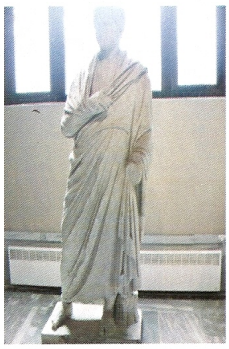
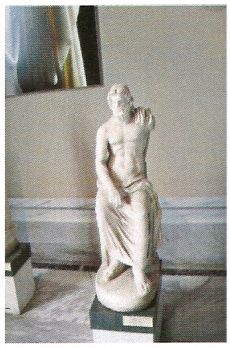
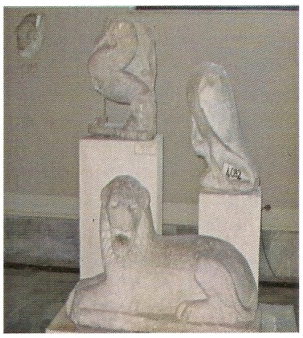

1. İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde gezerken sizin dikkatinizi ve ilginizi en çok neler çekti? Neden?

Truva Atı, Kütahya porselenler, çiniler, lahitler, çeşitli eşyalar, insan figürleri, insan iskeleti, heykeller, çeşitli tabak, bardak gibi nesneler en çok dikkatimi çekti.

Çünkü hiç böyle şeyler hayatımda görmemiştim. Oldukça ilginçti, çok şaşırdım ve bunları gördüğüm için mutlu oldum.

ARKEOLOJİ MÜZELERİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

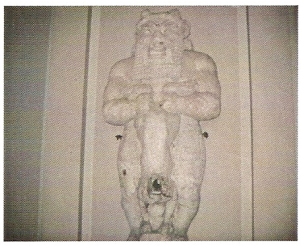

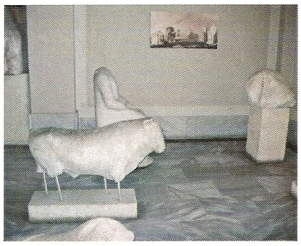

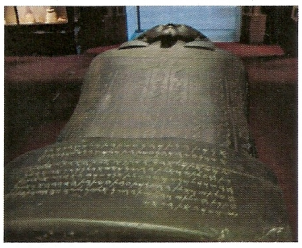

1. İstanbul Arkeoloji Müzesi'ni gezerken neler hissettiniz?

Çok heyecanlı ve aynı sırada çok mutluydum. Ama mezarları görünce içim biraz tuhaf oldu. Çünkü ölüler üzerine yapılan mezarlardı. Bazı heykeller çok güzeldi. Hepsinin hemen hemen anlamları vardı. Bu yüzden buda ilginçti. Zaten heykellerin yarısı hayvanlarla ilgiliydi. Hepsinin duruş biçimi çok farklıydı ve aynı zamanda çok güzeldi. Yani kısaca çok güzeldi.

(18)

ARKEOLOJİ MÜZELERİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Arkeoloji Müzesi'nde gördüğünüz eserler üzerinde yer alan kabartma ve figürlerden ne anladığınızı yazınız?

Kimi gücü, kuvveti, kimi barışı, kimisi de yardımseverliği temsil ediyordu, Barışları da zavallı, yardıma muhtaç insanları temsil ediyordu.

2. Arkeoloji Müzesi'nde gördüğünüz eserlere dayanarak o dönemde yaşamış insanların hayat anlayışları, sanat anlayışları ve inançları hakkında ne söyleyebilirsiniz?

Sanat anlayışları oldukça kuvvetlidir. Sanata büyük önem vermişlerdir. Hayat anlayışlarına bakacak olursak her zaman birbirlerine kenetlenmeye çalışmışlardır. Hem dostluk, arkadaşlık, barış içinde yaşamışlardır. Zorluk da çekmişlerdir.

ARKEOLOJİ MÜZELERİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

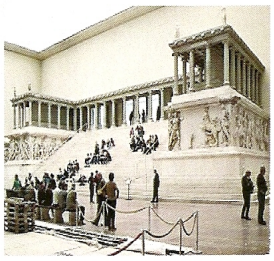
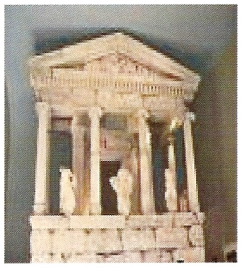

1. Yukarıda gördüğünüz eserler ülkemizden yurt dışına kaçırılan tarihi eserlerdir. Eğer bizler tarihi eserlerimize sahip çıksaydık bu eserler ülkemizden kaçırılmayacaktı. Bu tarihi eserlerimize sahip çıkabilseydik bugün onları Arkeoloji Müzesi'nde görebilecektik.

Size göre tarihi eserlerimize sahip çıkmak ve onları korumak için ne yapmalıyız? Bu konudaki düşüncelerinizi yazınız.

Tarihi eserler, bir yurdu yurt yapan temel ihtiyaçlardır. Tarihi eserleri olmayan bir ülkenin yurttaşları, kesinlikle geçmişlerini öğrenemezlerdi. Bu nedenle tarihi eserleri korumak için olduğundan daha fazla güvenlik önlemleri alınmalıdır. Hem de bugün bakıldığında herkesi üzen bir durum da söz konusu. Ülkemize tarihi güzelliklerimizi görmeye yabancı turist gelmekte, fakat ülkemizde pek çok insan ayağının dibinde olduğu halde ziyaret etmeye gelmemektedir.

ARKEOLOJİ MÜZESİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Arkeoloji Müzesi'ni gezdikten sonra aklınızda en çok kalan, sizi en çok etkileyen eserlerden birkaçının resmini yapınız?

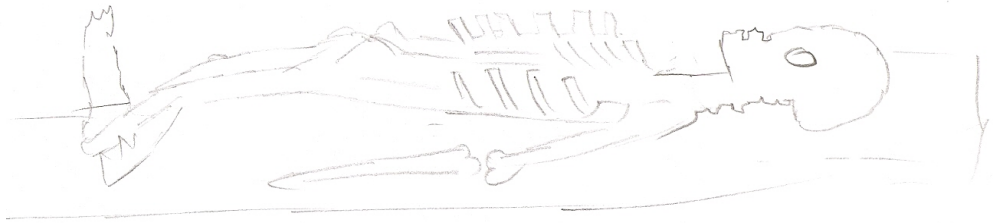

AYASOFYA ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

İSTANBUL'UN FETHİNİ MÜJDELEYEN LEVHA

Konstantiniyye elbet bir gün
Feth olunacaktır

Onu fetheden kumandan
Ne güzel kumandan,
Ve onun askeri ne güzel asker.

(Hz. Muhammed)

1. Değerli öğrenciler, Ayasofya Müzesi'nde dikkatimizi çekenlerden biri de Peygamber Efendimizin, İstanbul'un fethini müjdeleyen bu güzel sözleridir. Size göre Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethetmek istemesinde bu sözlerin bir etkisi olmuş olabilir mi? Neden?

Bence olmuş olabilir. Çünkü Fatih Sultan Mehmet' te bütün Müslüman milletinin örnek aldığı, etkilendiği peygamberimizin bu sözüne layık olmayı istemiştir.

2. Sizce, Peygamber Efendimiz, İstanbul'un fethedilmesini niçin bu kadar çok istemiş olabilir?Açıklayınız.

İstanbul geçmişte çok medeniyete ev sahipliği yaptığı için İstanbul'da her medeniyetin örnekleri olmaktadır. Bu nedenle herkesin gitmek istediği gibi Peygamber Efendimiz'de istemiş olabilir.

YEREBATAN SARNICI ÇALIŞMA KAGIDI

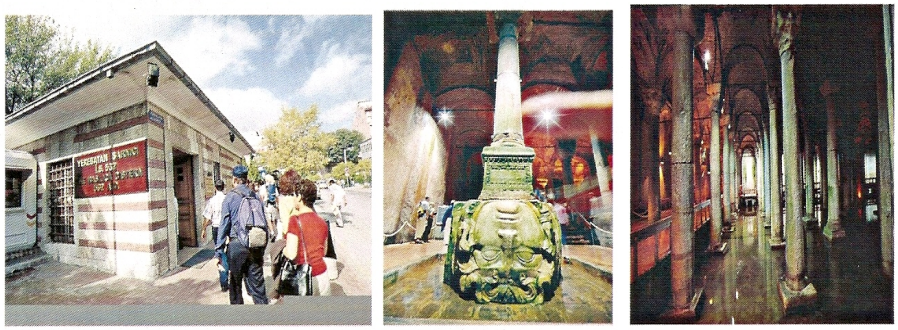

Medusa başı

İtalyan yazar Edmando De Amicis, Yerebatan Sarnıcı ile ilgili duygularını şöyle ifade etmektedir: "Bir Müslüman evinin avlusuna giriyor, karanlık ve rutubetli bir merdivenin son basamağına kadar iniyor ve kendimi İstanbul halkına göre nasıl bittiği bilinmeyen Bizans'ın büyük Basilika Sarnıcı'nın kubbeleri altında buluyorum.

Karanlığın verdiği dehşeti daha da artıran çivit renkli bir ışıkla yer yer aydınlanmış, yeşilimsi sular, kara kubbelerin altında kayboluyor, üzerinden sular sızan duvarları parlıyor ve her tarafta, budanmış bir ormandaki ağaç gövdeleri gibi gözün önüne dikilen bitmez tükenmez sütun sıralarını belli belirsiz ortaya çıkarıyor."

1. Peki siz Yerebatan Sarnıcı'na ilk girdiğinizde neler hissettiniz?

Açıkcası Yerebatan Sarnıcı'na ilk girdiğim zaman, ken-
dimi cehennemin ilk basamaklarına bastığım
gibi hissettim. İşin aslında, geziye gelmeden önce
de gerek resimlerden gerek ise yazılardan bu
Sarnıcın hikayesini duyduğumda bana ilginç
gelmişti.

Yerebatan Sarnıcı'nda görmemiz gereken yerlerden biri de Medusa başlarıdır. Medusa başı ile ilgili olarak birçok rivayet anlatılmaktadır. Bunlardan en önemlisi ise Medusa başının, kendisine bakanları taşa çevirme gücüne sahip olduğudur.

2. Siz yukarıda anlatılanları ne derece doğru buluyorsunuz? Bu anlatılanlardan sonra yine de bakmaya kararlı mısınız?

Bence anlatılanlar doğru değildir. Çünkü geç-
miş dönemlerde yaşayan insanlar pek çok şeye
inanmıştır. Bana göre bu anlatılanlar da geçmişten
günümüze kadar gelmiş rivayetlerdir. Ben de
bu anlatılanlara inanmadığım için Medusa
başına bakmaya kararlıyım.

SULTAN AHMET CAMİİ ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

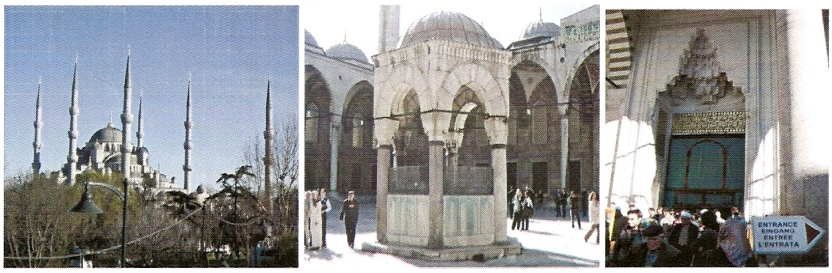

Değerli Öğrenciler, Sultan Ahmet Camisi'nin, Türkiye'nin altı minareli ilk camisi olduğunu biliyor muydunuz?

Hep birlikte bu hikâyeyi öğrenmeye ne dersiniz?

ALTI MİNARENİN HİKÂYESİ

Efsaneye göre dönemin padişahı I.Ahmet, başta minareleri altından yaptırmak istemiştir. Ama kaplamada kullanılacak olan altının değeri padişahın bütçesini fazlasıyla aşınca, caminin mimarı Sedefkâr Mehmet Ağa bu emri güya yanlış işiterek, "altın" sözcüğünden "altı" yaparak, camiyi 6 minareli inşa ettirmiştir.

Ancak efsaneler bir kenara, İstanbul'da meydana gelen her büyük olay, her büyük eser, İslam dünyasını yakından ilgilendiriyor ve başlıca konu ediliyordu. Sultan Ahmet Camisi'nin yapılması da hayranlıklar, geniş yankılar uyandırmıştı. Fakat imparatorluğun bazı eyaletlerinden de itirazlar gelmişti. İtiraz edenler, camiye altı minare yapılması **Kâbe'ye** saygısızlık olur diyorlardı. Çünkü o zamanlar altı minaresi olan tek ibadet yeri Mekke'de idi. Padişah bu meseleyi bütün İslam âlemini memnun edecek bir şekilde halletti: Mekke'ye yedinci minareyi yaptırdı.

1. Peki o dönemde 1.Ahmet'in yerine siz Osmanlı padişahı olsaydınız bu sorunu nasıl hallederdiniz? Açıklayınız?

Ben de durumu açıklayıp özürümü bildirdikten sonra aynı şeyi yapardım, yani Kâbe'ye yedinci minareyi yaptırırdım.

2. Sultan Ahmet Camisi'nin Avrupalılarca "Mavi Cami" olarak adlandırıldığını biliyor muydunuz? Sizce bunun sebebi ne olabilir?

Bence bunun sebebi şudur: Sultanahmet Camisi'nde bir sürü mavi fayans çinisi kullanılmış. Bu nedenle Mavi Cami (Blue Mosque) denmiş.

SULTANAHMET MEYDANI ÇALIŞMA KÂĞIDI

Dikilitaş

Yılanlı Sütun

Örme Obelisk

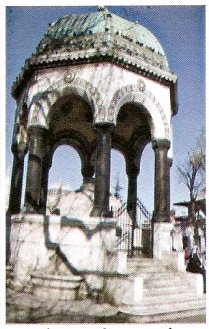
Alman Çeşmesi

1. Sultanahmet Meydanı'nda gördüğümüz bu tarihi eserlerin, sizin ilginizi çeken tarafları nelerdir? Açıklayınız.

Bu tarihi eserlerde en çok dikkatimi çeken tarafları uzun olması ve üzerindeki ilginç işaretlerdir.

2. Gördüğünüz bu tarihi eserlerden sizi en çok etkileyen hangisi oldu? Nedenini açıklayınız?

Benim en çok beğendiğim ve beni en çok etkileyen eser Dikilitaş oldu. Çünkü üzerindeki ilginç işaretler çok değişik geldi.

3. Gördüğünüz bu tarihi eserlerin resmini yapmaya ne dersiniz?

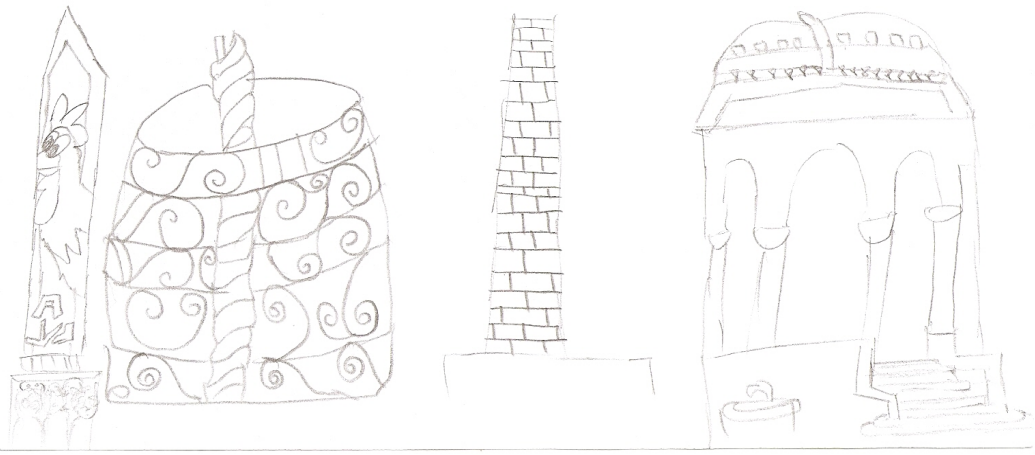

TOPKAPI SARAYI ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Değerli öğrenciler, yukarıda gördükleriniz Topkapı Sarayı bahçesinde yer alan Osmanlı Armasıdır. Osmanlı Arması'nda otuz farklı sembol olduğunu biliyor muydunuz?

Sizce Osmanlı Arması üzerinde yer alan bu sembol ve işaretler hangi anlamlara gelebilir? Yazınız?

1. Tuğranın etrafındaki bu güneş motifi, padişahın güneşe benzetilmesinden ileri geliş 2. II. Abdülhamit'in tuğrası. 3. Sorgucu serpuşu: Osman gazi'yi ve tahtı temsil eder. 4. Kalkanı 12 yıldız kurucu temsil eder. 5. Osmanlı sancağı. 6. Mızrak 7. Balta 8. Çift taraflı teber 9. Mızrak, 10. Kılıç 11. Top 12. Kılıç 13. Top gülleleri 14. Borazan 15. Yay 16 Kapa 17 Bereket boynuzu 18 Hilafet Sancağı 19. Kuran-ı Kerim - Kanunname 20. Terazi 21 Asa ve şeşter 22 Toplu tabanca 23 Kılıç 24 Çift taraflı teber 25. Sünğülü tüfek 26 Şefkat nişanı 27 Mecidi nişanı 28 Nişan-ı İftihar. 29 Nişan-ı osmani 30 Nişan-ı al-i İmtiyaz.

2. Osmanlı Arması'nın resmini yapmaya ne dersiniz?

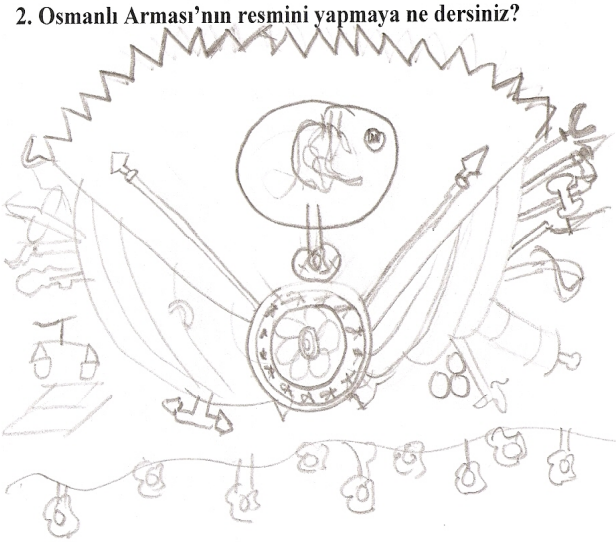

ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

Mimar Sinan Türbesi

Mimar Sinan, kendi türbesini(mezarını), ölümünden az önce yapmıştır. Mimar Sinan, kendi türbesini yaptığı külliyenin dışarısına inşa etmiştir.

1. Size göre Mimar Sinan'ın, mezarını, yaptığı külliyenin dışarısına inşa ettirmesinin sebebi ne olabilir? Açıklayınız.

Padişaha saygısızlık olmasın diye ve alçakgönüllülüğün-
den dolayı mezarını külliyenin dışına inşa ettirmiştir.

2. Süleymaniye Külliyesi'ni dikkate aldığımızda o dönemin Osmanlı ekonomisi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Ekonomi çok gelişmiş demek lü. Çünkü böyle büyük
bir külliyeyi yaptırmak oldukça büyük bir bütçe
ister.

3. Süleymaniye Külliyesi içerisinde yer alan eserlerden(cami, kütüphane) hareketle, Mimar Sinan'ın sanat anlayışı, becerisi hakkında neler söyleyebiliriz?

Sanat anlayışı çok güçlü. Her şeyi düşünüyor.

4. Dönemin padişahı, Kanuni Sultan Süleyman'ın, Mimar Sinan'a, böyle bir külliye yaptırmasının sebebi ne olabilir? Açıklayınız.

Gelecek kuşaklara güzel bir mimari eser bırakmak
için de olabilir. Ama şu da olabilir, Osmanlının mimari-
sini ve sanat anlayışını hem kendi devrine hem
de gelecek devirlere aktarmak.

SÜLEYMANİYE KÜLLİYESİ GEZİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

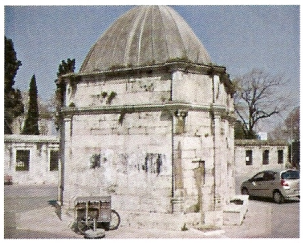

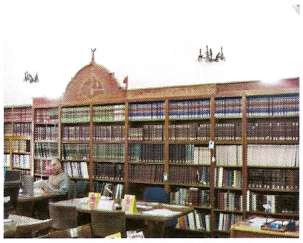

1. Külliye denilince ne anlıyorsunuz? Yazınız.

Külliye denilince cami, medrese, tabhane, darüşşifa, bimarhane, türbe, hamam ve çarşı geliyor aklıma.

2. Süleymaniye Külliyesi'nde gezerken sizin dikkatinizi en çok neler çekti? Yazınız.

En çok Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki el yazması kitaplar, hattatların kullandığı eşyalar dikkatimi çekti. Gül Bahçesi de dikkatimi çeken şeylerden oldu.

3. Sizce Süleymaniye Camisi'nin günümüzde yeni yapılan camilere göre farklılık veya benzerlikleri neler olabilir?

Bence pek fazla benzerlikleri yok. Mesela Süleymaniye Camii'si büyük bir ustalıkla ve herşey düşünülerek yapılmış.

4. Süleymaniye Külliyesi'nde gezerken neler hissettiniz?

Gezerken kendimi sanki o dönemde yaşıyormuş gibi hissettim. O zamanki hâlim nasıl olur diye düşündüm de gerçekten çok disiplinli ve saygın biri olurdum herhalde.

PANORAMA (1453) MÜZESİ GEZİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Panorama(1453) Müzesi'ne ilk girdiğinizde neler hissettiniz? Bu müzede sizin dikkatinizi en çok neler çekti? Anlatınız.

İlk girdiğimde gördüklerime inanamadım. Resmen büyülendim. O kadar güzel ve gerçekçiydi ki kendimi o anda ymış gibi hissettim. En çok dikkatimi çekenler ise savaşta kullanılan araçlar vb. oldu.

2. Panorama(1453) Müzesi'nde gördüklerinizden hareketle İstanbul'un nasıl fethedildiğini yazınız?

İstanbul gerçekten kolay bir şekilde fethedilmemiştir. Kullanılan üstün savaş teknikleriyle, ateşli toplarla, tüfeklerle fethedilmiş. Bir de şu vardı: Fethin parolası: İmkansızı başarmak. Fatih Sultan Mehmet bu konuda çok kararlıydı. Bunu da şu sözünden anladım: Ya İstanbul beri fethedecek ya da ben İstanbul'u.

3. Bu müzede gördüklerinize dayanarak İstanbul'un fethi sırasında, hangi araç-gereçlerin kullanıldığını yazınız?

Mızraklar, oklar kullanılmıştır. Modern savaş teknikleri kullanılmıştır. Fetihte en önemli rolü oynayan toplar kullanılmış.

EK–8

ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARINDAN ÖRNEKLER

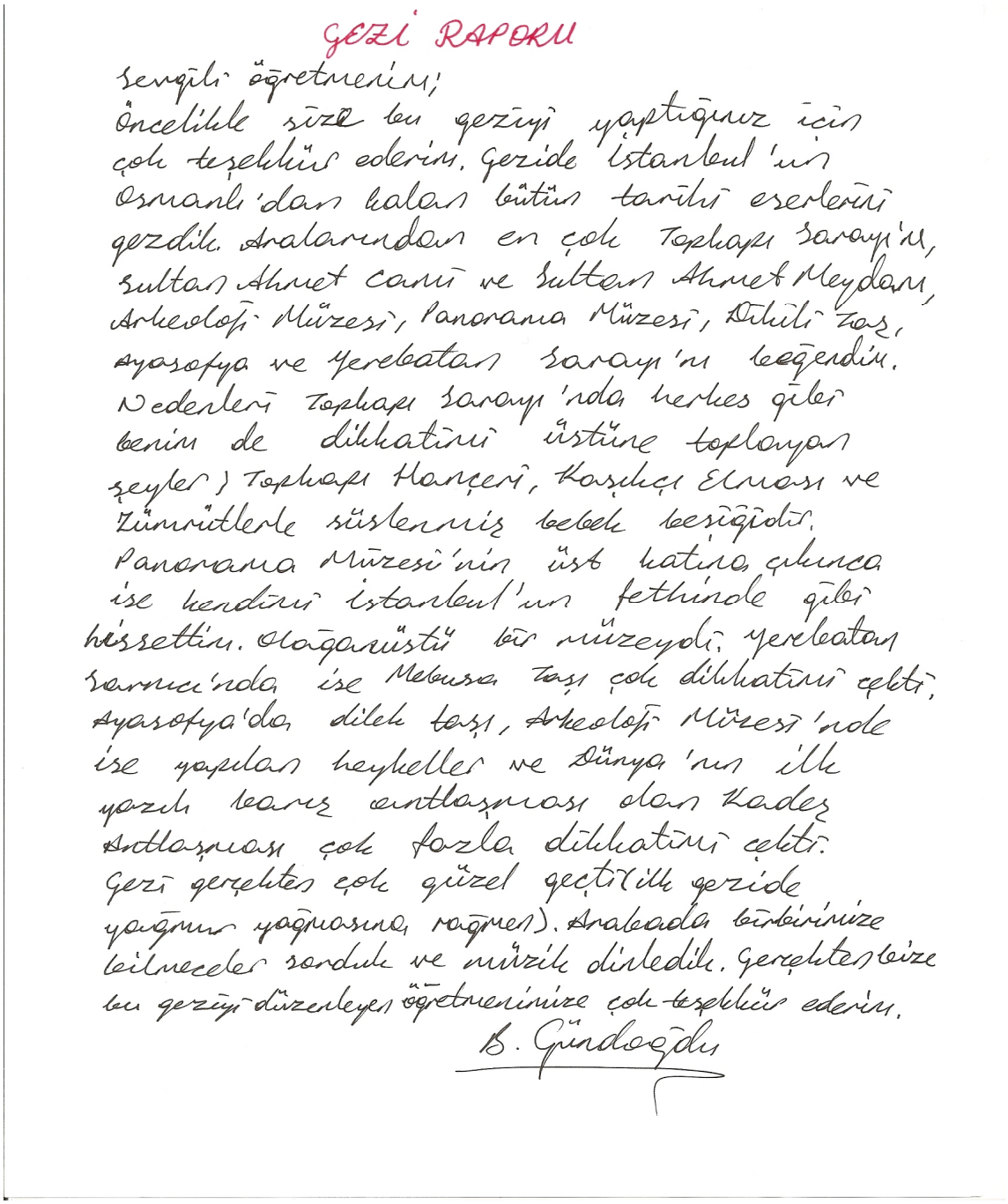

GEZİ RAPORU

Sevgili öğretmenim;
Öncelikle sizle bu geziyi yaptığınız için çok teşekkür ederim. Gezide İstanbul'un Osmanlı'dan kalan bütün tarihi eserlerini gezdik. Aralarından en çok Topkapı Sarayı'nı, Sultan Ahmet Camii ve Sultan Ahmet Meydanı, Arkeoloji Müzesi, Panorama Müzesi, Dikili Taş, Ayasofya ve Yerebatan Sarayı'nı beğendim. Nedenleri Topkapı Sarayı'nda herkes gibi benim de dikkatimi üstüne toplayan şeyler) Topkapı Hançeri, Kaşıkçı Elması ve Zümrütlerle süslenmiş bebek beşiğidir. Panorama Müzesi'nin üst katına çıkınca ise kendimi İstanbul'un fethinde gibi hissettim. Olağanüstü bir müzeydi. Yerebatan Sarnıcı'nda ise Medusa Taşı çok dikkatimi çekti. Ayasofya'da dilek taşı, Arkeoloji Müzesi'nde ise yapılan heykeller ve Dünya'nın ilk yazılı barış antlaşması olan Kadeş Antlaşması çok fazla dikkatimi çekti. Gezi gerçekten çok güzel geçti (ilk gezide yağmur yağmasına rağmen). Aralarda birbirimize bilmeceler sordu ve müzik dinledik. Gerçekten bize bu geziyi düzenleyen öğretmenimize çok teşekkür ederim.

B. Gündoğdu

SOSYAL BİLGİLER GEZİSİ

Bu gezi benim için çok önemliydi. Çünkü birçok tarihi eseri görme fırsatı yakalamıştım. Bu gezide bize Sosyal Bilgiler öğretmenimiz Mesut Yazıcıoğlu ve Teknoloji Tasarım öğretmenleri eşlik etti. Mesut öğretmen bize rehberlik yaptı. Teknoloji Tasarım öğretmenimiz ise fotoğraflarımızı çekti.

1. gezimizde ilk olarak Ayasofya Müzesi'ni gördük. Burada birçok tarihi yer gördük. Hünkâr Mahfili, mermer küpler vb.... bir de dilek taşı tabi. Dilek taşının değişik bir hikayesi vardı. Dilek taşının içine parmağımı soktum ve parmağımı 360° döndürdüm. Dilek diledim. Ancak gerçekleşeceğini hiç düşünmüyorum. Daha sonra öğretmenin verdiği bilgileri not aldım ve ardından da fotoğraf çektim. Buradan çıktık. Ve Arkeoloji Müzesi'ne doğru yol aldık. İlk gördüğümde çok şaşırdım. Oldukça büyüktü. Zaten öğretmenimizde dedi: "Burası bir hafta gezilse bitirilemez". diye. Neyse içeri girdik, içerde birçok lahit, tuğra, giysi vb... eşyalar vardı. Lahitler bir dönemi anlatıyordu. Duvarların bazılarında tuğralar vardı. Giysiler ise oldukça büyük ve geniştiler. Çok uzundu. Benim gibi 3 insan girerdi o giysinin içine. Burada da birçok fotoğraf çektim. Daha sonra biraz dinlendik. Sonra Topkapı Sarayı'na gittik. Öğretmenimiz bize içeri girmeden önce birtakım bilgiler verdi. Bizler de not aldık. İçeri girdik. Birçok turist bize el salladı. İçeri girdiğimizde Fausto Zonaro'nun fotoğrafını gördük. Sonra Divan-ı Hümayun'u gördük. Kutsal Emanetler Bölümü'ne girdik. Burada Peygamber Efendimizin ayak izinin ve tüyünün olduğu kılıcını da gördük. Ayrıca onun kılıcını da gördük. Sonra Harem Odasına girdik. Kaşıkçı Elması'nı, Topkapı Hançerini, zümrütten yapılmış birçok eşyayı (beşik, taç vb...) gördük. Topkapı Hançeri ve Kaşıkçı Elması ilgimi çekti. Zümrüt beşik de öyle. Kaşıkçı Elması'nın parıltısı gözlerimi aldı. Daha sonra buradan da ayrıldık.

İSTANBUL

İstanbul'un yedi tepesinden
Kubbelerle yedi dağ yükselir
Minarelerin şerefesinden
Göklere dua yükselir...
Düşledikçe eski İstanbul'u,
Gözlerimin önünde
Fatih'in kuşatma günlerinde
Surlar gerisinde kurduğu
Aslı şanlı otağ yükselir...
Mutlu fetih sabahından beri yana
Karanlık çağlar üstüne
Pırıl pırıl aydınlık,
Yepyeni bir çağ yükselir...

Akın akın kalkılanın koynuştuğu,
Türü türü martıların oynaştığı,
Boğaz'ın ışıl ışıl sularında
Dalyanlarda çekilen ağ yükselir...

İstanbul'un dört bir yanında
Dere içlerinde, deniz kıyılarında,
Köşklerin, sarayların, yalıların koynunda
Bahçe üstüne bahçe,
Bağ üstüne bağ yükselir...

Rıfat Gökçen
Üyeli

İSTANBUL AĞLIYOR

İstanbul ağlıyor,
Duyan yok, gören yok.
Bir zamanlar âşık olduğum o şehir,
Artık eskilerin izi yok.
Sevdalarla süslenmiş.
Masallara konu olmuş,
İnsanların tek umudu olmuş,
İşte o şehir İstanbul.
İstanbul neden ağlıyor?
Nasıl da bir umutla göç etmiştik bu şehre...
Nasıl da öpmüştük yerlerini.
Nasıl sığdırmıştık, kocaman sevdalarımızı,
Şarkılara konu etmiştik onu.
Hayallere sığdıramamıştık.
Şimdi nerde sığdıramadığımız sevdalar?
Neredesin şarkılar?
Neredesin hayaller?
Şimdi ne sevdalardan bir eser,
Nede hayallerden bir iz kaldı.
Tek geriye kalan vardı,
O da bizim kirlettiğimiz
Ağlayan, durmadan ağlayan,
İstanbul kaldı...

B. Gündoğdu

İSTANBUL'U DİNLİYORUM

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Hafiften bir rüzgâr esiyor;
Yavaş yavaş sallanıyor
Yapraklar ağaçlarda,
Uzaklarda, çok uzaklarda,
Suçuların hiç durmayan çırpınışları,
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Kuşlar geçiyor derken,
Yüksekten, sürü sürü, çığlık çığlık.
Ağlar çekiliyor dalgalarda,
Bir kadının suya değiyor ayakları,
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Derin derin Kapalıçarşı,
Cıvıl cıvıl Mahmutpaşa,
Güvercin dolu avlular.
Tekin sesleri geliyor dokkanlardan,
Güzelim bahar rüzgârında ter kokuları,
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

Devam

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Başında eski âlemlerin sarhoşluğu,
Loş kayıkhaneleriyle bir yalı,
Sinmiş lodosların yoğultusu içinde,
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Bir yosma geçiyor kaldırımdan,
Küfürler, sarkılar, türküler, laf atmalar.
Bir şey düşüyor elinden yere,
Bir gül olmalı.
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Bir kuş sarpmıyor etleklerinde.
Alnın sıcak mı değil mi bilmiyorum,
Beyaz bir ay doğuyor fıstıkların arkasından,
Kalbinin vuruşundan anlıyorum,
İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

ORHAN
VELİ
KANIK

İSTANBUL İLE İLGİLİ SÖZLER

1- YABANCI GÖZÜYLE İSTANBUL

1. Ah İstanbul! Beni büyüleyen isimlerden en çok büyüleyeni yine sensin. (19.y.y Fransız Yazarı)
2. Dünya'da İstanbul kadar güzel görünüşlü başka bir kent bulunmadığını söyleyenler, gerçekten haklıymışlar. (19.y.y. Fransız yazarı)
3. İstanbul, eskiden beri Avrupa ve Asya'yı birleştiren büyülü ve adeta kutsal bir mühürdür. İstanbul muhakkak dünyanın en güzel yeridir. (19. y.y Fransız yazarı)
4. Roma ve Bizans çağına ait pek çok kalıntılarıyla birlikte, İstanbul bugün dünyanın belli başlı turist çeken yerlerinden biridir. (The Wall Street Journal, 27.5.1987)
5. İstanbul, olağanüstü durumunu Haliç, Marmara Denizi ve Boğaz'a borçludur. (Welt am Sontag, 7.6.1987)

EK–9

İZİN DİLEKÇELERİ

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SAYI : B.30.2.GÜN.0.44.72.00 / 2503
KONU : İzin

ANKARA
11.03.2009

İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğüne

Enstitümüz İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Mesut YAZICIOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Cengiz DÖNMEZ'in danışmanlığında yürüttüğü **"Sosyal Bilgiler Öğretiminde İstanbul'daki Bazı Tarihi Mekanların Kullanımı"** isimli tezi gereği tarihi mekanların ve müzelerini İstanbul İli Bağcılar İlçesinde bulunan Yıldıztepe İlköğretim Okulu 7. sınıf öğrencileri ile ziyaret etmek istemektedir.

İlgili öğrenciye müsaade edilmesi hususunda gereğini bilgilerinize saygılarımla arz/rica ederim.

Doç. Dr. Alev DOĞAN
Müdür Yardımcısı

EK : Dilekçe

Adres : Eti Mah. Ali Suavi Sk. No : 15 Kat 1
06570 Maltepe / ANKARA
Tel : (0.312) 229 07 34 - 229 07 35
Fax : (0.312) 229 55 17
www.egtbil.gazi.edu.tr
E-mail : egtbil@gazi.edu.tr

2572

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı 078132104 numaralı tez dönemi öğrencisiyim.'' **Sosyal Bilgiler Derslerinde İstanbul'daki Tarihi Mekânların Öğretimi''** adlı tez çalışmamla ilgili görev yaptığım İstanbul ili Bağcılar İlçesi Yıldıztepe İlköğretim Okulu 7.sınıf öğrencileri ile tarihi mekânların ve müzelerin ziyaret edilmesi gerekmektedir. İlgili okuldaki öğrencilerin tez çalışması ile ilgili gezilere katılması hususunda İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli iznin alınmasını saygılarımla arz ederim.

13/03/2009
Mesut YAZICIOĞLU

Adres: Yıldıztepe Mah. 30/2 Sokak No: 70 Daire 3
Bağcılar / İSTANBUL
Tel: 0 505 642 68 31
Ev. 0 212 434 64 98

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
Bağcılar Yıldıztepe İlköğretim Okulu Müdürlüğü

SAYI :18.821.03/139 13/04/2009
KONU : Gezi

İLGİ: Eylül 2005 tarih ve 2576 sayılı tebliğler dergisi

Okulumuzun gezi planı ilgi Tebliğler Dergisinde, Sosyal Etkinlikler kapsamında hazırlanarak aşağıya çıkarılmıştır.

Gezinin yapılabilmesi için gerekli Olur'un verilmesini arz ederim.

Ö.Azmi TORUN
Okul Müdürü

OKULUN ADI	Yıldıztepe İlköğretim Okulu
GEZİNİN KONUSU	TARİHİ VE TURİSTİK YERLERİMİZ
GİDİLECEĞİ YER	Topkapı Sarayı-Ayasofya-Yerbatan Sarnıcı-İst.Arkeoloji Müz.Sultan Ahmet Camii
TARİH VE SAATİ	22.04.2009 07:30 – 17:00
SINIFI / SABAHÇI/ÖĞLENCİ OLDUĞU	SABAHÇI GRUP
EĞİTİM ÖĞRETİMİ AKSATIYORSA TELAFİ SAATİ	AKSATILMIYOR
ÖĞRENCİ SAYISI	44
SORUMLU YÖNETİCİLER (1/40)	Hüseyin BAYRAK
SORUMLU ĞRETMENLER (3/40)	**Mesut Yazıcıoğlu-Gürol Karakaya-Özge Gökbulut**
ARAÇ PLAKA N0	Belediye Araçları

OKUL GEZİ PLANI

14 Nisan 2009

SAYI: 18.821.03/
KONU:GEZİ 05980

BAĞCILAR İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

İlçemiz Yıldıztepe okulu tarafından yukarıdaki gezi planına göre öğrenci velilerinin muvafakatı alınmış ve araç tahsis edilmiştir.

Makamlarınızca uygun görüldüğü takdirde Olur' larınıza arz ederim.

Şaban TÜRK
Müdür a'
Şube Müdür V.

OLUR
../04/2009
Kadir KUŞ
İlçe Milli Eğitim Müdürü

Adres : İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Sancaktepe Mahallesi Bağcılar Meydanı 34560 Bağcılar-İSTANBUL
Telefon : 0(212) 462 88 68 - Faks : 0(212) 462 88 59
e-mail : bagcilar34@meb.gov.tr

DANIŞMA 444 0 632 HATTI

OKULUN ADI	Yıldıztepe İlköğretim Okulu
GEZİ TARİHİ	22.04.2009
GEZİ YERİ	Topkapı Sarayı-Ayasofya-Yerbatan Sarnıcı-İst.Arkeoloji Müz.Sultan Ahmet Camii
GEZİYE GİDİŞ / DÖNÜŞ SAATİ	07:30-18:00
GEZİ DÖNÜŞÜ ÖĞRENCİLERE ÖDEV VERİLİP VERİLMEYECEĞİ	Verilecek
GEZİYE HANGİ ARAÇLA GİDİLECEĞİ	Belediye Araçları
GEZİ KAFİLE BAŞKANI	Mesut YAZICIOĞLU
TAKİP EDİLECEK GÜZERGAH	İncirli—Merter-E-5 Aksaray
GEZİNİN AMACI	Tarihi ve Turistik Mekanları Tanıtmak
GEZİNİN KONUSU	Tarihi ve Turistik Mekanlarımız.

GEZİYE KATILACAK SINIFLAR VE ÖĞRENCİ SAYILARI

ŞUBE	ERKEK	KIZ	TOPLAM
7/L	17	27	44

SORUMLU ÖĞRETMENLER **Mesut Yazıcıoğlu-Gürol Karakaya-Özge Gökbulut**	**HÜSEYİN BAYRAK** **Okul Müdür Baş Yrd.**	**Ö.AZMİ TORUN** **Okul Müdürü**

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
Bağcılar Yıldıztepe İlköğretim Okulu Müdürlüğü

SAYI :18.821.03/152
KONU : Gezi

20..04../2009

İLGİ: Eylül 2005 tarih ve 2576 sayılı tebliğler dergisi

Okulumuzun gezi planı ilgi Tebliğler Dergisinde, Sosyal Etkinlikler kapsamında hazırlanarak aşağıya çıkarılmıştır.

Gezinin yapılabilmesi için gerekli Olur'un verilmesini arz ederim.

Ö.Azmi TORUN
Okul Müdürü

OKULUN ADI	Yıldıztepe İlköğretim Okulu
GEZİNİN KONUSU	TARİHİ VE TURİSTİK YERLERİMİZ
GİDİLECEĞİ YER	Süleymaniye Camisi,Panorama Müzesi,Fatih Cami, Şehzade Cami, Beyazıt Cami
TARİH VE SAATİ	30.04.2009 13:00 – 17:00
SINIFI / SABAHÇI/ÖĞLENCİ OLDUĞU	SABAHÇI GRUP
EĞİTİM ÖĞRETİMİ AKSATIYORSA TELAFİ SAATİ	AKSATILMIYOR
ÖĞRENCİ SAYISI	38
SORUMLU YÖNETİCİLER (1/40)	Hüseyin BAYRAK
SORUMLU ĞRETMENLER (3/40)	**Mesut YAZICIOĞLU**
ARAÇ PLAKA N0	34 BA 5365 34 TB 8391 Okul Servis Araçları

OKUL GEZİ PLANI

06365

SAYI: 18.821.03/
KONU:GEZİ

21 Nisan 2009

BAĞCILAR İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

İlçemiz Yıldıztepe okulu tarafından yukarıdaki gezi planına göre öğrenci velilerinin muvafakatı alınmış ve araç tahsis edilmiştir.

Makamlarınızca uygun görüldüğü takdirde Olur' larınıza arz ederim.

Şaban TÜRK
Müdür a.
Şube Müdür V.

O L U R.
../4/2009

Kadir KUŞ
İlçe Milli Eğitim Müdürü

Adres : İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Sancaktepe Mahallesi Bağcılar Meydanı 34560 Bağcılar-İSTANBUL
Telefon : 0(212) 462 88 68 - Faks : 0(212) 462 88 59
e-mail : bagcilar34@meb.gov.tr

OKULUN ADI	Yıldıztepe İlköğretim Okulu
GEZİ TARİHİ	29.04.2009
GEZİ YERİ	Süleymaniye Camisi,Panorama Müzesi,Fatih Cami, Şehzade Cami, Beyazıt Cami
GEZİYE GİDİŞ / DÖNÜŞ SAATİ	07:30-18:00
GEZİ DÖNÜŞÜ ÖĞRENCİLERE ÖDEV VERİLİP VERİLMEYECEĞİ	Verilecek
GEZİYE HANGİ ARAÇLA GİDİLECEĞİ	Belediye Araçları
GEZİ KAFİLE BAŞKANI	Mesut YAZICIOĞLU
TAKİP EDİLECEK GÜZERGAH	İncirli—Merter-E-5
GEZİNİN AMACI	Tarihi ve Turistik Mekanları Tanıtmak
GEZİNİN KONUSU	Tarihi ve Turistik Mekanlarımız.

GEZİYE KATILACAK SINIFLAR VE ÖĞRENCİ SAYILARI

ŞUBE	ERKEK	KIZ	TOPLAM
7/L	10	28	38

SORUMLU ÖĞRETMENLER **Mesut Yazıcıoğlu-Gürol Karakaya-Özge Gökbulut**	**HÜSEYİN BAYRAK** **Okul Müdür Baş Yrd.**	**Ö.AZMİ TORUN** **Okul Müdürü**

Geziye Katılacak Öğrencilerin Listesi

1. Burak Yıldırım
2. Mahmut Emre Öztürk
3. Civan Hüseyin Yıldız
4. Oğuzhan Tayfur
5. Şilan Kesler
6. Kevser Tuğçe İsbir
7. Fatmagül Ünal
8. Atiye Taş
9. Sevde Katıkçı
10. Sibel Türkdönmez
11. Elif Yoldaş
12. Zeynep Dağ
13. Sibel Sıkıntılı
14. Damlanur Tuncay
15. Pınar Horoz
16. Betül Saatçiler
17. Hande Şükriye Yılmaz
18. Fatma Kaplan
19. Kübra Leke
20. Nur Alkoç
21. Yavuz Albayrak
22. Suzan Oksal
23. Ümit Alp Özkaya
24. Burcu Parıldar
25. Şeyma Betül Uzgeç
26. Sefa Taşkıran
27. Emine Ateş
28. Emre Sarıkaya
29. Sevdagül Karakaya
30. Enes Demirel
31. Ayşenur Kelek
32. Onur Karamağara
33. Elanur Özeler
34. Emine Gelik
35. Gülistan Kaçıgit
36. Buse Gündoğdu
37. Aleyna Aydoğdu
38. Tuğba Erdal

Erkek Öğrenci Sayısı = 10
Kız Öğrenci Sayısı = 28

Ö.Azmi TORUN
Yıldıztepe İlköğr. Okul Md

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/ 1780/41748 10 Nisan 2009
Konu: Anket **(Mesut YAZICIOĞLU)**

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

İlgi : a) Valilik Makamının 08/04/2009 tarih 18.580/1745/40681 sayılı oluru.
b)Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
c) Gazi Üniversitesi'nin 11/03/2009 tarih 2503 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek lisans Programı öğrencisi **Mesut YAZICIOĞLU'nun** İlimizde Bağcılar Yıldıztepe İlköğretim Okulu'nda uygulanmak üzere **"Sosyal Bilgiler Öğretiminde İstanbul^daki Bazı tarihi Mekânların Kullanımı"** konulu anket çalışmasını yapma isteği İlgi (a) Valilik Oluru ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi, gereğinin İlgi (a) Valilik Oluru doğrultusunda, gerekli duyurunun anketçi tarafından yapılmasını, işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Kültür Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Erdem DEMİRCİ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER :
Ek-1. ilgi (a) Valilik Oluru.
2. Anket soruları.

NOT : Verilecek cevapta tarih, kayıt numarası, dosya numarası yazılması rica olunur.
Adres : İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü A.Blok Ankara cad. No:2 Cağaloğlu
Tel. ve Fax : 212 526 13 82 Internet : www.istanbul-meb.gov.tr E-mail : apk@istanbul-meb.gov.tr

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/ 1745/40681 08 /04/2009
Konu : Anket **(Mesut YAZICIOĞLU)**

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a)Gazi Üniversitesi'nin 11/03/2009 tarih 2503 sayılı yazısı.
b)Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
c)Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın 11/04/2007 tarih ve 1950 sayılı emri.
d)Milli Eğitim Müdürlüğü Anket Komisyonu'nun 07/04/2009 tarihli tutanağı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek lisans Programı öğrencisi **Mesut YAZICIOĞLU'nun** İlimizde Bağcılar Yıldıztepe İlköğretim Okulu'nda uygulanmak üzere **"Sosyal Bilgiler Öğretiminde İstanbul^daki Bazı tarihi Mekânların Kullanımı"** konulu anket çalışmalarını yapma istekleri hakkındaki İlgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek lisans Programı öğrencisi **Mesut YAZICIOĞLU'nun** İlimizde Bağcılar Yıldıztepe İlköğretim Okulu'nda uygulanmak üzere **"Sosyal Bilgiler Öğretiminde İstanbul^daki Bazı tarihi Mekânların Kullanımı"** konulu anket çalışmalarını yapması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, İlgi (c) Bakanlık Emri esasları dahilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

M.Ata ÖZER
Milli Eğitim Müdürü

EKLER :
Ek-1. İlgi (a) yazı ve ekleri

OLUR
08./04/2009

Hikmet DİNÇ
Vali a.
Vali Yardımcısı

EĞİTİME %100 DESTEK
NOT *:Verilecek cevapta tarih, kayıt numarası, dosya numarası yazılması rica olunur.*
Adres *:İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü A.Blok Ankara cad. No:2 Cağaloğlu 526 13 82*
E-Mail*: kultur34@meb.gov.tr Web: http//İstanbul.meb.gov.tr/bolumler/kultur*
4440632

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SAYI : B.30.2.GÜN.0.44.72.00 / 2503
KONU : İzin

ANKARA
11.03.2009

İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğüne

Enstitümüz İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Mesut YAZICIOĞLU, Yrd. Doç. Dr. Cengiz DÖNMEZ'in danışmanlığında yürüttüğü **"Sosyal Bilgiler Öğretiminde İstanbul'daki Bazı Tarihi Mekanların Kullanımı"** isimli tezi ile ilgili uygulamalarını İstanbul İli Bağcılar İlçesinde bulunan Yıldıztepe İlköğretim Okulu 7. sınıf öğrencilerine başarı testi uygulamak istemektedir.

İlgili öğrenciye müsaade edilmesi hususunda gereğini bilgilerinize saygılarımla arz/rica ederim.

Doç. Dr. Alev DOĞAN
Müdür Yardımcısı

EKLER
1- Dilekçe
2- Tez Önerisi
3- Başarı Testi

Adres : Eti Mah. Ali Suavi Sk. No : 15 Kat 1
06570 Maltepe / ANKARA
Tel : (0.312) 229 07 34 - 229 07 35
Fax : (0.312) 229 55 17
www.egtbil.gazi.edu.tr
E-mail : egtbil@gazi.edu.tr

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı 078132104 numaralı tez dönemi öğrencisiyim. Ek 1'de önerisi sunulan **"Sosyal Bilgiler Öğretiminde İstanbul'daki Bazı Tarihi Mekânların Kullanımı"** adlı tez çalışmamla ilgili görev yaptığım İstanbul ili Bağcılar İlçesi Yıldıztepe İlköğretim Okulu 7.sınıf öğrencilerine Ek 2' de sunulan başarı testinin uygulanması gerekmektedir.

Başarı testi uygulaması için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü nezdinde gerekli işlemlerin yapılması hususunda gereğini saygılarımla arz ederim.

13/03/2009
Mesut YAZICIOĞLU

Adres: Yıldıztepe Mah. 30/2 Sokak No: 70 Daire 3
Bağcılar / İSTANBUL
Tel: 0 505 642 68 31
Ev. 0 212 434 64 98

EK
1. Tez Önerisi
2. Başarı Testi

13.03.2009
Uygundur.
Yrd.Doçdr. Cengiz DÖNMEZ

MUVAFFAKATNAME

Velisi bulunduğum Yıldıztepe İlköğretim Okulu …./…. Sınıfı ……. No'lu öğrenciniz …… düzenlenen geziye katılmasına izin veriyorum.

Veli
Adı Soyadı
……..
İmza

MUVAFFAKATNAME

Velisi bulunduğum Yıldıztepe İlköğretim Okulu …./…. Sınıfı ……. No'lu öğrenciniz …… düzenlenen geziye katılmasına izin veriyorum.

Veli
Adı Soyadı
……..
İmza

MUVAFFAKATNAME

Velisi bulunduğum Yıldıztepe İlköğretim Okulu …./…. Sınıfı ……. No'lu öğrenciniz …… düzenlenen geziye katılmasına izin veriyorum.

Veli
Adı Soyadı
……..
İmza

MUVAFFAKATNAME

Velisi bulunduğum Yıldıztepe İlköğretim Okulu …./…. Sınıfı ……. No'lu öğrenciniz …… düzenlenen geziye katılmasına izin veriyorum.

Veli
Adı Soyadı
……..
İmza